

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРАВО: ІСТОРІЯ,
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА»**

(18-19 листопада 2016 року)

Дніпро
2016

УДК 34(063)
ББК 67я43
П 68

Право: історія, теорія, практика. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 18-19 листопада 2016 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 196 с.
ISBN 978-966-916-170-3

У збірнику представлені матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Право: історія, теорія, практика». Розглядаються загальні питання історії та теорії держави та права, конституційного, муніципального права, цивільного, господарського, адміністративного права та процесу, фінансового, інформаційного, кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології, а також питання кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться юридичною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 34(063)
ББК 67я43

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Коваль А.В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ В ЄВРОПІ	8
Мандель Р.Я. ВЗАЄМОДІЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМАЛЬНОЇ І ФАКТИЧНОЇ РІВНОСТІ ІЗ ПРИНЦИПОМ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ	10
Олаг Н.В. РІВНІСТЬ І ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ	13
Стечишин А.В. КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ – ПРЕДСТАВНИК НОВОГО ПОКОЛІННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВОТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ	16
Яценко І.С. ПРАВОВІ ДОКТРИНИ ПРО ДЕРЖАВНУ ВЛАДУ В ПОЛЬСЬКІЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ У XV-XVII СТОЛІТТЯХ	19

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Віткова В.С. ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ	22
Шарафутдінов Р.Р. ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	24
Шевченко А.В. ПРАВО НА СМЕРТЬ В АСПЕКТІ ПРАВА НА ЖИТТЯ.....	27

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Бутенко В.А., Стрельцова Е.Д. ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПОЛЕТОВ НАД ГОСУДАРСТВЕННОЙ ТЕРРИТОРИЕЙ	30
Дімчев В.О. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ПОВІТРЯНИХ СПОЛУЧЕНЬ НА ДОСВІДІ ТУРЕЧЧИНИ	32
Милимука Л.Р., Слюсарчук Д.Д. РОЛЬ АДВОКАТУРИ ЩОДО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У МІЖНАРОДНОМУ СУДІ ООН ТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ	35
Позюмко І.С. МІЖНАРОДНА ПОЛІТИЧНА ПІДТРИМКА ЯК СПОСІБ ПРОСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У СВІТІ	38

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Кузьма В.Ю. ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ЄВРОПИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ПАРЛАМЕНТОМ	42
--	----

Мажара В.О. СИСТЕМА ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	45
Мажара Д.О. ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕВОЛЮЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: ДОСВІД ЄС	48
Моргун Н.М., Каптур О.С., Амарян М.Х. ЄДИНА ЄВРОПЕЙСЬКА ВАЛЮТА: ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	52
Титаренко А.И. ПРОБЛЕМА ОСУЩЕСТВЛЕННЯ БОРЬБИ С ТЕРРОРИЗМОМ В ЕС	55

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Беховська Є.А. ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	59
Гордієнко Д.О. ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ.....	62
Ігліна К.В. СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	65
Кербаль А.М. ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОЇ МОДЕЛІ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ.....	67
Лаврикова Н.С. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	69
Перепелиця Ю.В. ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ	72
Позюмко І.С. ДОБРОСУСІДСТВО У ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	73
Приходько Ю.А. ОБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА	76

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Коноваленко Т.С. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ.....	79
Крижановська А.А., Константинова В.В. ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІДМІННОСТІ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ТА ЕКСПЕРТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	82
Круковес В.В. ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ПРОЖИВАННЯ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ БЕЗ ШЛЮБУ: ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ НАЗВИ	84
Лісовська Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ....	86
Лях В.М., Пилипенко С.А. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА САМОЗАХИСТ У СФЕРІ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ	89

Савінова Т.М. ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ.....	91
--	----

Тульчевська Н.В. ХАРАКТЕРИСТИКА УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ.....	94
---	----

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Товбійчук О.В. ПРОБЛЕМИ ІНТЕРНЕТ-ПИРАТСТВА В УКРАЇНЕ.....	97
---	----

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Архипова А.А. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ РОЗЛУЧЕННЯ ФІКТИВНИМ.....	100
---	-----

Бєловалова Н.Ю. ДИТЯЧІ БУДИНКИ СІМЕЙНОГО ТИПУ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СІМЕЙНОЇ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ-СИРОТАМИ: АНАЛІЗ СТАНУ ЗАКОНОДАВЧОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ТЕМИ.....	101
---	-----

Вісневська Н.С. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ЕЛЕМЕНТІВ.....	104
--	-----

Главацька Ю.О. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ.....	106
--	-----

Когут Ю.Р. СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧА У ВИПАДКУ НЕЯКІСНОГО НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ.....	107
---	-----

Мазур М.О., Тараненко С.М. ОСОБЛИВОСТІ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ ЯК РІЗНОВИД ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	111
---	-----

Метриш А.С. ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ: ПРОБЛЕМАТИКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	114
---	-----

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Клименко І.В. ВВЕДЕННЯ СПРОЩЕНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ФОРМ У ВИГЛЯДІ ЕЛЕКТРОННОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	116
--	-----

Пичоха С.О., Бращенко О.О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КРИТЕРІЇВ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	119
--	-----

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Коломієць Н.А.

ДИТЯЧА ПРАЦЯ – РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ 123

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Бондаренко А.О.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ
У КРЕДИТНО-БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ У ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ 125

Груба М.С.

ПОНЯТТЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ 128

Дон О.Я.

ІНСТИТУТ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА:
ДОСВІД ГРУЗІЇ..... 130

Жарова О.П.

ЕТАПИ ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ 133

Малік Д.К., Терещук Р.Р.

ПРОБЛЕМАТИКА НЕСТАЧІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ..... 135

Malik D.K.

LEGAL ANALYSIS OF CORRUPTION AND WAYS
TO COMBAT BRIBERY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS..... 139

Павліченко Є.В.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 141

Панькова З.Л.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ
ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ 144

Папій Т.О.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ..... 147

Пасько Т.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕВИЇЗНИХ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК
У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ 149

Пірак М.

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.... 152

Різун Р.Л.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ .. 154

Юхименко О.О.

«ЗЕЛЕНИЙ» ТАРИФ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ
РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ..... 156

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Дон О.Я.

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ..... 160

Кардашевська Г.М. НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОДИН ІЗ ДЕТЕРМІНАНТІВ ЗЛОЧИННОСТІ. ТЕОРІЯ РОЗБИТИХ ВІКОН.....	162
Константинова В.В. СТУПІНЬ ТА КРИТЕРІЇ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	164
Крижановська А.А. ЩОДО ПИТАННЯ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ.....	167
Мурин В.І. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ЖИТТЯ НА ВОЛІ.....	170
Попова К.О. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ.....	172
Тімохіна А.О. БЕЗРОБІТТЯ ТА БІДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЗЛОЧИННОСТІ.....	175
Тімохіна А.О. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИН ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	177

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА,
СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**

Аріч Ю.Р. ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ.....	180
Дубчак В.А. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ КОМП'ЮТЕРНОГО ОБЛАДНАННЯ, ЗОКРЕМА РОЗУМНИХ ГОДИННИКІВ, ПЛАНШЕТІВ, НАВІГАТОРІВ, З МЕТОЮ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСОБИ.....	183
Майнека Н.М. ФОРМИ ВИЯВЛЕННЯ, ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ СЛІДІВ-ВІДОБРАЖЕНЬ ЛЮДИНИ В ДОКАЗУВАННІ.....	185
Черепій О.С. ЗАСТОСУВАННЯ ВЕРБАЛЬНИХ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТАКТИК СПІВРОБІТНИКАМИ ПОЛІЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	188
Шульга Д.В. ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	191

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Коваль А.В.

студентка,

Академія адвокатури України

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ В ЄВРОПІ

Право на захист від дискримінації є одним із фундаментальних прав демократичної держави, яке означає не тільки однакове ставлення до осіб, що перебувають в однакових умовах (пряма дискримінація), але й різне ставлення до осіб, що перебувають у різних ситуаціях (непряма дискримінація). У першому випадку до особи ставляться у менш сприятливий спосіб, у порівнянні з тим, як ставилися чи могли б ставитися до інших осіб у подібній ситуації, і причиною такого ставлення є наявність у цієї особи певних характеристик, таких як стать, сексуальна орієнтація, релігійні віра, раса, колір шкіри, національне чи соціальне походження, приналежність до певної національної меншини. Другий випадок має місце тоді, коли на перший погляд нейтральне положення, критерій або практика ставлять особу певного расового чи етнічного походження у конкретне несприятливе становище порівняно з іншими особами [1]. Термін «дискримінація» походить від латинського слова *discriminatio* (розрізнення) і означає обмеження чи позбавлення прав певних категорій громадян за вище перерахованими ознаками.

На даний момент, проблема неоднакового ставлення існує у Європі, і з огляду на останні події, а саме наплив мігрантів з Сирії, буде розвиватись далі. Передумовами дискримінації в країнах Європи можна вважати політику даних держав по відношенню до держав, які були колонізовані або зазнали втручання. Проте, варто також зазначити, що хоча в Європі і не існує єдиної системи боротьби з дискримінацією, насправді ж вона складається з багатьох компонентів, які забезпечують повагу до принципу рівності. Саме тому, можна говорити про значний спільний доробок країн Європи у сфері протидії дискримінації.

Таким чином, заборона дискримінації передбачена у багатьох документах Ради Європи, зокрема статтею 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує рівність у здійсненні основних свобод, передбачених цим актом [2]. Грунтуючись на постулаті про рівність усіх людей, це положення, на відміну від статей частини першої, яка стосується «прав і свобод», не проголошує якихось прав, а встановлює правило щодо здійснення прав, зазначених у статтях 2-13 Конвенції, що полягає в принципі недискримінації. У 2000 році був відкритий до підписання Протокол № 12 до Конвенції. Він розширює заборону дискримінації і створює гарантії рівності у користуванні будь-якими правами, включаючи права, передбачені

національним законодавством держав-членів. Станом на сьогодні цей Протокол ратифікували далеко не всі держави – члени ЄС. У пояснювальній записці до Протоколу зазначено, що його завдання полягає у посиленні захисту від дискримінації як основної складової гарантій прав людини. Протокол став результатом обговорення шляхів забезпечення, зокрема, гендерної і расової рівності. Важливі положення передбачені також у Європейській соціальній хартії в редакції 1996 року: право на користування рівними можливостями, право на рівне ставлення у питаннях зайнятості та вибору професії, а також право на захист від дискримінації за ознакою статі 3 [1]. Положення про захист від дискримінації містяться в Рамковій конвенції про захист національних меншин, Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, а також Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів. Гарантії захисту від пропаганди дискримінації передбачені також Додатковим протоколом до Конвенції про кіберзлочинність.

Ще одним важливим досягненням у забезпечення принципу рівності є прийняття Антидискримінаційних директив Європейського союзу. У 2000 рік були прийняті дві директиви: Директиви про рівність у сфері зайнятості, що ввела заборону дискримінації у сфері зайнятості за ознакою сексуальної орієнтації, релігійних переконань, віку та обмежених фізичних можливостей, і Директиви про расову рівність, що встановила заборону дискримінації за ознакою раси та етнічного походження у контексті зайнятості, а також у питаннях доступу до системи добробуту, соціального захисту, товарів та послуг [1]. Ці директиви значно розширили сферу дії антидискримінаційного права ЄС і підтвердили тезу про те, що необхідною умовою повноцінного використання особами своїх можливостей на ринку праці є гарантії рівного доступу до таких сфер як охорона здоров'я, освіта, забезпечення житлом. У 2004 році, із прийняттям Директиви про гендерну рівність у доступі до товарів та послуг, заборона дискримінації за ознакою статі поширилася на сферу товарів та послуг. Однак обсяг захисту від статевої дискримінації не зовсім відповідає обсягу захисту за Директивою про расову рівність, оскільки гарантії рівного ставлення за Директивою про гендерну рівність у доступі до соціального забезпечення обмежуються лише сферою соціального забезпечення. Це означає, що її гарантії не розповсюджуються на систему добробуту в широкому розумінні, яка включає в себе соціальний захист і доступ до системи охорони здоров'я та освіти. Сьогодні заборона дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, релігійних переконань, обмежених можливостей і віку діє виключно у контексті зайнятості. Однак інституції ЄС тепер розглядають можливість поширити аналогічний за обсягом захист на сферу доступу до товарів і послуг [4; 5].

Не менш дієвим механізмом захисту прав людини у Європейському союзі є Хартія основоположних прав, де статтею 21 передбачено заборону дискримінації за цілим рядом ознак, які обговорюються на сторінках цього Посібника. Це означає, що особи мають можливість оскаржити законодавство ЄС чи національне законодавство, що імплементує положення права ЄС до національних правових систем, якщо вважають, що положення Хартії порушено [3].

Також, чимале відношення до захисту прав людини в Європі мають договори ООН, що містять антидискримінаційні положення (всі держави – члени ЄС є сторонами цих договорів): Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція проти катувань, Конвенція про права дитини. Крім того, деякі держави – члени ЄС приєдналися до Конвенції ООН про права осіб з обмеженими можливостями (UN Doc. A/61/611, 13 грудня 2006 року) [1]. Однак ніхто з них досі не приєднався до міжнародної конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх родин договором в галузі захисту прав людини на рівні ООН є Конвенція про захист прав осіб з обмеженими можливостями 2006 року. Конвенція ООН про права осіб з обмеженими можливостями є першим документом про права людини на рівні ООН, що відкритий для участі з боку регіональних організацій. ЄС ратифікував її у 2010 році. У Конвенції закріплено широкий перелік прав осіб з обмеженими можливостями. Завдання Конвенції – гарантувати рівність у користуванні цими правами і створити ряд позитивних обов'язків держави з забезпечення цих прав.

Отже, принцип рівності у здійсненні прав людини нерозривний від демократичного ладу. Проаналізувавши основні європейські антидискримінаційні документи можна стверджувати про наявність ефективних механізмів боротьби з явищем дискримінації, а також про їх стабільний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Агенція Європейського Союзу з питань основоположних прав, 2010 р. Рада Європи, 2010 р. Посібник з європейського антидискримінаційного права. – Українське видання: ТОВ «К.І.С.», 2013.
2. Жуковська О.Л. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. – ЗАТ «ВІПОЛ», 2004 – 960 с.
3. Кись З. Проблемы дискриминации: правовые аспекты, международный опыт, украинские реалии / З. Кись, С. Шеремет. – К. : ВБФ, 2007. – С. 8.
4. Директива Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 р. про реалізацію принципу рівного ставлення незалежно від расової або етнічної належності // OJ 2000 L 180/22.
5. Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000р. про створення загальних стандартів на підтримку рівності в сфері зайнятості та праці // OJ 2000 L 303/16.

Мандель Р.Я.

аспірант,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЗАЄМОДІЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМАЛЬНОЇ І ФАКТИЧНОЇ РІВНОСТІ ІЗ ПРИНЦИПОМ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ

Утвердження принципу рівності є обов'язковою ознакою правової держави і важливим критерієм цивілізованості її правової системи. Цей принцип небезпідставно визнано людством важливою умовою і

загальноприйнятим орієнтиром його нормального та динамічного розвитку. Зважаючи на це, стає зрозуміло, чому протягом століть суспільно-політична думка була звернена до проблеми з'ясування суті рівності і шляхів її досягнення.

Конкретний зміст принципу рівності й дотепер залишається предметом наукових дискусій. Так, на думку авторів оксфордського політичного словника, ця нормативна вимога передбачає чотири основні аспекти, які суттєво відрізняються один від іншого, хоча і не є незалежними: 1) рівна повага в межах певної схеми процесу ухвалення постанов – вимога виявляти рівну повагу до думки кожного; 2) об'єктивне ставлення – вимога однакового розгляду однакових випадків; 3) рівність розподілу – вимога отримання кожним рівної частки певного блага; 4) рівність результату – вимога, згідно з якою індивіди після процедури розподілу повинні опинитися в однакових умовах. Очевидно, що складність загальної концепції рівності обумовлює труднощі з реалізацією цього принципу в сфері правового регулювання.

Досить часто поряд з поняттям «принцип рівності» використовують поняття «формальної і фактичної рівності». Під формальною рівністю розуміють рівність в правовому статусі чи рівність правових можливостей. Фактичну рівність пояснюють як рівність результатів, рівність в отриманих благах. Так, Є. Бирдін вважає, що формальна рівність – це рівна правоздатність, рівна можливість набути права чи блага, а фактична рівність – це режим суспільного життя, який передбачає рівність в уже отриманих правах і благах [1, с. 42, 45].

Необхідність поділу формальної та фактичної рівності визнається багатьма науковцями. Зокрема, С. Авак'ян пише, що принцип формальної рівності не слід змішувати з фізичною рівністю людей і їх фактичною суспільною рівністю. Кожна людина від народження наділена різними властивостями – здоров'ям, розумом, красою, здібностями; природа заздалегідь робить людей різними і дає змогу існувати на закладеній у світі генній основі.

Держава і суспільство здатні проголосити і належним чином забезпечити тільки формальну рівність, іншими словами – правове закріплення рівних стартових умов існування і діяльності будь-якої особи [2, с. 508].

Подібних поглядів на співвідношення формальної і фактичної рівності дотримуються Ю. Тодика і О. Тодика: «Не слід змішувати конституційний принцип рівності і фактичну рівність. За допомогою норм права в цілому і конституційного права зокрема можна гарантувати саме рівність, тобто рівний стан будь-якої людини і громадянина перед законом, рівні права, свободи і обов'язки. Фактична ж рівність або нерівність людей в житті залежить від їх матеріального стану, занять, свідомості, психології, вольових рис тощо. Багато норм Конституції України складені з урахуванням можливої фактичної нерівності людей чи не виключають її виникнення. Однак, справа не в тому, що Конституція України дає будь-якій людині рівні можливості реалізації зазначених прав і свобод, а в тому, хто і як їх використає, що залежить від конкретного індивіда». Таким чином, право не має за мету встановлення рівності в абсолютному сенсі цього слова, оскільки ця категорія є повністю нездійсненою у суспільному житті [3, с. 236-237].

Слід звернути увагу на те, що врахування принципів формальної і фактичної рівності має важливе значення для вирішення проблеми недискримінації. Принцип недискримінації пов'язаний і з формальною, і з фактичною рівністю, а їх взаємодія сприяє найбільш вдалому вирішенню проблем, які виникають у сфері захисту прав людини.

Як відомо, дискримінація може бути прямою чи непрямую: пряма дискримінація має місце тоді, коли до осіб, що знаходяться в однакових ситуаціях, ставляться по різному через певні ознаки; непряма дискримінація відображає той факт, що вимоги чи ставлення однакові для усіх можуть спричинити нерівні наслідки. Іншими словами, непряма дискримінація – це наслідок застосування нейтрально сформульованого (тобто такого, що не стосується конкретної ознаки особи або групи осіб) правила, вимоги чи політики, яке передбачає однакове ставлення, але на практиці створює менш сприятливі умови для реалізації прав певною особою або групою осіб через їхні ознаки. Якщо пряма дискримінація є порушенням формальної рівності, то непряма може існувати саме в умовах такої рівності.

Для того, щоб запобігти цим видам дискримінації, необхідно враховувати поєднання вищезазначених принципів. З метою недопущення прямої дискримінації слід не допускати формальної нерівності, а для попередження виникнення непрямой дискримінації необхідно застосовувати розумну диференціацію формального статусу, який дасть змогу не допустити дискримінаційного результату і забезпечить реальну можливість користування правами. Відсутність належної диференціації у правовій нормі призводить до непрямого порушення рівності, яке в цих випадках полягає насамперед не у формулюванні норми (вона зовнішньо є однаковою для всіх), а в її фактичній дії (практика застосування норми є суттєво неоднаковою для різних категорій, що призводить до дискримінації).

Заради забезпечення фактичної (реальної) рівності можливостей держава може вдаватися до так званої позитивної дискримінації (англ. – *positive discrimination*), або політики позитивних дій (англ. – *affirmative action, positive action*), – юридичної розбіжності в підходах, яка реалізується як тимчасовий захід з метою створення сприятливих умов для певної категорії осіб на шкоду іншій категорії і таким чином компенсує існуючу між ними фактичну нерівність. Сам термін «позитивна дискримінація» обумовлений тим, що відмінності, які передбачаються відповідними заходами, спрямовані на надання переваг певній категорії осіб, а не на обмеження, які характерні для так званої негативної дискримінації. Позитивна дискримінація дозволяє перейти від рівності в праві (як вимоги юридичної недискримінації) до рівності через право (фактичної рівності) [4, с. 169-170].

Отже, зважаючи на вищевикладене, можна зробити такі висновки:

1) у принципі рівності виділяють формальну і фактичну рівність. Під формальною рівністю розуміють рівність в правовому статусі чи рівність правових можливостей. Фактичну рівність пояснюють як рівність результатів, рівність в отриманих благах;

2) держава здатна проголосити і належним чином забезпечити тільки формальну рівність, іншими словами – правове закріплення рівних стартових умов існування і діяльності будь-якої особи. Фактична ж рівність не може бути повністю реалізована у суспільстві;

3) врахування принципів формальної і фактичної рівності має важливе значення для вирішення проблеми недискримінації, оскільки пряма дискримінація є порушенням формальної рівності, а непряма може існувати саме в умовах такої рівності;

4) з метою недопущення прямої дискримінації слід не допускати формальної нерівності, а для запобігання непрямій дискримінації необхідно застосовувати розумну диференціацію формального статусу, який дасть змогу не допустити дискримінаційного результату і забезпечить реальну можливість користування правами;

5) заради забезпечення фактичної (реальної) рівності можливостей держава може вдаватися до так званої позитивної дискримінації або політики позитивних дій – юридичної розбіжності в підходах, яка реалізується як тимчасовий захід з метою створення сприятливих умов для певної категорії осіб на шкоду іншій категорії і таким чином компенсує існуючу між ними фактичну нерівність.

Список використаних джерел:

1. Бырдин Е. Н. Правовое равенство граждан и его обеспечение в Российском государстве: дис. ... канд. юрид. наук / Е. Бырдин. – М., 2002. – 158 с.
2. Авакьян С. А. Конституционное право России: Учебный курс. – 2-е издание, доп. и перераб. – Том I. – М. : Юристъ, 2007. – 719 с.
3. Тодика Ю.Н. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. – К.: Концерн «Видавничий дім ІнЮре», – 2004. – 368 с.
4. Погребняк, С. П. Основоположні принципи права : дис.... д-ра юрид. наук / С. П. Погребняк. – Х. : Б. в., 2009. – 416 с.

Олаг Н.В.

студентка,

Національна академія внутрішніх справ

РІВНІСТЬ І ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ

Рівність перед законом – одна з фундаментальних конституційних вимог, важлива умова існування правової держави. Принцип рівності є логічним продовженням принципу справедливості.

Принцип рівності передбачає чотири основні аспекти, які суттєво відрізняються один від одного, хоча і не є незалежними:

1. Рівна повага в межах певної схеми процесу ухвалення постанов – вимога виявляти рівну повагу до думки кожного;
2. Об'єктивне ставлення – вимога однакового розгляду однакових випадків.
3. Рівність розподілу – вимога отримання кожним рівної частки певного блага;
4. Рівність результату – вимога, згідно з якою індивіди після процедури розподілу повинні опинитися в однакових умовах.

Принцип рівності являє собою діалектичне поєднання концепцій формальної і фактичної (реальної) рівності. Саме це дозволяє забезпечити у

праві чесну (справедливу) рівність можливостей як провідну сучасну інтерпретацію ідеї рівності.

Рівність як вимога поводитись в однакових випадках однаковим чином, а у відмінних – відмінним чином характерна для права всіх часів. Фактично вона забороняє дискримінацію як одне з найочевидніших порушень принципу рівності.

Дискримінація (лат. *discriminatio* «розрізнення») – будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав.

Недискримінації принцип (англ. *Non-discrimination principle*) – гарантує однакове ставлення до людей, незалежно від їхньої національності, статі, расової належності чи етнічного походження, релігії або вірувань, фізичних вад, віку чи сексуальної орієнтації.

Принцип недискримінації закріплений у статті 14 Конвенції про захист прав людини та основних свобод [1, ст. 37], яка передбачає: «Здійснення прав і свобод, викладених у цій Конвенції, гарантується без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або інших обставин».

Згідно з формулюванням цього положення та практикою Європейського Суду стаття 14 містить заборону дискримінації при здійсненні прав та свобод, закріплених у Конвенції, і тому має застосовуватись у поєднанні з іншими матеріальними положеннями Конвенції. Відповідно, вона не має самостійного застосування. Проте, як зазначив Європейській суд з прав людини у рішенні по справі *Belgian Linguistic Case (No.2)*, права, гарантовані Конвенцією, повинні розглядатись у такий спосіб, нібито стаття 14 «становить невід'ємну частину кожної із статей, які встановлюють права та свободи». Тобто для застосування статті 14 спочатку необхідно встановити, чи підпадає предмет скарги під матеріальне положення Конвенції, в якому встановлені права людини та основні свободи, і лише після цього досліджувати, чи існує нерівність при здійсненні такого конвенційного права чи свободи, навіть якщо саме по собі таке право чи свобода не були порушені.

Заборона дискримінації у статті 14 становить, по суті, втілення принципу рівності, встановленого в інших положеннях Конвенції. Вона конкретизує такі положення, встановлюючи перелік підстав, за якими розрізнення між особами є дискримінаційним при здійсненні ними прав та свобод, гарантованих Конвенцією.

Таким чином, стандарт принципу недискримінації полягає в тому, що для встановлення порушення названого положення необхідно довести наявність трьох елементів: державний захід, дія чи бездіяльність, які оскаржуються, підпадають під сферу дії іншого положення Конвенції, яким встановлені певні права та свободи ; наявність розрізнення у поводженні в порівнянні з іншими особами, що знаходяться в аналогічному або подібному становищі; таке розрізнення не є виправданим.

Якщо звернути увагу на міжнародні акти захисту прав людини, конституції сучасних демократичних держав, то обов'язково можна помітити, що у багатьох цих документах висловлюється принцип рівності та заборони дискримінації.

Статті 1, 2 Загальної декларації прав людини; [2] п. 2 ст. 2, 3 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [3]; ст. 2, 3 Пакту про громадянські й політичні права [4] проголошують рівність усіх людей незалежно від раси, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового становища, місця народження чи інших обставин.

Усі люди рівні за правовим статусом як особи й громадяни держави, але різні за расою, статтю, мовою, вірою, політичними переконаннями, соціальним походженням, майновим становищем, фізичними даними, за своїми здібностями і бажаннями тощо. Спроби «стригти всіх під один гребінець», рівняти розумну людину з нерозумною, сильну зі слабкою, трудівника з ледарем, майстра своєї справи з недбайливим працівником – безглуздя. Поняття «нерівність» є лише близьким за сенсом щодо поняття «відмінність». Міжнародне й національне право визначає і закріплює такі права людини, відносно яких за законом не можуть братися до уваги фактичні відмінності між людьми.

Кожна особа зацікавлена в реалізації своїх прав відповідно до своїх бажань, розуму, інтересів та мрій. Одна людина віддає перевагу науці, друга – домагається популярності, третя – прагне багатства, а четверта – передусім поставила за мету проблему дозвілля. Перша людина, якщо її прагнення відповідають здібностям, набуде кращої освіти, ніж інша, друга – стане славнозвісною, третя – розбагатіє, а четверта знайде спокій і здоров'я завдяки культурі дозвілля.

Принцип рівності у його правильному розумінні не допускає суперечності зі свободою і разом з нею дає кожній людині змогу реалізувати своє право на індивідуальність. Свобода дає рівність, яка дозволяє людям бути різними, не заперечуючи їх відмінностей [6]. Рівність – це, насамперед, рівність можливостей, включаючи можливість нерівного вибору, можливість нерівних успіхів у галузі освіти, а тим самим і в діяльності за фахом, можливість дотримуватися тих чи інших релігійних і політичних поглядів.

Міжнародні норми й національні конституції різних країн неоднаково формулюють принцип рівноправності: іноді – у формі заборони дискримінації, іноді – позитивно, іноді – поєднуючи позитивну та негативну форми. Так, ст. 3 Основного Закону Німеччини [5] встановлює:

«1. Всі люди рівні перед законом.

2. Чоловіки і жінки рівноправні.

3. Нікому не може бути заподіяна шкода або віддано перевагу за ознаками його статі, походження, раси, мови, вітчизни та місця народження, віросповідання, релігійних чи політичних поглядів».

Спроба колишніх соціалістичних держав запровадити замість формальної рівноправності буржуазного суспільства загальну фактичну соціальну рівність шляхом скасування приватної власності виявилася неспроможною. Фактична соціальна рівність не притаманна людському суспільству.

Крім того, притаманний «країнам реального соціалізму» тоталітарний режим встановив таємну ієрархічну систему пільг і привілеїв для верхівки монополю пануючої партії і певного кола осіб, які керували всіма сферами життя держави. Хоча жодний закон такого не містить, керівники та директори, які належали до так званої номенклатури, були фактично звільнені від

кримінальної і адміністративної юрисдикції. А ще мали спеціальні лавки, крамниці, санаторії, і т. ін.

Отже, можна зробити висновок, що гасло рівності знайшло своє втілення у міжнародному й національному конституційному праві: що дається одній особі у сфері прав – дається й іншій. Рівноправність – це рівність прав, свобод і обов'язків – рівність вихідних можливостей і не більше того. Кожна особа зацікавлена в реалізації своїх прав відповідно до своїх бажань, розуму, інтересів. Вірю у те, що розробка і втілення змін до законодавства здатні прискорити системні позитивні зміни у нашій країні. Забезпечення рівних прав та можливостей є важливим аспектом для утвердження цінностей демократії та верховенства права не тільки в Україні, але і в цілому світі. Відповідно до Конституції України власники здійснюючи право власності повинні додержуватися конституційних положень про те, що «власність зобов'язує» вона «не повинна використовуватись на шкоду людині і суспільству» (ч. 3, ст. 13) а також що використання власності не може завдавати шкоди правам свободам та гідності громадян інтересам суспільства (ч. 7, ст. 41) [7].

Актуальність лежить в основі необхідності розробці і реалізації законів, які забезпечать рівноправність у всьому світі. Ця тема є і була надзвичайно актуальною не тільки в сучасному суспільстві, але ще і в давні часи.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини та основних свобод / За ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 632.
2. Загальна декларація прав людини (рос/укр) ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966.
5. Основний закон Федеративної Республіки Німеччини, 23 травня 1949 р.
6. Принцип рівності у праві: теорія і практика : Монографія / за заг. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Юридична думка, 2014. – 380 с.
7. Слінько Т.М., Практика європейського суду з прав людини як джерело інтерпретаційної діяльності Конституційного суду України.

Стечишин А.В.

аспірант,

*Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького*

КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ – ПРЕДСТАВНИК НОВОГО ПОКОЛІННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВОТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Перше покоління української національно-патріотичної інтелігенції акцентувало увагу на звільненні українського народу від польського мовного і культурного впливу та спромоглося досягти значних успіхів у відродженні українського культурного життя. Воно сформувало українську національно-

патріотичну самосвідомість і оновило менталітет, але не викристалізувало правову суб'єктність українського народу.

Представники молодого покоління української інтелігенції, сформованої в умовах конституційного права Австро-Угорщини, як правило, були традиційно вихідцями із священницьких родин Української греко-католицької церкви. Тодішні священники були «показовими зразками нашої селянської аристократії. Вони, правда, виростили понад селянську масу освітою, соціальним положенням і матеріальними достатками. Але не були чужим у ній елементом. Навпаки, кровно з неї виходили й усіма нитками були з нею зв'язані» [1]. Усвідомлюючи низьку правову свідомість української спільноти, особливо щодо використання гарантованих прав і свобод, молоде покоління «адвокатської доби», зокрема Кость Левицький, долучилося до просвітницької діяльності.

Розвиток просвітницької діяльності у другій половині XIX – на початку XX ст. у Галичині не однаковою мірою зазнав на собі впливу з боку фахової правознавчої інтелігенції. Просвітницька боротьба проти польського впливу не втрачала своє значення навіть тоді, коли Конституція Австро-Угорщини юридично закріпила рівність прав на розвиток всіх національних меншин. Хоча в Галичині формально були обов'язкові австрійські закони, проте їх застосування надавало полякам надзвичайні привілеї, а можливості національного розвитку українців зводило нанівець [2, с. 286].

За таких обставин українська інтелігенція служила зразком національно-патріотичної діяльності в освіті, культурі, політичній ідеології. Як відзначав К. Левицький, «коли наш нарід дійшов до волі і перших свобод громадянських під Австрією (1848), то він ще довгий час не мав своїх народних адвокатів та через те, як безборонна маса, заражений був на величезні втрати на усіх ділянках свого життя» [3, с. 1]. Відкриття у Львівському університеті кафедр цивільного і кримінального права з українською мовою викладання, безперечно, сприяло збільшенню кількості студентів-українців на правничому факультеті. І серед них було немало й тих, які «зачинали розуміти своє завдання супроти рідного народу» [3, с. 2].

В міру того, як поширювалися і поглиблювалися знання конституційних прав у різних соціальних верств українського народу, потрібно було діяти більшою мірою практично, а не ідеологічно. Інтелігенції «адвокатської доби» вдалося уникнути ідейно-політичної заангажованості в українському середовищі, яка була практично зведена до взаємного виборювання політичними партіями голосів виборців. Це, зрештою, призводило до поділу українського суспільства за симпатіями до тих чи інших політичних партій та заважало їх єднанню у спільній розбудові української національної держави. К. Левицький усвідомлював, що право, ставши складовою світогляду українського народу, стане могутнім зряддям єднання всіх національних демократичних сил. Відкривши для себе цей правовий світоглядний потенціал українського народу, він разом із своїми колегами-юристами прагнув об'єднати всі політичні сили Галичини, у т. ч. польського національно-визвольного руху, та спрямувати їх на співпрацю у підготовці і закріпленні нових правових норм, які б відповідали конституційному праву і водночас забезпечували розвиток демократичних інститутів, на основі яких можна домагатися від австрійського уряду державної самостійності і поляків, і

українців. Зміни в умонастрої передової української державотворчої інтелігенції того часу призводили до змін їх діяльності у різних громадських, політичних організаціях та в парламентах Сенату Австрії і Галицького сойму.

К. Левицький як представник нової за своїм світоглядом інтелігенції позбувся ідеологічного політичного мислення в оцінці ситуації, що склалася в українському середовищі кінця XIX – початку XX ст., і міцно утвердився в думці, що лише теоретико-правове розуміння майбутньої української держави, згідно основних параметрів теорії класичного лібералізму, може бути доцільним і практично здійсненним. Саме цей напрям теоретико-правового розуміння діяльності громадських і політичних організацій став одним із маркерів якісної відмінності новоствореної української інтелігенції від існуючої на той час інтелігенції в Наддніпрянщині і Росії.

Одним із наслідків парламентської діяльності К. Левицького стало те, що «українська репрезентація здобувала собі симпатії в парламенті і українців почали вважати за зрілий, конструктивний елемент» [4, с. 140]. К. Левицький вважав свою історичну місію в тому, щоб бути посередником між українським народом, який разом із своєю провідною верствою прагнув здобути незалежність, та представниками династичної конституційної монархії Габсбургів і домогтися мирного врегулювання «галицького питання» за взірцем англійської корони. На той час в європейському теоретико-правовому мисленні вже були піддані істотній критиці революційно-атеїстичні ідеї лідерів Французької революції, яка здійснювалася кровопролиттям і завершилася стратою майже усіх її лідерів. Саме тому у правових поглядах К. Левицького домінує ідея мирного врегулювання відносин як з польською провідною верствою національно-визвольного руху, так і з австрійським урядом.

На відміну від української національно-патріотичної інтелігенції Наддніпрянської України, яка була у складі Російської імперії і на рубежі XIX – XX ст. продовжувала політичні дискусії навколо ідеї соціалізму та слов'янського федералізму під зверхністю післяреволюційної Росії, галицька інтелігенція «адвокатської доби» розбудувала українські громадські і політичні організації, спромоглася усунути польську шляхту в місцевих інститутах державної влади та розширити українське представництво і в такий спосіб заклала основи для мирного здобуття спочатку національної автономії, а згодом і державного суверенітету.

Список використаних джерел:

1. Лисяк П. Стара гвардія відходить // Ілюстровані вісті. – Львів, 1941. – 12 грудня.
2. Крип'якевич І. П. Історія України / Відп. ред. Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович. – Львів : Світ, 1990. – 520 с.
3. Життя і право. – 1930, травень.
4. о. Ізидор Сохоцький. Будівничі новітньої української державности в Галичині. Д-р Кость Левицький // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. / Наукове товариство ім. Шевченка. Бібліотека українознавства, Ч. 8. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1961. – С. 137–158.

Яценко І.С.

*доктор філософії в галузі політології,
Міжнародний правовий центр ЄУКОН*

ПРАВОВІ ДОКТРИНИ ПРО ДЕРЖАВНУ ВЛАДУ В ПОЛЬСЬКІЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ У XV-XVII СТОЛІТТЯХ

Сучасна польська правова доктрина в питанні поділу влади бере свої витoki з багатовікової польської політико-правової думки, зародження якої на рівні доктрин про державну владу припадає на період, який польський вчений Ришард Малайни окреслив як період розвитку теорії змішаного устрою. За його визначенням «теорія змішаного устрою базується на постулаті поєднання трьох форм правління: монархії, аристократії і демократії; в цьому поєднанні, з метою збереження суспільно-політичної рівноваги, державна влада розподіляється між монархом, заможними (дворянством) і народом, а окремі органи держави спільно беруть участь у реалізації своїх правових сфер діяльності. Теорія складається з чотирьох правил або канонів: а) забезпечення в державі суспільно-політичної рівноваги, б) «змішування» трьох форм правління, тобто монархії, заможних і народу, в) здійснення суспільного поділу влади між монархом, заможними і народом, г) взаємної участі органів держави в реалізації своїх правових сфер діяльності» [5, с. 13].

Період з другої половини XVI до половини XVII сторіччя в Польщі характеризується двома головними рисами: децентралізацією влади і місцевим представництвом. В практиці це означало поділену владу, тобто такий стан, коли різні суб'єкти держави – король, аристократія, духовенство, шляхта – реалізовували політичну владу, створюючи ситуацію взаємної рівноваги, контролю і взаємоповаги [2, с. 27].

Цей період характеризується початком формування доктрин в польській політичній думці, що також стало наслідком високого ступеня політичної самостійності шляхти. Доктрини ці, зокрема, стосувалися питань організації державної влади та її розподілу. Так, доктрину зміцнення королівської влади оголосив Ян Остророг (1436-1501). Головним його твором став «Меморандум про устрій Речі Посполитої» [9]. Він заклав основу поглядів щодо поділу церковної та монаршої влади в Польщі і у цих питаннях пішов значно далі від своїх сучасників. «Король нехай займається світськими речами, а духовенство нехай займається церковними речами, які до них належать, таким чином щоб влади їх, як це належить, були відособлені» [9, с. 29].

Його послідовник Анджей Фрич Моджеський (1503-1572) у праці «Про поправлення Речі Посполитої» [6] (1551 р.) критикував існуючі в Польщі суспільні стосунки, зокрема, притиснення холопів, захищав міщан та виступав за надання їм права брати участь в сеймах та апеляційному трибуналі, виступав проти «золотої вольниці» шляхти, підтримував зміцнення королівської влади, вважаючи короля джерелом суспільно-політичної рівноваги.

Ще далі у своїх симпатіях до абсолютизму пішов Філіпп Каллімах (1437-1496), який домагався відміни привілеїв шляхти та католицького костюлу,

створення сильного уряду на чолі з королем, усунення духовенства з сенату та його перехід під контроль держави.

Станіслав Оріховський-Роксоланин (1513–1566) – апологет «золотої вольності» шляхти – відстоював суспільно-договірне походження держави, принципи шляхетського парламентаризму, ідеї природного права, незалежність світської влади від церкви. У своїй праці «Напучення польському королеві Сигізмунду Августу» [8] (1543 р.) він фактично описує модель поділу влади з певним механізмом стримування і противаг. Звичайно, мова йде про поділ влади у змішаному державному устрою, коли різні органи представляли різні суспільні стани. Однак, це не зменшує значення його праці, яка мала вплив не тільки на розвиток польської суспільно-політичної думки, але також і на розвиток української суспільно-політичної думки з огляду на походження Станіслава Оріховського, який був українцем (або як тоді казали – русином) за походженням.

Продовження розвитку ідей змішаного устрою можна знайти в працях В. Гошліцького (1538–1607), зокрема, в його праці «Про досконалого сенатора» [4]. Свої державотворчі концепції Гошліцький базував на політичних поглядах Платона, Аристотеля, Полібія та Цицерона. Він підкреслював принцип відповідальності короля за свої рішення, дотримувався погляду, що основою добре виконаного правління є не король чи палата послів, а сенат, який повинен виконувати функцію рівноваги між монаршим абсолютизмом і анархією шляхти. Гошліцький був прибічником змішаного устрою, ідеалом якого є співпраця трьох станів. Він був противником демократичного устрою, який, на його думку, руйнує соціальні і релігійні стосунки [4, с. 67].

Кшиштоф Варшевіцький (1543–1603) виступає як прибічник сильної королівської влади, яка спирається як на сенат, так і на міщан та холопів, захисником яких виступав Варшевіцький. В його працях, зокрема, у праці «Парадокси» [1], присутня тенденція до значного обмеження впливу шляхти. Він виступає критиком інституту місцевих сеймиків.

Апологетом сильної королівської влади виступає Петро Скарга (1536–1612) в своїй праці «Казання сеймове» [10]. Сильну, централізовану владу монарха він вважав основою сильної держави з доброю системою правління. Пропагував проведення глибоких змін в державному строї в дусі монаршого абсолютизму. Виступав за відсунення шляхти від правління та позбавлення її політичних привілеїв, які роблять її безкарною. «В Речі Посполитій природним і найкращим і найбільш властивим людському розуму є монархія або єдиновладдя і правління одного, яке, якщо зміниться, на кілька голів ділиться, є тяжкою і смертельною хворобою для Речі Посполитої» [10, с. 91].

Лукаш Опалінський (1612–1662) виступав прибічником ґрунтовних реформ в державі, був прибічником королівської влади. Цікавим є його поділ влади на види, які він представив у своїй праці «Про повстання людських суспільств» [7], і яку він ділить на природну владу, набуту владу та надану (наділену) владу. Оскільки, пише Опалінський, з розвитком суспільства рівність не могла залишитися і усі хотіли скоріше радити ніж слухати, суспільство переживало б, скоріше, не період миру, а відбувалася б постійна боротьба за владу, якби цьому не поклала кінець або природа, або більша сила, або взаємна згода. Ці три чинники визначають поділ влади на три види. Влада першого виду це влада природна і необхідна, яка розповсюджується на

дружину, дітей і тих, хто з натуральних причин потребує керівництва. Другого виду влада набута шляхом насильства і стосується невольників. Третій вид – це владна надана добровільно і доручена правителям [7, с. 120-121]. Надана влада є найвищою державною владою, яка є необхідною для збереження суспільства [7, с. 123-124].

Відмінні погляди відстоював Анджей Фредро (бл. 1620–1679), який виступав прибічником шляхетської вольності та її права на *liberum veto*. Цьому питанню він присвятив свою працю «На захист *liberum veto*» [3]. В праві шляхти на *liberum veto* він бачив гарантію від узурпації королем влади в своїх руках. Хоча, пише Фредро, в Речі Посполитій королі ділять владу щодо видавання наказів та правління, однак влада королівська має зовсім іншу вагу, оскільки наділена правом нагороджувати заслужені особи. Це дає королю можливість об'єднувати навколо себе та підкупати більшість. Внаслідок цього влада сенату, шляхти, влада в усій Речі Посполитій може з легкістю перейти в його руки. Це може статися, якщо забракне сміливості накладати вето у тих, хто таке право має. Він вважав, що метою відміни право вето є не впровадження принципу більшості, а намагання повалення свободи і влади сейму [3, с. 132].

Список використаних джерел:

1. Bardach J. Historia ustroju i prawa polskiego / J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak. – Warszawa : Wydawnictwo Prawnicze PWN, 1999. – 656 с.
2. Cichocki Marek. Rzeczypospolita – utracony skarb Europy // A. Cichocki // Władza w polskiej tradycji politycznej. – Kraków : Ośrodek myśli politycznej, 2010. – 292 с. – С. 22–44.
3. Fredro A. W obronie liberum veto / A. Fredro // Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego. – Toruń : Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2005. – 235 с. – С. 128-134.
4. Goślicki W. O senatorze doskonałym / W. Goślocki // Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego. – Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. 2005. – 235 с. – С. 68-71.
5. Małajny R. Trzy teorie podzielonej władzy / R. Małajny – Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 2001. – 512 с.
6. Modrzewski Andrzej Frycz. O poprawie Rzeczypospolitej // A. F. Modrzewski // Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego. – Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. 2005. – 235 с. – С. 40-54.
7. Opaliński Ł. O powstaniu społeczności ludzkich / Ł. Opaliński // Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego. – Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. 2005. – 235 с. – С. 113-125.
8. Оріховський Станіслав. Напучення Польському королеві Сигізмунду Августу [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://litopys.org.ua/human/hum04.htm>
9. Ostroróg Jan. Memoriał w sprawie uporządkowania Rzeczypospolitej / J. Ostroróg // Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego. – Toruń : Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. 2005. – 235 с. – С. 27-36.
10. Skarga P. Kazanie Sejmowe / P. Skarga // Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego. – Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. 2005. – 235 с. – С. 91-101.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Віткова В.С.

асистент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

На сьогодні в умовах реформування галузі охорони здоров'я все більш нагальний характер набуває питання про необхідність посилення ролі права при регулюванні відносин, що виникають у сфері охорони здоров'я. У цій важливій для суспільства і держави галузі вироблена велика кількість нормативно-правових актів, які встановлюють чималу кількість понять.

Відсутність повноцінної термінологічної бази, як вважає Т.Є. Сучкова, сприяє створенню великої кількості проблем, серед яких не тільки труднощі при формуванні єдиного тлумачення, але і викликані відмінністю визначень ускладнення в правозастосовчій практиці [1, с. 52]. В сфері охорони здоров'я та надання медичної допомоги населенню, така проблема, на нашу думку, є особливо значущою.

Поняття «медична допомога» міститься в Законі України «Основи законодавства про охорону здоров'я», а також в ст. 49 Конституції України, згідно якої громадянам гарантується право на медичну допомогу, яке на відміну від досить широкого поняття права на охорону здоров'я «представляє собою індивідуальний підхід і є системою охорони здоров'я, яка є лише частиною системи охорони здоров'я» [2, с. 20].

М.К. Хобзей стверджує: «Для держави існуюча криза здоров'я населення України може мати непередбачувані наслідки. Від здоров'я громадян залежить безпека, подальше зростання економічної могутності держави, її соціально-політичний розвиток, примноження культурного надбання» [3, с. 3]. Ми частково погоджуємося із даним твердженням, однак, на нашу думку, наслідки довготривалої кризи здоров'я населення держави в цілому є цілком передбачуваними, оскільки здорове населення є запорукою успішного розвитку держави: політичного, економічного, суспільного, культурного тощо.

В науковій літературі фігурують різноманітні визначення поняття права на медичну допомогу. Зокрема, О.А. Єнікеев у своєму дослідженні розглядає право на медичну допомогу як право на отримання сукупності лікувально-профілактичних заходів, що надаються здоровим і хворим людям з метою збереження і відновлення їх здоров'я особами, що мають медичну (вищу або середню) освіту [4, с. 8]. На нашу думку, таке поняття потребує удосконалення, оскільки воно не відображає, чи є таке право на медичну допомогу формально закріпленим в законодавстві; чи гарантує держава право на медичну допомогу і якому обсязі тощо.

І.А. Колоцей розглядає право на медичну допомогу в якості спеціальної юридичної гарантії права на охорону здоров'я, оскільки воно забезпечує відновлення здоров'я [5, с. 5]. Таке визначення, на нашу думку, потребує уточнення, оскільки медична допомога не завжди забезпечує відновлення

здоров'я: наприклад, коли ми говоримо про невідкладну медичну допомогу, мова може йти суто про збереження життя людини.

О.О. Прасов розглядає право людини на медичну допомогу як її право на комплекс заходів, спрямованих на оздоровлення та лікування у стані, що на момент їх надання загрожує життю, здоров'ю і працездатності, які здійснюються професійно підготовленими працівниками [6, с. 5]. Ми вважаємо, що дане поняття потребує уточнення, оскільки не містить у собі посилань на гарантії держави і суспільства по наданню такої допомоги; також слід звернути увагу, що людина має право на отримання медичної допомоги не тільки професійно підготовленими працівниками якщо мова йде про надання невідкладної медичної допомоги, але завжди професійними працівниками, якщо мова йде про надання медичної допомоги в умовах медичної установи або лікувальної організації.

З.В. Каменєва зазначає, що «під правом громадян на медичну допомогу слід розуміти право громадянина вимагати від медичної установи або лікувальної організації передбачених законом дій з метою збереження, зміцнення, лікування, відновлення фізичного або психічного здоров'я людини» [7, с. 8]. Ми додержуємося думки, що право людини на медичну допомогу – це не стільки право вимагати, скільки можливість отримувати медичну допомогу в необхідному обсязі і в необхідний термін.

На нашу думку, право на медичну допомогу – це ціннісно значимі і формально закріплені, гарантовані суспільством і державою можливості кожного по отриманню від медичної установи або лікувальної організації комплексу лікувально-профілактичних заходів, які надаються з метою збереження життя та відновлення здоров'я на підставах і в обсязі, гарантованому чинним законодавством, а також спрямовані на відновлення працездатності, та надаються професійно підготовленими працівниками, які мають вищу (середню) медичну освіту.

Н.А. Соколова у своїй роботі наполягає на необхідності диференціації правового регулювання відносин із надання медичної допомоги. Очевидним, на думку дослідниці, є те, що така диференціація обумовлена факторами, які необхідно враховувати, передусім, для забезпечення ефективної охорони здоров'я населення [8, с. 39]. Ілюстрацією цьому можуть слугувати правові норми про медичне забезпечення військовослужбовців, які в даний час потребують розширення гарантій надання їх медичної допомоги [9, с. 75]. Внаслідок особливостей професійної діяльності такі особи не завжди здатні і повинні отримувати медичну допомогу на загальних підставах. На нашу думку, така диференціація повинна стосуватися деяких інших категорій осіб, а саме необхідно виокремлювати: право на медичну допомогу осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі тощо; право на надання паліативної, хоспісної допомоги, право на надання медичної допомоги із здійснення евтаназії (пряма заборона на здійснення якої на сьогодні закріплена у законодавстві) та ін.

Враховуючи вищезазначене, ми вважаємо, що законодавцеві слід конкретизувати право на медичну допомогу з урахуванням диференціації потреб особливих категорій населення, що дозволить у майбутньому більш ефективно створювати та реалізовувати на практиці правові механізми надання необхідного об'єму медичної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Сучкова Т. Е. К вопросу о необходимости конкретизации юридической терминологии медицинского законодательства / Т. Е. Сучкова. // Земский врач. – 2014. – № 1. – С. 52–54.
2. Сучкова Т. Е. О необходимости наделения статусом государственных служащих медицинских работников, осуществляющих медицинскую деятельность в государственных медицинских учреждениях / Т. Е. Сучкова. // Медицинское право. – 2013. – № 4. – С. 20–26.
3. Хобзей М. К. Деякі аспекти організації медичної допомоги в Україні / М. К. Хобзей // Медичні перспективи. – 2010. – Т. 15, № 4. – С. 1–4.
4. Еникеев О. А. Конституционное право на медицинскую помощь: теория и практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / О. А. Еникеев – Москва, 2009. – 21 с.
5. Колоцей И. А. Право на охрану здоровья и медицинскую помощь как конституционная ценность: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юр. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / И. А. Колоцей – Архангельск, 2010. – 21 с.
6. Прасов О. О. Право на медичну допомогу та його здійснення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право»/ Прасов О. О. – Харків, 2007. – 19 с.
7. Каменева З. В. Проблемы реализации и защиты права граждан на медицинскую помощь : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / Каменева З. В. – Белгород, 2004. – 22 с.
8. Соколова Н. А. Реализация принципов права социального обеспечения в правовом регулировании отношений по оказанию медицинской помощи / Н. А. Соколова // Вестник Омской юридической академии. – 2013. – № 2 (13). – С. 37–40.
9. Антипьева Н. В. Медицинская помощь в системе социальной защиты военнослужащих / Н. В. Антипьева. // Вестник Омского университета. Серия «Право». – 2007. – № 2 (11). – С. 68–76.

Шарафутдінов Р.Р.

студент,

*Науковий керівник: Задорожня Н.О.
кандидат філософських наук, доцент,
Херсонський державний університет*

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У процесі реформування місцевого самоврядування, Україні може бути корисним досвід держав Східної Європи, які пов'язані з нашою країною спільним тоталітарним минулим, спільними проблемами перехідного періоду, а це означає, що їх досвід представляє значну цінність у процесі реформування місцевого самоврядування в Україні. Однією з таких країн є Польща.

Польща володіє багатим досвідом в плані розвитку місцевого самоврядування і децентралізації. Групою експертів, яку очолював професор Єжи Регульський, було здійснено дві важливі реформи (першу – 1989 року, а другу – 1998 року). Досить цікавим була саме друга реформа: в 1998 році було реформовано адміністрації на субрегіональному і регіональному рівнях.

В Польщі вони називаються відповідно повіт (в Україні – район) або воєводство (в Україні це область).

«Солідарність» – політична сила, яка з самого початку перехопила ініціативу по реформуванню, на цьому етапі головним вбачала в тому щоб весь виконавчий апарат на рівні регіону був під владою громад через посередництво їх довірених представників. Тепер у Польщі люди обирають депутатів регіону, депутати регіону обирають маршалка, у котрого вся влада: гроші, ресурси, адміністративна структура. А представник центральної влади в регіоні – воєвода – контролює лише поліцію, пожежну службу, різні інспекції, але він абсолютно не займається інвестиціями і поточним адмініструванням. Це є дуже суттєвим – децентралізація, передача влади ближче до людей [1].

Метою адміністративної реформи в Польщі було наближення влади до людей, створення самоврядування за зразком країн Євросоюзу. Перший крок по створенню органів місцевого самоврядування (гмін) зроблений Польщею в 1990 році. Другий етап почався 1 січня 1999 року зі вступом в силу територіального розподілу країни на воєводства (області), повіти (райони) і гміни (села, міста, або група сіл і міст).

До повноважень низових органів самоврядування – гмінів, віднесені питання, пов'язані з безпосереднім обслуговуванням населення: в їх віданні знаходяться початкові школи, поліклініки, частина дорожньо-транспортного господарства, весь об'єм комунальних послуг і т.д.

Повіти виконують ту ж роль, але на більш високому рівні, забезпечуючи рішення таких суспільних задач, які гмінам не під силу. Вони відповідають за середні учбові заклади, установи культури, соціального забезпечення, відомства по працевлаштуванню, охорону навколишнього середовища, сімейному господарству.

Воєводство (на рівні якого функціонують як органи самоврядування, так і урядова адміністрація) несе відповідальність за регіональну політику, спрямовану на поліпшення умов життя його громадян.

Ідея реформи місцевого самоврядування дуже проста: надати більше прав і можливостей низчим органам влади. З 12 тис. різного роду установ, що відносяться, в першу чергу, до сфери освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення і культури, майже 7,5 тис. вже передано у відання місцевих органів самоврядування. Також їм же перейшло приблизно 63% установ урядового підкорення. Було здійснено зменшення кількості службовців урядової адміністрації. Так, у воєводських сеймиках (обласних радах) чисельність працівників складає від 25 до 50 чоловік, а в правліннях (виконкомах) – 5 чоловік. Для порівняння: в Україні в обласних радах працює від 400 до 500 чоловік, а виконкомах – від 150 до 200 чоловік [2, с. 178].

Глобальною метою адміністративної реформи, яка проводилася в Польщі, було наближення влади до людей, створення самоврядування за зразком країн Євросоюзу і таким чином організувати процеси управління, щоб забезпечити плідну взаємодію між владою і населенням. Для цього були притягнуті суспільні організації, які працюють на кожній конкретній території і пропонують реальні механізми для вирішення різних соціальних проблем. В Польщі таких організацій настільки багато, що навіть на виборах до органів

місцевого самоврядування поляки більше уваги приділяють саме кандидатам від суспільних організацій, а не політичних партій.

В процесі реформування місцевого самоврядування в Польщі беруть активну участь чотири суспільні організації: Спілка польських метрополій, об'єднуючі 12 великих міст; Спілка польських міст, об'єднуючий понад 240 середніх міст; Спілка польських городків, об'єднуючий гміни з населенням менше 40 тис. жителів; Спілка сільських гмін, об'єднуючий більше 350 гмін. Ці організації, що уклали угоду про інтелектуальну співпрацю, звертаються в уряд зі спільними заявами з тих або інших питань. Мета подібного об'єднання – досягнення консенсусу у сфері законодавчих актів, що стосуються місцевого самоврядування. За рахунок громадських організацій в Польщі розв'язуються проблеми безробіття, соціальної реабілітації інвалідів, а також ряд побутових проблем територіальних громад – починаючи від вивозу сміття і закінчуючи організацією виборчого процесу [3, с. 486].

Процеси реформування територіального устрою і бюджетної системи Польщі у напрямі її децентралізації мали позитивний вплив на організацію діяльності органів місцевого самоврядування.

В результаті польських реформ спільноти кожного рівня отримали свої повноваження з відповідним ресурсним забезпеченням та адекватні зобов'язання. І все це – підпорядковано інтересам людини, громади, територіальним утворенням та державі.

Основною адміністративною одиницею у Польщі є гміни. Гмінами керують ради, обрані місцевим населенням. Члени ради переобираються кожні чотири роки. Число членів ради залежить від кількості населення, хоча жодна рада не може мати більше ста членів. У громадах, де мешкає менше 40 тис осіб, вибори проводяться в одномандатних округах; у громадах із 40 тис і більше мешканців вибори відбуваються за принципом пропорційного представництва у багатомандатних округах, де обирається 5-10 членів ради.

Виконавчим органом ради є Колегія, що складається з мера, заступника мера і не більше п'яти інших членів, обраних радою. Мер обирається радою, і є єдиним членом колегії, якому не потрібно бути членом ради. Він відповідає за організацію роботи колегії і щоденне ведення справ. Колегія відповідальна за підготовку порядку денного засідань ради, виконання її рішень, здійснення контролю за виконанням бюджету і наймання персоналу ради.

Мер або його обраний замісник, якщо мер не є членом ради, головує на засіданнях ради. Мер відповідає за скликання засідань ради, які проводяться щонайменше один раз на квартал, хоча засідання може скликатися на вимогу принаймні однієї четвертої від числа членів. Рада призначає комітети, чие функціонування визначається регламентом ради.

Органи місцевої влади беруть участь у функціонуванні воєводств – місці зосередження центральної і місцевої влад у межах конкретної території. Воєводства не є частиною формальної структури місцевого самоврядування, однак відіграють провідну роль у відносинах між центральною та місцевою владами. Воєводства мають законодавчі збори, що складаються з делегатів від усіх органів місцевої влади в межах території воєводства, і адміністрацію, яка здійснює делеговані повноваження, як вони визначені місцевими органами і центральною владою. Воєводства мають численні функції, у тому числі

поточний контроль за роботою органів місцевої влади, поширення інформації про досвід діяльності місцевої влади, посередництво й арбітраж у конфліктах між органами місцевої влади, а також нагляд за функціонуванням державної адміністрації у воєводствах.

Крім воєводств існує також нижчий рівень державної адміністрації, відомий як повіт (район). Закон про діяльність воєводств проголошує, що всі функції і сфери компетенції, які не передані у прямій формі органам місцевого самоврядування, повинні вважатися відповідальністю воєводств, а отже, безумовно, і районів. З-поміж 540 визначених функцій органів місцевого самоврядування у Польщі 62 % передані органам місцевого самоврядування і 32% – районам [4, с. 39].

Список використаних джерел:

1. Горлажек Гжегож Нова модель Польської регіональної політики після децентралізації держави [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.largis.org.ua/largis1/ukraine/compromentu/tru.htm>
2. Самоврядування та територіальна організація в Польщі / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк, О. Куленкова, В. Гуменюк; За заг. ред. Я. Гонцяжа. – К.: Міленіум – Вид-во УАДУ, 2001. – 184 с.
3. Лебединська Г.О. Нові тенденції в розвитку місцевого самоврядування // Держава і право. – 2000. – Вип. 7. – С. 485-490.
4. Мрочковська Б. Використання коштів бюджетів місцевого самоврядування Польщі // Світ фінансів. – 2006, № 3-4. – С. 37-41.

Шевченко А.В.

студентка,

Академія адвокатури України

ПРАВО НА СМЕРТЬ В АСПЕКТІ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Головною цінністю для людини є право на життя, оскільки – це право забезпечує фізичне існування людини, як біологічної істоти і суб'єкта правових відносин. Право на життя регулюється та забезпечується державою на законодавчому рівні. Відповідно до Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Дане питання є досить дискусійним у сучасному світі, тому що у науковців виникає багато суперечностей, щодо моменту виникнення права на життя [1, с. 142].

Говорячи про право на життя, необхідно перш за все прояснити суть дефініції «життя». На думку професора П. М. Рабіновича, життя – це стан людини, в якому вона перебуває від моменту автономізації стосовно організму матері під час фізіологічних пологів і до її біологічної смерті [2, с. 117].

З юридичного закріплення права на життя також впливає існування права людини розпоряджатись власним життям, тобто можливість піддавати його значному ризику і вирішувати питання припинення життя, а саме застосування евтаназії.

Евтаназія – це умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть.

Проблема застосування евтаназії стає все актуальнішою в сучасному світі. Зростання зацікавленості і дискусій навколо даного питання обумовлене погіршенням матеріального становища та збільшенням кількості людей хворих невиліковними хворобами, що спричиняють фізичні страждання та унеможливають нормальне існування людини. Проблема евтаназії виникає, коли людина хоче позбавити себе життя, але не всілях фізично чи морально зробит це самостійно.

Великий внесок в дослідженні проблеми застосування евтаназії в контексті права на життя зробили такі науковці, як: С. Бородін, В. Грищук, А. Громов, Т. Добко та ін.

Держава на законодавчому рівні захищає право людини на життя, але право на розпорядження своїм життям, а саме застосування евтаназії в Україні заборонено ч. 3 ст. 52 Закону України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я та ч. 4 ст. 281 Цивільного кодексу України. Недоліком українського законодавства є відсутність тлумачення поняття евтаназія тоді, як дане питання потребує нормативного регулювання.

Проблема евтаназії багатоаспектна. Вона включає широкий спектр питань, кожен з яких вимагає самостійного аналізу. Це і відносини моральні і правові до тяжкохворого людини, і ставлення до «дефектним» дітям, і питання трансплантології, і медичне обґрунтування необхідності евтаназії, і правове законодавство, і морально-психологічні колізії. Наприклад, чи може лікар стати «убивцею» свого пацієнта? А якщо не лікар, то тоді хто? При обговоренні проблеми евтаназії виявляються як її прихильники, так і противники. Прихильники дозволу активної евтаназії виходять з того, що людина має право не тільки на життя, але й на смерть, що відмовляти в цьому, з точки зору вмираючого в муках людину, не гуманно. Вони апелюють до медичної практики, вважаючи, що повинні існувати жорсткі критерії у визначенні діагнозу, укладанні про невиліковність хвороби. З їх точки зору, необхідно і юридичне оформлення «вбивства з милосердя» з чіткою процедурою як судового рішення, так і визначення його виконавців. Противники активної евтаназії вважають неприпустимою її з багатьох причин. Давати лікарям право на вбивство своїх пацієнтів аморально, це може призвести до деструкції суспільної моралі, втрати довіри до медицини взагалі. З одного боку, медицина не застрахована і від лікарських, діагностичних помилок у прогнозі летального результату, з іншого – суспільство не застраховане від зловживань необґрунтованого розширювального застосування евтаназії. Евтаназійна експансія може поглинути, з їхньої точки зору, і старих, і інвалідів, та інших «непотрібних» людей. А це означає крок по шляху до нового фашизму, нацизму, расизму, крок по шляху моральної деградації суспільства [5, с. 336].

В даний час ця проблема є новою в Україні, оскільки не є освоєною та законодавчо закріпленою, а наші юристи тільки починають освоювати міжнародний досвід країн з даного питання.

Проблема права на смерть в а контексті права на життя у зв'язку з легалізацією в деяких країнах евтаназії, останнім часом постає все частіше.

До Європейського суду з прав людини надходить все більше заяв громадян, про те що порушені їх права передбачені ст. 2 ЄКПЛ, у своїх заявах вони посилаються на те, що право на смерть, як і прав розпорядження своїм життям входить до контексту даної статті. На що ЄСПЛ розяснює, що право на смерть ніяким чином не може входити до права на життя.

Суд не визнає переконливим твердження, що гарантоване статтею 2 «право на життя» може тлумачитися як таке, що містить у собі негативний аспект.

Дане питання потребує подальшого вдосконалення, цьому може сприяти ширше залучення фахівців до проблем прав людини, удосконалення законодавчої бази, проведення семінарів, конференцій, конкурсів, які б стосувалися даної проблеми. Проводити б їх могли як органи влади, наукові установи, так і громадські організації. Ці заходи, з урахуванням вивчення в учбових закладах основ теорії держави і права та спеціалізованих курсів, наприклад, проблем прав людини, медичного права, допомагали б виховувати кваліфікованих фахівців [7, с. 210].

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 142.
2. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2004 – С. 117.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
5. В. Л. Обухів, З. С. Аляб'єва, А. Ф. Оропай та ін. Реалістична філософія. Підручник для вузів / В. Л. Обухів, З. С. Аляб'єва, А. Ф. Оропай та ін / За ред. В. Л. Обухова. – 4-е вид., Перераб. – СПб.: СПбГАУ, ХІМІЗДАТ, 2009. – 336 с.
6. Справа «Прітті проти Сполученого Королівства» Європейський суд з прав людини, Рада Європи, Міжнародні суди; Справа, Рішення від 29.04.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_210/page3.
7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
8. Медичне право України: Проблеми становлення та розвитку. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20.04.2007, м. Львів. – С. 210-215.

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Бутенко В.А.

студент;

Стрельцова Е.Д.

кандидат юридических наук, доцент,

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПОЛЕТОВ НАД ГОСУДАРСТВЕННОЙ ТЕРРИТОРИЕЙ

Ежедневно территорию каждого отдельно взятого государства пересекают десятки иностранных воздушных судов, в связи с чем возникает вопрос, правопорядком какого государства или нормами какого международного договора регулируются данные полеты, то есть, как решить коллизионную проблему. Из-за участившихся случаев незаконного пересечения государственной границы вопрос о правовом регулировании международных полетов над государственной территорией является актуальным.

Режим международных полетов в суверенном воздушном пространстве основывается на полном и исключительном суверенитете государства и вытекающих из него суверенных правах [1, с. 94]. Государство устанавливает порядок пересечения иностранными воздушными судами своей границы, регулирует в пределах своего воздушного пространства все воздушные передвижения, осуществляет в отношении иностранных воздушных судов и их экипажей административную, уголовную юрисдикцию, реализует нормы, регулирующие международные полёты [2, с. 152].

В соответствии со статьей 11 Конвенции о международной гражданской авиации (далее – Чикагская конвенция) от 1944 года, законы и правила, касающиеся допуска территории государства или убытия с его территории воздушных судов, занятых в международной аэронавигации, применяются к воздушным судам всех договаривающихся государств вне зависимости от их национальности и соблюдаются такими воздушными судами при прибытии, убытии или во время пребывания в пределах территории этого государств [3, ст. 11]. Этим государства-участники Чикагской конвенции установили, что законы каждой из стран, регулирующие полёты в суверенном воздушном пространстве, взаимно признаются и соблюдаются при международных полетах воздушных судов, зарегистрированных в них, в пределах территории других государств.

Аналогичным образом двусторонние соглашения о воздушном сообщении в обязательном порядке содержат указание о применении законов о допуске и вылете к воздушным судам другой стороны. Практически в любом двустороннем соглашении можно найти положение о том, что каждая договаривающаяся сторона вправе устанавливать маршруты полетов иностранных воздушных судов над своей территорией, как и ворота пролета государственных границ, по своему усмотрению [1, с. 109].

В двусторонних договорах четко устанавливаются взаимные обязанности, направленные на обеспечение безопасности полетов по договорным линиям. Прежде всего, стороны обязаны предоставлять воздушным судам назначенного авиапредприятия необходимые для эксплуатации договорных линий наземное радио-, светотехническое и другое аэронавигационное оборудование. Примером может служить Соглашение об открытом небе между Украиной и США от 2015 г.

Безопасность полетов по договорным линиям во многом зависит также от предоставления информации по широкому кругу вопросов, относящихся к полету иностранного воздушного судна по установленному маршруту над территорией государств. Многие двусторонние соглашения предусматривают положения о том, какая информация должна предоставляться во время полетов по договорным линиям участниками соглашения. По общему правилу эта информация должна быть достаточной для удовлетворения разумных требований по обеспечению безопасности воздушных судов [1, с. 110].

Заключение международного договора или выдача специального разрешения, предоставляющего право полёта в пределах воздушного пространства государства, требует выполнения определённых условий, содержащихся как в международных договорах, так и в национальных законах. К таким условиям, независимо от категории полёта, относятся: особый порядок пересечения государственных воздушных границ (пересечение границы в специально выделенных воздушных коридорах под контролем органов управления воздушного движения и на высотах, специально определённых для таких полетов); правила посадки в определённом аэропорту с прохождением таможенного и иного контроля; выполнение в аэропортах административных предписаний; осуществление досмотра воздушных судов; обязательное наличие на борту воздушного судна необходимой документации и т. д.

Таким образом, согласие государства на международные воздушные полёты над его территорией не даёт иностранным воздушным судам права на свободу передвижения в пределах этой территории. Правила, установленные государством для влёта на его территорию, передвижения в его воздушном пространстве по специальным трассам, вылета за пределы территории государства, должны строго соблюдаться [2, с. 153].

В то же время государства исходят из того, что их полный и исключительный суверенитет над своим воздушным пространством не препятствует сотрудничеству для решения согласованных задач.

Так, например, 24 марта 1992 г. Россия, Франция, ФРГ, Великобритания, Украина и другие европейские государства, а также США и Канада подписали Договор об открытом небе.

Режим открытого неба устанавливается для проведения наблюдательных полётов над территорией государств-участников с использованием невооруженных самолётов, зарегистрированных соответствующими органами государства-участника и оборудованных предусмотренной аппаратурой наблюдения. Полет осуществляется в соответствии с планом полёта. Вопросы, связанные с соблюдением положений Договора, рассматриваются Консультативной комиссией по открытому небу, состоящей из представителей каждого государства-участника.

В соответствии с Договором об открытом небе 1992 г., подписанным представителями 23 государств-членов Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе, наблюдательные полеты имеют приоритет по отношению к любым регулярным воздушным полетам. Данные наблюдательных полётов передаются всем государствам-участникам Договора и в Консультативную комиссию по открытому небу, которая принимает рекомендации на основе консенсуса [4].

Государствами, образовавшими Содружество Независимых Государств, в конце 1991 г. заключено Соглашение о гражданской авиации и об использовании воздушного пространства. Его участники подтвердили полный и исключительный суверенитет каждого государства над своим воздушным пространством, установили, что разработка правил его использования, контроль за их соблюдением, организация единого управления воздушным движением находятся в сфере совместного ведения и регулирования.

Таким образом, можно сделать вывод, что правовое регулирование международных полётов над государственной территорией осуществляется при помощи национального законодательства, двусторонних соглашений и международных договоров. Они взаимодополняют друг друга и нацелены на устранение пробелов в правовом регулировании. Однако проблема коллизий всё равно сохраняется, и для её разрешения необходима более детальная регламентация вопросов международных полетов в суверенном воздушном пространстве.

Список использованных источников:

1. Бордунов В. Д. Международное воздушное право: учебное пособие / В. Д. Бордунов. – М.: Научная книга, 2006. – 464 с.
2. Ушаков Н. А. Международное право: учебное пособие / Н. А. Ушаков. – М.: Юристъ, 2000. – 304 с.
3. Конвенция о международной гражданской авиации 1944 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа к ресурсу: <http://helisport.org/files/ChicagoConvention.pdf> – Название с экрана.
4. Договор об открытом небе 1992 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа к ресурсу: <http://www.osce.org/tu/library/14131?download=true> – Название с экрана.

Дімчев В.О.

студент,

Інститут післядипломної освіти,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ПОВІТРЯНИХ СПОЛУЧЕНЬ НА ДОСВІДІ ТУРЕЧЧИНИ

Чинне міжнародне повітряне право, крім публічно-правових питань, пов'язаних з використанням суверенного повітряного простору з метою міжнародної аеронавігації, все більш втягується в спільне з національним

правом регулювання доступу авіаперевізників на ринок міжнародного повітряного транспорту. Така тенденція пов'язана з активним переходом до лібералізації міжнародних повітряних перевезень, що почалась в кінці 90-х рр. і стала головною стратегією політики і практики в цій сфері багатьох держав в XXI ст.

Визнаючи недоліки і потенційні економічні вигоди від лібералізації авіаційної галузі, багато урядів перейшли до дерегулювання різних аспектів авіації. Це включало приватизацію авіакомпаній і аеропортів, дерегулювання внутрішніх ринків і лібералізацію міжнародних угод. При розробці договірно-правового механізму для лібералізації регулювання міжнародних повітряних сполучень у окремому регіоні держави можуть взяти за основу регіональну типову угоду про повітряне сполучення, яка була підготовлена Міжнародною організацією цивільної авіації (ICAO) в 2003 році в рамках V Всесвітньої авіатранспортної конференції, що відбулась в Монреалі, Канада. Дана типова угода дозволяє державам або відразу встановити в стосунках один з одним режим «відкритого неба», або поступово здійснювати багатосторонню лібералізацію повітряного транспорту в своєму регіоні.

Розглядаючи лібералізацію міжнародних повітряних сполучень та угод про повітряні перевезення на досвіді авіаційної політики Туреччини можемо зазначити, що, наприклад, укладання авіаційної угоди з ЄС повинне принести значні взаємні вигоди, дозволить створити можливості для обох сторін щодо збільшення маршрутів, частоти і покриття на авіаційному ринку ЄС-Туреччина. Нормативна конвергенція буде також стимулюватися через питання, пов'язані з доступом до ринку, управління повітряним рухом, авіаційної безпеки, безпеки польотів, охорони навколишнього середовища, соціальні аспекти, а також захисту прав споживачів.

Саме тому, Турецька Республіка проводить модернізацію своєї повітряної інфраструктури, змінює своє національне законодавство у цьому відношенні, вдосконалює свій міжнародний повітряний транспорт, безперервно співпрацює в різних міжнародних програмах та приймає участь в підписанні і ратифікації різних двосторонніх і багатосторонніх транспортних угод.

Поняття «регіональної авіації» для Туреччини, так само як і для ЄС, грає ключову роль в розвитку її авіаційного сектора, який швидко розвивається в основному за рахунок регіональної авіаційної політики, яка спрямована на збільшення частки повітряного транспорту як в національних, так і міжнародних перевезеннях. Реалізація зовнішньої авіаційної політики Туреччини здійснюється через угоди по повітряному транспорту на двосторонній основі, які, в свою чергу регулюють заплановані міжнародні перевезення.

Регулювання повітряних перевезень в Туреччині здійснює Головне управління цивільної авіації (DGCA). Даний орган відповідає за розробку і контроль сектора цивільної авіації країни відповідно до міжнародних вимог авіаційної безпеки і безпеки польотів, а також забезпечує рівні можливостей для надання послуг в галузі цивільної авіації. В рамках цих обов'язків DGCA розробляє правила цивільної авіації, здійснює контроль за виконанням міжнародних угод, а також забезпечує льотну придатність, здійснення польотів, ліцензування та ефективного управління повітряним рухом. Головне управління державної адміністрації аеропортів (DHMI) відповідає за

діяльність аеропортів, надання ними послуг, управління повітряним рухом, а також налагодження та роботу навігаційних систем і пов'язаних з ними об'єктів. Основними законодавчими актами Туреччини, що регулюють сектор повітряного транспорту складають Закон № 2920 від жовтня 1983 року «Про турецьку цивільну авіацію» і Закон № 5431 від листопада 2005 року «Про обов'язки і організацію DGCA».

Лібералізація повітряних перевезень в Туреччини охоплює не тільки перевезення повітрям пасажирів і вантажів з однієї точки в іншу, але і забезпечення щоразу лібералізації, коли це можливо, додаткових послуг, таких як управління повітряним рухом, послуги аеропортів, автоматизовані системи бронювання, наземне обслуговування, ремонт повітряних суден і їх технічне обслуговування, дотримання умов авіаційної безпеки, безпеки польотів та уважності до екології. Оскільки повітряний транспорт носить за своєю суттю міжнародний характер і перевізники повинні діяти відповідно до нормативних вимог багатьох юрисдикцій, існує необхідність узгодження таких правил і положень в різних країнах. Держави світу намагалися домогтися лібералізації повітряного транспорту в рамках багатосторонньої та двосторонньої лібералізації, але в цілому, спроби не були дуже успішними. Туреччина ж добилася лібералізації повітряних перевезень (положення щодо підготовки звітності, нормування авіадиспетчерів, ліцензування обслуговуючого персоналу, оцінки безпеки турецьких і зарубіжних повітряних суден, комп'ютеризованих систем бронювання, перевезення рідин на літаках і прав пасажирів) на внутрішньому ринку в основному за рахунок прийняття «спільного доробку» ЄС (Acquis) з авіаперевезень.

Крім того, лібералізація повітряного транспорту в Турецькій Республіці триває з реструктуризацією сектору аеропортів через проект «Будівництво-використання-передача» (ROT). Що стосується повноважень на затвердження нових перевізників, то вони покладаються на Міністерство транспорту, морської справи і зв'язку Туреччини (MoTMC), підзаконний акт «Про комерційні перевезення повітряним транспортом» № 28823 якого регулює правила і процедури щодо надання, призупинення та анулювання ліцензій комерційних авіаперевізників і встановлює відповідальність, обов'язки і необхідний рівень кваліфікації операторів повітряного транспорту і членів екіпажу.

Горизонтальна авіаційна угода ЄС-Туреччина, яка буде являти собою нову правову основу для відносин в області авіації була парафована 25 березня 2010 року і процедури щодо підписання угоди тривають. Туреччина заявила про свою готовність бути інтегрованою в структуру (побудову) авіації, яка вийде з Єдиного європейського неба (SES). Угода не замінить двосторонні угоди між країнами-членами ЄС і Туреччиною, але адаптує їх, щоб привести у відповідність до законодавства ЄС.

Відповідно до цього, необхідно зазначити важливі законодавчі акти, які готуються турецьким урядом з метою подальшої гармонізації турецького законодавства у сфері авіації із «спільним доробком» ЄС (Acquis) та для полегшення зближення з проектом Єдиного європейського неба. Так, наприклад, знаходяться в процесі розробки: поправка до підзаконних актів щодо авіації загального призначення (SHY 6B), яка має бути приведена у відповідність з Регламентом (ЄС) № 800/2013, поправка в підзаконні акти

щодо ліцензування пілотів літаків (SHY-1), що має відповідати Постанові ЄС № 290/2012 і встановлює технічні вимоги та адміністративні процедури, пов'язані з цивільною авіацією тощо.

Проте, незважаючи на тенденцію до лібералізації, зберігаються значні обмеження уряду Туреччини щодо діяльності авіакомпаній і власності. Багато угод з повітряного сполучення (ASA) досі дотримуються конструктивної моделі, створеної більше 50 років тому.

Список використаних джерел:

1. Subidey Togan The Liberalization of Transportation Services in the EU and Turkey. Oxford University Press. 2016.
2. Turkey Transportation Policy and Regulations Handbook: Volume 1 Strategic Information and Regulations // World Business and Investment Library: IBP, Inc. 2008.
3. EU and Turkey initial civil aviation agreement. Brussels. 25 March 2010. (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-369_en.htm).
4. Ministry of EU Affairs of Republic of Turkey. Transport Policy. Chapter 14. 2011. (<http://www.ab.gov.tr/?p=79&l=2>).
5. Deniz Servantie, IKV Junior Researcher A comparative analysis of EU and Turkish aviation policies. September 2015.
6. The Impact of International Air Service Liberalisation on Turkey // Prepared by InterVISTAS-EU Consulting Inc. July 2009. (<http://www.iata.org/policy/promoting-aviation/liberalization/agenda-freedom/Documents/turkey-report.pdf>).
7. ICAO. Agenda Item 5: Election of Member States to be represented on the Council, Candidature of Turkey (Presented by Azerbaijan, Georgia, Turkey and Ukraine) // Assembly – 39th Session Plenary of ICAO (A39-WP/112) Working Paper. July 2016. (http://www.icao.int/Meetings/a39/Documents/WP/wp_112_en.pdf).
8. Agenda Item II: Air Transport/ External Aviation Policy // Country Session: The Republic of Turkey. 25-28 September 2006. (http://www.ab.gov.tr/tarama/tarama_files/14/SC14DET_Air-ExtAviationPolicy.pdf).

Милимука Л.Р., Слюсарчук Д.Д.

студентки,

Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ ЩОДО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У МІЖНАРОДНОМУ СУДІ ООН ТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Адвокатура – це суспільний інститут, діяльність якого спрямована на захист прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, – це недержавний самоврядний інституту, який самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності. Основним завданням адвокатури є надання фізичним і юридичним особам усіх видів юридичної допомоги на професійній основі. Стандартами незалежності юридичної професії Міжнародною Асоціацією юристів закріплено, що адвокати при виконанні своїх обов'язків завжди повинні діяти вільно, чесно і безстрашно, відповідно до законних інтересів клієнта і без будь-якого втручання або тиску з боку влади або громадськості; адвокат не повинен ототожнюватися чи ідентифікуватися владою та громадськістю з його клієнтом або зі справою його клієнта, незалежно від

того, наскільки популярною або, навпаки, непопулярною може бути це справа; жоден адвокат не повинен піддаватися кримінальним, цивільним, адміністративним чи іншим санкціям або погрозам їх застосування внаслідок того, що він давав поради або представляв інтереси клієнта відповідно до закону та ін.

Актуальним на даний час є питання про врегулювання на міжнародній арені спорів, в яких безпосередньо бере участь адвокат. Міжнародний спір – це суперечність між суб'єктами міжнародного права з питання факту або права. Спір – це ситуація, коли сторони пред'явили одна одній взаємні претензії [1]. Констатація даного виду спору вимагає від учасників та зацікавлених суб'єктів міжнародного права реалізації принципу мирного вирішення міжнародних спорів, який регламентується конвенцією «Про мирне вирішення міжнародних суперечок» 1907 р., Заключним актом Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р., Статутом ООН 1945 р.

Найбільшій увазі щодо вирішення міжнародних спорів заслуговує Міжнародний суд ООН, що є чи не найавторитетнішим судовим органом світу.

Характеризуючи адвокатську діяльність в міжнародних судових установах, неможливо визначити ключову сферу її застосування лише судовими дебатами, як це робиться авторами в країнах загального права. Як правило, суди роблять наголос або на письмове провадження (як у Верховному суді США), або на усне (зазвичай, у Сполученому Королівстві). Відповідно до Статуту Міжнародного суду ООН «судочинство складається з двох частин: письмового та усного провадження» (ст. 43). Спілкування Суду та сторін здійснюється у відповідності до процедури та часу, встановлених судом. Таким чином Суд гарантує права держав-учасниць на справедливе вирішення спору як шляхом письмового провадження, під час якого здійснюється обмін меморандумами, контр-меморандумами, відповідями на них, паперами та документами, що їх підтверджують (часто налічують тисячі сторінок), так і шляхом усного провадження, яке часто триває більш, ніж три тижня. Більш того, кожний документ, який надається суду однією із сторін, має бути переданий іншій стороні у завірній копії. Аналіз практики Міжнародного суду показує, що тривалість розгляду спорів (з дати подання заяви до дати винесення рішення), коливається з 2789 днів у справі *Barcelona Traction* 1970 р. до 176 днів у справі *Iranian Hostages* 1980 р. Письмове провадження здійснюється на англійській чи французькій мовах, офіційних мовах Суду [2].

Статут Міжнародного Суду ООН дає широкі повноваження сторонам щодо залучення своїх представників у суді. Тлумачення ст. 42 дає підстави вважати, що «не існує жодних обмежень, щодо вибору представників». Держава може запросити будь-яку особу до участі у провадженні, незважаючи на громадянство чи кваліфікацію. Фактично Суд не встановлює жодних правил щодо вибору представників держави. Вибір представника покладається виключно на державу, тому представнику не обов'язково треба бути членом професійної асоціації адвокатів будь-якої держави для того, аби представляти державу перед Міжнародним Судом ООН. Це суттєво відрізняється від вимог, які висуваються до представників сторін перед міжнародними кримінальними судовими установами. Стаття 42 Статуту

визначає в загальних рисах процесуальний статус представників держави у суді: «Представники, повірені та адвокати, які представляють сторони в Суді, користуються привілеями та імунітетами, необхідними для самостійного виконання ними своїх обов'язків».

Не менш важливе місце на світовій арені займає Європейський суд з прав людини – одна з інституцій Ради Європи, створена 21 січня 1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, ратифікованої 1953 року. Розташований у Страсбурзі (Франція).

На конференції Віденського саміту глав держав і урядів держав-членів Ради Європи у жовтні 1993 року було ухвалене рішення про створення нового Європейського суду з прав людини, який замінить колишню двоступеневу систему захисту прав та свобод. Реформований Суд як орган Ради Європи почав свою роботу 1 листопада 1998 року.

Правове становище адвоката і його діяльність в Європейському Суді з прав людини (ЄСПЛ) визначаються Конвенцією про захист прав людини та основних свобод, Регламентом (Правилами процедури) Суду, Практичними інструкціями Суду, вказівками Палати і її секретарів і референтів у процесі розгляду конкретних справ у Суді.

На початковому етапі судового засідання заявник має право самостійно або через представника подати індивідуальну скаргу (ст. 36 Регламенту). Однак після повідомлення держави – учасниці Конвенції, виступаючого відповідачем, про надходження індивідуальної скарги заявник повинен забезпечити наявність представника (якщо інше рішення не було прийняте Головою Палати).

Пункт 4 ст. 36 Регламенту передбачає, що представництво заявника здійснюється адвокатом або іншою особою, допущеною Головою Палати. У виняткових обставинах і на будь-якій стадії процесу, голова палати може, якщо визнає, що обставини чи поведінку адвоката або іншої особи, призначеної представником, це виправдовують, вирішити, що дана особа більш не може представляти заявника або допомагати йому, і заявнику слід шукати альтернативного представника.

Заявник сам вибирає собі представника, відповідального вищевикладеним вимогам. На стадії подачі первинної скарги представник (якщо такий є) не обов'язково повинен бути юристом. Однак на більш пізніх стадіях розгляду представник повинен за загальним правилом бути адвокатом, уповноваженим практикувати в будь-якому з держав – учасниць Конвенції, і постійно проживати на території одного з них.

Зовсім не обов'язково, щоб представник був адвокатом тієї держави, в якій проживає заявник. Він може бути адвокатом з будь-якої держави – учасниці Конвенції. Адвокат, який представляє в Європейському суді з прав людини справу заявника, повинен в достатній мірі володіти однією з офіційних мов ЄСПЛ – англійською або французькою. Тільки Голова Палати може дати дозвіл на використання іншої мови в листуванні і на усних слуханнях справи в ЄСПЛ [3].

Для двох міжнародних судових установ встановлюється загальноприйняті вимоги до поведінки та діяльності представників адвокатури, а саме:

- сумлінність і обов'язковість у веденні справ, обов'язок поважати будь-яке зобов'язання, дане при виконанні професійних обов'язків, до тих пір поки це зобов'язання не виконано або скасовано;

- порядність у відносинах з довірителем ;

- професіоналізм- обов'язок вивчити основні поняття та докласти всі сили для виконання своєї роботи компетентно і без затримки і не повинні приймати доручення, якщо вони не впевнені у його кваліфікованому виконанні;

- принциповість і наполегливість – якості, важливі для адвоката, особливо при відстоюванні в позиції по справі та її аргументації;

- конфіденційність і почуття відповідальності.

Аналіз розвитку сучасного міжнародного права й міжнародних відносин показує, що Міжнародний Суд перетворився в один з важливих центрів дослідження й тлумачення сучасного міжнародного права. Його високий статус та рішення, що виносяться ним, а також консультативні висновки впливають на доктрину міжнародного права й істотно впливають як на процес універсалізації, так і кодифікації міжнародного права. Міжнародний Суд не є правотворчим органом. Його рішення не створюють і прецедентного права, оскільки вони обов'язкові лише для сторін, що беруть участь у справі, і лише по даній справі (стаття 19 Статуту). А щодо рішень ЄСПЛ, то вони мають певний вплив на організацію судового процесу в деяких країнах. Яскравим прикладом може виступати Україна, що прийняла Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. Відповідно до статті 17 якого практика Європейського суду становить джерело права при розгляді справ вітчизняними судами: «Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права». Тому можна сміливо стверджувати, що Міжнародний суд ООН і ЄСПЛ є важливими інститутами діяльність яких спрямована на вирішення важливих міжнародних спорів.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М. О. Міжнародне право / М. О. Баймуратов. – Х. Одісей, 2001. – 672 с.
2. Горян Е.В. Процесуальні аспекти адвокатської діяльності в міжнародному суді ООН / Е. В. Горян, Ю. Ю. Нетрусов // Часопис Академії адвокатури України : період. наук. вид. / Академія адвокатури України. – Київ, 2012 р. – 6 с.
3. Трунова И. Л. Практика адвокатской деятельности : практ. пособие / под ред. И. Л. Трунова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 736 с.

Позюмко І.С.

студентка,

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИЧНА ПІДТРИМКА ЯК СПОСІБ ПРОСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У СВІТІ

На сучасному етапі різких політичних, економічних, культурних, соціальних змін у напрямках розбудови світового порядку надзвичайно великого значення набуває розгляд питання щодо міжнародної підтримки

провідними державами світу тих держав, які в силу внутрішніх чи зовнішніх факторів змушені виборювати своє право на захист національних інтереси відповідно до принципів міжнародного права.

Більшість вчених вважають, що національні інтереси є своєрідним синтезом, який включає в себе ознаки нації, обставини її існування, як відкритої поліетнічної спільноти, що історично склалася на певній території. Варто зауважити, що важливим аспектом діяльності держави з обстоювання національних інтересів та запорукою ефективності функціонування системи національної безпеки є особистісне усвідомлення національних інтересів кожним громадянином. Усвідомлення державою своїх інтересів допомагає їй співпрацювати в різних сферах суспільного життя з іншими державами, не порушуючи їх прав та інтересів, щоб підтримувати належні міжнародні відносини [4]. Формування правової позиції незалежної України щодо питання співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права розпочалося з проголошення Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., де зазначалося, що країна ви знає пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права [1].

Відносини співпраці, як свідчать останні події в світі, можуть легко перетворитись на конфліктні. Сьогодні виділяють проблеми міграційного, інтеграційного, етнополітичного, урбанізаційного та ще низки інших процесів, тому першочерговим завданням є розбудова нових методів регулювання відносин, шляхом взаємної підтримки та допомоги між державами, засудження неналежної поведінки порушника усталених норм міжнародного права.

Україна здійснює відкриту зовнішню політику і прагне рівноправного взаємовигідного співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, виходячи насамперед з необхідності гарантування своєї безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності [3]. Анексія Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, гібридна війна на Сході України змусили міжнародну світову спільноту, включаючи провідних європейських та світових держав, міжнародні неурядові організації переглянути місце, роль і значення України як суб'єкта міжнародних відносин.

Зовнішньополітичні ініціативи ЄС завжди були спрямовані на встановлення особливого виміру Європейської політики сусідства для обміну інформацією та досвідом, налагодження безпосередніх зв'язків, оновлення договірної бази з державами, які не входять до її складу [2]. Одну з таких ініціатив, стосовно оновлення договірно-правової бази відносин ЄС зі східними сусідами шляхом заміни чинних угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі (ЗВТ), лібералізацію візового режиму між ЄС та державами-партнерами було розглянуто на Празькому установчому саміті 7 травня 2009 р., яка отримала назву «Східне партнерство» [6]. Участь України у двосторонньому вимірі Східного партнерства стало одним з важливих кроків на шляху до поглиблення співпраці з ЄС, закріплення його стандартів та критеріїв, необхідних для проведення реформування усіх сфер суспільного життя. Минулоріч, зокрема 21-22 травня 2015 року у м. Рига відбувся Саміт ЄС, на якому сторони підтвердили велике значення ініціативи

«Східне партнерство», яке ґрунтується на взаємних інтересах і зобов'язаннях та спрямоване на підтримку сталих процесів реформ у Східноєвропейських країнах-партнерах, державах-учасниках. Не оминули на Саміті і Україну, підтвердивши, що ЄС залишається вірним у своїй підтримці територіальної цілісності, незалежності та суверенітету усіх своїх партнерів, а акти проти України підривають побудову єдиного спільного простору демократії, процвітання, стабільності й посиленої співпраці, що є неприпустимим для 21 століття на Європейському континенті. Тому останнім часом провідні європейські держави спрямовують усі можливі зусилля для підтримки України в процесі інтеграції, деескалації конфліктів, надають матеріальну та військову допомогу, поважаючи при цьому право на незалежність, суверенітет та територіальну цілісність нашої держави. Головними європейськими друзями України стали Польща, країни Балтії (Латвія, Литва та Естонія), Великобританія, а також Фінляндія, Данія та Швеція. Нідерланди, Німеччина і Франція ведуть лояльну політику щодо України.

Слід зауважити та наголосити на тому, що Комітет міністрів Ради Європи, Парламентська асамблея Ради Європи, Конгрес місцевих та регіональних влад РЄ, Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) засуджує військове втручання Росії на Сході України, а також усі форми тиску зі сторони РФ на сусідні країни та констатує, що безпека всього континенту опинилась під серйозною загрозою через постійні порушення РФ міжнародного права, норм та принципів Ради Європи, тому закликають до відновлення незалежності, територіальної цілісності та суверенітету України [5].

Міжнародним неофіційним об'єднанням країн та всесвітніх організацій, які виступають союзниками України у гібридній війні, яку запровадила Російська Федерація є Міжнародна коаліція на підтримку України (повна назва – Міжнародна коаліція на підтримку незалежності та територіальної цілісності України). Слід зазначити, основною причиною такого об'єднання стала підтримка незалежності та територіальної цілісності, суверенітету. Учасниками є низка країн (Австралія, Бельгія, Болгарія, Литва, Латвія, Туреччина, Угорщина та інші), об'єднаних організацій, військові (НАТО, ОБСЄ (крім РФ та низки країн СНД)), політичні союзи (Європейський Союз, Вишеградська група, ГУАМ, ПАРЄ, Рада Європи (крім РФ та низки країн СНД), більша частина країн-членів ООН), фінансово-економічних блоків (Велика сімка, Велика двадцятка (крім РФ), Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку), правозахисні організації та релігійні (Святий Престол).

Безпрецедентна зневага до міжнародного права не могла залишити осторонь старожилів охорони принципів міжнародного права – ООН та її Генеральну Асамблею, яка прийняла Резолюцію про підтримку територіальної цілісності України одразу після окупації території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя [7]. Ініціатива розробки постанови надійшла від Німеччини, Канади, Литви, Польщі, Коста-Ріки та України. Голосування відбувалося у напруженій обстановці, проте 100 країн-членів проголосували «за» прийняття даної резолюції, 11 «проти», 58 на чолі з Китаєм «утрималися». В документі не йдеться про засудження дій Російської Федерації, також там не згадується про анексію Автономної Республіки Крим,

проте підтверджується визнання територіальної цілісності України «у міжнародно визнаних кордонах». Генеральна Асамблея ООН закликала усі держави та міжнародні організації, спеціалізовані установи не визнавати зміни статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на підставі вищезазначеного референдуму і утримуватися від будь-яких дій або поведінки, які можуть бути інтерпретовані як визнання будь-якої зміни статусу.

Отож, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день зовнішньополітична діяльність України потребує кардинального вдосконалення, визначення чітких пріоритетів і завдань, реформування інструментарію і механізмів. Серед головних напрямів дій у зовнішньополітичній сфері можна відзначити: модернізацію інституційного забезпечення; зміцнення міжнародних гарантій безпеки України, її суверенітету та територіальної цілісності; активну участь у формуванні нової архітектури глобальної і регіональної безпеки; посилення захисту прав громадян України за кордоном та інше. Міжнародна підтримка провідними, високорозвиненими державами Європи та світу для України є дуже необхідною. Держава потребує світової усесторонньої зацікавленості для забезпечення незалежності, суверенітету, миру та злагоди на своїй території. На мою думку, достовірність, правдивість та своєчасність подачі інформації світовому співтовариству збільшить шанси на їх підтримку та допомогу.

Список використаних джерел:

1. Декларація про державний суверенітет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
2. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/.
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 року № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010 р. – № 40. – Ст. 52.
4. Аракелян М.Р. Право Європейського Союзу: підручн. для студ. вищих навч. Закладів / М.Р. Аракелян, М.Д. Василенко. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 189.
5. Відносини Україна – ЄС [Електронний ресурс]. – <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-relations/>
6. Зовнішньополітична ініціатива ЄС «Східне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/east-partnership>.
7. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України (повний текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://tyzhden.ua/Politics/106073>.

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Кузьма В.Ю.

аспірант,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ЄВРОПИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ПАРЛАМЕНТОМ

На сьогоднішній день Рада Європи (надалі РЄ) і Європейський Союз (надалі ЄС) не тільки офіційно задекларували свою взаємну зацікавленість у розвитку співробітництва, а й вживають численних практичних кроків для сприяння такому розвитку.

За пів століття розвитку спільних взаємин РЄ і Європейського С, в ході їх практичного співробітництва встановились основні напрями співпраці між відповідними органами та особливі відносини у пріоритетних сферах, що неодноразово підкреслювались у спільних угодах та меморандумах.

На сьогоднішньому етапі відносин двох організацій однією з основних форм співпраці є конструктивне співробітництво між Парламентською Асамблеєю (надалі ПА або ПАРЄ) Ради Європи та Європейським Парламентом (надалі ЄП або Європарламент).

Так, ПА у своєму Висновку № 208 (1999) «Будувати об'єднану Європу без розподільчих бар'єрів», зазначила, що ЄС треба розглядати як справжнього партнера Ради Європи і відзначила, що співпраця між організаціями з кожним днем посилюється, а особливо з Європарламентом [1].

На перший погляд, можна було б очікувати певного суперництва між цими органами, але насправді ситуація є цілком відмінною. По-перше, однією з причин того є різний принцип їх формування: ПАРЄ складається з депутатів національних парламентів [2, ст. 18], тоді як Європарламент обирається прямим загальним голосуванням [3, ст. 158].

По-друге, сфери діяльності цих органів також не стільки збігаються, а скільки є комплементарними тобто взаємодоповнюючими. Європарламент у своїй діяльності завжди робив наголос на економічних питаннях [4, ст. 18], тоді як ПА РЄ більшою мірою – на соціальних, культурних, гуманітарних питаннях, зокрема, пов'язаних з дотриманням прав та свобод людини [2, ст. 17-18].

Тому, з метою координації спільних дій Парламентської Асамблеї РЄ та ЄП та більш тісної співпраці, інституції домовилися про створення особливого органу – спільного комітету двох інституцій, який збиратиметься регулярно для обміну думками та інформацією, обговорення питань, які становлять спільний інтерес для посилення співпраці між двома організаціями [5].

Також, в ході спільного засідання ПА РЄ і ЄП на тему «Будівництво єдиної Європи: Влив майбутньої Конституційної Угоди на співпрацю між ЄС і РЄ і концепція розширеної Європи – свободи руху, міграції, і контролю кордонів», що відбувалося 25 вересня 2003 р. було видано Спільну Президентську Заяву. У даному документі Президенти двох органів закликали

до посиленої співпраці організацій не лише у сфері торгівлі, монетарних режимів, секторальної політики, внутрішніх справ, зовнішньої і політики безпеки, а охоплювали нові і нові галузі. Однак таке співробітництво не повинно дублювати дії, а навпаки зміцнити і завершити існуючі проекти [6, ст. 46-47].

Особливо тісні відносини встановлені та розвиваються між відповідними парламентськими комітетами, що регулярно проводять спільні засідання з політичних, економічних, соціальних, правових та інших питань, та на постійній основі обмінюються інформацією. Практикується участь представників однієї парламентської інституції у важливих заходах, що організуються комітетами іншої інституції [7, ст. 45-46].

Нові рамки для посиленого співробітництва й політичного діалогу створив Меморандум про взаємодію між Радою Європи і Європейським Союзом 2007 р., ще раз підтвердивши, що Європейський Парламент і Парламентська Асамблея Ради Європи і надалі запрошуються для посиленої співпраці, та подальшого зміцнення парламентської взаємодії між РЄ та ЄС [8, ст. 7].

Співробітництво між двома зазначеними парламентськими структурами досягло такого рівня, коли було висунуто пропозицію щодо участі Європарламенту в щорічних чотиристоронніх зустрічах РЄ – ЄС [9]. Це питання також було відзначене у Меморандумі про взаєморозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом 2007 р [8, ст. 7]. Однак на сьогоднішній день формат зустрічей залишається чотирьохстороннім, а питання участі парламентських структур у цих зустрічах залишається все ще відкритим.

28 листопада 2007 р. був підписаний найважливіший документ, який регулює відносини двох органів, окресливши спільні дії, а саме Договір про посилення співробітництва між Парламентською Асамблеєю Ради Європи та Європейським Парламентом [10].

Посилаючить на Доповідь Жан Клода Юнкера [11, ст. 26-27], Положення (61) Правил Процедури ПА [12, ст. 12], згідно даного документу європейські інституції погодили наступне:

- посилити співпрацю і спільні контакти щодо вирішення політичних питань;
- забезпечити координацію питань, які становлять загальний інтерес для двох органів;
- взаємно визнавати досягнення обох інституцій, систематично враховуючи їх, по мірі необхідності в діяльності один одного.

Також даний Договір запровадив низку заходів для досягнення цих цілей, а саме :

- президенти обох органів будуть зустрічатися періодично, коли це необхідно;
- будуть проводитися спільні засідання Президентського комітету і Конференція президентів, зокрема, один раз на рік для того, щоб обговорити стан відносин між двома установами та інших питань, що становлять спільний інтерес;
- буде активізовано співпрацю з метою координації дій та уникнення дублювання;

- виділятимуться ті питання, які будуть представляти собою основний інтерес для спільної діяльності. Для цього будуть проводитися спільні наради і слухання, а також будуть запрошуватися доповідачі комітетів-партнерів.

- будуть обмінюватися інформацією, порядком денним і іншими документами щоб визнати досягнення один одного в своїх документах;

- Парламентська Асамблея Ради Європи та Європейський Парламент будуть запрошувати один одного на конференції, семінари ті інші заходи;

- буде посилене існуюче тісне співробітництво в рамках спільної виборчої спостережної місії.

- на постійній основі будуть проводитися зустрічі Секретаріатів на найвищому рівні та ін. [10].

Можна стверджувати, що дана угода стала початком нового важливого етапу стосунків між ЄП та ПАРЄ, підтверджуючи, що ці дві інституції і надалі будуть інтенсифікувати співробітництво щодо вирішення різних питань, які становлять взаємний інтерес європейських громадян.

Підсумовуючи аналіз відносин двох органів, можна зробити висновок, що хоча ПАРЄ і ЄП є рівними органами по статусу, але по-суті здійснюють одне завдання – об'єднання заради миру та демократії.

Так, визнаючи важливість співпраці європейських установ, Президент ЄП М.Шульц виступаючи на січневій сесії ПАРЄ 29 січня 2014 р. підкреслив, що «Європарламент і Парламентська асамблея є природними партнерами» [13], тим самим підтвердивши встановлення особливих відносин і значиму роль співпраці ПАРЄ та Європарламенту як одну з найважливіших форм співробітництва РС і ЄС.

Список використаних джерел:

1. Resolution 1177 (1999) – «Building greater Europe without dividing lines» (opinion on the report of the Committee of Wise Persons). Adopted by the Assembly on 26 January 1999 (3rd Sitting). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA99/eres1177.htm>.

2. Статут Ради Європи // Збірка договорів Ради Європи. – К.: Парламент. вид-во, 2000. – С. 11-24.

3. Договір про заснування Європейського Співтовариства // Європейський Союз: консолідовані договори. – К.: Вид-во «Port-Royal», 1999. – С. 45-206.

4. Довгань В.М. Європейський парламент. Правовий статус і компетенція в системі органів Європейського Союзу: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 204 с.

5. Doc. 9241. A joint committee of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and the European Parliament. Adopted by the Assembly on 27 September 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc01/EDOC9241.htm>.

6. SG/Inf (2004)7. Relations between the Council of Europe and the European Union. Report by the Secretary General for the period January – December 2003. Information documents Strasbourg: Council of Europe. – 8 March 2004. – 85 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=126725&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

7. Information documents SG/Inf (2005)9. Relations between the Council of Europe and the European Union. Report by the Secretary General for the period January-December 2004. Strasbourg: Council of Europe. – 28 April 2005. – 84 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=853965&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

8. Memorandum of Understanding between the Council of Europe and the European Union. – Strasbourg. – 10 May 2007. – Strasbourg. – 8 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/der/docs/MoU_EN.pdf.

9. Statement by Mrs. Nicole Fontaine, President of the European Parliament, to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe // Reports of the debates of the 2001 Session-part 3. – Strasbourg. – 26 June 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europaworld.org/speechtitles.htm>.

10. Agreement on the strengthening of co-operation between the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and the European Parliament. – Brussels. – 28 November 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://assembly.coe.int/CommitteeDocs/2007/20071129_Cooperation-agreement-signature.pdf.

11. Doc. 10897. Report by Jean Claude Juncker «Council of Europe – European Union: a sole ambition for the European continent». – 11 of April 2006. – Strasbourg. – 37 p. <http://assembly.coe.int/Documents/Docs/doc06/ EDOC10897.pdf>.

12. Rules of Procedure of the Assembly (June 2016). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://assembly.coe.int/nw/xml/RoP/RoP-XML2HTML-EN.asp?id=ENtoc_N0A29C3B0N13F9A178#Format-It.

12 Speech by Mr. Martin Schulz, President of the European Parliament, to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe: «The European Parliament and the Parliamentary Assembly are natural partners». – January part of Assembly. – Strasbourg. – 29 January 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-en.asp?newsid=4858&lang=2>

Мажара В.О.

студентка,

Науковий керівник: Амарян Мералі Халосвич

кандидат історичних наук, доцент,

Криворізький факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

СИСТЕМА ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Право Європейського Союзу (далі-ЄС) є динамічним явищем і процесом. Відповідно одним з ключових елементів такого процесу є правова інтеграція. Поглиблення правової інтеграції, що стоїть на порядку денному ЄС сьогодні, безумовно, є одним з ключових завдань правової доктрини. Однак положення установчих договорів не містять чіткої типології джерел права Європейського Союзу. Тому в науці європейського права існують численні класифікації, обумовлені різними доктринами і критеріями. Оскільки наша робота не ставить собі за мету дослідити і типологізувати всі джерела права Європейського Союзу, ми детально не розглядатимемо всі види, ієрархію і правові особливості форм права ЄС. Метою нашого дослідження є визначення і коротка характеристика загальної структури джерел права ЄС і місця, яке посідають у ній норми другої опори Європейського Союзу.

Необхідно відзначити, що кожна сфера діяльності Європейського Союзу має власну систему джерел, різних як за своїм походженням, так і за суб'єктами і застосуванням. Найважливішу групу джерел європейського права утворюють три установчі договори. До них відносяться разом із додатками і протоколами: Паризький договір 1951 р. про створення Європейського

об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), Римські договори 1957 р., що започаткували існування Євроатому та Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), а також акти, які доповнюють і змінюють згадані договори і яким держави – члени Європейського Союзу надають характеру установчих актів. До них належать, перш за все, Єдиний європейський акт 1986 р., Маастрихтський договір про створення Європейського Союзу 1992 р., Амстердамський договір 1997 р., Ніццький договір 2001 р., а також Афіньський договір 2003 р. До установчих актів звичайно також відносять «Конвенцію про спільні інститути» й Угоду про злиття, в результаті яких для всіх трьох Співтовариств, а пізніше – і для Європейського Союзу в цілому, була встановлена єдина система інститутів. Крім того, до вищезгаданої групи джерел належать угода, що стосувалася прямих виборів до Європейського парламенту, бюджетні договори, які визначають порядок формування бюджету Співтовариств і Європейського Союзу в цілому, а також усі договори про приєднання до Співтовариств і Союзу. Хоча за способом вироблення, заснування і набуття чинності вони відтворюють відповідний порядок і процедури, прийняті при укладенні міжнародних договорів та угод, то в тому, що стосується їх спрямованості й кола суб'єктів, яким ці правові розпорядження адресуються, з погляду їх змісту і значущості вони багато в чому наближаються до такого юридичного джерела національного права, як конституція. Ці правові акти характеризуються насамперед верховенством, тобто всі інші норми європейського права повинні відповідати розпорядженням установчих договорів, а інститути Союзу покликані стежити за тим, щоб усі інші нормативно-правові акти не суперечили їм. Крім того, установчі договори є актами прямої дії, інакше кажучи, їх положення діють незалежно від ухвалення національних актів імплементації.

Водночас, як роз'яснив Суд ЄС, пряма дія норми, що має своїм джерелом установчий договір, підпорядковується таким загальним вимогам, як зрозумілість, незалежність, несуперечність і відсутність необхідності в спеціальних актах застосування, без яких ця норма не може породжувати юридичних наслідків [1, ст. 25].

Основними правовими актами, що видаються інститутами ЄС, є регламенти, директиви і рішення, міжнародні договори з країнами, що не входять до складу ЄС, угоди про асоціацію, партнерство та співробітництво, правові інструменти співтовариства як вторинне джерело права ЄС. Регламентом або законом ЄС є нормативно-правовий акт загального характеру, усі елементи якого є обов'язковими для всіх суб'єктів європейського права. У науці європейського права регламенти часто називають «законодавчими актами» ЄС.

Рішеннями є акти індивідуального характеру, відповідно до ст. 249 Договору про Європейський Союз «обов'язкові для адресатів, яких вони указують» [2, с. 356]. Рішення мають чітко окреслені межі сфери дії, на відміну від регламентів, вони адресуються окремій особі певній організації або конкретній державі. Окремими видами джерел права ЄС є рішення Суду ЄС (прецедентні джерела), загальні принципи права і міжнародно-правові угоди.

Джерела права Європейського Союзу в галузі зовнішньої політики мають якісно інший характер. Для розуміння їх сутності важливу роль відіграє аналіз цілей Спільної зовнішньої політики, оскільки, згідно з твердженням

М. Л. Ентіна, вони «мають вищу юридичну силу в ієрархії норм права ЄС і комунітарного права. І вторинне право, що формується інститутами Союзу, і законодавство держав-членів, й управлінські рішення повинні їм відповідати. Точно так само їм мають відповідати всі практичні дії інститутів Союзу і владних органів держав-членів» [3, с. 84].

Більш детально це твердження розкривається в ст. 11 Договору про Європейський Союз. Згідно з цією статтею, головними цілями Європейського Союзу в зовнішньополітичній сфері є «захист спільних цінностей, основних інтересів, незалежності і цілісності Союзу відповідно до принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй; всемірне зміцнення безпеки Союзу; збереження миру і зміцнення міжнародної безпеки відповідно до принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй, так само як і принципів Гельсінського Заключного акту та цілей Паризької хартії, включно з тими, що стосуються кордонів; сприяння міжнародній співпраці; розвиток і консолідація демократії і законності і повага прав людини й основних свобод» [2, с. 23-24].

Щодо безпосереднього визначення правової природи норм Спільної зовнішньої політики ЄС, то в цьому питанні серед учених-право-знавців немає єдності. Так, А. Я. Капустін вважає, що право Європейського Союзу на сьогодні складається з двох елементів: міжнародно-правових норм і принципів, що визначають цілі і зміст співпраці держав-членів у сферах СЗПБ, і «права Співтовариства». Хоча перша група норм має міжнародно-правове походження, А. Я. Капустін робить висновок про те, що обидві категорії правових норм мають єдину правову природу [4, с. 234].

На думку С.Ю. Кашкіна, норми, що регулюють СЗПБ, належать до загального міжнародного права з тієї причини, що на них не поширюється юрисдикція Суду ЄС, і вони застосовуються тільки до держав-членів, а не до юридичних і фізичних осіб [7, с. 120].

Доцільно дотримуватися погляду І. А. Грицяка, який стверджує, що норми СЗПБ можуть бути кваліфіковані як нетипові, такі, що підпадають під інший режим, ніж той, що існує в похідному законодавстві, а також у міжнародному праві, оскільки практика не уточнила умов їх інтеграції до системи джерел [8, с. 457]. Крім того, сьогодні намічається тенденція до правового посилення другої опори ЄС і набуття нею деяких рис наднаціонального права ЄС.

Деякі автори, враховуючи якісні відмінності СЗПБ, створюють власну класифікацію норм другої опори. Зокрема Г. Р. Данелія, вважаючи, що «класифікація правових норм, які регулюють СЗПБ Європейського Союзу, не збігається з тією, що традиційно використовувалася для права Співтовариств», виділяє такі три основні рівні: норми, що організують співпрацю в галузі спільної зовнішньої політики і політики безпеки, включно з положенням Договору про ЄС і його протоколами та основоположними рішеннями Ради ЄС, а також норми м'яко-правової природи декларацій щодо Договору про Союз, доповідей голів Ради ЄС тощо; норми, що формулюють спільну зовнішню політику і політику безпеки Європейського Союзу, зокрема спільні стратегії, спільні позиції тощо; норми, що реалізують спільну зовнішню політику і політику безпеки, вироблену в рамках зовнішньополітичної співпраці, включно зі спеціалізованим правовим інструментом сумісними діями [9, с. 154].

Отже, комплексний характер права ЄС зумовлює і складну, багаторівневу систему його джерел. Традиційно в правовій доктрині під джерелами рва розуміють форми його вираження. Виділяють три головні різновиди джерел права, а саме: нормативно-правові акти, звичаї та судові прецеденти. Таку класифікацію джерел цілком можна використати і щодо Європейського права. Проте останнє має безперечну специфіку, що породжується особливостями його формування і функціонуванням.

Список використаних джерел:

1. Договор об учреждении Европейского экономического сообщества (1957 г.)
2. Европейское право : [учеб. для вузов] / Водолагин С. В., Козлов Е. Ю., Нука А. А., Толстопятенко Г. П. и др. ; под общ. ред. Энтина Л. М. – М. : Норма, 2000. – 720 с.
3. Договір про Європейський Союз // Конституційні акти Європейського Союзу. Ч. 1 / упор. Г. Друзенко ; за заг. ред. Т. Качки. – К. : Юстиніан, 2005. – 512 с.
4. Ентін М. Л. Правові основи зовнішньої політики і політики у сфері оборони та безпеки ЄС : [навч. посіб.] / М. Л. Ентін, М. О. Баймуратов, О. А. Делійський. – К. : ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 220 с.
5. Капустин А. Я. Европейский Союз: интеграция и право : [монография] / А. Я. Капустин. – М. : Изд-во РУДН, 2000. – 436 с.
6. Smith M. Europe's Foreign and Security Policy. The Institutionalisation of Cooperation / M. Smith. – N.Y. : Cambridge University Press, 2004. – 117 p.
7. Данелия Г. Р. Роль мягкого права в системе правового регулирования второй опоры Европейского Союза: постановка проблемы / Г. Р. Данелия // Сборник аспирантских научных работ юридического факультета КГУ. – 2004. – Вып. 5. – С. 246-251.
8. Право Европейского Союза : [учеб. для вузов] / под ред. Кашкина С. Ю. – М. : Юристь, 2002. – 925 с.
9. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу : [навч. посіб.] / І. А. Грицяк. – К. : К.І.С., 2004. – 260 с.

Мажара Д.О.

студентка,

Науковий керівник: Амарян Мералі Халосевич

кандидат історичних наук, доцент,

Криворізький факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕВОЛЮЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: ДОСВІД ЄС

Сьогодні викликало переосмислення проблеми впливу інтеграційних процесів на еволюцію регіональної політики Європейського союзу. На початку 90-х років близько 52% населення Союзу проживало в проблемних регіонах. Валовий внутрішній продукт на одну особу десяти найбідніших регіонів ЄС становив лише одну четверту частку цього показника десяти найбагатших регіонів, відповідно безробіття в десяти найбідніших регіонах у 7 разів перевищувало безробіття в десяти найбагатших регіонах. Тому Маастрихтський договір визначив механізм й окреслив напрями регіональної

політики ЄС, назвавши провідною метою економічне і соціальне згуртування. Договір заснував Комітет регіонів і фонд згуртування [1, ст. 7 п. 2].

Зміни у світовій соціальній інфраструктурі (зокрема формування світової та регіональних систем) є передумовою формування міждержавних правових систем, на які покладаються завдання забезпечення структуризації соціального простору. І, безумовно, ускладнення даних соціальних систем, у свою чергу, не може не вести до еволюції правових систем, які забезпечують існування даних формацій. Інтеграційні процеси, що набирають обертів у сучасній Європі, одним із наслідків мають не тільки гармонізацію законодавства країн Європейського Союзу, але й поступове наближення та часткове перетворення національних правових систем держав-членів Європейського Союзу (далі ЄС) та держав, котрі пов'язують перспективи свого подальшого розвитку із ЄС. Водночас окреслені напрямки регіональної політики: посилення економічного і соціального згуртування. Необхідно зазначити, що даний процес із його самобутніми механізмами та системами врегулювання приватних, суспільних та державницьких відносин посідає особливе місце у процесі загального розвитку державотворення у світі і є чи не єдиним повномасштабним інтеграційним експериментом, в основі якого покладено право та добру волю зацікавлених сторін. Саме даними факторами обумовлюється важливість, доцільність та актуальність нашого дослідження. Значний внесок у вивчення і розвиток правової системи та регіональної політики Європи зробили вчені: Л. Луць, І. Фарбер, К. Цвайгерт, К. Дейвіс, В. Моддерман, Ю. Колосов, Е. Поньон, А. Люшер, А. Довгерт, О. Шморгун, І. Грицяк, Д. Керимовта та інші. Проте питання регіональної політики ЄС й досі залишається відкритим.

Закріплюючи в установчих документах Європейського Союзу свободу, рівність та загальну повагу до волі його членів як головні цінності даного об'єднання, країни-засновники вказали, що використання саме правових засобів є єдино можливим способом впровадження в життя та гарантування даних цілей [1, ст. 6].

Починаючи зі створення Європейських спільнот відбувається поступове розширення суб'єктного складу Європейського Союзу. Із кожним розширенням кількості держав-членів ЄС відбуваються зміни і в його правовій системі, оскільки правова система ЄС розширюється за рахунок національних правових систем нових членів, які стають складовою частиною правової системи Європейського Союзу. Більш того, слід зазначити, що саме створення наддержавного інтеграційного об'єднання, яким є Європейський Союз, покликано до життя новий тип правової системи – регіональну правову систему. Передача державами-членами цілого ряду суверенних повноважень інститутам Співтовариств поступово зумовили відокремлення їх правової системи від міжнародного права. Тим самим право Співтовариств (зараз Союзу) за своєю юридичною сутністю розвинулося у бік національного права і ця еволюція триває до сьогодні [4, с. 463].

Процесі інтеграції, відбулась трансформація понятійного апарата у сфері регіональної політики, оскільки в текстах ЄС термін «регіональна політика» все частіше змінювався терміном «політика згуртування» що означає переплетіння регіональної і соціальної політики, коли вони вже не розглядаються ізольовано одна від одної. Політика згуртування, на нашу

думку, передбачає одночасно згуртування по горизонталі (між регіонами-регіональна політика) та по вертикалі (між верствами суспільства – соціальна політика).

Політична інтеграція країн-членів ЄС тісно пов'язана з усвідомленням політичною елітою та населенням держав-членів ЄС того факту, що саме політичне об'єднання усіх країн Європи, створення спільних громадських об'єднань та інституцій, вироблення спільної концепції розвитку дасть можливість створити в Європі територію загального достатку та процвітання. Саме практична реалізація концепції доброї волі сторін інтеграційного процесу стала рушійною силою об'єднання в Євросоюзі. Вплив політичної інтеграції на еволюцію регіональної політики Європейського Союзу проявляється у формуванні цілої низки актів, покликаних визначити загальні засади політичної діяльності, забезпечити формування і діяльність усіх інституцій Європейського Союзу, забезпечити вільний доступ населення до влади тощо [5, с. 87].

Найважливішими напрямками Європейського будівництва була економічна інтеграція, яка передбачає формування Митного Союзу, проведення спільної торгової політики щодо третіх країн та спільної сільськогосподарської політики. Скасування перешкод у торгівлі в межах Співтовариства, за задумом його засновників, мало активізувати процеси розбудови політичного союзу. Основною метою було заснування спільного ринку, який мав стати фундаментом єдиного економічного простору. До економічної інтеграції відносяться дотримання умов добросовісної конкуренції, боротьби з демпінгом, а також здійснення заходів з охорони довкілля.

Інтеграційна політика ЄС являє собою процес взаємопроникнення та взаємної доповнювальності як необхідних критеріїв забезпечення функціонування громадянського суспільства у регіоні. У перші десятиліття існування Співтовариств з цією метою був використаний механізм ст. 235 (зараз 308) Договору про Європейський Союз [1, с. 235]. Вона передбачала можливість створення Радою нових повноважень, якщо вони були необхідні забезпечення побудови спільного ринку. Важливо також мати на увазі, що складна внутрішня структура Європейського Союзу й відмінності в правовому режимі Співтовариств, а також правові норми, вживані в рамках другої і третьої опор Союзу, чинять значний вплив на наочну юрисдикцію як інтеграційних утворень, так і діючої в їх рамках системи права.

Правова інтеграція полягає насамперед у потребі наближення, часткове перетворення національних правових систем держав-членів Євросоюзу та держав, котрі пов'язують перспективи свого подальшого розвитку із Європейським Союзом. Зокрема дане питання пов'язується із погодженням положень та юридичних механізмів різних за своєю сутністю правових систем – романо-германської (континентальної) та англосаксонської (острівної). Відданість країн-членів Європейського Союзу власним національним правовим системам, що історично склалися на конкретній території, породжувала різного роду невідповідності у правовому врегулюванні однорідних суспільних відносин. З метою зменшення, а надалі – й повного уникнення такого роду. Союзу складається з національних законодавств кожної окремої держави-члена та зі спільного для них усіх

законодавства Європейського Союзу, яке забезпечує гармонізацію або зближення окремих законодавств [2, с. 23].

Слід також зауважити, що потреба «принципової узгодженості» національних правових систем країн-членів ЄС виникла не лише з необхідності врегулювання цивільно-правових відносин (зокрема з іноземним елементом) та забезпечення доброякісних взаємовідносин між владою та бізнесом на макрорівні. Досить часто в її основі лежали й інші потреби, зокрема суто «великодержавницького» характеру. Дана узгодженість поступово ставала інструментом для появи широкого кола імперативних та опосередкованих (рекомендаційних) приписів наддержавного характеру і вела до посилення правосуб'єктних характеристик самого міждержавного інтеграційного об'єднання з назвою «Європейський Союз». Головним завданням законодавства ЄС було та залишається дотепер забезпечення існування й належного функціонування спільного ринку, а досягти цього було можливо лише через політику гармонізації, зближення й пристосування (часткову та повну уніфікацію) національних правових норм держав-членів одна до одної. Результатом цього процесу стало виникнення й становлення прийнятних для країн-членів та країн-претендентів загальноєвропейських правових стандартів [3, с. 36].

Аналіз сучасного стану інтеграції як чинники регіональної правової системи має важливе значення для розуміння суті процесу зближення національних правових систем на основі економічної правової моделі Європейського Союзу триває в Європі вже 66 років. Мета Європейської регіональної стратегії ставить далекосяжні завдання, що передбачають на противагу теперішній, фактично монополі рій, системі міжнародних відносин формування ефективного Європейського об'єднання. Глобалізація економіки і розширення ЄС виявляють нові виклики перед регіональною політикою ЄС. У нових умовах треба не лише шукати й мобілізувати внутрішні ресурси регіону для підвищення його конкурентоспроможності в масштабах Союзу, а й для конкурентоспроможності цього регіону у світовому масштабі, джерела чого полягати в економіці, що все більше ґрунтується на знаннях та інноваціях.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К.: Port-royal, 1999.
2. Бесараба О. Регіоналізація Європи // Людина і політика. – 2000. – № 4. – С. 21-25.
3. Тикунов А. В. Интегральные показатели пространственных моделей развития стран мира / А. В. Тикунов. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 248 с.
4. Бирюков С. В. Историческая эволюция системы регионального управления / С. В. Бирюков // Русский журнал – 2003. – № 6. – <http://www.russ.ru>.
5. Європейська інтеграція: навч. Посібник / за ред. Г.О. Дробот. – Луцьк: Вежа, 2008. – 760 с.

Моргун Н.М., Каптур О.С.

студенти;

Амарян М.Х.

кандидат історичних наук, доцент,

Криворізький факультет Національного університету

«Одеська юридична академія»

ЄДИНА ЄВРОПЕЙСЬКА ВАЛЮТА: ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Впродовж останніх двадцяти років у фінансовій сфері Європи спостерігаються значні зміни. Досягнення вищої форми інтеграції між країнами Європейського Союзу, створення економічного та валютного союзу, поєднанням єдиного ринку з єдиною валютою. Все це є наслідками утворення єдиної європейської валюти – євро. Хоча інститут євро є молодим порівняно з іншими валютами країн світу, але його становлення та розвиток являється досить тривалим та значним як для Європи, так і для інших країн.

В науковій літературі вивченню питання історії становлення євро та його розвитку приділяється багато уваги. Дане питання досліджували: Ф. Бергстен, О. Буторіна, Р. Заблуцька, С. Кашкін, В. Мамакін, Д. Піскулов.

Проте, щоб говорити про майбутнє, необхідно детально проаналізувати перші кроки переходу до європейської валюти, підстави її виникнення, проблеми створення і перспективи функціонування.

Євро – це основна офіційна грошова одиниця дев'ятнадцяти країн Європейського Союзу і деяких інших держав; одна з провідних світових валют.

Вагому роль для валютного співробітництва відіграла сесія Європейської Ради в Мадриді у 1989 році, на якій голови держав і урядів держав-членів Співтовариства виступили з ініціативою валютного союзу, розглядаючи його як частину програми завершення будівництва єдиного ринку. Таким чином, Співтовариство повернулося до вирішення завдання, яке західні європейці не реалізовували в 70-ті роки.

Згідно з Маастрихтським договором 1 січня 1994 рік було проголошено датою початку другого етапу формування економічного і валютного союзу. Одною з головних умов договору, що увійшла в історію під назвою «План Делора» було здійснення скоординованої економічної і валютної політики країн Європейського Союзу, створення Європейського центрального банку і перехід на єдину європейську валюту.

Маастрихтський договір передбачив особливі критерії стабільності, яким повинні відповідати країни-учасниці валютного союзу, для введення євро в обіг [1]:

1) рівень інфляції в країні, що прагне приєднатися до валютного економічного союзу, може перевищувати показники трьох найбільш стабільних держав Європейського Союзу не більше ніж на 1,5%;

2) державна заборгованість може становити не більше 60% від валового внутрішнього продукту;

3) дефіцит держбюджету не може перевищувати 3% від ВВП;

4) процентні ставки за банківськими кредитами можуть бути всього на 2% вище за показники трьох найбільш стабільних країн;

5) кандидати на вступ до союзу не мають права протягом двох років за власною ініціативою проводити девальвацію національних грошових одиниць.

На початку другого етапу було засновано Європейський валютний інститут зі штаб-квартирою у Франкфурті-на-Майні, як попередник Європейського центрального банку. Європейський валютний інститут мав підготувати перехід до третього етапу європейського валютного союзу. Його функції полягали у координації національної валютної політики, з метою забезпечення стабільності цін, розробці напрямів валютної політики Європейської системи центральних банків, оцінці стану конвергенції держав-членів. Економістами, котрі зробили вагомий внесок у встановлення євро, були Р. Манделл, В. Дуйзенберг, Р. Толлісон, Н. Даулінг та Т. Падоа-Скіуппа.

План переходу до єдиної валюти був прийнятий на саміті в Мадриді 15-16 грудня 1995 року, також було встановлено назву нової валюти – «євро». Відповідно до досягнутих між країнами Європейського Союзу домовленостями, процес просування до валютного союзу складався з трьох етапів [4, с. 554]:

1. Підготовчий – до 1 січня 1996 року, в ході якого країни-учасниці зняли взаємні обмеження на рух платежів і капіталів і почали стабілізацію своїх державних фінансів за встановленими критеріями, для членства у валютному союзі.

2. Організаційний – до 31 грудня 1998 року, націлений на завершення остаточної стабілізації державних фінансів і на формування правової та інституційної бази валютного союзу.

3. Реалізаційний – до 1 січня 2003 року, реалізація плану введення євро в безготівковий, а потім і в готівковий оборот країн-учасниць угоди з повною заміною національних валют єдиною валютою.

На позачерговому саміті Євросоюзу в Брюсселі 1998 року було прийнято остаточне рішення щодо створення єдиного валютного союзу і введення спільної валюти – євро. Європейська Рада прийняла рішення з 1 січня 1999 року створити європейський валютний союз у складі одинадцяти держав.

Після 31 грудня 2001 року всі рахунки, які до тих пір виражалися в національних валютах країн, стали в обов'язковому порядку конвертуватися за офіційними курсами в євро. Протягом певного строку старі національні банкноти і монети ще могли звертатися нарівні з євро. Першою на євро повністю перейшла Німеччина – марка була офіційним платіжним засобом до 31 грудня 2002 року. Станом на 1 січня 2003 року євро став єдиним законним платіжним засобом у країнах Євросоюзу [6, с. 56-57].

У подальші роки діяльність європейського валютного союзу проводилася перш за все у двох напрямках: консолідації спільної економічної політики Євросоюзу і розширення зони євро.

Словенія стала відповідати критеріям в 2006 році і увійшла до Євросоюзу 1 січня 2007 року. Кіпр і Мальта пройшли процедуру узгодження в 2007 році і вступили в Євросоюз 1 січня 2008 року. Словаччина – 1 січня 2009 року, Естонія – 1 січня 2011 року, Латвія – 1 січня 2014 року, Литва – 1 січня 2015 року.

Щодо перспектив розвитку єдиної валюти існує безліч поглядів. Деякі науковці стверджують, що євро займає провідне місце за обсягами торгівлі і частиною золотовалютних запасів після долара США. Збільшення євро пояснюється певними факторами. По-перше, через розширення Євросони, збільшуються валютні резерви євро. По-друге, після введення євро до нього перейшли частки німецької марки, французького франка та інших національних валют [2, с. 49].

Ми вважаємо, що євро – як єдина національна валюта Євросони, незважаючи на економічні кризи, які час від часу відбуваються в країнах-учасницях, має достатні перспективи для подальшого розвитку:

1. Євро – це найбільш ефективний засіб усунення всіх перешкод для вільного руху капіталів, товарів, послуг і робочої сили в Євросоні та поза її межами.

2. При наявності ефективно діючого валютного союзу Європейський союз зможе швидко перетворитися на потужну економічну наддержаву з однією з основних світових валют нарівні з долларом.

3. Євро слугуватиме розширенню простору, де буде оперувати єдина європейська валюта, поліпшить механізм курсоутворення, дозволить Європейському Союзу активно приймати участь у майбутній реформі міжнародної валютної системи.

4. Євро дозволяє надійніше боротися з інфляцією, зниженням процентної ставки, що сприяє зростанню виробництва, зайнятості та стабільності державних фінансів.

5. З введенням єдиної валюти Європа має стати зоною валютної стабільності.

Отже, процес становлення єдиної європейської валюти – євро дуже складний, поетапний, історичний етап, який триває до сьогодні. Запровадження євро являється важливим проектом у процесі інтеграції та становленні Європейського Союзу. Повноцінна економічна інтеграція немислима без валютного союзу з наявністю єдиної валюти або твердо фіксованих курсів валют країн-учасниць. Процес утворення та розвитку євро є закономірним, важливим й у певному сенсі завершальним етапом у розвитку західноєвропейського інтеграційного процесу.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз від 07.12.1992/зі змінами та доповненнями від 13.12.2007р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029

2. Буторіна О. Перспективи євро як міжнародної валюти // Ринок цінних паперів. – 2001. – № 14. – С. 48-54.

3. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі / Пер. з англ. Р.Ткачук. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 871 с.

4. Дзяд О. В., Рудік О.М. Спільні політики Європейського Союзу: К.: Міленіум, 2009 – 668 с.

5. Мамакін В.Ю. Міжнародна роль євро: сьогодні і майбутнє // Гроші і кредит. – 2003. – № 11. – С. 68-76.

6. Піскулов Д.Ю. Безготівковий євро. Особливості валютного обігу // Гроші і кредит. – 2001. – № 3. – С. 54-59.

7. Право Європейського Союзу: навч. Посібник /В.М. Бесчастний, В.П. Філонов та ін.. за ред. В.М. Бесчастного. – Київ: Знання, 2010. – 366 с.

Титаренко А.И.

студент,

Научный руководитель: Амарян М.Х.

кандидат исторических наук, доцент,

Криворожский факультет,

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

ПРОБЛЕМА ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ В ЕС

Новое направление деятельности Европейского Союза получило документальное оформление после терактов в США 11 сентября 2001 года. ЕС продемонстрировало способность выработать совместную позицию, принял 12 сентября Декларацию, в которой непосредственно осудило эту акцию, выразил солидарность с США и готовность к всестороннему сотрудничеству в борьбе с терроризмом [2, с. 544].

Терроризм в Европе имеет место также как и в других частях планеты. Европейское полицейское ведомство разделяет террористов на четыре группы, согласно их политической мотивации – сепаратисты, лево- и праворадикальные террористы и исламисты.

В декабре 2001 года Евроюст впервые дало чёткое определение терроризма, которое должно действовать на территории всех стран – членов ЕС. Согласно этому определению, терроризмом признаётся деятельность, которая имеет своими целями:

запугать население серьёзным образом;

вынудить правительство или международную организацию к определенному действию или бездействию;

дестабилизировать или полностью разрушить политические, конституционные, экономические или социальные структуры государства или международной организации.

В 2003 г. Европейски совет утвердил первую из ежегодных докладов по реализации программы ЕС по предупреждению конфликтов, которые сопровождаются применением силы. Программа была расширена такими направлениями как борьба с терроризмом, предупреждения распространению оружия массового уничтожения, включая средства доставки. В этом же году была принята декларация ЕС о предотвращении распространению оружия массового уничтожения, в которой говорилось, что такое оружие и средства доставки «угрожаю безопасности государств, народам и интересам ЕС» [2, с. 545].

К числу террористических актов законодательство ЕС относит убийства, похищения, захват заложников, разбой, незаконное владение оружием, а также угрозы, нанесение серьёзного ущерба государственным и общественным учреждениям, транспортной системе или инфраструктуре, включая информационные системы, публичному месту или частной собственности, которые могут повлечь угрозу человеческой жизни или вызвать серьёзный экономический ущерб.

Органы ЕС, отвечающие за борьбу с терроризмом:

- Координатор по борьбе с терроризмом – Гийс де Вриес (Gijs de Vries)

- Європол/департамент по боротьбі з серйозними злочинами/ управління по боротьбі з тероризмом/
- Спеціальна комісія по боротьбі з тероризмом Ради Європи (Counter-Terrorism Task Force) – Рафаель Бенітез (Rafael Benitez)
- Комітет експертів по боротьбі з тероризмом Ради Європи CODEXTER

Отправной точкой к формированию специализированного антитеррористического законодательства послужил рост терроризма в Западной Европе, пришедший на начало 70-х годов. В итоге были созданы предпосылки для объединения усилий ряда европейских государств, в развитии внутреннего и международного законодательства в области борьбы с терроризмом. Ведущие западные государства: Англия, Германия, Испания, Италия, Франция – не только произвели структурные изменения в действующем законодательстве, но и приняли ряд специальных антитеррористических законов. Одновременно с началом работы по созданию антитеррористического законодательства в Западной Европе и США начала складываться так называемая «новая юридическая культура».

Даже сами названия законов: «О чрезвычайных мерах» (Великобритания, 1973 г.), «О борьбе с терроризмом» (Германия, 1986 г.), «О срочных мерах по защите демократического порядка и общественной безопасности» (Италия, 1979 г.), «О борьбе с терроризмом и посягательствами на государственную безопасность» (Франция, 1986), «О борьбе с терроризмом и применении смертельной казни» (США, 1996) говорят о том, какое внимание уделяют европейские государства и США этой проблеме. В последней четверти XX века были приняты и основные международные конвенции (Европейская конвенция по борьбе с терроризмом) [4, с. 547].

При этом Совет Европы отслеживает, чтобы борьба с терроризмом не нарушала права человека. В результате были приняты такие акты как Рекомендация 1550 (2002) и Резолюция 1271 (2002) ПАСЕ «Борьба с терроризмом и соблюдении прав человека», принятые 24 января 2002 года и «Основные принципы борьбы с терроризмом», утвержденные Комитетом Министров СЕ 15 июля 2002 года. Этот свод основных принципов является первым международным текстом в данной области и провозглашает 17 основных принципов, устанавливающих ограничения, которых должны придерживаться государства в борьбе с терроризмом и которые вытекают из международных документов, а также из судебной практики Европейского суда по правам человека [3, с. 363].

Наиболее значимые улучшения в правовой сфере борьбы с терроризмом связаны с работой Междисциплинарной группы по международной деятельности в борьбе с терроризмом (ГМТ). Данная группа представляет собой межправительственный комитет экспертов, созданный в 2001 году, главной задачей которого является определение приоритетных целей Совета Европы и изучения соответствующих международных документов Организации, в частности Европейской конвенции 1977 года о ликвидации терроризма.

Межправительственному Комитету экспертов – CODEXTER – поручено координировать и анализировать вклад Совета Европы в борьбу с терроризмом в правовой сфере, и в первую очередь в осуществление

приоритетных направлений. Комитет экспертов CODEXTER одобрил разработку международных правовых норм для защиты свидетелей и лиц, сотрудничающих с органами правосудия, и в отношении специальных методов расследования. Комитет также провел исследования по понятиям «апология терроризма» и «призывы к террористической деятельности» с целью разработки международного инструмента в этой области. Помимо этого, Комитет CODEXTER предложил Комитету Министров Совета Европы способы обеспечения более эффективной защиты, поддержки и компенсации для жертв террористических актов. Кроме того, Комитет CODEXTER будет проводить анализ возможностей каждой страны в области борьбы с терроризмом.

Комитет CODEXTER обсуждал значимость подготовки общей конвенции Совета Европы в области борьбы с терроризмом, и ему было поручено разработать один или несколько отраслевых правовых актов для устранения существующих пробелов в международном праве или для деятельности по борьбе с терроризмом. 18 – 20 октября 2004 г. Комитет экспертов по терроризму CODEXTER рассмотрел предварительный проект Конвенции о противодействии терроризму – международно-правового документа, который призван закрыть имеющиеся пробелы в нормах, регулирующих вопросы борьбы с терроризмом. Кроме того, эксперты обсудили такие вопросы, как составление кратких справок о состоянии борьбы с терроризмом в государствах-членах, разработка новых документов о защите свидетелей и применению специальных оперативно-следственных методов, защита жертв террористических актов и выплата им компенсаций, противодействие финансированию терроризма.

Брюссель разработал целый ряд мер, чтобы ограничить доступ к огнестрельному оружию, взрывчатке и другим материалам, которые могут быть использованы для изготовления бомб. Кроме того были увеличены полномочия Европола, международной криминальной полиции Евросоюза, в частности, чтобы усилить борьбу с кибер-терроризмом, вербовкой и сетями финансирования террористических организаций. Тем не менее всего этого недостаточно. Государства- члены ЕС, хотя и проголосовали за создание новых структур для борьбы с терроризмом, но не спешат выделять для них достаточные финансовые ресурсы. Что касается национальных разведывательных служб, они зачастую уклоняются от общеевропейских требований об обмене секретной информацией. До создания европейских Федерального бюро разведки (ФБР) и Центрального разведывательного управления (ЦРУ) еще далеко, страны ЕС предпочитают ориентироваться на двустороннее сотрудничество.

Таким образом главной проблемой борьбы с терроризмом в Европе остается слабая координация между спецслужбами разных стран. Появление поста координатора по борьбе с терроризмом не решило проблему из-за небольшого объема выделяемых средств. В результате на первое место в этой борьбе вышла Единая Европейская полиция Европол. Однако, как и во многих органах ЕС, определение руководителя Европола превращается в бесконечный торг между ведущими странами ЕС.

Список использованных источников:

1. Журкин В.В. Европейский союз: внешняя политика, безопасность, оборона / В.В. Журкин. – М.: Ин-т Европы, 1998. – 62 с.
2. Копытка В.В., Шинкаренко Т.И. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. – К: Знання, 2009. – 751 с.
3. Щелоков И.Н. Проблемы европейской безопасности и политика Англии / И.Н. Щелоков. – М., 2003. – 248 с.
4. Сборник документов Совета Европы в области защиты прав человека борьбы с преступностью. – М.: 1998. – 670 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Беховська Є.А.

студентка,

Науковий керівник: Демешко І.А.

викладач,

Олександрійський політехнічний коледж

ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історикокультурного призначення (ст. 162 Земельного кодексу України, ст. 1 Закону України «Про охорону земель») [ст. 154-156]

Порушення земельного правопорядку, невиконання або неналежне виконання земельно-правових вимог негативно відбиваються на використанні та охороні земель. Важливим елементом правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, захисту прав і законних інтересів власників землі, землекористувачів, в тому числі орендарів, є застосування правових засобів впливу, спрямованих на усунення порушень земельного законодавства і припинення їх появи в майбутньому, відновлення порушеного права та притягнення винних у вчиненні земельних правопорушень до юридичної відповідальності.

Суб'єктами земельних правопорушень можуть бути громадяни, юридичні і посадові особи незалежно від форми власності й підпорядкованості. Ними можуть бути як особи, які є суб'єктами земельних правовідносин (власники землі, землекористувачі, орендарі), так і особи, що, не будучи суб'єктами земельних відносин, допустили порушення земельного законодавства (наприклад, особи, які самовільно захопили земельну ділянку).

Об'єктом земельних правопорушень є земельний правопорядок, права і законні інтереси власників землі, землекористувачів, орендарів, а також інтереси українського народу.

Суб'єктивна сторона земельного правопорушення характеризується обов'язковою наявністю вини, що може бути у формі прямого наміру (навмисне самовільне захоплення земельної ділянки) або у формі недбалості (нераціональне використання землі).

Об'єктивна сторона земельного правопорушення полягає в протиправності поведінки, порушенні вимог земельного законодавства. Земельне правопорушення може бути вчинене як шляхом активних дій

(знищення межових знаків), так і в результаті бездіяльності (невиконання заходів щодо охорони земель). Земельні правопорушення можуть також стати одночасно наслідком дії або бездіяльності: втрата ґрунтової родючості внаслідок неправильного обробітку землі (дія) і невжиття заходів щодо охорони земель від руйнівних процесів (бездіяльність).

Всі земельні правопорушення можна об'єднати в дві групи: земельно-правові порушення, позбавлені екологічного забарвлення і не пов'язані з заподіянням шкоди землі як складовій частині навколишнього природного середовища, і земельні правопорушення, вчинення яких пов'язане з заподіянням шкоди землі і які є одночасно екологічними правопорушеннями.

Земельні правопорушення тягнуть за собою юридичну відповідальність винних суб'єктів. Згідно з ч. 1 ст. 211 ЗК України громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства за вчинені земельні правопорушення. В основу класифікації юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства покладено характер санкцій, які застосовуються за вчинення конкретного правопорушення. Відповідно до цього критерію відповідальність у зазначеній сфері поділяється на: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну. Серед порушень земельного законодавства, які зумовлюють настання цивільно-правової відповідальності, самостійну групу становлять угоди щодо земельних ділянок, які укладені із порушенням встановленого законом порядку, тобто не відповідають вимогам закону. Стаття 210 ЗК України передбачає, що такі угоди (купівлі-продажу, дарування, застави, обміну земельних ділянок) визнаються недійсними за рішенням суду. Ця норма наводить вичерпний перелік таких цивільно-правових угод. Разом з тим, до угод щодо земельних ділянок, які можуть бути визнані недійсними, належать і деякі інші угоди. Так, згідно з Законом України «Про оренді землі» (ст. 14) за відсутності в договорі оренди однієї з істотних умов, передбачених цим Законом, а також при порушенні інших його вимог договір оренди земельної ділянки визнається недійсним відповідно до законів України.

Загальні підстави і правові наслідки визнання угод щодо земельних ділянок недійсними встановлені цивільним законодавством, зокрема § 2 глави 16 розділу IV нового ЦК України. Так, угоди (правочини), що не відповідають вимогам закону, не породжують виникнення у сторін прав та обов'язків, будь-яких бажаних результатів, незалежно від волі цих сторін. Правові наслідки укладення таких угод (правочинів) при визнанні їх недійсними за рішенням суду зводяться до двосторонньої реституції (поновлення сторін у попередньому стані).

Слід зазначити, що серед угод щодо земельних ділянок слід виділяти ті, які укладаються стосовно земельних ділянок, що не включені до ринкового обігу і взагалі не можуть виступати предметом угод. Йдеться, зокрема, про земельні ділянки, які перебувають у державній власності і не можуть передаватися у комунальну чи приватну власність (землі атомної енергетики та космічної системи, земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи тощо) [ст. 84 ЗК].

Чинне законодавство покладає обов'язок на підприємства, установи, організації і громадян відшкодувати збитки, завдані ними внаслідок порушення земельного законодавства, у порядку і розмірах, визначених законодавством. Винні особи несуть цивільно-правову відповідальність незалежно від їх притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства у випадках, встановлених законом. Крім того, відшкодування заподіяних збитків ст. 152 ЗК України розглядає як один із способів захисту прав на земельні ділянки.

Підстави та порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам визначені правовими приписами глави 24 ЗК України. Збитками, що завдані названим суб'єктам, слід вважати наявні, дійсні прямі збитки, до складу яких включаються: вартість будинків і споруд, плодючих, декоративних, лісових, деревно-чагарникових та інших багаторічних насаджень, вартість зрошувальних чи осушувальних систем, конкретні витрати на поліпшення якісного стану земель чи ґрунтів тощо. Відшкодуванню підлягають і неодержані доходи у всіх випадках, коли вони обґрунтовані.

За наявності підстав відшкодування збитків, закріплених ст. 156 ЗК України (погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників; приведення сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників у непридатний для використання стан; неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки), якщо вони є результатом порушення земельного законодавства, відшкодуванню підлягають збитки, що включають не лише суму коштів на відшкодування пошкодження, погіршення самих земель або ґрунтів, а й витрати на відшкодування негативних наслідків, які спричинили винні особи внаслідок вчинення неправомірних дій, що унеможливають подальше цільове використання відповідних земельних ділянок.

Дисциплінарна відповідальність застосовується у загальному порядку на основі норм Кодексу законів про працю України. Цивільно-правова відповідальність застосовується у вигляді відшкодування збитків, завданих земельним ресурсам, які визначаються за загальними нормами Цивільного кодексу України.

З вище викладеного матеріалу, я можу зробити висновок, що людина має право користуватися земельною ділянкою відповідно до ст. 92 Земельного кодексу України. Право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку. За вчинення правопорушень, особа яка вчинила певний злочин, повинна відповісти перед законом. Відповідальність за порушення земельного законодавства завжди пов'язана з негативними правовими наслідками як результатом неправомірних дій винної особи. У тих випадках, коли, наприклад, при вилученні (викупі) земельних ділянок для державних або суспільних потреб власникам земельних ділянок або землекористувачам завдаються збитки, питання про відповідальність не виникає. Тут мають місце гарантії захисту порушених прав суб'єктів правомірними діями уповноважених державних органів.

Список використаних джерел:

1. Навчальний посібник: екологічне право України.
2. <http://mir.zavantag.com/prava/4359/index.html?page=38>
3. Земельний кодекс.
4. http://pidruchniki.com/18340719/pravo/vidi_yuridichnoyi_vidpovidalnosti_zemelni_pravoporushennya.

Гордієнко Д.О.

студент,

Миколаївський інститут права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Земля для українця – це природне середовище, колыска української нації, це органічні екологічно чисті продукти, це люди і їхні діти, які виростили серед живої природи й п'ють чисту воду та вдихають чисте повітря.

Відповідно до статті 14 Конституції України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону [1].

Фактично внаслідок відсутності Закону України «Про ринок земель» (який врегулював би, в тому числі, порядок відчуження земельних ділянок на конкурентних засадах) велика частина земельних відносин все ще залишається не врегульованими. Таким чином, надзвичайно важливим завданням на шляху розвитку ринкових земельних відносин в Україні стає повноцінне запровадження правового регулювання ринку землі.

Створення ринку землі треба розглядати в контексті «малої та великої приватизації» в Україні протягом останніх десяти років, яка у свідомості переважної більшості громадян України справедливо сприймається, насамперед, як антисупільне, антиукраїнське і злочинне явище, що характеризується великою несправедливістю, непрозорістю, корумпованістю, спрямованістю виключно в інтересах кримінально-кланових структур та окремих осіб, наближених до влади, а також призвело до страшних пропорцій і масштабів поляризації суспільства за рівнем матеріальних статків. З такими, насамперед, психологічними установками-переконаваннями більшості громадян України без відповідної підготовки розпочинати масштабний процес створення ринку землі – найбільшого національного багатства, надбання багатьох поколінь українців, просто безперспективно, небезпечно і недопустимо. Змінити такий стан речей дуже непросто. Але робити це потрібно, незважаючи на серйозність затрат на цьому шляху. В решті-решт це є єдиний і, мабуть, останній шанс влади продемонструвати своїм громадянам, що принцип справедливості та пріоритету прав людини – є найвищою цінністю в Україні, що держава існує для людини, що Україна має намір будувати правову державу.

Питання земельної реформи, в тому числі регулювання ринкових земельних відносин в Україні особливо активно вивчають П. І. Гайдуцький, Б. М. Данилишин, М. Я. Дем'яненко, І. І. Лукінов, В. М. Месель-Веселяк, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер, П. Т. Саблук, В. М. Трегобчук, А. М. Третяк, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та інші. Проте багато аспектів цієї проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого опрацювання. В Україні вже 98% колишніх членів КСП отримали державні акти на право власності на земельний пай, це автоматично веде за собою право на його продаж. Відповідно, основна проблема не в тому, продавати землю чи ні. Постає проблема кому і на яких умовах, адже ринок сільськогосподарських земель у всіх країнах жорстко регулюється. Регулятивна роль держави у світовій практиці виявляється через формування системи законодавчо-нормативних актів, які:

- визначають особливості організації ринку сільськогосподарських земель, його відмінності від функціонування ринку інших видів земель;
- встановлюють суб'єктів права на придбання земель сільськогосподарського призначення, порядок реалізації цього права, кваліфікаційні вимоги до покупця земельної ділянки, призначеної для ведення сільськогосподарської діяльності;
- визначають основні принципи ціноутворення і формування орендної плати на ринку сільськогосподарських земель і заходи запобігання спекулятивним операціям на ринку сільськогосподарських земель;
- містять обмеження щодо придбання сільськогосподарських земель у власність тощо.

Наприклад, в Угорщині пріоритетне право на придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення надається особам, які пов'язані із сільськогосподарською діяльністю і мають аграрну освіту [2, с. 27-28].

У Німеччині згідно зі Законом «Про поліпшення агроструктури і забезпечення сільськогосподарських і лісогосподарських підприємств (Закон про обіг земельних ділянок)» усі землі площею понад 1 га підлягають продажу лише з дозволу місцевих органів влади. При цьому спеціальна дозвільна процедура передбачає обґрунтування потенційним покупцем купівлі землі і наявність свідоцтва про його професійну підготовку. Покупець повинен мати досвід ведення аграрного виробництва, тобто він має право купити земельну ділянку, яку орендував не менше 10 років [3, с. 34].

Практика аграрного господарювання західних країн підтверджує, що немає вільного і необмеженого права приватної власності на землю, безконтрольних операцій з купівлею і продажем земель. Створення та функціонування цивілізованого ринку сільськогосподарських земель неможливе без участі держави. Держава має створювати сприятливі умови для ефективної роботи, раціонального використання земельних ресурсів, активізації конкурентних переваг ринку, а також забезпечення гарантій та захисту прав суб'єктів на ринку земель [4, с. 71]. Роль держави на ринку землі проявляється насамперед у прийнятті законодавчих актів, які обмежують право приватної власності.

На даний момент в Україні робити конкретні кроки в напрямку масштабного процесу становлення ринку землі в Україні не можна. Очевидним є також те, що наслідком перенесення старих технологічних

принципів та підходів, старих схем організаційно-кадрового забезпечення, старих процедур і методик буде чергове, але катастрофічних масштабів, пограбування державою своїх громадян, а також можливий вибух непрогнозованих збурень та небаченої дестабілізації у суспільстві і, насамперед, в сільській місцевості.

Навіть не фахівцям з питань роздержавлення і приватизації зрозуміло, що доля незалежності України, доля української держави та її суверенітет, добробут українського народу – цілком і повністю залежать від того як буде використано стратегічні ресурси України та її стратегічні об'єкти.

Всю роботу із зазначеної проблематики необхідно розпочати з проведення серії відкритих (в прямому та непрямому ефірі телебачення і радіо) круглих столів за участю представників всіх політичних сил (партій, блоків партій), представників фракцій парламенту, представників виконавчої та судової гілок влади, представників громадськості з метою всебічного і глибокого аналізу та публічного обговорення:

- прорахунків, помилок і недоліків «малої та великої приватизації» державного майна та причин, що їх породили;
- пропозицій щодо шляхів та способів подолання причин негативних наслідків приватизації;
- пропозицій концептуального характеру щодо стратегії функціонування та розвитку ринку землі в Україні в контексті пріоритетів розвитку України;
- пропозицій щодо організаційно-кадрового та аналітично-інтелектуального забезпечення процесу становлення ринку землі в Україні (в контексті пріоритетів розвитку України);
- пропозицій щодо першочергового переліку нормативно-правових актів, необхідних для правового забезпечення процесу становлення та розвитку ринку землі в контексті загальної стратегії розвитку України;
- схем взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій на різних стадіях процесу становлення та розвитку ринку землі.

Перед створенням ринку землі в Україні, я пропоную спочатку вирішити певні проблеми, які будуть перешкодою його ефективному функціонуванню. Потрібно вирішити проблеми з судовою реформою, судді повинні бути компетентними у земельних спорах, громадяни України, іноземці, особи без громадянства повинні бути впевнені в захисті своїх порушених прав та ефективному і швидкому вирішенню спорів. Створити ефективну систему контролю, перевірки й охорони земель для забезпечення екологічної безпеки, цільового використання земель і збереження високої родючості чорноземів. Вирішення проблем з корупцією, через яку не можуть ефективно захищатися порушені права громадян України, іноземців, осіб без громадянства відносно земельних правовідносин, не може здійснюватися ефективний контроль за дотриманням законодавства. Потрібне прийняття нового земельного кодексу, який би регулював не лише загальні положення земельних відносин, усунув колізії в земельному законодавстві. Також велике значення має і економічне становище держави і громадян, потрібен кращий рівень економічної захищеності щоб не допустити масового розпродавання земель громадянами заможним іноземцям та корпораціям.

Саме таке моє бачення перспектив формування ринку землі в Україні. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності використання і охорони земель, і, найголовніше, забезпечить реалізацію громадянами своїх прав щодо використання земельної власності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Малий І.Й. Про романтизацію приватної власності на землю...// Економічна теорія. – 2008. – № 3. – С. 11–20.
3. Пасхавер Б. Рентний чинник розвитку аграрного ринку // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 72–80.
4. Гладий М. Не думаю, что в этом году какая-то политическая сила сможет затормозить открытие рынка земли // Бізнес. – 2007. – № 5/29. – С. 31.

Ігліна К.В.

студентка,

Науковий керівник: Аганіна А.О.

кандидат юридичних наук, асистент,

Запорізький національний університет

СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

У процесі становлення української держави, екологія займає важливе місце. Взаємодія людини і природи, суспільства та природи, зумовлює виникнення екологічних правовідносин, як складної галузі суспільних відносин, що регулюють питання щодо використання, відтворення і охорони різних об'єктів природи. Екологічні відносини в свою чергу виникають між суб'єктами цивільних правовідносин.

Питаннями суб'єктів екологічних правовідносин займалися такі вчені, як: В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, Ю. О. Вовк, А. П. Гетьман, І. І. Каракаш, В. В. Костицький, М. В. Краснова, П. Ф. Кулинич, Н. Р. Малишева, В. Л. Мунтян, В. В. Носік, О. М. Пащенко, А. К. Соколова, Н. І. Тітова, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга.

В свою чергу суб'єкти екологічних правовідносин – це особи, котрим відповідно до закону належить право природокористування, і на яких покладено обов'язок щодо охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання, відтворення природних ресурсів.

Суб'єктів екологічних правовідносин можна класифікувати за кількома обставинами. Насамперед, це – фізичні особи, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, юридичні особи, держава Україна та іноземні держави, а також український народ. Крім того, суб'єкти можуть різнитися за напрямками здійснюваного владного впливу під час існування екологічних правовідносин і, відповідно, характеру прав і обов'язків. З одного боку, це суб'єкти, які мають владні повноваження стосовно інших (наприклад, спеціально уповноважені державні контролюючі органи), та суб'єкти, які зазнають владного впливу [1, с. 9].

Фізичні особи – це переважний різновид індивідуальних суб'єктів в екологічному праві. При наявності певних умов вони можуть бути суб'єктами права власності на визначені в законодавстві природні ресурси, права користування ними, на отримання екологічної інформації; володіють правом на подання позовів до винних осіб про відшкодування збитків, заподіяних забрудненням природного середовища, тощо.

Юридичною особою є організація, створена й зареєстрована відповідно до законодавства. Щодо порядку створення, то їх зазвичай поділяють на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Товариства у свою чергу поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Юридичні особи публічного права створюються розпорядчими актами Президента України, органів державної влади, органів місцевого самоврядування [2].

Громадянин України – особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України.

Іноземець – особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Особа без громадянства – особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

Громадське об'єднання – за українським законодавством це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Повноваження громадських об'єднань у галузі охорони довкілля визначені у ст. 21 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3].

Також, під суб'єктами права природокористування розуміють фізичних і юридичних осіб, які в установленому порядку набули права користування природними ресурсами і зобов'язані здійснювати комплекс заходів щодо ефективності їх використання, відтворення та охорони. До них належать: фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства; юридичні особи (підприємства, установи, організації різних галузей господарювання в Україні, громадські об'єднання, релігійні організації, військові організації і формування, іноземні держави, міжнародні організації та об'єднання, іноземні підприємства).

Усі суб'єкти наділені правами, що визначені у ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Там вони були визначені вперше. Вони пов'язані з охороною, використанням і відтворенням природних ресурсів, гарантуванням екологічної безпеки, запобіганням і ліквідацією негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереженням природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною [4].

Отже, на основі вище викладеного можна зробити висновок, що суб'єктом екологічного права може бути, і фізична особа, і юридична, громадські та релігійні об'єднання, але основним суб'єктом екологічного права є народ України.

Список використаних джерел:

1. Гетьман А. П., Шульги М. В. «Екологічне право» // Харків, 2009. – 328 с.
2. Електронний ресурс: http://pidruchniki.com/1543042255660/pravo/obyekti_subyekti_ekologichnogo_prava
3. Закон України «Про громадянство».
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Кербаль А.М.

студентка,

Миколаївський інститут права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОЇ МОДЕЛІ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Згідно з Конституцією України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Як зазначає І. Ю. Сальман, приватизація земель як важлива складова формування засад ринкової економіки в Україні спрямована на розширення сфери застосування інституту приватної власності на землю. Вона виступає одним з головних чинників започаткування та розширення приватного сектора в усіх галузях економіки держави. Відповідно до земельного законодавства, приватизація земель фактично розпочалася із прийняттям Закону України «Про форми власності на землю» від 30 січня 1992 року № 2073-ХІІ, яким поряд із державною запроваджена і приватна форма власності на землю [6, с. 560].

Поняття «приватизація земель» законодавчо не визначено, тому вважаємо за потрібно зазначити декілька основних підходів до визначення.

На думку М. В. Шульга приватизація земель являє собою сукупність здійснюваних суб'єктами приватизації дій та заходів які спрямовані на трансформацію форми власності земель, при якій відбувається перехід земельних ділянок з публічної (суспільної) власності, суб'єктами якої є держава та територіальні громади, у приватну власність фізичних та юридичних осіб [3, с. 89]. Приватизацію земельних ділянок прийнято розрізняти у широкому і вузькому аспектах.

У першому аспекті приватизацією вважається будь-який перехід земельних ділянок з публічної власності (державної або комунальної) до приватної власності громадянина або приватної юридичної особи. Прикладом такої приватизації може виступати, скажімо, продаж вільної від забудови земельної ділянки, яка перебуває в державній чи комунальній власності, суб'єкту для здійснення підприємницької діяльності.

Приватизація земель у вузькому розумінні полягає лише у переході права власності на земельну ділянку від держави чи територіальної громади до громадянина або приватної юридичної особи, якщо зазначена земельна ділянка вже знаходилася у користуванні цих суб'єктів. За загальним правилом, ця приватизація здійснюється на безоплатній основі [2, с. 195].

У теорії земельного права прийнято виділяти різні моделі приватизації земельних ділянок. З урахуванням сучасного стану земельного законодавства доцільно виділяти такі моделі, або процедури приватизації земельних ділянок:

- повну модель (процедуру) – приватизацію земельних ділянок із земель запасу;
- спрощену модель (процедуру) – приватизацію земельних ділянок, що були раніше надані в користування особам, що бажають їх приватизувати (заявникам);
- ускладнену модель (процедуру) – приватизацію земельних ділянок, що перебувають у власності або користуванні інших осіб (не заявника);
- приватизацію земельних ділянок колективами громадян;
- приватизацію земельних ділянок для ведення сільського господарства [4, с. 161].

Сам порядок здійснення «спрощеної» моделі передбачений Земельним кодексом України. Так, згідно ч. 1 ст. 118 громадянин, зацікавлений у приватизації земельної ділянки, яка перебуває у його користуванні, подає заяву до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 ЗКУ. У разі якщо земельна ділянка державної власності розташована за межами населених пунктів і не входить до складу певного району, заява подається до Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Рішення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо приватизації земельних ділянок приймається у місячний строк на підставі технічних матеріалів та документів, що підтверджують розмір земельної ділянки [1].

У науці земельного права виділяють наступні проблеми реалізації «спрощеної» моделі приватизації землі.

По-перше, це розмежування випадків застосування та самої процедури приватизації норм, які стосуються безоплатної приватизації. Ст. 116 ЗКУ розрізняє приватизацію «земельних ділянок, які перебувають у користуванні громадян» (п.«а» ч. 3) і «одержання земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації» (п.«в» ч. 3). Так само, розділяються відповідні процедури у ст. 118 ЗКУ.

Вважаємо, що це свідчить про намір законодавця не поширювати на «спрощену процедуру» норми безоплатної приватизації, принаймні у випадках, коли земельна ділянка була надана свого часу у користування в межах існуючих на той момент норм. Такий підхід дозволяє вирішити й іншу проблему (див. вище) – приватизації таких ділянок дійсно у спрощеному порядку [5, с. 31].

Разом із тим, у правовій доктрині висловлюються підходи, за якими норми безоплатної приватизації поширюються і на спрощену процедуру приватизації.

По-друге, через різноманітність підходів та законодавчих норм, ще регулювали питання оформлення документально право користування землею, особа не завжди має «технічні матеріали та документи», які необхідні для початку процедури [5, с. 32].

По-третє, на нашу думку важливу роль грає проблема бюрократичності процедури. Процедура приватизації земельних ділянок складається із багатьох

стадій, її проходження залежить від багатьох органів. Через таку побудову вона є тривалою, при цьому тривалість та складність процедури не забезпечує законності та обґрунтованості прийнятого рішення.

Приватизація може бути заблокована органами державної влади та місцевого самоврядування на будь-якому етапі, і заявник практично позбавлений ефективних правових засобів захисту свого права на приватизацію земельної ділянки, проголошеного законом. Через численність стадій процедури будь-яке оскарження дій чи бездіяльності лише призводить до подальшого затягування.

Отже, можемо стверджувати, що процес розвитку приватної форми власності на землю є складним і неоднозначним. Саме через велику кількість змін та підходів до приватизації в Україні викликає складнощі при реалізації права на приватизації землі. Саме тому нормативна база потребує уточнення та усунення недоліків в цьому питанні.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України: прийнятий 25 жовтня 2001 року № 2768-III 92 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Грабар Г.М. Актуальні правові питання приватизації земельних ділянок, що перебувають у користуванні громадян [Електронний ресурс] / Г.М. Грабар // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2014. – Вип. 36. – С. 194-204.
3. Земельне право України: Підручник / М.В. Шульга (кер. авт. кол.), Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А.І. Гетьман та ін.; За ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
4. Земельне право України: Навчальний посібник / А.М. Мірошніченко. – К.: Алерта, ЦУЛ, 2011. – 678 с.
5. Новаковська І. Проблеми реалізації права приватної власності на землю / І. Новаковська // Землевпорядній вісник. – 2015. – № 4. – С. 30-32.
6. Сальман І.Ю. Історико-правові аспекти приватизації землі в Україні / І.Ю. Сальман // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 560-563.

Лаврикова Н.С.

студентка,

Науковий керівник: Туєва О.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Аграрне законодавство є найбільш динамічною галуззю національного законодавства, оскільки предмет правового регулювання становлять суспільні відносини, які постійно змінюються. Законодавець постійно вносить до них зміни відповідно до розвитку аграрних відносин. Сучасне аграрне законодавство становить собою великий масив нормативно-правових актів, яке не зорієнтоване на послідовне утвердження й забезпечення прав і свобод селянина, створення належних правових передумов реформування аграрних інститутів. Тому в сучасних умовах особливої актуальності набувають

дослідження напрямів удосконалення аграрного законодавства і перспектив його систематизації.

В аграрному законодавстві міститься великий масив нормативно-правових актів, призначених для врегулювання аграрних відносин. На жаль, чимало таких актів мають декларативний характер і позбавлені регулюючого впливу; існує значна кількість прогалин у законодавстві; безліч дублювань створюють додаткові труднощі в їх правозастосуванні.

Серед недоліків сучасного аграрного законодавства можна виділити ряд найбільш вагомих:

- аграрне законодавство складається з великої кількості нормативно-правових актів, що мають різну юридичну силу;
- «розкиданість» аграрно-правових норм по законодавчих і підзаконних актах, що належать до різних галузей права;
- певна частина підзаконних нормативно-правових актів містить правові норми, що суперечать актам вищої юридичної сили;
- велика частина суспільних відносин, які виникають у сфері сільськогосподарського виробництва залишається не врегульованою на законодавчому рівні, а саме: аграрно-трудова відносина, права селян, правове становище державних, приватних підприємств в аграрному секторі економіки, інших аграрних суб'єктів тощо.

В цілому зазначені проблеми ускладнюють практику застосування норм аграрного права та знижують рівень правового забезпечення проведення реформ в аграрній сфері [2].

Виходячи із наявних недоліків аграрного законодавства, його удосконаленню сприятиме, передусім, робота щодо ліквідації множинності нормативно-правових актів та суперечностей в аграрному законодавстві. Його аналіз засвідчує, що трапляються непоодинокі неузгодженості між приписами, породжені різними нормотворчими органами, прогалини в регулюванні аграрних відносин; несвоєчасне реагування на зміни в нормативних актах вищестоящих нормотворчих органів [1].

На мою думку, систематизація аграрного законодавства повинна проходити шлях від конкретного до загального, наприклад, спочатку окремі закони виокремлюються («Про кооперацію», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про фермерське господарство»), потім інкорпорується, далі приймається ряд консолідуючих актів, за якими відбувається прийняття кодифікованих актів.

Водночас у сучасній аграрно-правовій науці існують різні погляди щодо форми, змісту, суті і назви такого кодифікованого акта. Так, в юридичній науці обґрунтовується точка зору щодо необхідності прийняття Аграрного кодексу України. Зокрема, В.В. Янчук визначив предмет, об'єкт правового регулювання такого кодифікованого акта. В Аграрному кодексі України необхідно відобразити особливості сучасних аграрних суспільних відносин, рівноправність усіх форм власності, організаційно-правових форм і методів господарювання. Предметом правового регулювання запропонованого кодексу, на думку вчених, мають стати аграрні відносина, що становлять комплекс взаємопов'язаних майнових, підприємницьких, земельних, трудових, членських, управлінсько-контрольних суспільних зв'язків, які складаються у сфері виробничих, підприємницьких, споживчих відносин за участю суб'єктів

аграрної підприємницької діяльності всіх форм власності, організаційно-правових форм і методів господарювання, відносин, спрямованих на насичення продовольчого ринку продуктами харчування, продовольством та сировиною рослинного і тваринного (в тому числі водного і мисливського) походження [2].

Натомість, Н.І. Титова висунула ідею систематизації аграрного законодавства шляхом прийняття Основ аграрного законодавства України.

Я вважаю, що неважливо яку форму матиме аграрне законодавство, оскільки головним залишається факт необхідності прийняття нового уніфікованого документа для заповнення прогалів у законодавстві, виявлення зайвих нашарувань та усунення суперечностей між нормативно-правовими актами. Прийняття такого нормативного акта дасть змогу суб'єктам аграрних відносин, а особливо селянину легше зорієнтуватися в такому чисельному і недостатньо структурованому масиву актів різної юридичної сили, що регулюють відносини в аграрному секторі економіки.

Для підвищення ефективності законодавчого регулювання аграрних відносин необхідно:

- визначити перспективи розвитку аграрної сфери економіки України, які слід відобразити у новому законі «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2025 року»;

- запровадити умови та механізм ефективної реалізації аграрного законодавства України (держава може делегувати частину своїх повноважень органам місцевого самоврядування, забезпечити підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом зміни політики інвестування, зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на довкілля шляхом запровадження більш жорстких санкцій за порушення екологічного законодавства);

- удосконалити нормативно-правову базу функціонування аграрного сектору економіки шляхом її систематизації;

- адаптувати аграрне законодавство відповідно до вимог СОТ та Європейського союзу [2].

Отже, Аграрний кодекс має відображати уявлення про функції публічної влади в галузі створення, забезпечення функціонування і розвитку аграрного комплексу країни. При цьому мова йде не тільки про наявність відповідних правових норм (позитивного регулювання), але й про наявність механізмів, які б забезпечували реалізацію цих норм. Розробка Аграрного кодексу України, яка впливає із викладених концептуальних ідей, забезпечить ефективність цього документу, чітке його розмежування з Цивільним кодексом, унеможливить дублювання і розбіжності з Господарським кодексом [3].

Реалізація потенціалу України, як аграрної держави, значною мірою залежить від удосконалення аграрного законодавства. При цьому доцільним є проведення його систематизації шляхом розробки кодифікованого акта аграрного законодавства, вдосконалення нормативно-правової бази функціонування аграрного сектору економіки з урахуванням галузевої специфіки правового регулювання виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції та забезпечення належного рівня її якості і безпеки.

Список використаних джерел:

1. Новосад І. Тенденції розвитку та удосконалення аграрного законодавства України: УДК 349.42 (477). [Електронний ресурс]: http://historylaw.eenu.edu.ua/publ/2015_92_2_6/rozdil_3_aktualni_problemi_civilistiki/i_novosad_tendenciji_rozvitku_ta_udoskonnennja_agrarnogo_zakonodavstva_ukrajini/34-1-0-175.
2. Баранкевич А.Я. Проблеми розвитку аграрного законодавства України / Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Україна [Електронний ресурс]: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2009/Pravo/44341.doc.htm.
3. Сальман І.Ю. // Актуальні проблеми кодифікації аграрного законодавства України [Електронний ресурс] <http://vuzlib.com/content/view/2484/8/>.

Перепелиця Ю.В.

студентка,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

Постійні зміни стану навколишнього природного середовища в сторону погіршення впливають на здоров'я населення, тому актуальності набуває питання права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Вивчення та дослідження даної проблематики здійснювали А. П. Гетьман, Н. Р. Кобецька, В. І. Андрейцев, В. К. Попова та ін.

У ч. 1 ст. 50 Конституції України закріплено одне з фундаментальних прав людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Відповідно до п. б ч. 1 ст. 3 та ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1, ст. 546] основним принципом охорони навколишнього природного середовища є гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей, а одним з основних для кожного громадянина України є право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище.

Безпечність навколишнього природного середовища проявляється в раціональному використанні природних ресурсів, а також додержанні екологічних вимог, лімітів та нормативів.

Уперше право на безпечне для життя і здоров'я довкілля було закріплено у 1972 році на Стокгольмській конференції ООН із проблем навколишнього середовища. На законодавчому рівні, право громадян на здорове і плідне життя в гармонії з природою було закріплено у Декларації з навколишнього середовища і розвитку, яку було прийнято у Ріо-де-Жанейро 14 червня 1992 року. Право на безпечне довкілля та місце людини у навколишньому природному середовищі встановлене у Всесвітній хартії природи від 01 січня 1982 року, а також Кіотському протоколі від 1997 року, яким встановлені граничні норми та квоти на викиди парникових газів.

Статтею 293 Цивільного кодексу України [2, ст. 356] передбачено, що фізична особа має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на достовірну інформацію про стан довкілля, про якість харчових продуктів і

предметів побуту, а також право на її збирання та поширення. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля є особистим немайновим правом людини.

При вирішенні справ про порушення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля на звернення громадян Європейський суд з прав людини, посилається на ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Наприклад, у справі «Дубецька та інші проти України» було встановлено порушення права на безпечне довкілля, справа полягала у створенні екологічної небезпеки для громадянки України через діяльність вугледобувної шахти та вуглезбагачувальної фабрики, які спричинили надмірне промислове забруднення навколишнього природного середовища [3, ст. 65]

Таким чином, право на безпечне для життя та здоров'я довкілля безперечно має важливе значення для суспільства. Воно спрямоване на збереження здоров'я населення, а також впливає на саме використання природних ресурсів довкілля. Велика кількість нормативно-правових актів спрямовані на закріплення, охорону та захист даного права, але не зважаючи на це постійно спостерігаються його порушення.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р. № 1264-XII // Відом. Верхов. Ради. України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV // Відом. Верхов. Ради. України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у Справі «Дубецька та інші проти України» від 10. 02. 2011р. // Відом. Верхов. Ради України. – № 2. – Ст. 65.

Позюмко І.С.

студентка,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДОБРОСУСІДСТВО У ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Добрий сусіда – найкращий родич

Право власності за своїм змістом є найбільш повним речовим правом. Громадяни України, набуваючи право власності чи право користування земельною ділянкою, несуть ряд обов'язків власників (землекористувачів). Законодавство передбачає різні обмеження суб'єктивного права власника на конкретне майно з метою забезпечення права і охоронюваних законом інтересів інших осіб. Процес спільного регулювання суспільних відносин охоплюється інститутом добросусідства у земельному праві. Земельна реформа, численні політичні, економічні й соціальні процеси, що відбуваються сьогодні в Україні, потребують подальшого вдосконалення законодавства, особливо з питань, які пов'язані із забезпеченням прав землевласників та землекористувачів і стосуються належності майна, захисту їх законних прав та інтересів. Водночас слід відзначити, що на сьогодні питанням добросусідства науковцями приділяється незначна увага, вони розглядаються здебільшого у відповідних розділах підручників, кількість ж

наукових праць, безпосередньо спрямованих на дослідженню цього інституту поки що незначна.

Відносини добросусідства у земельному праві мають давню історію, оскільки ще римське приватне право розглядало добросусідство одним із видів обмеження права власності, керуючись «загальним благом» та інтересами окремих осіб, переважно сусідів [4]. Законами XII таблиць були введені певні обмеження власності, зокрема власник земельної ділянки зобов'язаний був допускати на свою ділянку протягом дня сусіда для збирання плодів, що падали з дерев, які росли на земельній ділянці сусіда. Згодом до цих обмежень додалося багато інших. Наприклад, власник не міг споруджувати на своїй ділянці будівлю, яка б перешкоджала припливу повітря до ділянки сусіда, повинен був терпіти стік води з сусідньої земельної ділянки розташованої вище, дим і кіптяву, що поширилась унаслідок дозволеної господарської діяльності (на полі, на городі). Такі обмеження виникають через необхідність враховувати інтереси сусідів, місцевої громади та суспільства в цілому. У російському дореволюційному праві такі обмеження були пов'язані з дією норм, які складали так зване сусідське право, забезпечуючи інтереси третіх осіб.

Інститут добросусідства закріплений у главі 17 Земельного кодексу України «Добросусідство». Правила і норми цієї глави спрямовані на забезпечення такого використання землі, за якого власникам і землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдавалося б найменше незручностей. Положення статті 103 до таких незручностей відносить затінення, задимлення, неприємні запахи, шумове забруднення тощо. Виходячи з змісту даної статті такі впливи поділяються на допустимі (такі, що завдають допустимі незручності), надмірні (завдають незручності, що виходять за допустимі межі) та неприпустимі (перешкоджають використанню сусідніх земельних ділянок за цільовим призначенням) [3]. Загалом у главі встановлені наступні правила добросусідства, а саме: попередження шкідливого впливу на сусідню земельну ділянку (104 ЗК України); наслідки проникнення на земельну ділянку гілок і коренів дерев (105 ЗК України); спільне використання межових споруд (108 ЗК України); використання дерев, які стоять на межі земельних ділянок (109 ЗК України). Деякі з цих правил застосовуються при вирішенні спорів щодо межі земельних ділянок, а саме: обов'язки щодо визначення спільних меж (106 ЗК України), відновлення меж (107 ЗК України).

Виникає запитання: в чому ж особливість відносин добросусідства як таких та як саме законодавство регулює конфлікти інтересів власників суміжних володінь, якщо вони виникають? Очевидно, що природа нерухомих речей така, що їхня якість і цінність більшою мірою залежать від оточуючого їх простору, ніж від них самих.

Місцезнаходження нерухомих, її близькість до економічних і культурних об'єктів, зв'язок з транспортною мережею, властивості природного середовища, чистота повітря відіграють велику роль. Безпосередній вплив на суміжні володіння, пов'язаний з порушенням їх меж володінь – це найбільш очевидна сторона відносин добросусідства, проте, окрім цього, здійснення діяльності за межами об'єктів права власності має не менший суттєвий вплив, як позитивний, так і негативний. Існує загальне

правило для всіх власників, згідно з яким на нього покладається обов'язок не допускати використання належного йому майна, яке спричиняє суттєву і необґрунтовану шкоду третім особам або всьому суспільству [1].

Досить часто виникають ситуації, коли при спорудженні свого будинку чи колодязю, вигрібної ями, сусіди порушують правила добросусідства та державні будівельні норми. Власники та землекористувачі вправі вимагати припинення на сусідській ділянці діяльності, здійснення якої може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людей, тварин, на повітря, стан їх ділянок тощо. При недосягненні згоди між власниками сусідніх ділянок щодо усунення шкідливого впливу діяльності власника однієї ділянки на стан іншої ділянки власник останньої вправі звернутися до відповідних органів. Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ» № 13 від 25 грудня 1996 року було визначено, що спори з приводу додержання правил добросусідства розглядаються судами або узгоджувальною комісією, обраною місцевою радою [2]. Земельні спори розглядаються на підставі заяви однієї зі сторін у місячний термін з дня подання заяви. Розгляд земельних спорів проводиться при наявності низки документів, зокрема плану земельної ділянки (оригінал викопіювання) масштабу 1:500 з нанесеними червоними лініями, погодженого з управлінням архітектури департаменту містобудування, виконаного організацією, яка має відповідний дозвіл (ліцензію) на виконання цих видів робіт, копії технічного паспорта на будинок, копії документів, що посвідчують право власності на нерухоме майно, копії документів, на підставі яких виникло право власності на нерухоме майно (договір дарування, договір міни, свідоцтво на спадщину, договір купівлі-продажу, розпорядження голови районної адміністрації, рішення суду) та інші. Сторони, які беруть участь у земельному спорі, мають право знайомитись з матеріалами щодо цього спору, робити з них витяги, брати участь у розгляді земельного спору, подавати документи та інші докази, порушувати клопотання, давати усні і письмові пояснення, заперечувати проти клопотань та доказів іншої сторони, одержувати рішення узгоджувальної комісії, і, у разі незгоди з цим рішенням, оскаржувати його. Земельні спори розглядаються за участю зацікавлених сторін, які повинні бути завчасно повідомлені про час і місце розгляду спору. У разі відсутності на засіданні комісії однієї зі сторін спору при першому вирішенні питання і відсутності офіційної згоди відсутньої сторони на розгляд питання – розгляд спору переноситься. Повторне відкладення розгляду спору може бути лише з поважних причин. Основним документом, який створює комісія, є протокол. За результатами розгляду спорів щодо меж земельних ділянок, які перебувають у власності і користуванні громадян, дотримання громадянами правил добросусідства, узгоджувальна комісія готує своє рішення, яке оформляється відповідно до протоколу і яке підписують голова та секретар узгоджувальної комісії. Рішення комісії приймається більшістю від складу комісії. Воно є підставою для прийняття ухвали міської ради про затвердження документації із землеустрою. Рішення узгоджувальної комісії передається сторонам протягом 5-ти робочих днів з часу його прийняття. У разі недосягнення згоди у вирішенні спірного питання узгоджувальна комісія може рекомендувати вирішити спір у судовому порядку. Втім, часто

вирішення земельних спорів у судових інстанціях затягується на довгі роки, а сусіди-учасниками конфлікту перетворюються на запеклих ворогів. Погоджуюся з думкою більшості вчених стосовно того, що на законодавчому рівні має бути закріплено розмір компенсації за негативний вплив на сусідні володіння при неможливості його усунення. Така практика існує в західних країнах, на сьогодні можливість такої компенсації передбачена законодавством окремих пострадянських країн (п. 2 ст. 378 Цивільного кодексу Республіки Молдова; п. 3. ст. 171 Цивільного кодексу Азербайджанської республіки).

Отже, можна зробити висновок, що норми, що регулюють добросусідства у земельному законодавстві, по своїй суті є законодавчо встановленими обмеженнями щодо здійснення права власності на земельні ділянки. Їх мета – забезпечити погодження та захист інтересів власників (землекористувачів) сусідніх земельних ділянок. При виникненні земельного спору, який не вдається вирішити так би мовити полюбовно, можливе вирішення конфлікту органами місцевого самоврядування, центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері земельних відносин (органи Держземагентства), або судом. Потрібно пам'ятати, що дотримання правил добросусідства – це надійний шлях побудови дружніх, взаємовигідних відносин між сусідами і водночас захист особистих прав та інтересів кожного з них.

Список використаних джерел:

1. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Каракаша І.І. – К.: Істина, 2003. – Ст. 117.
2. Див., наприклад: Бусуйок Д.В. Правове регулювання обмежень прав на землю. Атореф. дис.канд. юрид. Наук. – К. – 2005. – 20 с.; Каракаш І.І. Отношения добрососедства в земельном праве / Право собственности на землю и право землепользования в Украине: Научно-прак. пособие. – К.: Істина, 2004. – 216 с.; Кулинич П.Ф. Право добросусідства за земельним законодавством України // Земельне право України. – 2006. – № 1. – С. 25–33.
3. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Кол. авт.: Л.О. Бондар, А.П. Гетьман, В.Г. Гончаренко та ін.; За заг. ред. В.В. Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.
4. Римское частное право: Учебник / Под ред. проф. И.Б. Новицкого и проф. И.С. Перетерского. – М.: Юриспруденция, 2000. – 448 с.

Приходько Ю.А.

студентка,

Запорізький національний університет

ОБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

У сучасній науці екологічного права широко постає питання про визначення об'єктів права природокористування. Під об'єктами екологічного права в широкому значенні розуміють майнові, природні і духовні блага, з приводу яких виникають правовідносини. Об'єктами екологічного права є природні блага, які існують без участі людини або з певною її участю. Питанням, присвяченим об'єктам займалися такі вчені, як

В.В. Петров, А.П. Гетьман, М.В. Шульга, М.В. Краснова, М.М. Бринчук, В.З. Янчук, О.С. Баб'як, П.Д. Біленчук, В.Л. Мунтян, Н.І. Титова та інші.

Природні об'єкти становлять невід'ємні компоненти навколишнього природного середовища, а природні ресурси утворюють частину природних об'єктів, які використовуються як джерела задоволення різних інтересів людини. Природні ресурси – джерело споживання, задоволення економічних потреб. Тому говорять про охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів, розуміючи під охороною певний природний об'єкт, а під використанням – природний ресурс. Поняття природного об'єкта відбиває екологічний фактор. Під природними об'єктами розуміють складову частину навколишнього природного середовища або все довкілля в цілому, яке охороняється нормами екологічного права, наділене ознаками природного походження, що перебувають в єдиному екологічному зв'язку, можуть виконувати різноманітні екологічні функції та забезпечувати якість середовища існування людини [1, с. 96].

В.В. Петров указував на те, що слід виділяти три категорії зазначених об'єктів: інтегровані, тобто навколишнє середовище, диференційовані, тобто окремі її компоненти, і такі, що підлягають особливій охороні. При цьому правовій охороні підлягають екологічні системи: природні, що залежать від впливу людини (наприклад, у заповідниках); модифіковані, що змінилися під впливом людини. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища наводить досить детальний перелік об'єктів екологічного права, включаючи до нього: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов і процесів; природні ресурси; території та об'єкти, що підлягають особливій охороні; здоров'я і життя людей [2, с. 159].

Такі науковці, як А.П. Гетьман і М.В. Шульга, задаються питанням щодо визнання людини об'єктом залишається дискусійним у науці екологічного права. Хоча в ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» безпосередньо говориться, що об'єктом охорони від негативного впливу є здоров'я й життя людей, у самому екологічному праві ставлення до людини має (або повинно мати) особливості. Особливе положення людини ґрунтується на визнанні її сполучною ланкою між природою й суспільством. Вона є органічною, невід'ємною частиною як природи, так і суспільства. Саме сутність людини є біосоціальною. З урахуванням біосоціальної природи й сутності людини важливим у теоретичному й практичному відношеннях в екологічному праві, науці й галузі права є питання щодо людини як об'єкта охорони й об'єкта екологічних відносин.

Деякі вчені (наприклад М.М. Бринчук) пропонують визначити життя та здоров'я людини як додатковий об'єкт екологічного права, який перебуває та проживає в тісному зв'язку з навколишнім природним середовищем, що є істотною умовою забезпечення життєдіяльності, та зазнає його безпосереднього впливу.

До об'єктів права юристи-науковці також відносять роботи й послуги, інформацію, поведінку й дії юридичних та фізичних осіб. Такими об'єктами екологічного права, з точки зору М. В. Красної, можуть бути: а) природоохоронні заходи (роботи й послуги), які можуть здійснюватися як державними, так і не державними (господарськими, громадськими) органами

й організаціями, як у межах державних замовлень, так і на рівні договірною регулювання екологічних правовідносин; б) заходи з реалізації державної екологічної політики (контроль, моніторинг, екологічне інформування тощо). Визначення зазначених об'єктів самостійними об'єктами еколого-правового регулювання має дискусійний характер. Безумовно, існують міжгалузеві й міждисциплінарні правові інститути, що регулюють схожі правовідносини та мають єдиний об'єкт регулювання, але правовідносинам притаманні особливості, зумовлені екологічними чинниками [3, с. 22].

Отже, залежно від специфіки блага виділяють такі види об'єктів правовідносин: 1) природні об'єкти – земля, її надра, атмосферне повітря, водні, лісові та інші природні ресурси; вони мають природний характер, не створюються людьми, але використовуються ними для задоволення своїх потреб; 2) речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше рухоме і нерухоме майно; 3) немайнові блага (особисті та соціальні) – життя, здоров'я, честь і гідність, свобода, недоторканність житла, права людини, конституційний лад, громадський порядок і безпека, довкілля, належне управління та ін.; 4) результати дій, у тому числі послуги й результати робіт; (5) об'єкти права інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Каракаш І.І. Екологічне право України. [Текст] / І.І. Каракаш. – Київ: Фенікс, 2012. – 788 с.
2. Екологічний кодекс України.
3. Екологічне право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Х. : Право, 2009. – 328 с.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Коноваленко Т.С.

студентка,

Університет імені Марії Кюрі-Склядовської в Любліні

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ

Розвиток суспільства та конкуренція на ринку страхування призвели до створення нових страхових продуктів, що, в свою чергу, спричинило на практиці розробку нових договорів страхування та необхідність їх врегулювання на законодавчому рівні, так як на сьогоднішній день існує проблема масовий невиплат, затримки виплати або безпідставна відмова у виплаті страховими компаніями відшкодування при настанні страхової події, що й обумовлює актуальність даної теми.

Метою даної роботи є дослідження правової природи договору страхування, його місця в системі цивільно-правових договорів, та розгляд проблем, які найчастіше виникають після настання страхового випадку. Для її реалізації необхідно висвітлити наступні питання: 1) поняття договору страхування та його правове регулювання; 2) сторони та істотні умови договору страхування 3) зміст страхового зобов'язання; 4) неправомірні дії страховика після настання страхового випадку 5) відповідальність сторін. Основними завданнями є: 1) вивчення наукових робіт вчених-цивілістів; 2) встановлення основних проблем, що виникають під час відшкодування шкоди страхувальнику; 3) з'ясувати істотні умови договору страхування.

даній роботі відбувається аналіз наукових досліджень, робіт та публікацій таких провідних вчених, як Безсмертна Н., Марченко В., Спаська М., Супрун Л., Семенова К. та ін.

Під час написання роботи були застосовані різноманітні науково-дослідницькі методи: літературний метод (при розробці роботи були використані основні законодавчі акти, судова практика, навчальна Список використаних джерел., наукові статті і публікації з питань страхування та правового регулювання страхових операцій тощо), метод аналізу та синтезу, метод узагальнення тощо.

Досліджуючи правову природу договору страхування, варто зазначити, що в системі цивільно-правових договорів він належить до договорів про надання послуг. Головна особливість цієї групи договорів в тому, що надання послуги невіддільне від діяльності особи – послугонадавача (в даному випадку надання страхової послуги невіддільно пов'язане із діяльністю страховика), а корисний ефект такої діяльності полягає в самому процесі надання послуги. Розглядаючи договір страхування в системі інших цивільно-правових договорів, Безсмертна Н. робить такі висновки: «По-перше, договір страхування є самостійним цивільно-правовим договором, який поєднує як загальні ознаки, властиві будь-якому цивільно-правовому договору про надання послуг, так і особливі (публічність, договір на користь третьої особи, договір приєднання). По-друге, основним доказом факту укладання договору

страхування є страховий поліс, який не може визнаватися цінним папером». З огляду на це, Безсмертна Н. пропонує прийняти Закон України «Про договір страхування», в якому виділити різновиди загального договору страхування [3, с. 35].

Сторонами договору страхування є страховик і страхувальник. Учасниками даного договору також є застрахована особа, вигодонабувач, страховий агент і страховий брокер.

Страховиком є особа, яка бере на себе ризик загибелі майна, пошкодження здоров'я чи смерті застрахованого і зобов'язана при настанні певних подій сплатити визначену суму страхувальнику чи іншій уповноваженій особі.

Істотними умовами договору страхування є: предмет договору; страховий випадок; розмір грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату у разі настання страхового випадку (страхова сума); розмір страхового платежу і строки його виплати; строк договору та інші умови, визначені актами цивільного законодавства.

В. Марченко та Л. Макачук проаналізувавши зміст законодавчого регулювання щодо укладання договорів страхування, роблять наступний висновок: «Основні вимоги законодавства України щодо укладання договорів страхування можна поділити на наступні види: а) вимоги щодо сторін договору страхування; б) вимоги щодо документальної форми договору страхування; в) вимоги щодо необхідного змісту договору страхування, що укладається» [4, с. 68].

Змістом договору страхування є сукупність прав та обов'язків сторін. Права та обов'язки сторін визначаються чинним законодавством і договором, що укладається.

Процес відшкодування шкоди, завданої настанням страхового випадку, охоплює декілька етапів. М.О. Спаська виокремлює дві групи обов'язків сторін страхового договору – обов'язки до настання страхового випадку і обов'язки після його настання. При настанні страхового випадку обов'язок страхувальника, у першу чергу, полягає в необхідності негайного повідомлення страховику про його початок або про настання страхового випадку. Невиконання страхувальником або вигодонабувачем свого обов'язку щодо повідомлення страховика про настання страхового випадку дає страховику, відповідно до положень ст. 991 ЦК України право відмовитися від здійснення страхової виплати у разі несвоєчасного повідомлення страхувальником без поважних на те причин про настання страхового випадку. Однак, вбачається, що страхувальник або вигодонабувач, все ж таки зможуть претендувати на отримання страхового відшкодування, якщо доведуть, що страховик якимось іншим способом своєчасно дізнався про настання страхового випадку.

Після отримання вказаної інформації страховик має право дати страхувальникові вказівки щодо дій, спрямованих на зменшення можливих збитків. Заходи, що вживаються страхувальником, мають бути адекватними обставинам, що склалися та розумно співвідноситися зі збитками, на зменшення яких вони спрямовані. Наступним етапом є дослідження страховою компанією обставин страхового випадку та здійснення страховиком страхової виплати [5, с. 217].

Страховик несе майнову відповідальність за несплату або прострочку виплати (у тому числі й при відсутності відмови в страховій виплаті) у вигляді сплати страхувальнику неустойки (штрафу, пені), розмір якої визначається умовами договору страхування або нормами ЦК України.

Найпоширенішою проблемою у випадку відшкодування шкоди слугує те, що у судах страхувальники нерідко посилаються на те, що вони не були ознайомлені з правилами страхування, хоча, як правило, у договорах зазначено, що страхувальник із правилами ознайомлений. Такий обов'язок не завжди виконується страховиком. Зрозуміло, що для ознайомлення з правилами страхування, які є багатосторінковим документом, містять значний обсяг специфічної інформації та термінології, незрозумілих для широкого загалу, недостатньо лише разового ознайомлення з ними в умовах обмеженого часу та можливостей під час укладення договору. Для повного ознайомлення із зазначеними правилами необхідно видати клієнту копію у постійне користування.

Правила страхування за своєю природою є локальним нормативним актом для страховика і, не будучи правовим актом, не мають юридичної сили, та не є обов'язковими для страхувальника. Для того, щоб ці правила стали джерелом регулювання страхового правовідношення та обов'язковими для обох сторін, вони тим чи іншим чином мають бути вписані у договір страхування.

Тобто первинним у взаємовідносинах сторін є договір, і якщо в ньому міститься посилання на правила страхування, то в такому випадку вони є обов'язковими для обох сторін. Якщо ж зазначеного посилання у договорі немає, то суд не може посилатися на правила страхування, а має надати перевагу договору. Так само за наявності колізії положень правил страхування з положеннями договору страхування пріоритет слід надавати положенням договору, на які погодився страхувальник, підписуючи його.

Тому, для врегулювання конфліктів, які зазвичай виникають між страховиком і страхувальником необхідно вдосконалити законодавство України з питань укладання страховими компаніями договорів страхування, та подальшу їх реалізацію.

На даному ж етапі страхувальнику необхідно детально ознайомлюватись з умовами, які йому пропонує страхова компанія. При укладанні договору страхування, варто б було звернутись за допомогою до професіоналів юристів, які добре обізнані з даного питання, щоб в подальшому не виникали проблеми з відшкодуванням понесених збитків після настання страхового випадку.

Досліджуване питання договору страхування і на перспективу залишається актуальним для вивчення та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2013 року.
2. Закон України «Про страхування» від 07.03.96 року зі змінами і доповненнями.
3. Безсмертна Н. Договір страхування в системі цивільно-правових договорів // Право України. – 2004. – № 3. – С. 34.
4. Марченко В., Макарчук Л. Основні вимоги щодо укладання договорів страхування за законодавством України // Юридичний журнал. – 2011. – № 5. – С. 66.
5. Спаська М.О. Особливості взаємовідносин страховика і страхувальника після настання страхового випадку // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 214.

Крижановська А.А., Константинова В.В.

студентки,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІДМІННОСТІ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ТА ЕКСПЕРТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В процесі здійснення правосуддя в Україні доволі часто виникає потреба в застосуванні спеціальних знань. Це пов'язано з прогресивними змінами в галузі науки і техніки, появою нових галузей знань і розвитком вже відомих, що тягне за собою урізноманітнення матеріально-правових відносин і, як наслідок, можливості виникнення великої кількості цивільно-правових спорів.

Потреби практики викликають необхідність подальшого вдосконалення інституту застосування спеціальних знань у цивільному судочинстві.

Однак найбільш недослідженою частиною проблеми застосування спеціальних знань у цивільному процесі є інститут участі спеціаліста в цивільному судочинстві. На нашу думку, є дуже цікавим та потребує окремого дослідження питання відмінності участі спеціаліста від участі експерта.

В межах дослідження даного питання ми намагатимемося встановити розмежування процесуального статусу спеціаліста і експерта в цивільному процесі та, відповідно, окреслити випадки участі в процесі кожного з них.

Розглядаючи поставлене питання, перш за все потрібно звернутися до визначень цих суб'єктів за Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК). Отже, відповідно до ч. 1 ст. 53 ЦПК України: Експертом є особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань. У свою чергу, спеціалістом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок, відповідно до ч. 1 ст. 54 ЦПК України [1, ст. 53-54].

Отже, участь спеціаліста і експерта в цивільному судочинстві є відповідними формами застосування спеціальних знань в процесі здійснення правосуддя, оскільки і експерт і спеціаліст – носії спеціальних знань, тобто володіють системою теоретичних пізнань і практичних навичок в галузі конкретної науки або техніки, мистецтва або ремесла, що надбані шляхом спеціальної підготовки або професійного досвіду, і необхідні для вирішення питань, що виникають в процесі цивільного судочинства.

Виходячи з цього, можна відокремити як спільні, так і відмінні риси цих двох суб'єктів. Спільними рисами експерта і спеціаліста є такі особливості їх процесуального статусу:

- обом суб'єктам може бути заявлений відвід;
- під час розгляду справ у закритому судовому засіданні вони мають право бути присутніми лише у разі необхідності;
- їм мають право задавати питання суд та особи, які беруть участь у справі;

- вони не можуть бути представниками, якщо діють у цьому ж процесі, як спеціаліст або експерт;
- їм надсилаються судові повістки про виклик у суд;
- вони мають право на оплату виконаної роботи та відшкодування витрат, пов'язаних з їх залученням до справи;
- вони можуть бути залучені для огляду і дослідження речових і письмових доказів;
- вони несуть відповідальність, встановлену законодавством, за неявку в судові засідання [2, с. 95].

Таким чином, можна простежити, що інститути участі спеціаліста і експерта в цивільному судочинстві мають багато спільних рис.

Аналізуючи питання участі в цивільному процесі експерта і спеціаліста, як форм застосування спеціальних знань, слід зазначити, що хоча між експертизою та участю спеціаліста існують спільні риси, проте ототожнювати їх не дозволяють суттєві відмінності, які полягають в наступному:

- експертом може бути особа, яка має спеціальні знання в певній галузі науки, техніки, мистецтва, пройшла відповідну підготовку і отримала кваліфікацію експерта з певних видів експертиз та внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів, тоді як для того, щоб бути спеціалістом достатньо володіти спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів;

- спеціаліст залучається до участі в справі з метою сприяння судові, надання останньому технічної допомоги, тоді як метою діяльності експерта є встановлення фактів, що мають значення для правильного вирішення справи;

- діяльність експерта спрямована на отримання нової інформації про фактичні обставини справи, а спеціаліста – на сприяння надання консультативно-довідкової та технічної допомоги при встановленні обставин справи;

- різними є способи застосування спеціальних знань експертом та спеціалістом. Експерт здійснює спеціальне дослідження, зміст якого знаходиться поза межами процесуальної регламентації, а спеціаліст експертного дослідження не проводить, він, як правило, бере участь у здійсненні судом процесуальної дії;

- суд може не залучати до участі у справі спеціаліста, якщо хтось з суддів володіє спеціальними знаннями (наприклад, для кваліфікованого проведення огляду доказів), тоді як експертиза проводиться виключно експертом [3, с. 65].

Відмінною рисою цих двох суб'єктів є також різне правове значення результатів їхньої діяльності: висновок експерта є засобом доказування, висновок спеціаліста засобом доказування не є. Якщо потрібно встановити факт предмета доказування за допомогою спеціальних знань, повинна бути призначена судова експертиза. Експерт, на відміну від спеціаліста, наділений більш широким колом процесуальних прав і обов'язків, приводиться до присяги, попереджається про кримінальну відповідальність [4, с. 11]. Проте для створення передумов права на відвід спеціаліста необхідно, щоб він належним чином був залучений у цивільний процес. На відміну від експерта, поточне цивільне процесуальне законодавство України не встановлює таких суворих вимог до спеціаліста, а тільки вказує на володіння ними спеціальними знаннями та навичками без якого-небудь формального підтвердження їх

наявності. Ось чому на практиці судді нерідко в ухвалі, якою залучають до справи спеціалістів, вимагають надання ними підтвердження про наявність у них спеціальних знань [5, с. 200]. Виходячи з цього, на нашу думку, розумно було б передбачити у законодавчому порядку надання певного роду документів, що підтверджують наявність спеціальних знань та навичок. По-перше, це забезпечить більш високу обґрунтованість висновку спеціаліста, а по-друге – не буде провокувати осіб, які беруть участь у справі, до подання заяв на відвід спеціаліста з огляду на те, що з'ясування обставин справи виходить за межі його спеціальних знань.

Отже, результатом дослідження цього питання є такі висновки. Інститути участі спеціаліста і експерта в цивільному судочинстві, незважаючи на деяку схожість, є різними процесуальними інститутами. Функції і мета їх участі в процесі не є однаковими. Водночас і спеціаліст, і експерт оперують спеціальними знаннями, але в різних спеціальних та процесуальних межах.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 19. 10. 2016 – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. – Назва з екрана.
2. Харитонов Є. О. Цивільний процес України // Київ, 2012. – 472 с.
3. Кілічава Т. М. Цивільне процесуальне право // Київ, 2007. – 352 с.
4. Глушкова Д. Г. Участь спеціаліста в цивільному судочинстві // Харків, 2009. – 21 с.
5. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України // Київ, 2005. – 624 с.

Круковес В.В.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ПРОЖИВАННЯ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ БЕЗ ШЛЮБУ: ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ НАЗВИ

«Проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу» – назва одного з факту, що має юридичне значення, який розглядається в порядку окремого провадження, і який назва якого на сьогодні нехтується на практиці через свою довгу назву. Проте, така назва не завжди була такою. За радянських часів в судовій практиці та багатьох наукових джерелах того періоду використовувалася назва «факт перебування у фактичних шлюбних відносинах». Проте, навіть з набранням чинності нового Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), досі продовжується застосовуватися стара радянська назва. Враховуючи це, актуальними постають наступні питання: чому назва була кардинальним чином змінена в чинному ЦПК та яким чином це вплинуло на розгляд справ щодо встановлення таких фактів сьогодні.

Назва факту, передбаченого п. 5 ч. 1 ст. 256 ЦПК не зовсім схвалюється науковцями та практикуючими юристами через своє довге визначення. Тому, найчастіше за все юристи та громадяни надають перевагу застосуванню на

їхню думку простіших назв, зокрема: встановлення «фактичних шлюбних відносин», «перебування у фактичному шлюбі», «проживання однією сім'єю у фактичному шлюбі» тощо, свідомо уникаючи приписів законодавства. Це було б прийнятним, якби в законодавстві не була чітко передбачена назва, а це означає, що неправильне зазначення цього факту може суттєво вплинути на розгляд справ даної категорії.

Справи про «встановлення факту перебування у фактичних шлюбних відносинах» беруть свій початок з радянських часів, де вперше з'явилося поняття «фактичні шлюбні відносини», а саме з прийняттям Кодексу законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УРСР 1926 р. (далі – Кодекс 1926 р.). Саме в ст. 105-1 вперше для позначення осіб, які проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу було застосовано даний термін. Кодекс 1926 р. характеризував таке співжиття чоловіка та жінки як «особи, які «фактично перебували у шлюбних відносинах» на день 8 липня 1944 року і які могли оформити ці відносини шляхом реєстрації шлюбу в органах актів цивільного стану із вказівкою строку «фактичного спільного життя» [1].

Необхідно зазначити, що свідоме застосування такої назви здійснено не було, воно пішло від слова «фактично», тобто «майже» як шлюбні відносини. Ця назва так і почалася застосовуватися багатьма науковцями ще задовго до обговорення Кодексу 1926 р. [2, с. 433; 3, с. 488; 4, с. 454]. Пізніше цю назву застосували і в Постанові Президіуму Верховного Совета СРСР від 10 листопада 1944 р. «Про порядок визнання фактичних шлюбних відносин в разі смерті або зникнення безвісти на фронті одного з подружжя» [5].

В 1963 р. було прийнято новий ЦПК, де в ст. 273 так само було застосовано назву «перебування у фактичних шлюбних відносинах» [6]. Протягом тривалої дії цього Кодексу, згодом в 1995 р. була прийнята Постанова Пленуму ВСУ № 5 «Про судову практику у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» [7], де цілком логічно застосовувалася назва, передбачена ЦПК 1963 р.

Необхідно зазначити, що в пізніше, в 2007 р. була прийнята Постанова Пленуму ВСУ № 11 «Про практику застосування судами законодавства під час розгляду справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя», де так само застосовується така назва, незважаючи на прийняття нового ЦПК 2004 р, де була закріплена вже нова назва даного факту. Вважаємо, це є неправильним, так як постанова повинна містити відсилки на діюче законодавство, а ним такого терміну як «фактичні шлюбні відносини» не передбачено [8].

Вважаємо, що в чинному ЦПК 2004 року в п. 5 ст. 256 законодавець намагався відійти від радянської термінології. До того ж за радянських часів проживання жінки та чоловіка не вважалося як проживання сім'єю, на відміну від сьогодення, про що свідчить ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України. На сьогодні з розвитком суспільних відносин та свободи вибору такі особи мають право обирати ту форму співжиття, яку вважають найліпшою, свідомо усвідомлюючи правові наслідки такого.

Проте, назва «фактичні шлюбні відносини» все ж таки має вплив на судову практику, так як громадянам зручніше така назва, і навіть суди досі керуються постановою ВСУ № 5, не говорячи вже про застосування цієї термінології [9]. Це пояснюється також і занадто активним поширенням такої

назви в юридичній практиці, ЗМІ та ін. Можна побачити безліч справ, де громадяни та суди застосовують таку назву, нехтуючи чітко визначеною законодавчою термінологією. Проте, інколи реакція на неправильне зазначення даного факту має наслідком відмови у відкритті провадження у справі. Вважаємо, що реакція на це не повинна бути такою категоричною, адже громадяни можуть не до кінця знати приписів законодавства або плутати певні факти між собою, і через реакція суду повинна бути у вигляді залишення заяви без руху із наданням строку для усунення недоліків за аналогією статті 121 ЦПК.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законов о семье, опеке, браке и актах гражданского состояния Украинской ССР [Електронний ресурс] // Министерство юстиции украинской ССР – Режим доступу до ресурсу: <http://deminov.dp.ua/wp-content/uploads/2012/02/1.jpg>.
2. Н.В.Рабинович. История советского гражданского права / Н.В. Рабинович. – Москва, 1949. – 433 с.
3. Матвеев Г.К. Семейное право / Г.К.Матвеев. – Київ: «Україна», 2008. – 488 с.
4. Рейхель М. Законодавчі підсумки 2-ої сесії ВУЦВК XI скликання / М. Рейхель // Вестник советской юстиции. – 1925. – № 21. – 815 с.
5. Постановление Президиума Верховного Совета СССР от 10 ноября 1944 г. «О порядке признания фактических брачных отношений в случае смерти или пропажи без вести на фронте одного из супругов» [Електронний ресурс] // Библиотека нормативно правовых актов Союза Советских Социалистических Республик – Режим доступу до ресурсу: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_4521.htm
6. Цивільний процесуальний кодекс 1963 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1501-06>.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 «Про судову практику у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>
8. Пленуму ВСУ № 11 «Про практику застосування судами законодавства під час розгляду справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>
9. Ухвала Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 5.09.2012 № 815/12651/2012 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/26616435>

Лісовська Ю.В.

студентка,

Академія адвокатури України

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

До загальних суб'єктивних прав споживачів можна відносити: право на захист своїх прав державою; право на належну якість продукції та обслуговування; право на безпеку продукції; право на доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також

про її виробника (виконавця або продавця); право на відшкодування шкоди (збитків), завданих дефектною чи фальсифікованою продукцією або продукцією неналежної якості, а також майнової та моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечною для життя і здоров'я людей продукцією у випадках, передбачених законодавством; право на звернення до суду та інших уповноважених органів державної влади за захистом порушених прав; право на об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

До спеціальних прав належать: права споживача у разі придбання ним товару неналежної якості; у випадку порушення умов договору про виконання робіт чи надання послуг; у разі придбання ним продукції у кредит; у випадку укладення договору поза торговельними або офісними приміщеннями; у разі укладання договору на відстані; у сфері торговельного та інших видів обслуговування тощо.

На прикладі договору роздрібної купівлі-продажу чітко простежується характерна особливість активного втручання законодавця у відносини, що складаються між виробниками, продавцями і споживачами. Їх регулювання спрямовано на те, щоб по можливості збалансувати економічні і юридично нерівні відносини, поклавши на підприємців деякі додаткові обов'язки, а споживачеві надати відповідні права та гарантії їх захисту. Це викликано тим, що в умовах розвитку ринкових відносин, котрим притаманне функціонування розвинутої мережі посередників, споживач невідворотно віддаляється від виробників і тому все складніше йому отримати відшкодування збитків, яких він зазнав внаслідок недоліків товарів та послуг. Звідси, покупець розглядається ЦК України, а також Законом «Про захист прав споживачів» як спеціальний суб'єкт юридичного захисту.

Тому чинне законодавство закріплює спеціальні заходи (міри) захисту споживача, а саме право на обмін товару. Відповідно до ст. 707 ЦК покупець має право протягом чотирнадцяти днів з моменту передання йому непродовольчого товару неналежної якості, якщо триваліший строк не оголошений продавцем, обміняти його у місці купівлі або інших місцях, названих продавцем, на аналогічний товар інших розмірів, форми, габариту, фасону, комплектації тощо. У разі виявлення різниці в ціні покупець проводить необхідний перерахунок з продавцем. Поділяю точку зору тих правників, які вважають, що споживач має право на обмін товару належної якості, а законодавцем була допущена технічна помилка. Відносини, що виникають при продажу покупцеві товару неналежної якості, закріплюють право останнього вимагати заміни товару на аналогічний належної якості. Терміни «обмін» і «заміна» не є тотожними.

Таким чином, незважаючи на те, що законодавство України формально надає споживачам широке коло повноважень стосовно захисту своїх законних прав та інтересів, реалізувати цю можливість ще доволі складно. Тому необхідно вдосконалювати нормативно-правові акти, які регулюють дані правовідносини, і знаходити нові способи їх реалізації.

Законодавчою основою відносин між виробниками (виконавцями), продавцями і споживачами товарів (робіт, послуг) є Цивільний кодекс і Закон «Про захист прав споживачів». Відмінність між цими двома законодавчими актами полягає в тому, що перший з них регулює майнові і пов'язані з ними особисті немайнові відносини з приводу купівлі-продажу і поставки будь-яких

товарів (робіт, послуг), а другий – тільки товарів, робіт та послуг споживчого призначення, оскільки під споживачем в ньому розуміють «громадянина, який придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб».

Перелік прав споживачів, дотримання яких гарантовано Законом «Про захисти прав споживачів», визначений у ст.4 цього законодавчого акта і включає дві узагальнені групи прав, класифікованих залежно від сфери їх реалізації. Права споживачів, об'єднані в першу групу, включають загальні організаційні права, реалізація яких заснована на взаємодії з державними органами. Державний захист прав споживачів є комплексом заходів щодо: забезпечення громадянам захисту їх прав як споживачів; надання можливості вільного вибору товарів (робіт, послуг); надання можливості набуття знань і кваліфікації, які необхідні для прийняття споживачами самостійних рішень під час придбання та використання товарів відповідно до їх потреб; надання гарантій придбання товарів (робіт, послуг), що забезпечують рівень споживання, достатній для підтримки здоров'я і життєдіяльності.

Право споживачів на гарантований рівень споживання реалізується державою:

- шляхом стимулювання виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг споживчого призначення за допомогою різних заходів як організаційно-адміністративного, так і економічного (включаючи оподаткування) характеру;

- запровадження нормованого розподілу товарів у випадку, коли з будь-яких причин відсутні гарантії вільного їх придбання кожним споживачем;

- запровадження компенсаційних виплат, різних видів допомоги та пільг громадянам.

У разі порушення законодавчо встановлених прав споживач може звернутися до суду.

У разі пред'явлення споживачем вимоги про безоплатне усунення недоліків товару вони мають бути усунені в строк, встановлений за домовленістю сторін, але не більше ніж 14 днів.

Розірвання договору і відшкодування збитків споживачеві розглядається як крайній захід, хоча покупець може наполягти на ньому замість гарантійного ремонту заміни або зменшення ціни товару.

У цьому випадку гроші, сплачені за товар, повинні бути повернені споживачеві у день розірвання договору, а у разі неможливості – в строк, визначений за угодою сторін, але не пізніше сьомого дня після розірвання договору.

Крім відшкодування шкоди, заподіяної споживачеві внаслідок порушення його прав, продавці та виробники товарів несуть відповідальність у вигляді фінансових санкцій (штрафних санкцій).

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Закон України «Про захист прав споживачів». Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
3. Захист прав споживачів: Тематична добірка //Податки та бухгалтерський облік. – 2007. – 6 грудня. – С. 4-5.

4. Ларін М. Захист прав споживачів: світовий досвід // Юридичний Вісник України. – 2015. – № 10. – С. 11.
5. Іваненко Л. Реалізація права споживачів на придбання товару належної якості // Право України. – 2003. – № 8. – С. 73-75.
6. Рабінович А. Право людини на якісні продукти харчування: нормативно-юридичний механізм його забезпечення в Україні (загальна характеристика) // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 8. – С. 105-108.
7. Колісникова Г. Особливості цивільно-правового захисту прав споживачів // Право України. – 2008. – № 3. – С. 100-102.

Лях В.М.

студент;

Пилипенко С.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри,

Національна академія внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА САМОЗАХИСТ У СФЕРІ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Об'єктами самозахисту можуть бути особисті немайнові права, зокрема право на життя, свободу, особисту недоторканість, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на недоторканість особистого та сімейного життя, право на повагу честі, гідності, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканість житла, свободу пересування тощо.

Уже традиційним став розгляд серед заходів самозахисту особистого немайнового права необхідної оборони та дій у стані крайньої необхідності. Під час необхідної оборони можуть захищатися життя, свобода, особиста недоторканність, таємниця особистого життя, недоторканність житла тощо. Характер посягання, його спрямованість, про яку свідчить поведінка нападника, інтенсивність нападу визначають також характер дій особи, яка обороняється, окреслюють можливу шкоду, якої може бути нею завдано. У разі посягання на життя правомірним є заподіяння будь-якої шкоди, оскільки життя є невід'ємним благом, найвищою цінністю.

У цьому випадку постає питання щодо розміру шкоди, яка може бути заподіяна нападнику під час захисту від посягань, що не пов'язані із загрозою життю особи, зокрема, під час захисту від зґвалтування. Дійсно у ст. 7 КК УРСР 1960 р. зґвалтування визнавалося тяжким злочином. Згідно ж зі ст. 12 КК України зґвалтування є злочином середньої тяжкості, адже за його вчинення передбачено покарання строком до п'яти років позбавлення волі. Тяжким злочином є зґвалтування, вчинено повторно або особою, яка вже вчиняла злочин, передбачений ст.ст. 153-155 КК, а особливо тяжким – зґвалтування вчинене групою осіб, зґвалтування неповнолітньої або малолітньої особи або таке, що спричинило тяжкі наслідки. Однак це не відповідає ст. 3 Конституції України, згідно з якою найвищою соціальною цінністю є не лише життя, але й здоров'я, честь, гідність, недоторканість

особи. Згвалтування порушує всі зазначені цінності одночасно, тому визнання його таким, що становить середню тяжкість, не має достатнього обґрунтування. З урахуванням ст. 3 Конституції України особа має право захищатися від згвалтування всіма можливими діями. До речі, за санкцією згвалтування прирівнюється, наприклад, до навмисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК). Отже, слід визнавати правомірним убивство гвалтівника з метою не допустити реалізації його намірів [1].

Наприклад, за ч. параграф. 35.15 штату Нью-Йорк особа має право застосовувати смертельну фізичну силу, якщо вона розумно вважає, що інша особа застосовує або незабаром буде застосовувати смертельну фізичну силу, вчиняє або намагається вчинити викрадення людини, згвалтування, пограбування [2, с. 122].

Самозахист життя та тілесної недоторканності може здійснюватися також діями у стані крайньої необхідності.

Німецьке цивільне укладення, наприклад, розрізняє дії у стані крайньої необхідності, спрямовані проти речі, яка становить загрозу (п. 228), та дії, спрямовані на чуже майно, яке загрози не становить (п. 904). Специфіка першого випадку полягає у тому, що на особу не покладається обов'язок відшкодувати заподіяну підчас цього шкоду. Так, якщо був убитий собака, який намагався завдати фізичної шкоди особі, то його власник не має права на компенсацію, за винятком, якщо особа, яка діяла у стані крайньої необхідності, сама винна у створенні небезпеки (дражнила собаку). Якщо ж загроза мала інші джерела (наприклад, життю екіпажу загрожував шторм) та особі заподіюється шкода (викидається за борт вантаж), то остання має право на відшкодування. Має право на відшкодування збитків володілець корови, яка опинилася на вузькій гірській стежці та була вбита іншою особою, оскільки обійти її не було можливості. У цьому випадку загроза надходила не від корови, а із ситуації, яка склалася [3, с. 443].

Об'єктом самозахисту може бути і право на таємницю особистого життя.

Оскільки особливістю таємниці особистого життя є те, що у разі розголошення відомостей, які становлять таємницю, вона вже не може бути відновленою, тобто благо буде втраченим, і з огляду на те що порушник має вибір власноруч засвітити плівку чи зазнати примусових заходів, дії, необхідні та достатні для унеможливлення порушення права на таємницю приватного життя (знищення зображення на плівці), слід визнати правомірним, а отже, опір порушника таким діям є протиправним.

Що ж до можливої шкоди під час необхідної оборони від намагань незаконно отримати інформацію про особисте життя (викрадення приватних записів і т. ін.), то особа може з метою припинення посягання заподіяти порушнику як майнову шкоду у великих розмірах, так і тілесні ушкодження, у тому числі й середньої тяжкості, якщо це дійсно необхідно (адже санкції за порушення недоторканості таємниці особистого життя (ст. 182 КК), навмисне знищення майна у великих розмірах (ст. 194 КК), заподіяння легких тілесних ушкоджень (ст. 125 КК) та ушкоджень середньої тяжкості (ст. 122 КК) є майже однаковими) [1]. Але заподіяння тяжких тілесних ушкоджень чи смерті за відсутності небезпеки для життя чи здоров'я буде неправомірним.

Особисте життя може бути захищене й іншими заходами самозахисту. Так, якщо виявляється підвищений інтерес до особистого життя особи шляхом спостереження за нею в її власному маєтку, можна збудувати стіну або насадити кущі.

Викладене дає підставу для висновку про те, що об'єктами самозахисту можуть бути, зокрема, такі особисті немайнові права, як право на життя, свободу, особисту недоторканність, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на недоторканість особистого та сімейного життя, право на повагу честі, гідності, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на свободу пересування. Ці права можуть бути захищені за допомогою необхідної оборони. При цьому заподіяння смерті чи тяжких тілесних ушкоджень є правомірним лише у разі наявності загрози для життя чи здоров'я (за винятком незначної шкоди) людини чи намагань її згвалтувати, а також посягань із проникненням у житло, посягань озброєної особи чи кількох осіб. Самозахист особистих немайнових прав та інтересів може відбуватися за допомогою й інших дій, зокрема, дій у стані крайньої необхідності, самостійного спростування неправдивої інформації, використання учасниками товариства, які мають певну кількість голосів, права на скликання позачергових зборів товариства та проведення реєстрації учасників цих зборів тощо.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України К. – 2014. – Видавець ПАЛИВОДА А.В. – 176 с.
2. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англия, Франция, Германия, Япония): Сборник законодательных материалов / Под ред. И.Д. Козочкина. – М. : Статут, 1999. – 768 с.
3. Эннекцирус Л. Курс Германского гражданского права / Пер. с нем. – М. : 1950. – Полутом 2. – 622 с.

Савінова Т.М.

студентка,

Слідчо-криміналістичний інститут

Науковий керівник: Домашенко М.В.

доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Проблема компенсації моральної шкоди є однією з найбільш дискусійних у сучасній науці цивільного права. Новизна норм, що регулює подібні відносини, суперечливість судової практики зумовлюють прогалини в чинному цивільному законодавстві і недоліки практики застосування такого правового інституту щодо критеріїв визначення розміру компенсації моральної шкоди та недосконалість механізмів компенсації. Тому вирішення

теоретичних і практичних аспектів цієї проблеми сьогодення є доволі важливим для дотримання конституційних прав та законних інтересів громадян.

Застосування норм цивільного законодавства з відшкодування моральної шкоди пов'язане з використанням значної кількості оціночних понять, які окреслені законом зі значним ступенем відносності, а визначальна роль у їх правильному розумінні та застосуванні належить суду.

Моральна шкода – це втрати не майнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ, заподіяних фізичній або юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

У відповідності із чинним законодавством така моральна шкода може бути заподіяна у результаті – страждань, принижень, моральних переживань, порушень прав, незаконних дій й інших негативних наслідків.

Критерії визначення розміру відшкодування моральної шкоди, передбачені ч. 3 ст. 23 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), є не досить чіткими, у зв'язку із чим у подібних випадках суди визначають розмір відшкодування далеко неоднаково.

В Україні існує понад тридцять видів нормативних актів, котрі частково регулюють правові питання стосовно відшкодування моральної шкоди. Проте жоден із них, і всі вмісті узяті не допомагають «визначити» розмір моральної шкоди. Саме тому для правильності вирішення судових спорів необхідна чітко визначена єдина методика рекомендованого (в межах: «від» і «до») визначення розміру завданої моральної шкоди та прийняття на законодавчому рівні єдиного нормативного документа.

Необхідно зазначити, що у ЦК України законодавець не встановлює мінімального і максимального розміру компенсації моральної шкоди. Звичайно, вирішуючи спір про відшкодування моральної шкоди не можна вести мову про еквівалент відшкодування, оскільки виміряти розмір, глибину, силу людського болю у грошовому вимірі неможливо. Але, при цьому розмір такого відшкодування не повинен бути настільки незначним, щоб втратив своє дійсне призначення, чи настільки великим, щоб призводив до безпідставного збагачення потерпілої особи і саме цим нівелював юридичне значення інституту «моральна шкода».

Слід звернути увагу, що правом зарубіжних країн визнається такий вид шкоди як «моральна шкода» та можливість її компенсації.

Так, зокрема, за німецьким правом компенсація за перенесені страждання повинна бути справедливою, тобто до уваги береться загальний принцип вирівнювання вигоди. При цьому потерпілий має бути поновлений у стані, який існував до порушення його прав чи інтересів, однак він не повинен одержати вигоду внаслідок компенсації йому такої шкоди. Під час обчислення розміру компенсації за моральну шкоду до уваги беруться суми компенсацій, які призначалися судами раніше в аналогічних справах.

Відповідно, до законодавства й судової практики Франції, в якій не обмежуються особисті немайнові права й блага яким-небудь визначеним переліком, допускається компенсація моральної шкоди в необмеженій кількості випадків, тобто суди задовольняють позови про компенсацію моральної шкоди, керуючись вимогами справедливості. Судді не посилаються

на арифметичні розрахунки, а враховують усі відтінки стосунків, які дуже важко зважити, і саме тому будь-яке рішення неминуче буде довільним. Воно залежатиме також від зв'язку, що існує між окремими випадками моральної шкоди й тим відшкодуванням, яке опосередковано може полегшити стан потерпілого, враховуючи його справжні потреби, зловмисність особи, яка заподіяла шкоду, причини, що спонукали потерпілого висунути вимоги про компенсацію.

Англо-американське право насамперед розрізняє саму ціль відшкодування психічної шкоди: компенсаційну – у разі простого необережного її спричинення та штрафну – у разі навмисного або з грубої необережності заподіяння такої шкоди. У першому випадку делінквент відповідає лише за фізичні страждання, які є наслідком душевних страждань, а в другому – як за будь-які психічні (душевні) страждання, так і за фізичні.

В Англії, зокрема, діє так звана Тарифна схема компенсацій, яка застосовується з 1994 року Комісією з питань компенсації шкоди, завданої злочинцем. За цією схемою відшкодовується фізична чи психічна шкода, пов'язана з насильницькими злочинами, яка призвела до зниження життєвої активності: пониження працездатності, здатності до навчання, розриву соціальних зв'язків, психічних розладів та інших (у тому числі біологічних) уражень. Усі види шкоди розбиті в Тарифній схемі на 25 видів з єдиним розміром компенсації у кожній групі. Мінімальний розмір компенсації в разі тривалості психічних (душевних) хвилювань і розладів від 6 до 16 тижнів становить 1 тисяча фунтів стерлінгів.

Таким чином, складною є проблема визначення розміру відповідальності за таку шкоду і як впливає із вищенаведеного у жодній з названих країн не існує єдиної законодавчо закріпленої або створеної судовою практикою методики визначення обсягу немайнової шкоди та розміру адекватної компенсації.

Вбачається за доцільне нормативно встановити мінімальний і максимальний розміри відшкодування моральної шкоди та методику його визначення.

З огляду на засади розумності та справедливості, за судами необхідно закріпити право чітко не дотримуватися визначених величин і коефіцієнтів моральної шкоди, надавши останнім рекомендаційне значення.

Для обчислення розміру відшкодування моральної шкоди в науковій літературі пропонуються різні методики розрахунків, з намаганням, виробити універсальну формулу, застосування якої дало б можливість приймати більш – менш однакові за розміром відшкодування судові рішення у справах з подібними правопорушеннями.

Так зокрема, російський вчений О. М. Ерделевський запропонував методику визначення розміру компенсації моральної шкоди, яка ґрунтується на: а) презюмуванні моральної шкоди – страждань, які повинна відчувати «середня», «нормально» реагуюча на протиправні щодо неї діяння людина; б) визначенні базисного рівня розміру компенсації за страждання, спричинені заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю, що приймається в розмірі 720 мінімальних розмірів заробітної плати (дохід працюючої людини за 10 років); в) розробленій шкалі співвідношень розмірів компенсації моральної шкоди на основі співвідношень максимальних санкцій норм Кримінального

кодексу, що передбачають відповідальність за посягання на аналогічні права людини; г) розробленій формулі, за допомогою якої можна визначати розмір компенсації та яка враховує критерії, що повинен прийняти до уваги суд при вирішенні відповідного питання.

Необхідно зазначити, що розмір відшкодування презюмованої моральної шкоди – це так звана «основа», яка може збільшуватися або зменшуватися в залежності від інших обставин, що передбачені ЦК України.

Таким чином, відповідно до вище викладеного, слід зауважити, що моральну шкоду фактично не можна компенсувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового (грошового) виміру душевного болю, спокою, честі, гідності, ділової репутації фізичної чи юридичної особи. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватна дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз.

Проте, запровадження методики визначення розміру моральної шкоди, що запропонована О. М. Ерделевським, вважається найбільш обґрунтованою та пристосованою до вимог судочинства. Виходячи з цього, її можна застосовувати при визначенні розміру виплат моральної шкоди, що призведе до покращення захисту прав та законних інтересів людини в судових органах та запобіганню зменшення абсолютної суб'єктивності судді при визначенні мінімальних сум відшкодування моральної шкоди.

Тульчевська Н.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Класичний приватний університет*

ХАРАКТЕРИСТИКА УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ

В Україні третіх осіб можна визначити, як суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин, які вступають у вже триваючий цивільний процес між сторонами для захисту особистих суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, як фізичних осіб, так юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин. Аналіз участі третіх осіб у цивільному процесі України допомагає визначити їх правове становище, що може вплинути на результат судового розгляду спірної цивільної справи між сторонами.

Над розкриття питання особливостей участі третіх осіб у цивільному процесі в різні часи працювали вітчизняні вчені та науковці, такі як В. Н. Аргунов, Д. М. Сибилев, В. В. Комаров, М. С. Шакарян, Д. М. Чечот, М. С. Шакарян, В. Н. Щеглов. та ін.

Статтею 26 Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що в справах позовного провадження особами, які беруть участь у справі, є сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб [1, ст. 26].

А.В. Андрушко та Ю.В. Білоусов зазначають, що треті особи – це суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступають у порушену

у суді справу для захисту власних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, наділені матеріально-правовою заінтересованістю, яка, як правило, суперечить інтересам позивача та (або) відповідача [2].

Треті особи – назва до певної міри умовна. Третіми вони називаються тому, що на час їх появи в процесі вже є і перші (позивачі), і другі (відповідачі). Треті особи завжди вступають у справу, у якій провадження вже відкрите [3, с. 168].

Згідно зі ст. 34, 35 Цивільного процесуального кодексу України треті особи поділяються на два види: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору на треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Відповідно до ч. 1 ст. 34 ЦПК України треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу до закінчення судового розгляду, пред'явивши позов до однієї чи обох сторін. Ці особи мають усі процесуальні права і обов'язки позивача [1, ст. 34].

До того ж ч. 2 ст. 34 ЦПК України встановлює, що після вступу в справу третьої особи, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, справа за клопотанням цієї особи розглядається спочатку [1, ст. 34].

Згідно із ч. 1 ст. 35 ЦПК України треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до ухвалення судом рішення, якщо рішення в справі може вплинути на їх права або обов'язки щодо однієї із сторін [1, ст. 35].

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть бути залучені до участі в справі також за клопотанням сторін, інших осіб, які беруть участь у справі. Якщо суд при прийнятті позовної заяви, здійсненні провадження у справі до судового розгляду або під час судового розгляду справи встановить, що судові рішення може вплинути на права і обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі в справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору [1, ст. 35].

Вступ у справу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, не тягне за собою розгляду справи спочатку.

М. М. Коршунов та Ю. Л. Марєєв відокремлюють серед усіх осіб, які беруть участь у справі, треті особи є найменш зрозумілими фігурами. Звичне значення слів «треті особи» не тільки не сприяє з'ясуванню їхнього процесуального статусу, але, навпроти, здатне ввести в оману. Відсутність у юридичній лексиці більш виразного терміна утруднює розуміння ролі цих учасників [4, с. 130].

П. П. Заворотько та М. Й. Штефан вказують, що назву «третя особа», взято не тому, що така особа є зайвою в «чужому» спорі, а тому, що спір відбувається між двома сторонами, а вона є третьою особою, яка вступає в цей спір. Указана назва є суто процесуальною та відбиває справжнє процесуальне становище відповідної особи у спорі між сторонами і немає потреби встановлювати їй нову назву [5, с. 28].

Відповідно 36 ЦПК України третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, може сама звернутися з заявою про свою участь у справі. Щоб суд був у змозі вирішити питання про необхідність залучення такої третьої особи до участі в справі, очевидно потрібно вказати підстави,

які вказують на те, що прийняте судом рішення може вплинути на права чи обов'язки такої особи [1, ст. 36].

Відповідно до вищезазначеного можна підсумувати, що суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин, які вступають у цивільну справу, що розглядається в порядку позовного провадження, для захисту своїх суб'єктивних прав, свобод та інтересів, відмінних від прав, свобод та інтересів сторін.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – № 1618-IV, 2016. – 419 ст.
2. Андрушко А.В., Білоусов Ю.В. Цивільний процес: підручник / А.В. Андрушко та Ю.В. Білоусов – К.: Прецедент, 2005. – 172 с.
3. Євхутич І.М. Участь третіх осіб у цивільному процесі / І.М. Євхутич. – Науковий вісник Херсонського державного університету. – № 5. – Т. 1, 2014. – С. 168-171.
4. Коршунова Н.М. Гражданский процесс: учебник / Н. М. Коршунова. – М.: Издво «Эксмо», 2005. – 797 с.
5. Загорько П. П., Штефан М. Й. Особи, які беруть участь у справі позовного провадження: Учебний посіб. – Вип. 2. – К.: Видавництво Київського університету, 1967. – 108 с.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Товбийчук О.В.

студентка,

Научный руководитель: Ткачук А.С.

кандидат юридических наук, старший преподаватель,

Одесский национальный экономический университет

ПРОБЛЕМЫ ИНТЕРНЕТ-ПИРАТСТВА В УКРАИНЕ

Актуальность выбранной темы заключается в том, что самой глобальной проблемой в сети Интернет на сегодняшний день является проблема Интернет-пиратства, которая напрямую связана с нарушением авторского права. В сети Интернет присутствует информация любого рода, в том числе обширный объем загружаемой музыки и предпремьерных показов продуктов киноиндустрии, а в том числе также неизданные научные исследовательские работы и конфиденциальные документы. Причиной нарушения авторского права в сети Интернет, на наш взгляд, является несовершенное и малоэффективное законодательство в сфере интеллектуальной собственности на уровне всемирных организаций и отдельных стран. В данной статье приводятся различные виды, методы и особенности борьбы с Интернет-пиратством в Украине.

Виды Интернет-пиратства подразделяются на такие ключевые категории, как видео-пиратство, аудио-пиратство, литературное пиратство, пиратство программного обеспечения (ПО), а также пиратство в индустрии компьютерных игр.

Как уже было указано ранее, основной причиной нарушения авторского права в сети Интернет служит несовершенное законодательство стран мира, способное урегулировать данный вопрос. Проблема интернет-пиратства приобрела глобальный характер непосредственно вследствие отсутствия действенного механизма наказания за подобные нарушения [5].

На данный момент деятельность мировой общественности направлена на разработку действенного механизма, в силах которого упростить и ускорить возможность контроля защиты авторского права в Интернете. Данное утверждение может быть подтверждено следующими документами, которые обладают юридической силой: Директива ЕС «Об электронной коммерческой деятельности» [3], HADOPI, закон, принятый во Франции в 2009 году, закон DMCA (США), закон ACTA.

На территории Украины вопрос борьбы с Интернет-пиратством вплоть до 2014 года системно не рассматривался, как следствие дальнейшая законодательная база также не была разработана и не вступила в силу. Подобное отношение к проблеме всемирного характера позволило вырасти уровню пиратства в Украине до таких масштабов, свидетелями которых мы являемся сегодня.

Действующий Закон Украины «Об авторском праве и смежных правах» был принят в 1993 году [4]. Он был ограничен защитой имущественных и неимущественных прав субъектов авторского права. На момент принятия Закона права авторской и интеллектуальной собственности в сети Интернет не учитывались. В конце октября 2014 года Кабинетом Министров был одобрен проект Закона Украины «О внесении изменений к некоторым законодательным актам Украины касательно защиты авторских и смежных прав в сети Интернет». Цель указанного Закона заключалась во внедрении действующих механизмов противодействия Интернет-пиратству.

Согласно данным 2015 года Торгового представительства США (USTR), Американской ассоциации кинокомпаний (МРАА) и Международного альянса интеллектуальной собственности, Украина занимала лидирующие позиции среди нарушителей авторского права и распространения нелицензионной продукции в сети Интернет уже в течение нескольких лет. Крайне важно для Украины решить проблему с укоренившимся негативным имиджем, касающемся Интернет-пиратства, на международной арене. В случае решения данной проблемы Украина будет способна к привлечению действующих бизнес-активов, а также масштабных инвестиций.

До 2014 года борьба с Интернет-пиратством рассматривала пиратство как явление, не учитывая при этом непосредственно нарушителей («пиратов») как субъектов нарушения авторского права. В рамках нового Закона оказывается не только блокировка «пиратского» контента (досудебная возможность всецелого его удаления включительно), а также санкции против физических лиц (в их число входят, как сами нарушители («пираты»), так и лица, публикующие их контент на своих веб-ресурсах). Примером наказаний нарушения авторского права может послужить обложение штрафом в размере от пятисот до тысячи необлагаемых минимумов дохода за неисполнение требования блокировки контента, являющегося нелегальным и нарушающим авторские права. Подобные размеры штрафа касаются также тех субъектов, которые не идентифицируют пользователя своего сайта, уличённого в пиратской деятельности.

Именно этот проект способен приблизить законодательную базу Украины к законодательству ЕС вследствие наглядного снижения Интернет-пиратства в Украине и улучшения имиджа страны на международной арене. Также проект способствует благотворному влиянию на отечественную культуру и экономику, открывая возможности развития украинского рынка в сфере медиа.

Помимо введения системы штрафов за нарушения авторского права в сети Интернет основным методом борьбы с Интернет-пиратством является прежде всего надежная защита продуктов собственности. Однако сегодня хакинг защитного ПО может послужить скорее отдельным видом Интернет-пиратства, чем одним из методов борьбы с ним.

Сегодня основными методами борьбы с виртуальным пиратством считаются обучение, пропаганда и силовая методика [8]. В обучение входит проведение соответствующих семинаров, конференций, организация форумов, в рамках которых данный вопрос поднимается лекторами более масштабно. Цель данного метода борьбы в убеждении потенциального нарушителя в отрицательной стороне возможного нарушения с его стороны.

Цель пропаганды как одного из методов борьбы в наглядной демонстрации преимуществ продукции, обладающей лицензией, а также недостатков «пиратских» копий.

Силовая методика в свою очередь предусматривает привлечение к уголовной или административной ответственности производителей, а также распространителей продукции сети Интернет, нарушающей авторское право. Являясь самым действенным методом из всех выше упомянутых, силовой метод также является и самым сложным в исполнении.

Как известно, в октябре 2015 года в рамках реформы системы правоохранительных органов глава МВД Арсен Аваков объявил о создании киберполиции, специального дополнительного органа, в обязанности которого входит регулирование законной деятельности в сети Интернет, а также защита прав собственности в виртуальном пространстве и борьба со всеми проявлениями Интернет-пиратства и помощь специалистов онлайн.

Помимо вышеуказанных в обязанности киберполиции включены также своевременное информирование населения по вопросу происшедших преступлений в сети Интернет, анализ информации на тему киберугроз и потенциальная возможность киберпреступлений. Контактные пункты обязуются работать круглосуточно, в случае если Интернет-пользователь хочет сообщить о правонарушении или получить консультацию по интересующему его вопросу [7].

Вопреки совершенствующимся методам борьбы и появлению новых Законов масштабы нарушения авторского права в сети Интернет неизбежно увеличиваются во всем мире. При это главными причинами феномена роста Интернет-пиратства являются все еще слабые правовые механизмы регулирования и отсутствие личной ответственности пользователей.

Список использованных источников:

1. IIPA (International Intellectual Property Alliance). 2009. 2009 Special 301 Report on Copyright Infringement and Enforcement: Spain. Washington, DC: IIPA. [Unpublished Source] – Available at: <http://www.iipa.com/rbc/2009/2009SPEC301INDIA.pdf>.
2. USTR (Office of the US Trade Representative). 2007. «Schwab Announces U.S. Will Seek New Trade Agreement to Fight Fakes» News release, October 23. [Unpublished Source] – Available at: <http://www.ustr.gov/ambassador-schwab-announces-us-will-seek-new-trade-agreement-fight-fakes>.
3. Директива ЕС «Об электронной коммерческой деятельности» 2000 года [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_224.
4. Закон України Про авторське право і суміжні права від 23 грудня 1993 року.
5. Караганис Дж. Медиа пиратство в развивающихся экономиках. – США: Social Science Research Council, 2011. – 431 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 10. – Ст. 51-2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
7. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні: Указ Президента України. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/285/2001>
8. Серета С. А. Проблема теневого рынка программных продуктов и пути ее разрешения: Тез. докл. «Проблемы противодействия компьютерной преступности», Запорожье. 2004. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://consumer.nm.ru/piracy.htm>.
9. Серета С. А. О необходимости защиты прав потребителей в сфере информационных технологий. Кишинёв. 2001. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://consumer.nm.ru/cnsum_it.htm.

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Архипова А.А.

студент,

*Навчально-науковий інститут
заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ РОЗЛУЧЕННЯ ФІКТИВНИМ

Таким новим поняттям сімейного права України в сучасних умовах можна вважати визнання розірвання шлюбу фіктивним. Пред'явлення позову про розірвання шлюбу чи подання спільної заяви про розірвання шлюбу не завжди обумовлювалося і обумовлюється реальним бажанням подружжя припинити шлюб. Іноді це пов'язувалося і пов'язується виключно з наміром одержати певні матеріальні блага.

Фіктивний шлюб, фіктивне розлучення може здійснюватися з метою одержання певного матеріального задоволення обома чи одним із подружжя (прописки, місця навчання, роботи тощо). Крім того, уявляється, що розлучення може бути визнане фіктивним лише в тому разі, якщо воно порушило чийсь права та охоронювані законом інтереси або заподіяло шкоду. Позов на визнання розірвання шлюбу фіктивним може подати будь-яка зацікавлена особа. Коло зацікавлених осіб не встановлюється у статті 108 Сімейного Кодексу України, так як не можливо повністю передбачити всі варіанти. Заявникові для того щоб довести той факт, що розірвання шлюбу між подружжям був фіктивним, необхідно додати до заяви докази, які підтверджують продовження шлюбних відносин [4, с. 235].

Визнання фіктивним розірвання шлюбу, проведеного судом, за ст. 108 Сімейного Кодексу України не припускається. У цьому разі зацікавлена особа може домогтися захисту своїх інтересів лише за допомогою перегляду рішення суду про розірвання шлюбу за нововиявленими обставинами [1, ст. 108].

Тобто, для визнання розірвання шлюбу фіктивним необхідна наявність не лише факту спільного проживання, а і фактів які підтверджують існування у обох з подружжя внутрішньої волі до підтримання подальших шлюбних відносин та її виявлення у вигляді активних дій. Такими активними діями є: 1) дії спрямовані на реалізацію функцій сім'ї та мети шлюбних відносин (наприклад репродуктивної функції); 2) подальше активне ведення спільного господарства, подальша спільна праця, спрямована на забезпечення фінансової стабільності союзу чоловіка та жінки та збільшення їх спільного капіталу [2, с. 687].

На даний час, є вже встановлений судовий порядок визнання розлучення фіктивним. Доказами про фіктивність розлучення можуть бути показання свідків, що подружжя продовжує сімейне життя, виховує спільних дітей, проживає в одному помешканні, разом їздить в одному автомобілі на роботу; батько турбується про дітей, разом сім'єю відпочиває на дачі, в санаторії;

дружина завагітніла тощо. На прохання позивача суд може вийти на місце помешкання колишніх подружжя і переконатися, що в них єдина спальня і спальні місця, посуд, холодильник, шафа, де знаходиться одяг обох з подружжя, білизна тощо. Доказом також можуть бути листи, картки, кінозйомки хроніки життя колишніх подружжя; придбання, наприклад, житлового будинку, куди подружжя переїхало разом.

Якщо позовну заяву буде доведено, то суд виносить рішення про визнання розірвання шлюбу фіктивним і одночасно про аналювання постанови державного органу реєстрації актів цивільного стану. Це рішення суду є правовою підставою для аналювання актового запису про розірвання шлюбу та свідоцтва про розірвання шлюбу, що віднесено до компетенції органу РАЦС. Відповідно таке розлучення вважається таким, що не відбулося і не породжує правових наслідків, передбачених законодавством.

Складність доведення фіктивності шлюбу пов'язана з тим, що відсутність наміру створювати сім'ю та набувати прав та обов'язків подружжя, часто ототожнюється сторонами з укладенням шлюбу «з розрахунку». Зауважимо, що судова практика багатьох зарубіжних країн взагалі не визнає фіктивність шлюбу як підставу його недійсності [3, с. 140].

Отже, вивчення природи фіктивності шлюбу як однієї із підстав визнання шлюбу недійсним сприяє правильному уявленню про недійсність шлюбів взагалі. Разом з тим, наявність певних правових неузгодженостей питання визнання шлюбу недійсним у зв'язку з його фіктивністю, свідчить про актуальність подальших досліджень даного питання.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – Ст. 106–108.
2. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар // За заг. ред. С.Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ. – 2008. – 1248 с.
3. Науково-практичний коментар Сімейного Кодексу України // За ред. Ю.С. Червоного. – К.: Істина. – 2003. – 464 с.
4. Сімейне право України // За ред. Мироненко В.П., Пилипенко С.А., підручник. – К.: Правова єдність. – 2008. – 477 с.

Беловалова Н.Ю.

студент,

Науковий керівник: Бурлака О.С.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національна академія внутрішніх справ

ДИТЯЧІ БУДИНКИ СІМЕЙНОГО ТИПУ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СІМЕЙНОЇ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ-СИРОТАМИ: АНАЛІЗ СТАНУ ЗАКОНОДАВЧОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ТЕМИ

Тема дитячого будинку сімейного типу є досить актуальною сьогодні, тому що в Україні щорічно зростає кількість дітей, які за певних обставин лишаються поза сімейним вихованням і позбавляються батьківської опіки. Однією з основних причин цього є не смерть батька чи матері. Серед дітей, які

перебувають на обліку в органах опіки і піклування, більшість – це діти, які стають сиротами при живих батьках, так звані «соціальні» сироти. Батьків позбавляли батьківських прав через асоціальні прояви, пияцтво, наркоманію, недостатню увагу до власних дітей і раніше, але останнім часом загострюються кризові явища в сім'ях, особливо неповних, багатодітних і малозабезпечених.

На необхідності сімейного виховання, як оптимальної умови гармонійного розвитку дитини, свого часу постійно наполягали видатні педагоги-гуманісти – Й. Г. Песталоцці, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський та інші. Вони доводили, що сім'я є одним із найважливіших інститутів соціалізації дитини, персональним навколишнім середовищем її розвитку, оскільки саме в сім'ї беруть початок світогляд, морально-естетичні ідеали та смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтири дитини, тобто усі ті якості, які згодом становитимуть її сутність як людини. На формування дітей також впливають і характер стосунків між батьками та між батьками і дітьми, іншими членами сім'ї, ставлення батьків до праці, їхня участь у суспільному житті, їхні інтереси, моральні цінності тощо.

Дитячий будинок сімейного типу як інститут виховання дітей-сиріт є не дитячим закладом особливого типу, тобто дитячим будинком, а є по суті багатодітною сім'єю, яка забезпечує вихованцям сімейне оточення та виховання. Виховний потенціал дитячого будинку сімейного типу, як форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має об'єктивні переваги перед іншими соціальними інститутами, перш за все інтернатного типу, а саме: природність процесу виховання; емоційний контакт дитини із батьками-вихователями, який базується на довірі дітей та дорослих; тривалість виховного впливу батьків-вихователів на прийомних дітей; комплексний підхід у вихованні; індивідуальний підхід до кожної дитини; взаємозацікавлений характер стосунків вихователів і вихованців тощо.

Усиновлення дітей-сиріт та встановлення над ними опіки в Україні були і залишаються пріоритетними варіантами влаштування долі дитини, залишеної без батьківської опіки. Поряд з тим провадиться робота по створенню альтернативних закладів для дітей, позбавлених батьківського піклування. У першу чергу це стосується розвитку сімейних форм влаштування таких дітей: дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей.

Зокрема, Кабінет Міністрів України своєю постановою від 22.07.2016 № 458 вніс зміни до Положення про дитячий будинок сімейного типу та Положення про прийомну сім'ю. Внесені зміни передбачають забезпечення діяльності дитячого будинку сімейного типу, прийомної сім'ї у разі їх переміщення до іншої адміністративно-територіальної одиниці, наприклад, у зв'язку зі зміною місця роботи батьків, покращенням житлових умов, купівлею або отриманням у спадок будинку, квартири, необхідністю лікування батьків або дітей тощо.

Також ідеться про недопущення одночасного застосування в дитячому будинку сімейного типу або прийомній сім'ї різних форм влаштування дітей. З метою забезпечення належного виконання покладених на батьків-вихователів функцій, законодавством чітко передбачено, що загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати

10 осіб, враховуючи рідних. І це дуже важливо, адже велика кількість дітей (понад 10 осіб) у дитячому будинку сімейного типу може призвести до негативних наслідків: батьки можуть швидко «вигоріти», а діти не отримають повноцінної уваги, догляду та виховання.

Ще один важливий аспект, передбачений змінами до Положень, стосується надання батьками-вихователями, прийомними батьками у разі прийому до дитячого будинку сімейного типу, прийомної сім'ї нових вихованців довідки про доходи сім'ї за останні шість місяців (без урахування державної соціальної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування) службі у справах дітей за місцем проживання чи перебування.

На жаль, не поодинокими є випадки, коли батьки-вихователі, прийомні батьки після створення таких сімей не працюють і використовують державну соціальну допомогу не на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а на утримання своїх родин. Після вищезазначених законодавчих змін можна сподіватись, що подання довідки про доходи дозволить ретельніше контролювати ситуацію та забезпечити використання державної соціальної допомоги виключно на потреби дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Отже, розширення мережі дитячих будинків, як необхідна умова захисту прав дітей, позбавлених рідних батьків, на сімейне виховання, потребує формування системи спеціалізованих соціальних служб, орієнтованих на підготовку, підтримку та соціальний супровід сімейних форм опіки над дітьми-сиротами, а це, в свою чергу, потребує впровадження науково-методичних розробок щодо основних положень і вимог реалізації такого виду діяльності. Правове регулювання правовідносин у сфері дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей потребує постійного вдосконалення та контролю з боку соціальних служб у справах дітей за місцем проживання чи перебування та Міністерства соціальної політики України.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України: від 10.01.2002 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 21-22.
2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 6.
3. Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р.
4. Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р.
5. Про внесення змін до Положення про дитячий будинок сімейного типу та Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р.

Вісневська Н.С.

студент,

Національна академія внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

У сучасній правовій науці, в сімейному законодавстві дедалі частіше застосовується поняття «шлюби міжнародного характеру» або «шлюби за участю іноземного елемента». Наявність у відносинах іноземного елемента в різних його проявах ставить питання про визначення матеріального права певної країни, яке буде застосовуватися до регулювання цих відносин.

Умови укладання шлюбу в різних державах досить часто можуть не співпадати, внаслідок чого шлюб, укладений з дотримання усіх вимог в межах певного правопорядку, зовсім не обов'язково буде визнаний у іншому.

Особи, які в одній країні вважаються подружжям, в іншій країні можуть розглядатися як такі, що спільно проживають поза шлюбом. А це породжує різні правові наслідки. Таке явище виникає через відмінність в колізійному і матеріальному праві, що регулюють питання укладання шлюбу.

Встановлення колізійного регулювання права на укладання шлюбу є предметом статті 55 Закону України «Про міжнародне приватне право», яка передбачає, що право на шлюб визначається особистим законом (ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право») кожної з осіб, які подали заяву про укладання шлюбу [2].

Згідно статті 58 Закону України «Про міжнародне приватне право» шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави, є дійсним в Україні за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу. Шлюб між іноземцями, шлюб між іноземцем та особою без громадянства, шлюб між особами без громадянства, що укладені відповідно до права іноземної держави, є дійсними в Україні.

Одночасно, необхідно зазначити, що існують численні істотні розходження у законодавстві різних країн щодо вимог, яким повинна відповідати процедура оформлення шлюбу [3, с. 189].

Досягнення шлюбного віку особами, які бажають одружитися, передбачене правовими джерелами всіх держав. У більшості з них вік шлюбного повноліття нижчий від віку загального повноліття. Шлюбний вік для жінок здебільшого нижчий, ніж для чоловіків. У різних державах цей вік неоднаковий. Наприклад, стаття 10 Кодексу Республіки Казахстан про шлюб та сім'ю теж встановлює шлюбний вік для чоловіків та жінок у 18 років. У США залежно від штату вік для вступу до шлюбу коливається для чоловіків від 14 до 18 років, а для жінок від 13 до 17 років. у різних провінціях Канади шлюбний вік коливається від 16 до 19 років.

Реєстрація шлюбу в Україні регулюється Сімейним кодексом України. Згідно статті 22 Сімейного Кодексу шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у 18 років. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають

досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу. Законодавство передбачає випадки, коли шлюбний вік може бути зменшено. Згідно статті 23 Сімейного кодексу України за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам

Згідно з частиною 3 статті 21 Сімейного кодексу України релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя. Проте релігійні шлюби є досить поширеними в багатьох країнах світу [1]. Наприклад, в ісламських країнах реєстрація шлюбів відбувається відповідно до Корану.

У деяких країнах існують расові обмеження, неможливість укладення шлюбу без згоди на те батьків. Згідно з чинним законодавством України такі шлюби визнаються дійсними на території України. Але на території країни, де існують такі заборони і обмеження шлюбу, може бути невизнаним, якщо про інше не було укладено міжнародного договору.

Згідно з частиною 1 статті 25 Сімейного кодексу України жінка та чоловік одночасно можуть перебувати лише в одному шлюбі та мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу. Водночас у країнах, що проповідують іслам, полігамність серед чоловіків передбачена на законодавчому рівні. На території України полігамність є однією з причин визнання шлюбу недійсним.

Шлюб між громадянином України та іноземцем, укладений за межами України, визнається дійсним незалежно від процедури його оформлення. Якщо закон держави, в якій реєструється шлюб, допускає його релігійну форму або визнає дійсним фактичний шлюб, немає підстав для визнання такого шлюбу недійсним і в Україні [4, с. 254].

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. // ВВР. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
3. Калакура В. Колізійне регулювання укладення шлюбу з участю іноземного елемента [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/5720/%C2>.
4. Кожевникова В. О. Правове регулювання визнання дійсності шлюбів, укладених громадянами України за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kyuv/2010_1_1/15.pdf.

Главацька Ю.О.

студентка,

Науковий керівник: Бурлака О.С.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут

заочного та дистанційного навчання

Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

У сучасному українському суспільстві спостерігаються економічні зміни, міняються життєві цінності. Роль подружжя в побуті, а також права та обов'язки визначає матеріальна сторона сімейного життя. Скільки сімей – стільки й способів життя. Як витратити гроші, як розподілити домашні обов'язки, як користуватися і розпоряджатися майном, організувати догляд і виховання дітей – вирішувати кожній подружній парі між собою. Ні якихось обов'язкових постулатів, інструкцій, ні спеціальних рецептів бути не може. Головне полягає в тому, щоб такий стан речей влаштував обох. За допомогою шлюбного договору подружжя може обумовити порядок несення кожним сімейних витрат, визначити майно, яке буде передано кожному з подружжя у разі розірвання шлюбу, подружжя може визначити і способи участі у доходах один одного.

Інакше кажучи, шлюбний договір – це закон для двох.

Шлюбний договір психологічно не всіма громадянами сприймається позитивно. Вважається, що у шлюб вступають виходячи не з матеріальних, а з особистих обставин, тобто по любові. Але у житті трапляється різне, і один з подружжя, а іноді і обидва жалкують, що своєчасно не визначились з тими чи іншими умовами шлюбних відносин. Тому можна стверджувати, що укладання шлюбного договору – це явище не антиморальне, а цілком соціально-справедливе, його слід застосовувати.

Згідно Сімейного кодексу України шлюбним договором регулюються тільки майнові відносини між подружжям. Особисті відносини цим договором регулюватися не можуть. Це могло б призвести до порушення прав людини [3].

Останнім часом юридична наука зосередила свою увагу на дослідженні шлюбного контракту як угоди, яка не обмежується сферою дії сімейних обов'язків. Тобто мається на увазі співвідношення правової природи шлюбного контракту і звичайних цивільно-правових угод. Так, на думку М. Антокольської щодо шлюбного контракту, неможливо довести його специфічну сімейно-правову сутність, яка відмежовує його від цивільно-правових договорів, а тому він є цивільно-правовою угодою з певною специфікою [1, с. 114]. Таку точку зору підтримали інші автори. З цього приводу І. Жилінкова зазначила, що, як і будь-який інший цивільно-правовий договір, шлюбний контракт має істотні особливості, котрі дозволяють розглядати його як самостійний вид договору [2, с. 117].

Основними положеннями шлюбного договору є те, що шлюбний договір укладається у письмовій формі і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню; шлюбний договір може бути укладений як до, так і в період шлюбу, проте вступ в силу піде тільки з моменту державної реєстрації шлюбу,

тому не варто плекати ілюзій щодо договору, нотаріально засвідченого вами заздалегідь: він не породжує ніяких наслідків, а майно, придбане до реєстрації шлюбу, буде вважатися власністю особи, яка його купує; предметом шлюбного договору, можуть бути тільки майнові права та обов'язки подружжя, це означає, що включення в договір таких умов, як регулювання особистих немайнових відносин між подружжям, права та обов'язки подружжя по відношенню до дітей, обмеження будь-яких прав дружини (чоловіка) натомість на що надається іншим чоловіком зміст і обраний правовий режим майна подружжя, є незаконним і буде суперечити чинному законодавству. Змінити режим спільної власності подружжя може, встановивши у шлюбному договорі режим часткової, спільної, роздільної власності на майно, придбане під час шлюбу. При цьому майно, яке належало подружжю до шлюбу, не може включатися у шлюбний договір, за винятком випадків, прямо передбачених законом.

Специфіка шлюбного договору полягає в його триваючому характері, зв'язку, з чим законодавець передбачає можливість зміни його основних умов, після якогось проміжку часу, інакше в складанні даного контракту не було б сенсу.

Практика укладання шлюбних договорів поки що не знайшла широкого застосування в нашій країні. І справа не в тому, що його застосування актуально для родин з високим рівнем добробуту, прошарок яких не велика. А швидше за все, тому, що правовий нігілізм і породжує його інформаційний вакуум, не дають більшості людей скористатися реально належними їм правами.

Список використаних джерел:

1. Антокольская М.В. Лекции по семейному праву: Учеб. пособие. – М.: Юристъ, 2005. – 114 с.
2. Жилинкова И.В. Брачный контракт (договор). – Харьков: «Ксилон», 2001. – 117 с.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page2>

Когут Ю.Р.

студентка,

Науковий керівник: Тараненко С.М.

доцент,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧА У ВИПАДКУ НЕЯКІСНОГО НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Неякісне надання житлово-комунальних послуг стало «злободенною темою» в українському суспільстві. На сьогодні, скарги споживачів на неякісне обслуговування їх комунальними службами – серед лідерів звернень громадян у наглядові органи та на доступні «гарячі лінії».

Звісно ж кожен громадянин України, що має у своїй власності житло, зобов'язаний регулярно платити згідно наданих йому рахунків за житлово-комунальні послуги. Такі платежі розраховують, виходячи з тарифів, встановлених на ту чи іншу послугу. Як відомо, тарифи включають усі витрати керуючих компаній, здійснені задля регулярного виконання обов'язкових робіт та послуг, встановлених чинними нормативними документами. Житлово-комунальні послуги та їхня оплата споживачами в Україні регулюються відповідними законами та спеціальними нормативно-правовими актами органів виконавчої гілки влади.

Так, частина 3 ст. 16 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» визначає, що комунальні послуги мають бути надані споживачам безперервно. Водночас законодавець наводить перелік випадків, коли в роботі комунальників установлено можливі перерви на:

1) проведення ремонтних і профілактичних робіт виконавцем/виробником за графіком, погодженим із виконавчими органами місцевих рад або місцевими державними адміністраціями згідно з нормативними документами.

2) міжопалювальний період для систем опалення.

3) ліквідацію наслідків аварій або дії обставин непереборної сили [1].

В той же час, постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення перерахунків розміру плати за надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення в разі ненадання їх або надання не в повному обсязі, зниження якості» регулює питання повернення коштів за неякісно надані комунальні послуги [2].

Згідно з вимогами кількісних і якісних показників послуг та зменшення плати у разі їх відхилення від нормативних, що містяться в вище зазначеній постанові, якщо відбувається несвоєчасний початок й закінчення опалювального сезону, в тому числі в разі виникнення перебоїв в наданні з централізованого опалення протягом усього сезону, громадяни мають право на зменшення місячної плати на 3,3% за кожен добу перевищення допустимого строку відхилення від показників. В разі, коли показник температури повітря в житлових приміщеннях сягає нижче +18 градусів, то особа має право на компенсацію, у розмірі 5% за кожен градус зниження від норми. Якщо ж температура повітря в приміщенні досягає позначки нижче +12 градусів протягом 12 годин на добу, плата за опалення взагалі не здійснюється. У випадку перерви у наданні послуг з централізованого «гарячого» постачання перевищують 6 годин на добу (при цілодобовому водопостачанні), або більше 30% загального часу (при постачанні води за графіком) – ви маєте право на компенсацію у розмірі 3,3% за кожен добу перевищення строку відхилення [2].

В Постанові також зазначено, що спори щодо перерахунку розміру плати за надання послуг розв'язуються у судовому порядку згідно із законодавством.

Розглянемо декілька випадків звернення громадян до суду з причин надання неякісних житлово-комунальних послуг або надання їх не в повному обсязі.

Так, до Придніпровського районного суду м. Черкаси звернувся особа А з позовом до виконавчого комітету Черкаської міської ради, комунального підприємства теплових мереж «Черкаситеплокомуненерго» скорочено КП ТМ

«Черкаситеплокомуненерго» про закриття особистого рахунку по оплаті послуг централізованого опалення та про перерахунок боргу за централізоване опалення, вказуючи, що згідно договору про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій КП ВЖ РЕУ-3 на теперішній час КП «Придніпровська служба утримання будинків» проводить обслуговування мережі тепlopостачання.

Згідно письмової заяви особа А від 18.09.2014 року до суду, вбачається, що температура в квартирі в зимовий період часу не перевищувала 12-14 градусів по Цельсію, температурний режим не витримувався, в результаті чого він та члени його сім'ї двоє неповнолітніх дітей не можуть проживати в даній квартирі.

Суд вирішив позовні вимоги особа А задовольнити. Розірвати договір про надання послуг з тепlopостачання, укладений між особа А – власником квартири АДРЕСА_1 та КП ТМ «Черкаситеплокомуненерго» та закрити особовий рахунок 30053028 по оплаті за послуги централізованого опалення по даній квартирі [3].

До Комсомольського міського суду Полтавської області березні 2015 року ОСОБА_1, яка значиться зареєстрованою та проживає в АДРЕСА_1, звернулася із позовами до Комунального виробничого підприємства «Комсомольськтеплоенерго», Комунального підприємства «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства «Комсомольської міської ради», в яких просила зобов'язати відповідачів взяти на абонентський облік лічильники гарячої та холодної води та здійснити перерахунок за спожиті послуги згідно з їх показниками.

29 січня 2014 року в зв'язку з необхідністю проведення чергової повірки засобів обліку, представником КП «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства «Комсомольської міської ради» в квартирі, де мешкає позивач було проведено розпломбування квартирних лічильників та зняття їх з обліку (а.с. 4,5, 16,17). На підставі результатів повірки один з лічильників – ЛК-15Г № 0249444 був визнаний непридатним до застосування (а.с. 18), і після його заміни (а.с. 19), 18 квітня 2014 року обидва лічильники були встановлені в квартирі позивача. В прийнятті лічильників на абонентський облік надавачами послуг ОСОБА_1 було відмовлено (а.с. 6,20,21) через виниклу заборгованість за спожиті послуги (а.с. 38).

Суд вирішив Позов ОСОБА_1 задовольнити. Зобов'язати Комунальне виробниче підприємство «Комсомольськтеплоенерго» взяти на абонентський облік лічильник гарячої води КВ-1,5 № 010053, встановлений за адресою: АДРЕСА_1 та здійснити перерахунок по оплаті за спожиту гарячу воду за показниками лічильника за період з 06 травня 2014 року по день здійснення такого перерахунку [4].

До Брянківського міського суду Луганської області звернувся Позивач ОСОБА_1 з позовом у якому просить: визнати неправомірними дії працівників ТОВ «Луганськвода» щодо нарахування їй зайвих сум з оплати послуг з водопостачання та водовідведення починаючи з лютого 2009 р.; зробити перерахунок оплати послуг з водопостачання та водовідведення відповідно до кількості осіб зареєстрованих за місцем їх постачання; стягнути моральну шкоду у розмірі 1000 грн.

В своїх вимогах посилається на наступні обставини:

Вона разом з сином ОСОБА_2 зареєстрована за адресою: АДРЕСА_1, що підтверджується довідкою житлово-експлуатаційної організації, інших осіб за цією ж адресою не зареєстровано. Відповідно до діючого законодавства нарахування оплати за послуги з водопостачання та водовідведення повинно здійснюватись відповідно до встановлених нормативів на кожному зареєстровану особу тобто за вказаною адресою на двох осіб. Однак починаючи з лютого 2009 р. і по теперішній час ТОВ «Луганськвода» безпідставно змінило розмір оплати за вказані послуги, нараховуючи оплату, відповідно до встановлених нормативів, на 4-х осіб замість зареєстрованих 2-х.

Суд вирішив Позов ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Луганськвода» про перерахунок оплати за послуги з водопостачання та водовідведення, стягнення моральної шкоди задовольнити частково [5].

З огляду на вищезазначені судові рішення можна зробити висновок що, кожен громадянин має право на якісне надання житлово-комунальних послуг, це право охороняється великою кількістю нормативно правових актів України. На сьогодні, проблема надання неякісних житлово-комунальних послуг в Україні незважаючи на чисельні заходи, що вживаються для її вирішення, залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем. У разі ненадання або надання не в повному обсязі житлово-комунальних послуг, зниження їх якості в порядку, визначеному договором або законодавством, споживач має право на несплату вартості цих послуг або на зменшення розміру плати за надані послуги. Реалізація зазначеного права відбувається в судовому порядку.

Список використаних джерел:

1. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>
2. Про затвердження Порядку проведення перерахунків розміру плати за надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення в разі ненадання їх або надання не в повному обсязі, зниження якості: Постанова КМУ від 17.02.2010 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/151-2010-%D0%BF/conv>
3. Рішення Придніпровського районного суду м. Черкаси від 18 вересня 2014 року Справа № 711/5897/14 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41400278>
4. Рішення Комсомольського міського суду Полтавської області від 31 березня 2015 року № 534/427/15-ц – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44485907>
5. Рішення Брянківського міського суду Луганської області від 05 квітня 2011 року Справа № 2 183/2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14992665>

Мазур М.О.

студентка;

Тараненко С.М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ ЯК РІЗНОВИД ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Значна частина українських сімей, протягом останніх декількох років, активно взяла участь у державній програмі соціального захисту населення, шляхом оформлення житлових субсидій. З 1 жовтня 2014 р. почала діяти нова програма компенсації подорожчання тарифів на опалення для підтримки бідних громадян. Тож, у зв'язку із спрощенням порядку оформлення та отримання субсидії, така допомога від держави отримала широкого розголосу і популярності серед українських родин. У зв'язку з цим питання отримання субсидії гостро постає, і є актуальним на сьогодні.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей надання населенню житлових субсидій для відшкодування витрат на оплату ЖКП.

У 2014 році українські домогосподарства активно починають використовувати інструмент державних житлових субсидій. Постанова Кабінету міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21.10.1995 р. № 848 та Постанова Кабінету міністрів України «Про удосконалення порядку надання житлових субсидій» від 28.02.2015 р. № 106 чітко визначають процедуру отримання та використання державних субсидій. Попри це, нормативного закріплення поняття «субсидія» немає.

Основним принципом житлової субсидії є те, щоб кожна сім'я, яка має право на її отримання, сплачувала за житлово – комунальні послуги, тверде паливо та скраплений газ не більше 10%–15% від свого сукупного доходу, в межах затверджених норм споживання (в залежності від складу сім'ї). Решту ж, буде сплачувати держава. Субсидія є безповоротною і її отримання не пов'язане і не тягне за собою зміни форми власності житла [4].

Внаслідок урядових реформ проведених у 2014 році, порядок отримання субсидії був спрощений, а число українських сімей, які можуть претендувати на державну допомогу було збільшено. Від так, на сьогодні право на призначення субсидії мають сім'ї, у яких розмір плати за ЖКП у межах норм споживання, з урахуванням пільг, перевищує обсяг визначеного Кабінетом Міністрів України обов'язкового платежу. У свою чергу розмір обов'язкового платежу визначається для кожного домогосподарства індивідуально в залежності від сукупного доходу.

Субсидія призначається особі, яка зареєстрована у будинку (квартирі) та на яку відкрито особові рахунки по сплаті за ЖКП. Разом з тим, в окремих випадках субсидія може призначатися особі, яка не зареєстрована, але фактично проживає у житловому приміщенні (будинку) на підставі договору

найму (оренди) житла. Субсидія призначається одній із зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) осіб.

Разом з тим, субсидія не призначається, у разі, якщо будь-хто із зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) осіб, протягом 12 місяців перед зверненням за призначенням субсидії здійснив одномоментну дороговартісну покупку, сума якої перевищує 50 тис. гривень.

Для того, аби отримати житлову субсидію, необхідно надати лише заяву встановленого зразка, декларацію про доходи і майновий стан осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні, довідки про доходи у визначених випадках [4].

Не зважаючи на те, що держава активно проводить інформування населення щодо можливості оформлення житлових субсидій, значна частина бідних домогосподарств все ще не бажають скористатися своїм правом на отримання грошової допомоги від держави. Відповідно до матеріалів Міністерства соціальної політики України, домогосподарства можуть не звертатися за субсидіями через такі причини: незнання про можливість звернутися за субсидіями (особливо у сільській місцевості); незначний обсяг субсидій, за якими можна звернутися; наявність сімей, які не можуть звернутися за пільгами, оскільки мешкають у орендованому житлі; деякі сім'ї, які належать до категорії бідних, мають незадекларовані доходи [1; 4].

За даними соціологічного опитування, яке було проведено Програмою розвитку ООН в Україні (ПРООН), майже 79,8% українських сімей знають про існування державної соціальної допомоги у вигляді субсидій на оплату ЖКП, але детально з умовами не ознайомлені; про знання умов надання субсидій повідомили 13,1%. Лише близько третини домогосподарств мають уявлення про зміни, які запроваджені у жовтні 2014 р. щодо порядку обрахунку та призначення субсидій на оплату ЖКП і можливості отримати компенсацію за підвищення тарифів на опалювальний період.

Разом з тим, значний відсоток українців, вважають, що існують певні «підводні камні», які містить в собі механізм надання субсидій з оплати послуг ЖКП. Так, якщо згодом виявиться, що при заповненні декларації особа внесла недостовірні дані, субсидія скасується, а людина буде змушена сплатити подвійний розмір від раніше нарахованої суми. Також, якщо під час вибіркової перевірки державний соціальний інспектор встановить, що мешканці житла мають додаткові джерела для існування, не зазначені у декларації про доходи та майно, то у субсидії їм відмовлять.

Варто звернути увагу, що у статтях Державного бюджету на 2016 рік вже передбачена сума в розмірі 5 млрд. грн., яку планується зекономити в результаті верифікації, тобто встановлена конкретна сума, яка має надійти до бюджету. Не виключено, що задля виконання цього завдання державні органи будуть навмисно позбавляти субсидій навіть тих осіб, які законно їх отримують.

У зв'язку з верифікацією Кабінет Міністрів України отримав доступ до раніше охоронюваної законом банківської таємниці. Варто сказати, що відповідно до законодавства України, ні правоохоронні органи, ні СБУ, без відповідного рішення суду, не мають права доступу до такої інформації [5].

Спожиті понад встановлені нормативи ЖКП, особи повинні сплачувати самостійно. Заповнюючи документи, які необхідні для отримання житлової

субсидії, особа фактично погоджується на обробку персональної інформації, яку не виключено, можуть в майбутньому використати інші державні органи. Зокрема інформація щодо нерухомості, яку має родина, може бути використана Державною фіскальною службою, у зв'язку з початком дії нормативно-правових актів, які передбачають податок на нерухомість. Заповнюючи документи на оформлення житлової субсидії, і побоюючись в майбутньому її позбавитись, громадяни також вказують і про рахунки на депозитах, які вони мають, про які також стане відомо Державній фіскальній службі. Таким чином, можна зробити висновок, що надання житлових субсидій може стати дієвим механізмом непрямих методів визначення доходів за видатками та декларуванню витрат населення. Не виключено, що паралельне запровадження обов'язкового декларування майна всіма категоріями громадян та подальше співставлення з безготівковими витратами створить підстави для додаткових нарахувань громадянам податку із доходів фізичних осіб.

Також, через завищені тарифи на ЖКП цілком реально, що виникне криза неплатежів. Так, уряд зможе підіймати тарифи на ЖКП, вказуючи на те, що родини, які мають низький дохід, і не спроможні самотійно сплачувати платежі за надані ЖКП, можуть використати своє право на отримання субсидій, для інших же родин, які мають середній і високий рівень доходу, збільшення тарифів не буде проблемою. Для тих сімей, які вже оформили житлову субсидію вона буде перерахована і збільшено відповідно до зростання ціни послуг без додаткового звернення громадян. При цьому частина коштів, які сплачує одержувач субсидії, залишиться незмінною. В результаті таких дій, можемо побачити, а фактично і спостерігаємо стрімке підвищення цін ЖКП, а для зменшення напруженості в суспільстві держава використовує дієвий інструмент державних субсидій.

Що стосується регулювання питання житлових субсидій в іноземних державах, то Данії, такий вид грошової допомоги зі сторони держави є доволі поширеним, 80% субсидій, які отримують громадяни, надаються центральним органами, і лише 20% муніципалітетами [2, с. 20]. В державах-членах ЄС, також поширений механізм фінансування малозабезпечених громадян, у вигляді субсидій на житлові витрати. Наприклад, у Швеції за рахунок таких субсидій оплачується третя частина вартості комунальних послуг. Для того, щоб отримати таку допомогу, громадянам варто лише надати довідку про доходи. Цін на житло в європейських країнах постійно зростаю, разом з тим, для того, щоб забезпечити населення житлом, держави надають відповідну допомогу, зокрема, шляхом надання субсидій для придбання житла або будівництва. Для громадян же, які забезпечені житлом, діє принцип оптових цін: чим більше ти забираєш собі електроенергії чи газу, тим на суттєвішу знижку можеш розраховувати. Такий принцип усуває проблеми, які можуть виникати у зв'язку зі змінами тарифів на ЖКП [3, с. 339].

Підсумовуючи, хотілося б зазначити, що житлові субсидії являються дієвим і поширеним різновидом державних соціальних гарантій у сфері ЖКП, разом з тим затверджений механізм державних субсидій все ж має ряд проблемних аспектів.

Список використаних джерел:

1. Звіт проведення обстежень домогосподарств щодо доступності субсидій на оплату житлово-комунальних послуг в Україні // Український центр соціальних реформ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/undpukraine/subsidies-report-final-undp-format>.
2. Корнеева И.Л. Состояние «жилищного вопроса» за рубежом и в России: Вестник МИЭП. 2014. № 3 (16). – С. 17–26.
3. Позднякова Р.Б. Жилищная политика в странах-членах ЕС: развитие и условия глобализации // Актуальные проблемы права в XXI веке: Сборник статей Всероссийской научно-практической конференции. – М.: РУДН, 2012. – С. 337–340.
4. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива : Постанова КМУ від 21 жовтня 1995 р. № 848: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-95-D0%BF/conv/print1446407423654526>.
5. Проблемні питання інструменту державних субсидій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2016/проблемні-питання-інструменту-держав/>.

Метриш А.С.

студентка,

Академія адвокатури України

**ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ:
ПРОБЛЕМАТИКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Найголовнішими питаннями, котрі потребують особливої уваги в Україні є питання захисту дітей, що залишилися без батьківської опіки, захист їхніх прав та інтересів, сприяння розвитку цих дітей.

Згідно ст. 3 Сімейного Кодексу України, сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства [3].

За останні роки в Україні можна спостерігати значний розвиток сімейних форм виховання дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. До таких форм належать: патронат, усиновлення, опіка, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

Відповідно до ст. 256–5 Сімейного Кодексу України, дитячий будинок сімейного типу – це окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей – сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Діти – сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які утримуються та виховуються в дитячих будинках сімейного типу часто є не впевненими у собі, не відчують захищеності та приналежності до родини, не здатні самостійно приймати рішення, що впливають на їхнє життя, не є активними та повноцінними членами своєї громади та не можуть реалізувати життєвий потенціал.

Всі ці негативні фактори є наслідком соціально – педагогічних проблем, які притаманні для цієї форми виховання, а саме: батьки біологічно не пов'язані з дітьми; є потреба підтримувати стосунки з біологічними батьками та родичами дитини; батьки – вихователі, окрім великої педагогічної роботи з дітьми, займаються і господарством; ймовірність виникнення проблем між прийомними та рідними дітьми; батьки – вихователі не усвідомлюють ту міру відповідальності, яку беруть на себе при створенні дитячого будинку сімейного типу [2, с. 12].

Але паралельно з цим в Україні існує один із позитивних прикладів діяльності заради зміцнення сімей, добробуту дітей та розвитку громад, задля попередження соціального сирітства – Міжнародна організація «СОС Дитяче містечко», котра була заснована Германом Гмайнером ще в 1949 році в місті Імст (Австрія), а на території України розпочала свою діяльність у 2003 році.

Принципи її роботи полягають у розвитку дитини в турботливому сімейному середовищі, укріпленню системи якісних соціальних послуг для дітей та сімей, інтереси дитини – основа всіх рішень та дій, участь дитини у процесі прийняття рішень [1].

Ми бачимо один із приклад дитячого містечка сімейного типу, який керується в роботі європейськими стандартами поза – домашньої опіки дітей «Якість на благо дітей» та Рекомендаціями ООН з альтернативного догляду за дітьми. Тобто можна припустити, що окремі сім'ї, котрі проживають в окремих спеціалізованих будинках, за принципом Германа Гмайнера, допоможуть вирішити питання соціалізації дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та формування в них почуття захищеності і приналежності до родини.

Отже, в Україні є можливості для вдосконалення системи будинків сімейного типу: кваліфіковані спеціалісти, виділення державних коштів та благодійна допомога на утримання і виховання дітей, юридичне закріплення захисту прав дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування і найголовніше – батьки – вихователі, котрі мають ініціативу виховувати таких дітей.

Список використаних джерел:

1. Організації «СОС Дитяче містечко в Україні»: офіц. сайт – Режим доступу: <http://sos-ukraine.org/ua/>
2. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «соціальна педагогіка» / І.В. Пеша. – К., 2000. – 20 с.
3. Сімейний кодекс України: станом на 05 жов. 2016 р. / Верховна Рада України. – офіц. вид.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Клименко І.В.

студентка,

Науковий керівник: Починок К.Б.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут права

Університету державної фіскальної служби України

ВВЕДЕННЯ СПРОЩЕНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ФОРМ У ВИГЛЯДІ ЕЛЕКТРОННОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Вже невперше десятиліття спостерігається загальносвітова тенденція до спрощення судових процедур, пов'язана з потребами забезпечення доступності правосуддя, оптимізації, прискорення та спрощення судочинства.

Разом з тим, чинне господарське процесуальне законодавство на сьогоднішній день не передбачає спрощених судових проваджень, що певною мірою пов'язано і з відсутністю розробленої на доктринальному рівні концепції спрощеного судового провадження. Як результат – потенціал, закладений в процесуальному інституті спрощених проваджень, – не реалізується.

В ході підготовки змін до чинного ГПК України обговорюється можливість введення інститутів наказного провадження та провадження за незначними вимогами – вимогами про стягнення грошових коштів, якщо ціна позову не перевищує певної мінімальної суми.

В той же час, світова практика шляхів спрощення судової процедури нараховує безліч способів, методів та форм. Досвід інших країн дозволяє стверджувати, що найефективнішими зі спрощених проваджень є процедури, що задовольняють наступним підставам та умовам їх застосування, котрі цілком можна запроваджувати і в нашому законодавстві. Як підстави для застосування спрощеної процедури можна застосувати: мало значущість суми заявлених вимог; безспірність вимог; визнання вимог відповідачем. Тобто, певні юридичні факти – події, дії, бездіяльність, які вже існують в об'єктивній реальності [1, с. 23].

Окремого дослідження заслуговує питання вдосконалення господарського судочинства шляхом введення спрощених процесуальних форм у вигляді електронного провадження. В деякій мірі можна погодитися з О.Фоновою, яка стверджує, що «Надання сторонам можливості користування засобами комп'ютерної техніки при подачі позову, відзиву на нього, інших письмових пояснень та заперечень, не можна вважати спрощенням провадження, оскільки це є тільки зручним технічним супроводом, який став можливим за допомогою розвитку комп'ютерних технологій та створенню і існуванню мережі Інтернет. Вказане можна визначити як підвищення зручності форми викладення матеріалу, що існує в об'єктивній реальності» [2, с. 179-180].

Однак, більшість науковців сприяє електронне провадження як апріорі спрощене, тобто таке, що є спрощенням за своєю природою. З цією думкою також не можна не погодитися. Адже електронне провадження завжди є спрощеним, більше того, дуже рідко воно являє собою електронний супровід позовного провадження та процесуальних дій, що передбачені в його межах, в більшості випадків підміняючи собою звичайне позовне провадження в повній мірі, таким чином полегшуючи порядок ведення провадження і дає підстави вважати провадження спрощеним.

Європейська процедура розгляду дрібних позовів (ЕССР), що діє на території Євросоюзу, дуже обширною, передбачає можливість подання позову та відзиву на позов через мережу Інтернет. Проте не тільки це робить її спрощеною. Сама процедура розгляду спорів відповідає критеріям спрощення.

Європарламент впровадив спеціальні посилання в Інтернеті на сайти, які містять інформацію щодо роз'яснення процедури порушення справи в порядку ЕССР. Вказані сайти містять типові форми подання позовів (форма А), уточнення судом необхідних доказів (форма В), відзив відповідача (форма С) та типова форма рішення (форма D), які відображені в додатках до Правил застосування процедури розгляду дрібних позовів в Євросоюзі.

Однак, можливість застосування електронних засобів подачі позову та відзиву на нього, вирішується країною, в якій буде слухатися справа.

В Російській Федерації існує Тимчасовий порядок подачі документів до арбітражних судів Російської Федерації в електронному вигляді, який також встановлює електронний супровід справи з паперовим її дублюванням.

Аналізуючи досвід світових правових систем щодо розробки та впровадження порядку реалізації судових проваджень за допомогою комп'ютерних технологій, в цілому можна відмітити тенденцію електроніфікації позовної процедури розгляду, тоді як можливість та порядок розгляду певних категорій спорів, що відповідають встановленим критеріям, виключно за допомогою засобів комп'ютерної техніки та мережі Інтернет, залишена поза увагою.

Спрощене електронне провадження є перспективним напрямком адаптації форм електронних проваджень, існуючих в багатьох державах світу до господарського правопорядку України.

Слід відзначити, що 22 липня 2000 року в Окінаві було прийнято Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства, в якій відзначається, що інформаційно-комунікаційні технології (ІТ) є одним з найбільш важливих чинників, що впливають на формування суспільства двадцять першого століття. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їхньої освіти і роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства. У числі напрямів можливого використання цифрових технологій в Хартії вказується на активне використання ІТ в державному секторі і сприяння наданню у режимі реального часу послуг, необхідних для підвищення рівня доступності влади для усіх громадян [3, с. 52-53].

Високу роль електронного судочинства в транспарентності судової системи відзначає В. І. Решетняк, який справедливо звертає увагу, що електронне судочинство повинно стати головним інструментом подолання правового нігілізму за допомогою забезпечення відкритого і доступного

правосуддя, прискорення строків розгляду спорів і підвищення якості судових актів [4, с. 54].

Крім того, електронне судочинство є чинником, який підвищить прозорість судової системи та певність судової процедури, а також є одним з факторів зниження конфліктності у суспільстві.

З урахуванням світової інформатизації та комп'ютеризації правове явище електронного судочинства а також порядок його реалізації на практиці потребує детального вивчення вітчизняними науковцями та адаптації до українського законодавства. З огляду на світовий інформаційний та технологічний розвиток, в площині якого також знаходиться Україна, потреба в електронному провадженні є дуже актуальною та нагальною, а відсутність такого порядку негативно впливає на світовий імідж України в сфері впровадження інформаційних технологій [5, с. 142].

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що спрощене електронне провадження являє собою процес розгляду спору без участі сторін, виключно на підставі поданих до суду за допомогою засобів комп'ютерної техніки та отриманих судом в електронному вигляді документів на підтвердження певних обставин справи, встановлення яких необхідно для вирішення її по суті. Це є принциповою відмінністю даного виду провадження від нині існуючих.

Отже, теоретичні аспекти запровадження спрощених судових процедур розгляду справ в господарському судочинстві, які забезпечать оптимальний шлях досягнення цілей правосуддя з мінімізацією часу та матеріальних витрат через створення механізму спрощеного судового розгляду окремих категорій справ на сьогодні потребує детального дослідження та негайного впровадження. Адже перспективи запровадження в господарське судочинство спрощених процедур розгляду і вирішення окремих категорій справ, як основа внутрішньої диференціації господарської процесуальної форми захисту прав суб'єктів господарювання, має колосальне значення. Цілком очевидно, що неоднорідність справ (як за характером спору, так й за складністю), які підлягають розгляду і вирішенню в господарських судах з участю суб'єктів господарювання, має передбачати наявність різних шляхів досягнення цілей правосуддя, оптимальних (пристосованих) для тієї чи іншої категорії справ.

Список використаних джерел:

1. Ватаманюк В. І. Проблеми та перспективи реформування господарського процесуального законодавства [Текст] / В. І. Ватаманюк // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – Випуск 604. Правознавство. – С. 64-68.
2. Фонова О. С. Спрощене електронне провадження- інноваційний розвиток господарського процесу [Текст] / О. С. Фонова // 25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.) / редкол.: В.Я. Тацій, П.В. Тихий, О.В. Бринцев та ін. – Х. : право, 2016. – С. 178-183.
3. Окинавская хартия глобального информационного общества від 22.07.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_163.
4. Решетняк В. И. Электронное правосудие и транспарентность судебной системы [Електронний ресурс] / В. И. Решетняк // Электронное приложение к «Российскому юридическому журналу». – 2011. – № 3. – С. 51-55.
5. Бурило Ю. П. Сутність та ознаки господарської діяльності в інформаційній сфері [Текст] / Ю.П. Бурило // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 140-146.

Пичоха С.О., Бращенко О.О.

студентки,

Навчально-науковий інститут права

Університету державної фіскальної служби України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КРИТЕРІЇВ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

У світі набирають популярність ідеї «зеленої» економіки, що передбачає розширення використання економічних інструментів для охорони навколишнього середовища. Однією з сфер, де деякі країни вже досягли успіху, є «зелені» державні закупівлі.

Актуальність теми зумовлена тим, що у 2010 р. у ЄС було схвалено стратегію «Європа-2020» [1], яка визначає три рушійних чинника економічного розвитку: 1) розвиток економіки на підставі інновацій; 2) сприяння розвитку низьковуглецевої, ресурсозберігаючої та конкурентоспроможної економіки; 3) сприяння високій зайнятості. Саме державні закупівлі відіграють головну роль для досягнення зазначених цілей.

У цьому контексті Європейська комісія зазначила, що державні замовники мають сприяти здійсненню зелених закупівель для підтримки переходу до більш ресурсозберігаючої економіки.

Вивченню питань правової регламентації «зелених» державних закупівель як стратегічного інструменту соціально – економічного розвитку присвячені праці багатьох науковців, зокрема С.В. Берзіної, О.І. Возного, Т.О. Сливки, А.В. Чернихівської, Л.А. Шереметьєвої, І.І. Яреськовської та ін.

Згідно з Повідомленням Європейської комісії зелені закупівлі – це закупівлі для поліпшення стану довкілля і процес, в якому замовники прагнуть здійснити закупівлю товарів, виробів послуг з більш кращими екологічними характеристиками протягом усього їх життєвого циклу у порівнянні з продукцією аналогічного функціонального призначення [1].

Законодавством ЄС у сфері закупівель передбачені конкретні вимоги екологічного характеру, тобто встановлені певні екологічні критерії проведення зелених закупівель.

Починаючи з 2004 року Рада ЄС та Європейський парламент затвердили низку Директив, спрямованих на уточнення, спрощення та вдосконалення існуючого європейського законодавства про державні закупівлі. Зокрема, на сьогодні офіційні вимоги щодо виконання «зелених» критеріїв законодавчо впроваджені в наступних нормативно – правових актах:

1) Регламент (ЄС) № 106/2008 [2], встановлює обов'язок замовників висувати вимогу щодо певного рівня енергоефективності. Наприклад, вони стосуються офісного обладнання, під час придбання якого замовники повинні враховувати мінімальні вимоги з енергоефективності, які встановлені в Регламенті з маркування енергоефективності офісного обладнання;

2) Директива 2009/33/ЄС [3] з підтримки чистого та енергоефективного дорожнього транспорту, встановлює обов'язок замовників під час присудження договорів з держзакупівель брати до уваги вплив на навколишнє середовище;

3) Директива 2010/31 [4] про енергозабезпечення будівель для зниження енергетичної залежності, закріплює напрями подальшої закупівельної політики замовників, яка полягає у вжитті заходів з енергоефективності, а також сприяння будівництва та використання ресурсозберігаючих громадських будівель;

4) Директива 2010/30 [5] щодо маркування і стандартну інформацію про споживання енергії та інших ресурсів продуктами пов'язаними з енергетикою, зазначає про необхідність прагнення замовників придбавати товари, які належать до найвищого класу енергоефективності.

На виконання Стратегії «Європа-2020» [1] було переглянуто Директиву 2004/18 [6] про державні договори підряду, постачання і обслуговування та Директиву 2004/17 [7] щодо енергетики, водних ресурсів, транспорту і послуг поштового зв'язку. Соціальні та екологічні вимоги та критерії проходять крізь весь текст нових Директив і можуть висуватися до учасників на будь-якій стадії державної закупівлі..

Положення зазначених Директив ЄС дозволяють: включати екологічні вимоги у технічній специфікації (Стаття 23 (3) б); застосовувати екологічні критерії для програм екологічного маркування (Стаття 23 (6)); встановлювати додаткові умови соціального та природоохоронного змісту (Стаття 26); вимагати від суб'єктів господарювання підтвердження дотримання своїх природоохоронних зобов'язань та покращених екологічних характеристик товарів, робіт та послуг (Стаття 27); вимагати від суб'єктів господарювання підтвердження результативності заходів з охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів (Статті 48 (2) і 50); застосовувати у якості критеріїв при виборі продукції переваги її екологічних характеристик (Стаття 53). Таким чином законодавча база ЄС пропонує низку можливостей для застосування принципів зелених державних закупівель протягом всього процесу укладання договорів.

На відміну від більшості країн Європи, Японії, Республіки Корея, Тайвань та інших держав, які мають вже стійку практику здійснення зелених державних закупівель, Україна робить лише перші кроки в цьому напрямі.

Згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС наша держава має узгодити власне законодавство у сфері публічних закупівель із відповідними вимогами директив ЄС та настановами і тлумаченнями щодо їх імплементації, в тому числі, й положень, що стосуються зелених закупівель.

Наразі ж маємо лише норму статті 22 Закону України «Про публічні закупівлі» [8], яка, установлюючи вимоги до складу тендерної документації, зобов'язує замовника у технічних, якісних характеристиках предмета закупівлі передбачати необхідність застосування заходів із захисту довкілля.

Досить поширеною є ситуація коли замовники в тендерній документації не зазначають жодних вимог щодо необхідності застосування заходів із захисту довкілля. Хоча крім чисто формальної вимоги, яка має стосуватися будь-якої закупівлі, є предмети закупівлі при придбанні яких встановлення екологічних вимог є необхідним [9].

При проведенні процедур, замовник може застосовувати вимоги екологічних критеріїв для їх встановлення в тендерній документації на підставі Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної

екологічної політики України на період до 2020 року» [10] та відповідні стандарти, у тому числі санітарні (наприклад, рівень пильності вугілля тощо).

Важливим моментом є спосіб документального підтвердження застосування заходів із захисту довкілля. Крім встановлення можливості власного зобов'язання учасника дотримання вказаної вимоги в довільній формі, можуть бути подані документи інших організацій та установ [9].

Такими документами можуть бути:

- оригінал або нотаріально завірена копія Висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи на Товар, виданої Міністерством охорони здоров'я України.

- копії екологічних сертифікатів якості ISO 14001:2004, завірені мокрою печаткою виробника Товару або печаткою офіційного представника виробника в Україні. Сертифікати повинні бути дійсними станом на дату розкриття пропозицій конкурсних торгів;

- будь-який інший документ, який, на думку Учасника, підтверджує застосування заходів із захисту довкілля [9].

Висновки. Застосування закупівель як елементу охорони навколишнього середовища є відносно новим, проте потужним інструментом для стимулювання інновацій та розробки нових продуктів з підвищеною екологічною ефективністю [11].

На сьогодні в Євросоюзі екологічна орієнтованість державних закупівель закріплена як в законодавстві більшості країн, так і на наднаціональному рівні.

Багато країн вже досить далеко просунулися в справі формалізації вимог до ефективності та екологічності закуповуються для суспільних потреб товарів. До початку 2000-х рр. поширення «зелених» закупівель охопило національний, регіональний і міжнародний рівень.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС потребуватиме істотного реформування національного законодавства. І хоча Україна вже застосовує загальні правові норми щодо організації зелених закупівель, їх необхідно доопрацювати з метою забезпечення додаткових можливостей для більш широкого використання зелених підходів в майбутньому

Список використаних джерел:

1. Повідомлення Європейської Комісії. «Європа 2020». Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/file/31493>

2. Регламент Європейського Парламенту та Ради 15 січня 2008 року до програми маркування енергоефективності офісного обладнання

3. Директива 2010/13/EU Європейського парламенту і Ради ЄС від 23 квітня 2009 року щодо просування екологічно чистих і енергоефективних автотранспортних засобів.

4. Директива 2009/33/EU Європейського парламенту і Ради ЄС від 19 травня 2010 року щодо енергетичної ефективності будівель.

5. Директива 2010/13/EU Європейського парламенту і Ради ЄС від 19 травня 2010 року про вказування за допомогою маркування та стандартної інформації про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів енергоспоживчими продуктами.

6. Директива 2010/13/EU Європейського парламенту і Ради ЄС від 31 березня 2004 року стосовно координації порядків надання державних контрактів щодо виконання робіт, постачання товарів та надання послуг.

7. Директива Європейського парламенту та Ради 2004/17 / ЄС від 31 березня 2004 року, яка координує процедури поставок суб'єктами, які здійснюють діяльність у водному, енергетичному, транспортному та поштовому секторах.

8. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

9. Коментарі Проекту «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС» до Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2015 № 1197-VII // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://help.vdz.ua/hc/uk/articles/206938005>

10. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI // [Електронний ресурс]: – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

11. Настанова щодо застосування зелених закупівель в державному та приватному секторах економіки. Методичний посібник / [Барановська В.С., Берзіна С.В., Богдан О.Д. та ін.]. – К.: вид-во «Інтерсервіс», 2013. – 76 с.

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Коломієць Н.А.

студентка,

Науковий керівник: Радіонова-Водяницька В.О.

асистент,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

ДИТЯЧА ПРАЦЯ – РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Під поняттям «дитяча праця» зазвичай розуміють як оплачувану, так і неоплачувану роботу та діяльність дітей, що в психологічному, соціальному або моральному планах пов'язана з небезпекою чи заподіянням шкоди. Така праця окрім шкільних занять та домашніх обов'язків змушує навантажувати себе. Звичайно це проблема не тільки для України, вона виникає і на міжнародному рівні.

Для запобігання дитячій праці в Україні діють такі нормативно-правові акти:

1. Конвенція МОП № 138 «Про мінімальний вік прийому на роботу» від 1973 року. Має на меті усунення дитячої праці, встановлює, що мінімальний вік прийому на роботу, не має бути нижчим ніж вік завершення обов'язкової освіти.

2. Конвенція МОП № 182 «Про усунення найгірших форм дитячої праці» від 1999 року. Закликає до вжиття методів щодо усунення нетерпимих форм дитячої праці, включаючи рабство й аналогічну практику, вербування для участі в озброєних конфліктах, заняття проституцією чи будь-якою іншою незаконною діяльністю що шкодить здоров'ю, моральності і безпеці дітей.

3. Кодекс законів про працю України. Передбачає працевлаштування лише з 16 років, за особливих умов з 14 чи 15 років.

4. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року. Забороняє найгірші форми дитячої праці. А також дублює норми Кодексу законів про Працю.

Звичайно, праця дітей у найгірших її формах, недопустима. Але кожен із нас чи не щодня бачить телевізійну рекламу, популярний серіал, виставу у цирку чи модний показ дитячого одягу, де беруть участь неповнолітні, а іноді й малолітні діти. Нині це все сприймається як норма, та насправді це і є дитяча праця, яка, на жаль, не регламентована нормами трудового законодавства. А отже виникає потреба у захисті прав зовсім юних «працівників».

Зрозуміло, що на даному етапі, доки досконало не працює система контролю за виконанням законодавства щодо праці неповнолітніх, та ще й досі не викорінені найгірші форми дитячої праці, говорити про зміни у законодавстві складно. Але очевидно, що вони необхідні, адже нерідко діти

добровільно бажають бути залученими до праці і не завжди така праця несе загрозу їх розвитку.

Проаналізувавши різні конвенції МОП, ми дійшли до висновку, що вони забороняють лише найгірші форми дитячої праці і чітко встановлюють які форми до них належать. Встановлюючи мінімальний вік прийому на роботу, йдеться про різноманітні сільськогосподарські, промислові, підземні роботи. Немає чітко прописаної заборони дитячої праці у «не найгірших» формах, адже вони просто не прописані.

На нашу думку необхідним було б удосконалення законодавства на національному рівні. Перш за все визначення поняття «творча праця», розробки переліку форм дитячої праці що «не є найгіршими», включення норм, що регулюватимуть такий вид праці саме до трудового законодавства. Адже зараз праця дітей у різноманітних творчих проектах регламентується шляхом укладання цивільно-правових угод з їх батьками чи опікунами, при цьому неможливо гарантувати що дитина бере у них участь добровільно, а кошти, отримані за таку працю будуть витрачені саме на потреби «працівника».

На нашу думку внесені до законодавства зміни мають стосуватися:

а) розробки процедури реалізації дитиною права на працю, яка сприяє її інтелектуальному, культурному та творчому розвитку, чіткого визначення такого виду праці, особливостей укладання угоди з батьками чи опікунами дитини;

б) особливі спрощені умови укладання та розірвання такої угоди, забезпечити гарантований соціальний пакет, складання графіку такої роботи відповідно до інтересів дитини з урахуванням тривалості робочого дня, часу відпочинку, перерви на харчування, тощо;

в) обов'язковий висновок служби у справах дітей, щодо того, чи відповідає така праця інтересам дитини та сприяє її розвитку;

д) обов'язковий висновок лікарської комісії щодо можливостей дитини займатися певним видом діяльності.

Ці зміни мають стосуватися не легалізації дитячої праці як такої в будь-яких її формах, а легалізації права дитини на працю, що окрім доходу розвиватиме її творчі здібності, сприятиме розвитку її особистості. Такі зміни потрібні для того, щоб закріпити права дітей у ситуаціях які є реальними та існують вже сьогодні, унеможливити будь-який примус до праці з боку батьків чи опікунів, але і разом з тим надати дитині право отримувати дохід за те, до чого в неї є хист.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

БОНДАРЕНКО А.О.

студентка,

Науковий керівник: Маланчук П.М.

доцент,

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ У КРЕДИТНО-БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ У ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Тема злочинів у сфері кредитних відносин в історичному аспекті представляє собою інтерес, в першу чергу, як дослідження явищ розвитку боротьби зі злочинами у кредитно-банківській сфері та її правового закріплення. Дослідженням злочинності у банківській сфері, приділяли увагу в своїх працях С. М. Андросов, В. Н. Бурлаков, О. П. Бушан, Л. Г. Ряbkота, В. Д. Поливанюк, Р. Л. Степанюк, С. С. Чернявський, В. В. Хилюта та інші, проте ряд питань, зокрема історичних розвиток відповідальності за дані злочини не знайшли свого належного висвітлення.

Метою дослідження є систематизувати наукові підходи до встановлення відповідальності за злочини у кредитно-банківській сфері, здійснити періодизацію даних злочинів у їх історичному розвитку.

Першим етапом слід визнати період існування Київської Русі. У пам'ятках кримінального права давніх часів Київської Русі ми не знаходимо злочинів, які названі в чинному Кримінальному кодексі як «незаконне отримання кредиту» і т.ін. Тим не менш аналіз законодавства минулого дозволяє з упевненістю сказати, що вже тоді в суспільстві існувало усвідомлення необхідності криміналізації діянь, що посягають на кредитно-банківські відносини.

У найважливішій пам'ятці давньоруського права Руській Правді (короткої редакції, текст за Академічним списком) є вказівка на відповідальність у разі невиконання умов позики: «якщо де буде позов до кого-небудь про сплату позики, то йти йому на судовий розгляд при дванадцяти свідках. І якщо виявиться, що боржник зловмисно не віддавав його гроші, як слід було за умовою, то з нього стягується три гривні штрафу» [6, с. 217].

У Поширеній редакції Руської Правди (текст за Троїцьким списком) є вказівка, що «якщо кредитор вимагатиме сплати боргу, а боржник почне пручатися, то позикодавець зобов'язаний представити свідків, які підуть до присяги, і якщо він полуже, що не дав йому кун за багато років, то платити йому за образу (злочин) три гривні». Наслідки для «купця, який взяв товар чи гроші в кредит, які він або проп'є або програє, або зіпсує по дурості», такі, що «довірителі вчинять з ним як їм завгодно; хочуть, чекають, хочуть – продадуть

у рабство, на те їх воля». Крім цих норм у Поширеній редакції Руської правди є норми за такі випадки обману та зловживання довірою, як тривале неповернення боргу (ст. 47), отримання шляхом обману грошей, поєднане з переховуванням в іншій землі, при цьому людина, яка вчинила таке діяння, не могла користуватися довірою, так само, як і злодій (тать) [6, с. 259].

Другим етапом розвитку відповідальності за злочини у кредитно-банківській сфері слід визнати період Русько-Литовської доби. Як слушно вказує О.О. Шевченко: «...найбільшим здобутком у процесі систематизації права у Великому князівстві Литовському, частиною якого була більшість тогочасної території України, стало укладання в XVI ст. трьох Литовських статутів» [2, с. 61] Зокрема, згідно з Старим Литовським статутом, боржник по-різному відповідав залежно від відсутності або наявності злої волі: несплата боргу в результаті нещасного випадку («загубить товар нехитро, утоне, або згорить, або рать возьметь») тягла лише обов'язок повернути борг у розстрочку без відсотків, якщо ж несплата походила з вини боржника («пропиеет або іншим яким безумством погубить товар»), Статут безальтернативно пропонував позбавити винного свободи і віддати позивачеві в холопи до відпрацювання боргу.

У другому Литовському статуті у ст. 58, вперше з'являється термін «шахрай» («А шахраєві та ж кара, що й татю»). Більшість дослідників вважають, що саме ст. 58 Статуту вперше проводить відмінність між татьбой (крадіжкою) і шахрайством. Дійсно, в цій же статті поряд з шахраєм згадується «оманщик», тобто обманщик. («А хто на оманщике стягне і доведуть на нього, іно у ищен як пропав. А оманщика, як його приведуть, іно його біти кнутьем»).

Третій Литовський статут містив докладні описи різних складів злочинів, в тому числі майнових, де йдеться і про караність порушень кредиторських зобов'язань. Виділяючи такого роду діяння як злочинні третій Литовський статут містив норми, присвячені питанням процесуального характеру, а також питанням цивільно-правової та адміністративної відповідальності [2, с. 64].

Наступний етап розвитку правової думки щодо відповідальності за злочини у кредитно-банківській сфері пов'язаний з перебуванням України у складі Російської імперії. У середині XIX ст. законодавцю вдалося визначитися з основними видами злочинів і відобразити в більш досконалій формі – в Уложенні про покарання кримінальні та виправні Російської імперії 1845 року. Його розділи «Про порушення статутів торговельних», «Про злочини і проступки проти власності приватних осіб», «Про злочини і проступки проти майна і доходів скарбниці» включали норми, спрямовані на захист сфери банківської діяльності від злочинних посягань (неправильних і зловмисних дій у взятті позик, видачі вкладів; втрати бланків; порушення таємниці вкладів. Саме тут були закладені основні законодавчі конструкції про відповідальність за злочини в сфері банківських відносин, які знайшли певне відображення і в чинному Кримінальному кодексі України. Шахрайством в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р., визнавалося всяке за допомогою будь-якого обману вчинене викрадення чужих речей, грошей або іншого майна (ст. 1665) [4].

Наступним етапом слід вважати період перебування України у складі СРСР до отримання Україною незалежності. Як слушно вказує

В.П. Мазуренко: «радянське кримінальне законодавство з перших років свого існування пішло по шляху значного звуження можливих сфер приватнопідприємницької діяльності. Не було спеціальних норм, спрямованих на забезпечення належної поведінки боржників» [5, с. 190]. Однак справедливості заради треба визнати, що в радянську епоху в подібних нормах не було скільки-небудь помітної потреби.

Що ж стосується, наприклад, поняття шахрайства, то в Кримінальному кодексі УРСР 1922 р. відповідальність за нього передбачалася у ст. 187. Під шахрайством малося на увазі отримання з корисливою метою майна чи права на майно шляхом зловживання довірою або обману. Обманом вважалося як повідомлення неправдивих відомостей, так і свідоме приховування обставин, повідомлення про які було обов'язковим.

У Кримінальному кодексі УРСР 1927 р. порівняно з КК 1922 р. суттєво змінився склад шахрайства. Воно визначалося як зловживання довірою або обман для отримання майна чи права на майно або інших особистих вигод (ст. 169 КК) [1, с. 146].

Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. у початковій редакції не мав у своєму складі статей, які нами досліджуються. Щодо осіб, які заволоділи кредитами, що надавались державними банками, застосовувалися статті про розкрадання, в тому числі застосовувалася і стаття про шахрайство.

Наступним етапом слід визначити період з початку незалежності України до наших днів. Зародження ринкових відносин, виникнення і бурхливий розвиток банківської системи на початку 90-х років призвело до виникнення ситуацій, коли підприємства, організації, фізичні особи стали присвоювати (не повертати) видані комерційними банками позики, що обумовило необхідність внесення змін до кримінального законодавства відповідно до потреб часу.

З середини 90-х років по 2001 рік злочинні посягання в кредитно-банківській сфері за кримінально-правовою ознакою кваліфікували залежно від обставин за статтями різних глав КК України 1960 р. з відповідними змінами: це і інші злочини проти держави: «Виготовлення або збут підроблених грошей або цінних паперів» (ст. 79); «Порушення правил про валютні операції» (ст. 80); «Приховування валютної виручки» (ст. 80¹) і злочини проти державної і колективної власності: «Розкрадання державного або колективного майна шляхом шахрайства» (ст. 83); «Розкрадання державного або колективного майна шляхом привласнення, розтрати або зловживання службовим становищем» (ст. 84); «Розкрадання державного або колективного майна в особливо великих розмірах» (ст. 86¹), і господарські злочини: «Фіктивне підприємництво» (ст. 148⁴); «Шахрайство з фінансовими ресурсами» (ст. 148⁵); «Приховування банкрутства» (ст. 156²); «Фіктивне банкрутство» (ст. 156³) і інші глави КК [3].

Зроблений аналіз історичного розвитку відповідальності за злочини в сфері банківських відносин дає можливість однозначно сказати, що саме тут були закладені основні законодавчі конструкції, які знайшли певне відображення і в чинному Кримінальному кодексі України 2001 р.

Список використаних джерел:

1. Гулич н. м. відповідальність за злочини у фінансово-кредитній сфері держави та боротьба з організованою злочинністю у цій сфері // Наукові праці МАУП, 2010, вип. 4(27), с. 145–150.

2. Історія українського права: Навч. посіб. / За ред. проф. О.О. Шевченка. – К.: Олан, 2001. – 214 с.
3. Кримінальний кодекс УРСР, затверджений Законом від 28.12.1960 року // Електронний ресурс: www.zakon.rada.gov.ua
4. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. Уголовное уложение: Закон: Документы. – Пг. : Воен. тип. Императрицы Екатерины Великой, 1916. – С. 3–4.
5. Мазуренко В. П. Боротьба із злочинами у банківській діяльності [Електронний ресурс] / В. П. Мазуренко, Є. М. Бондар // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2010. – № 4 (8). – С. 188–195.
6. Руська правда: Коротка і Поширена редакції / Хрестоматія з історії держави і права / за ред. А.С. Чайковського: у 3-х кн. Кн. 1 – К.: 2000 – 380 с.

Груба М.С.

студентка,

Науковий керівник: Гаджисєва Ш.Н.

кандидат юридичних наук, викладач,

Запорізький національний університет

ПОНЯТТЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Визначення поняття адміністративного примусу передбачене у Кодексі про адміністративне судочинство та у науковій літературі.

Заходи адміністративного примусу – це встановлені законом процесуальні дії, що застосовуються до осіб, які порушують встановлені у суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства [1].

Заходи процесуального примусу в адміністративному процесі – це способи примусового впливу на учасників процесу з метою забезпечення повного, об'єктивного та неупередженого вирішення адміністративних справ, а також підтримання певного порядку під час їх розгляду [2].

Застосування заходів процесуального примусу пов'язане з обмеженням особистої свободи і волі громадян – привід, доставлення, адміністративне затримання; вилученням речей і документів, майна; вимогою припинення неправомірних дій; відстороненням водіїв від керування транспортними засобами тощо. Тобто застосування примусу зачіпає суттєві особисті та майнові права громадян. Тому заходи процесуального примусу повинні бути застосовані лише відповідно до їх призначення за наявності встановлених законом підстав і з додержанням відповідної правової процедури.

У провадженнях заходи процесуального примусу чітко не визначені, крім визначення (закріплення) прав уповноваженого суб'єкта. Проте встановлення заходів адміністративного примусу щодо присутності особи при розгляді справи, її відповідальності за ненадання об'єктивних даних, пояснення свідків і таке інше було б корисним для об'єктивного розгляду і вирішення адміністративної справи.

У провадженнях з адміністративного судочинства встановлено чотири види заходів процесуального примусу:

- 1) попередження;
- 2) видалення із залу судового засідання;
- 3) тимчасове вилучення доказів для дослідження судом;
- 4) привід [1].

Важливо зазначити, що до однієї особи може бути застосований лише один вид процесуального примусу.

Водночас застосування заходів процесуального примусу є не обов'язком уповноваженої на це особи, а правом. Її рішення залежить від багатьох чинників, які мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Однак у всіх випадках в основі рішення про застосування заходу адміністративного примусу повинна бути сукупність конкретних реальних фактичних даних, що свідчать про необхідність застосування того чи іншого заходу. Питання про наявність достатніх підстав кожного разу вирішуються особою, уповноваженою розглядати адміністративні справи.

Застосування заходів процесуального примусу забезпечується шляхом вчинення особами, уповноваженими розглядати адміністративні справи, відповідних процесуальних дій, наприклад: постановлення ухвали про привід особи до суду; постановлення ухвали про тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; складання протоколу про адміністративне затримання; складання протоколу про прояв неповаги до суду тощо. Саме через дії реалізуються повноваження органів, що розглядають адміністративні справи, про застосування процесуального примусу.

Процесуальний примус тісно пов'язаний з адміністративними провадженнями. Кожному виду адміністративних проваджень властиві відповідні заходи процесуального примусу [2].

Тому кожному виду проваджень притаманні спеціальні заходи процесуального примусу. В деяких випадках ці заходи за призначенням і змістом співпадають, наприклад: тимчасове вилучення доказів; привід. В інших випадках – суттєво різняться: доставлення правопорушника; адміністративне затримання; вилучення речей та документів тощо. Отже, з нашої токи зору, найдоцільніше розглянути види заходів процесуального примусу відповідно до видів адміністративних проваджень.

Попередження і видалення із судового засідання застосовується до учасників адміністративного процес та інших осіб, присутніх у судовому засіданні, за порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень головуючого застосовується попередження, а в разі повторного вчинення таких дій – видалення із залу судового засідання.

У разі неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання суд має постановити ухвалу про тимчасове вилучення цих доказів для дослідження судом.

Привід – це примусове доставлення особи до суду керівником органу внутрішніх справ за ухвалою суду. Підставами застосування приводу є:

- 1) обов'язковість особистої участі у справі особи, визнаної судом;
- 2) неявка належно викликаної особи до суду. Належно викликаною особою вважається особа, якій вручено повістку відповідно до ст. 35 КАС України;

3) неприбуття в судове засідання свідків без поважних причин або неповідомлення причин неприбуття.

Особа, до якої застосовано привід, відшкодовує у дохід держави витрати на його здійснення [2].

Привід не застосовується до малолітніх та неповнолітніх осіб, вагітних жінок, інвалідів першої і другої груп, жінок, які мають дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які не можуть бути допитані як свідки

Отже, заходи процесуального примусу в адміністративному процесі – це способи примусового впливу на учасників процесу з метою забезпечення повного, об'єктивного та неупередженого вирішення адміністративних справ, а також підтримання певного порядку під час їх розгляду.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV// ВВР України (ВВР).

2. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2008, 496 с.

Дон О.Я.

студент,

Університет митної справи та фінансів

ІНСТИТУТ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА: ДОСВІД ГРУЗІЇ

Актуальність дослідження інституту уповноваженого економічного оператора (далі – УЕО) обумовлена сучасними викликами щодо забезпечення митними органами безпеки доставки товарів та одночасною тенденцією до зменшення часу митного оформлення. Саме діяльність УЕО покликана забезпечити поєднання цих двох критеріїв: оперативність митного оформлення товарів та контроль їхньої безпеки.

Запровадження поняття «уповноважені особи», яке було формалізовано в концепції Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) як УЕО стало наслідком усвідомлення міжнародним співтовариством того, що забезпечення високого рівня безпеки міжнародного ланцюга поставок товарів можливе лише за умови дотримання всіма учасниками міжнародної торгової угоди прийнятих стандартів безпечного поводження з вантажами.

Основи функціонування інституту УЕО були визначені Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур (далі – Кіотська конвенція).

У розділі 3 «Митне оформлення та інші митні формальності» Загального додатка Кіотської конвенції визначено необхідність запровадження спеціальних процедур для уповноважених осіб. Зокрема, Стандартним правилом з перехідним терміном (3.32) для уповноважених осіб, які відповідають встановленим митною службою критеріям, включаючи

дотримання вимог митної служби та використання задовільної системи ведення комерційної документації, передбачено можливість [1]:

- випуску товарів за умови подання мінімуму даних, необхідних для ідентифікації товарів, що в подальшому дозволить заповнити остаточну декларацію на товари;

- оформлення товарів на об'єктах декларанта або в іншому місці, дозволеному митними органами;

Надання, по можливості, інших спеціальних процедур, а саме:

а) дозволу на подання єдиної декларації на товари при їх ввезенні або вивезенні за період часу, протягом якого товари неодноразово ввозяться або вивозяться однією особою;

б) використання такими уповноваженими особами даних їхньої комерційної документації для самостійного нарахування мит та податків, що підлягають сплаті цими особами, а також в деяких випадках, для забезпечення дотримання інших вимог митних органів;

с) дозволу на подачу декларації на товари у формі внесення даних у комерційну документацію уповноваженої особи з наступним поданням додаткової декларації на товари.

Крім цього, Спеціальним додатком Е (Митний транзит) Кіотської конвенції надано можливість визначення національним законодавством осіб, відповідальних перед митними органами за дотримання зобов'язань, що впливають з режиму митного транзиту, у тому числі щодо забезпечення представлення товарів в митний орган призначення в незмінному стані відповідно до вимог. Також, у цьому додатку дано чітке визначення понять «уповноважений вантажоодержувач» і «уповноважений відправник вантажу», а саме:

- «уповноважений вантажоодержувач» – особа, яка уповноважена митною службою одержувати товари безпосередньо на своїх об'єктах без представлення цих товарів у митний орган призначення;

- «уповноважений відправник вантажу» – особа, уповноважена митною службою відправляти товари безпосередньо зі своїх об'єктів без пред'явлення цих товарів до митного органу відправлення [1].

Більш детально питання впровадження і функціонування інституту УЕО визначено Рамковими стандартами безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО (далі – Рамкові стандарти ВМО) [2].

Відповідно до Додатку 1 Рамкових стандартів ВМО, УЕО – це сторона, задіяна в міжнародному переміщенні товарів і виступає в будь-якій із функцій, що була схвалена національної митною адміністрацією або від її імені, як функція, що відповідає стандартам безпеки ланцюга постачання товарів ВМО або еквівалентним стандартам.

УЕО можуть включати виробників, імпортерів, експортерів, брокерів, перевізників, компанії, що об'єднують кілька партій вантажів в одну відправку, посередників, порти, аеропорти, операторів терміналів, інтегрованих операторів, склади, дистриб'юторів і експедиторів.

Рамковими стандартами ВМО чітко визначені групи вимог, при яких економічні оператори зможуть отримувати статус УЕО: підтвердження дотримання митних вимог; задовільна система управління комерційною документацією; фінансова стійкість; консультації, співпраця і комунікації;

освіта, навчання та підвищення обізнаності; обмін інформацією, доступ і конфіденційність; безпека вантажів; безпека транспортних засобів; безпека приміщень; безпека працівників; безпека торгових партнерів; антикризове управління та відновлення після стихійних лих; вимірювання, аналіз та вдосконалення.

Таким чином, Рамковими стандартами ВМО передбачено процес надання певних пільг УЕО з метою прискорення митного оформлення товарів шляхом зниження частки митних оглядів, що, у свою чергу, дозволить заощадити час і скоротити витрати економічним операторам.

Слід зазначити, що Рамковими стандартами ВМО передбачена можливість введення інституту УЕО з урахуванням особливостей національного законодавства. Таким чином, застосовуючи Рамкові стандарти ВМО, країни вводять власні програми УЕО, а саме: УЕО в Україні (ст. ст. 12-18 Митного кодексу України); «Золотий список» («Golden List») в Грузії.

Інститут УЕО було запроваджено в Грузії з 15.07.2008 та мало назву «Customs-Trade Cooperation» (Митно-торговельне співробітництво, 15.07.2008-31.12.2010).

Зараз програма УЕО в Грузії має своїм найменуванням т. з. «Золотий список» [3] і налічує 156 зареєстрованих уповноважених осіб на спрощення митних процедур. Такі спеціальні спрощення можливі для імпорту та експорту; тип операторів – імпортери та експортери відповідно.

Звертаємо увагу на чіткі критерії, що законодавчо визначені для акредитації економічного оператора на митниці. Так, щоб стати учасником «Золотого списку» підприємство має бути економічним оператором, зареєстрованим як платник ПДВ; мінімум 5 мільйонів ларі митної вартості імпортованих/експортованих товарів повинні бути оплачені протягом одного року; мінімум 900 000 ларі сплачених митних платежів та/або не менше 100 наданих для оформлення імпортних або експортних декларацій; відсутність порушень митного законодавства за останні шість місяців (відповідно до ч. 11, ч. 19 ст. 289 Податкового кодексу Грузії).

За умов дотримання вказаних вище умов, товари учасників «Золотого списку» можуть бути випущені безпосередньо в пункті пропуску або перевезені на свій власний склад в супроводі з внутрішніми транзитними документами. Сплата мита, ПДВ, акцизних зборів може бути відкладена на 30 днів. Підтверджуючі документи до декларації надаються в електронній формі, а всі документи в паперовій формі зберігаються декларантом [3].

З огляду на аналіз вітчизняного законодавства щодо регламентації отримання статусу УЕО в Україні, то вбачається явна розмитість критеріїв, за якими митницею надається сертифікат УЕО.

Так, зокрема, п. 6 ч. 3 ст. 13 МКУ, не встановлено чітких мінімальних вимог щодо кількісного та грошового еквівалентів обсягу експорту та/або імпорту, який повинен здійснюватися підприємством, що претендує на статус УЕО. Таким чином, вільний виклад інформації щодо діяльності такого підприємства у відповідній заяві на реєстрацію утворює можливість для корупційної складової, а також викликає сумнів у можливостях забезпечення безпеки доставки товарів таким УЕО.

Таким чином, вважаємо за доцільне запровадити мінімальні кількісні та вартісні показники обсягів експорту та/або імпорту шляхом внесення змін до

п. 6 ч. 3 ст. 13 МКУ, виклавши його в наступній редакції: «обсяг експорту та/або імпорту в кількісному та грошовому виразі, але не менше 100 наданих для оформлення імпорتنих та/або експортних декларацій або загальної суми сплачених митних платежів не менше 300000 євро.»

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція): конвенція від 18.05.1973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_643/para0981#o981

2. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації: стандарт від 01.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976_003/para0493#o493

3. Golden List, http://www.rs.ge/Default.aspx?sec_id=5277&lang=2

Жарова О.П.

аспірант,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕТАПИ ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

За роки становлення України як незалежної держави її органи влади та державні структури, у тому числі вищі навчальні заклади, постійно удосконалювалися, реорганізовувалися та проходили адаптацію відповідно до вимог часу, саме тому ми вважаємо доцільним звернути увагу на становлення ВНЗ в незалежній Україні. Отже, процес становлення ВНЗ в Україні відбувався у декілька етапів:

1) 1991-1996 роки – підготовка та початок створення законодавчої бази національної системи освіти. Цей етап характеризується визначенням основ державної політики у сфері вищої освіти, розробленням системи державного управління вищою освітою в Україні; закріпленням правових, організаційних та фінансових засад функціонування системи освіти України; регламентуванням низки адміністративно-процедурних питань у відносинах державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти (зокрема, вищої) щодо створення та регламентації функціонування вищих навчальних закладів (їх реорганізації, ліквідації і т.д.) [1, с. 262]. До цього періоду слід віднести такі нормативно-правові акти: Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 1060-XII, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII, Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896; Указ Президента України «Про положення про національний заклад (установу України)» від 16 червня 1995 року № 451/95; постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів» від 5 квітня 1994 р. № 228; «Про ліцензування, атестацію та акредитацію вищих навчальних закладів» від 12 лютого 1996 р. № 200 та ін. Не зважаючи на те, що більшість нормативно-правових актів цього періоду

втрапили свою чинність або зазнали значних змін, вони відіграють величезну роль у становленні і подальшому розвитку законодавства у галузі освіти.

2) 1996-2001 рр. – удосконалення базового законодавства про освіту у зв'язку із прийняттям Конституції України, внесення змін і доповнень до вже існуючих нормативно-правових актів і створення нових; ухвалення Закону України «Про ратифікацію Конвенції про визначення кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» від 3 грудня 1999 р. № 1273-XIV, із набранням чинності якого в Україні розпочався процес реалізації Болонського процесу. О.В. Горпинич та В.О. Салов зазначають, що впродовж зазначеного терміну у роботі з ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів з'явилася унормованість, системність та упорядкованість [2, с. 39]. Встановлена система забезпечила можливість державного регулювання процесу надання освітніх послуг і захист інтересів їх споживачів.

3) 2002-2012 рр. – формування нормативно-правової бази в галузі освіти України шляхом ухвалення низки законів, що визначають стратегію розвитку національної системи освіти, закріплюють її нормативи, стандарти, вимоги; законодавчо регулюють відносини всіх структурних підрозділів освіти; затвердження стратегічного плану дій – Національної доктрини розвитку освіти (затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002) [3]; забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти, підвищення її якості та доступності, коригування завдань та заходів згідно із загальним завданням – інтеграцією до європейського освітнього простору.

Стратегічною метою державної політики на цьому етапі стало встановлення та введення європейських соціальних, економічних та демократичних стандартів взаємовідносин людини, суспільства і держави [4, с. 209].

Серед важливих законодавчих актів на цьому етапі слід відзначити такі: Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV, що послугував відправною точкою для прийняття підзаконних нормативно-правових актів, дія яких стосується регулювання відповідних адміністративно-процедурних відносин у сфері вищої освіти в Україні [5]. До таких відносяться: Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України (Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 р. № 49); Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» від 4 липня 2005 р. № 1013/2005; накази та рішення колегії МОН України: «Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника розвитку та інтеграції в європейське співтовариство» (рішення від 27 лютого 2004 р. № 3/1-4), «Про затвердження в вищих навчальних закладах Європейської кредитно-трансферної системи» (наказ від 16 жовтня 2009 р. № 949) та ін.

Таким чином, у зазначеному періоді була створена система регламентації діяльності вищих навчальних закладів на основі процедур їх ліцензування, акредитації та атестації, впроваджено державні та галузеві стандарти вищої освіти, сформовано і впроваджено процедури контролю за організацією діяльності вищого навчального закладу в Україні.

4) 2013 рік – по теперішній час – Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 року; реформування законодавства про вищу

освіту. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти. Розроблення Національної стратегії було зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір [6].

На нашу думку, виділення названих етапів дозволяє відокремити й обґрунтувати системні зміни, що відбувалися у сфері вищої освіти в Україні у зазначені проміжки часу.

Список використаних джерел:

1. Губерська Л. Р. Основні етапи розвитку нормативно-правового регулювання адміністративно-процедурної діяльності у сфері вищої освіти в Україні / Л. Р. Губерська. // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 1. – С. 261-268.
2. Горпинич О.В. Еволюція процедур ліцензування та акредитації спеціальностей/ О.В.Горпинич, В.О.Салов// Управління якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: Наук.-метод. конференція, 15-16 березня 2012: Збірник тез доповідей. – 2012. – С. 37-42.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
4. Приходько І. П. Основні етапи розвитку державного управління системою вищої освіти в аграрному секторі / І. П. Приходько. // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2010. – № 4. – С. 205–214.
5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.04.2004 № 1629-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 17.04.2004 № 347/2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

Малік Д.К., Терещук Р.Р.

курсанти,

Науковий керівник: Лаврентєв О.М.

кандидат наук фізичного виховання та спорту,

професор, полковник податкової міліції,

Університет фіскальної служби України

ПРОБЛЕМАТИКА НЕСТАЧІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Розвиток фізичної культури і спорту є однією з найбільш важливих складових частин державної соціально-економічної політики. Основна мета політики держави в галузі фізичної культури і спорту – це ефективне використання їх можливостей в оздоровленні нації, виховання молоді, формування здорового способу життя і гідний виступ українських спортсменів на найбільших міжнародних форумах.

Відзначається, що в Україні загострилася проблема зі станом здоров'я населення, збільшилася кількість людей, які вживають наркотики, зловживають алкоголем і пристрастилися до куріння. В даний час фізичною культурою і спортом в країні займається всього 8-10% населення, тоді як в економічно розвинених країнах світу цей показник досягає 40-60%. Найгострішою проблемою, яка вимагає термінового вирішення, є низька фізична підготовленість і фізичний розвиток молоді та студентів ВНЗ. Реальний обсяг рухової активності не забезпечує повноцінного розвитку і зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Збільшується число студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи.

Сучасні умови життя висувають високі вимоги до організму людини і характеризуються підвищеним ступенем екстремальності. Пов'язано це не тільки з особливостями навколишнього середовища, що зумовлюють несприятливу екологічну обстановку, але і з більшістю факторів соціальної, економічної і психологічної природи. Перш за все, необхідно відзначити, що і сьогодні не втратило своєї актуальності положення про необхідність найширшого розповсюдження різних видів фізичної культури і спорту серед різноманітних верств населення. Очевидно, що систематичні заняття різними видами фізичних вправ в найрізноманітніших формах сприятимуть підвищенню загальної збалансованості організму сучасних жителів до несприятливих впливів різного характеру [6].

Особливо гострою ця проблема є відносно нашого підростаючого покоління. Істотне падіння рівня фізичного здоров'я серед молоді, поширення серед них різних захворювань ставить під загрозу економічну, інтелектуальну і соціальну стабільність нашого суспільства в самій недалекій перспективі. На жаль, в останні роки доводиться констатувати виражене падіння рівня фізичного виховання як серед школярів, так і серед молоді в навчальних закладах. Спостерігається не тільки необґрунтоване зменшення часу занять фізичною культурою і спортом серед школярів і студентів, але, що найсумніше, падіння престижності здорового способу життя, систематичних занять спортом, не кажучи вже про стрімке падіння престижності в суспільстві професій шкільного вчителя фізичної культури, тренера в спортивних ВНЗ різної спрямованості. Не менш важливою проблемою є також питання щодо підготовки кваліфікованих кадрів у галузі фізичного виховання [4].

Стан фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України показує, що у ВНЗ та їх спортивних клубах не розуміють, що саме вища школа є останнім кроком майбутніх фахівців до самостійної життєдіяльності і саме це покладає на них велику відповідальність за стан здоров'я та фізичної підготовленості студентів.

Таким чином, в даному питанні назріла гостра необхідність перегляду навчальних планів з метою приведення їх у відповідність зі специфікою конкретної спеціальності. Разом з тим, не можна не відзначити, що сам процес підготовки кадрів у галузі фізичного виховання в цілому відповідає сучасним вимогам. Сформовані за багато десятиліть традиції і методики навчання ще дозволяють готувати конкурентоспроможних фахівців з фізичного виховання в багатьох ВНЗ країни. В межах вищих навчальних установ не приділяється достатньої уваги на засіданнях рад ректорів, радах вищих навчальних закладів, не проробляється достатньо роботи для збереження

чотирьохгодинного стандартного графіку проведення занять та щосеместрового заліку з фізичного виховання. Фізичний розвиток в Україні поступово гине. Однак очевидна тенденція до перебігу даного процесу, пов'язана як з об'єктивними причинами:

- старіння висококласних викладацьких кадрів вищої кваліфікації;
- відсутність серйозної фінансової підтримки матеріально-технічного забезпечення навчального процесу;
- активна байдужість з боку держави на низький показник у галузі фізичної підготовки та здоров'я молоді [1].

Також існує низка конкретних суб'єктивних думок, які в першу чергу пов'язані з небажанням, а в більшості випадків, і невмінням, перебудови навчального процесу відповідно до реалій і потреб сучасного життя.

В даному питанні вже давно назріла необхідність якісного прориву, пов'язана як з відкриттям нових привабливих і конкурентоспроможних спеціальностей з фізичного виховання і спорту, так і з організацією їх повноцінного матеріального забезпечення, своєрідною «прив'язкою» до потреб життя суспільства в сучасних соціально-економічних умовах [5].

Разом з тим, очевидно, що розвиток фізичної культури і спорту на абсолютно новому якісному рівні є однією з найбільш актуальних складових життя сучасного суспільства, рішення якої буде сприяти гармонійному розвитку всіх його представників. Виходячи з цього нам потрібні прямі рішення з боку державної влади, а також зміни у деяких сферах життя.

Одна з основних проблем, це економічна сфера. Держава повинна краще фінансувати спортивну ланку населення, яка представляє інтереси держави і не тільки. Підвищення заробітної платні спеціалістам всіх ланок спортивної сфери. Створити шляхи заохочення для спортсменів – заслужених майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу, майстрів спорту України та всіх хто має спортивне звання. Тому що в першу чергу, підвищення преміальних та створення інших видів заохочень для переможців буде мотиваційним поштовхом для молоді і призведе до більш продуктивних виступів на міжнародній арені (зокрема Олімпійських іграх), що в свою чергу приверне увагу молодих спортсменів – початківців [3].

Чітко з'являється необхідність створення ефективних засобів масової інформації, тобто джерел, які будуть підвищувати рівень спортивної агітації, а саме розповсюдження об'ємної рекламної кампанії про користь спорту, розповсюдження та піар каналів з спортивними новинами та трансляцією спортивних змагань. Влаштувати умови ще на начальному рівні та намагатися привернути увагу до спорту ще раннього віку, шляхом побудови спортивних майданчиків, безкоштовних тренажерів, державних спортивних комплексів для дітей та дорослих. Реформування системи фінансування та розподілу грошей на обласні центри. При виділенні коштів із бюджету на область до районних центрів та селищ фактично нічого не надходить. Потрібно встановити чіткі правила розподілу грошей на райони та вивести персональні лінії надходження грошей безпосередньо до центрів розвитку молоді та спорту. Також потрібно враховувати той факт, що спортивну діяльність може фінансувати не тільки державний бюджет, а ще й меценати. Так як держава має на меті якомога більше скоротити витрати із бюджету то в її інтересах було б привернути увагу закордонних

приватних інвесторів та меценатів задля фінансування вітчизняних спортсменів, молодіжних спортивних організацій тощо [2].

Не менш важливою є необхідність запозичення досвіду у економічно розвинених держав. Так, наприклад, у США дуже високим є рівень розвитку спорту серед студентів; в Італії та Іспанії дуже високий рівень фізичної підготовки в правоохоронних органах, а в Норвегії взагалі з кожного громадянина йде певне відрахування від доходу на олімпійський розвиток.

Ми з впевненістю вважаємо, що запропоновані нами заходи сприятимуть чіткому і правильному реформуванню державної політики у сфері фізичного виховання та спорту. Створення національних програм спрямованих на розвиток спортивної молоді призведе до стрімкої популяризації та підвищенню рівня фізичної культури. Можливість залучення вітчизняних та іноземних інвесторів дозволить збільшити суму фінансових потоків для розвитку спортивної інфраструктури, що потягне за собою покращення умов та можливостей для фізичного збагачення українського населення. Ми сформуємо фізично сильне та активне покоління, яке з гордістю і честю представлятиме Україну на міжнародній арені. Цим самим ми створимо європейські умови для роботи викладачам та вмотивуємо суспільство до здорового розвитку і шляху в світле майбутнє України!

Список використаних джерел:

1. Луценка Л. С., Шепеленко Т. В., Лучко О. Р. «Аквааеробіка у фізичному вихованні як засіб підвищення фізичної активності студентів // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 2.
2. Баламутова Н.М., Положий В. М., Кисельов Л. Ф. «Оздоровча аквааеробіка як засіб гідрореабілітації студентів спеціальних медичних груп». Національний Університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» // Фізичне виховання студентів № 1/ 2011 – С. 13.
3. Повзун А. А. Біоритмологічна оцінка ролі фізичної культури в організації оздоровчої роботи у вузі / А. А. Повзун, В. Д. Повзун, В. О. Апокін // Теорія і практика фізичної культури. – 2013. – № 2. – С. 85-88.
4. Ульянов Д. А. Вплив фізкультурно-оздоровчої діяльності на формування у студентів потреби у здоровому способі життя /Д. А. Ульянов, Т. Р. Коваленко, А. П. Шклярченко // Теорія і практика фізичної культури. – 2013. – № 6. – С. 40-41.
5. Паничів В. С. Фізична культура і спорт: методологія, теорія, практика: навч. посібник для студ. высш. навч. закладів / В. С. Паничів, А. А. Нестеров; під заг. ред. Н. Н. Малікова. – 3-е изд. – М: Видавничий центр «Академія», 2009. – 528 с.

Malik D.K.

Cadet,

University of the State Fiscal Service of Ukraine

LEGAL ANALYSIS OF CORRUPTION AND WAYS TO COMBAT BRIBERY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Integrity is inseparable from freedom, corruption of despotism.

A. France

Today, even though the plight of the country when political collapse, economic and humanitarian crises, Ukraine still maintains the level of the Ukrainian education system according to the European and even world level while observing the relevant standards. But even if these positive traits in the system of education of Ukraine there are also negative factors and one of major corruption, ambiguous impact on the indicators of the level of education of Ukraine on the international level. In our time quite fast-paced fight with the «yoke» of the country that is quite deftly curls at the neck of the Ukraine, but no less quickly developed plans for the development of this negative factor in all spheres of our life and the education sector is no exception. It was a fairly common problem with student achievement through bribery among students at the University. How would it sound ironic, but the absolute majority of the students, denouncing corruption, themselves ready to give bribes. Most young people who study at the University agrees to offer a bribe to the teacher, that is «a stick in the wheel of education.» Students openly do not complain about the facts of corruption, because they believe that it will not change the situation for the better. That is, perfectly realizing that the initiator and a point of reference is himself, the student who gives money for the improvement of index in education, argues that from the fact that it will stop giving a bribe and will prevent anti-corruption policy on your surroundings, it will not give positive results, although compensation low intelligence-money long enough is a positive achievement for some people.

We like and understand that bribery is bad, that it is a serious criminal liability (article 368, 369, criminal code) but formed a system of several tens or even hundreds of years, which led to total disorder not one higher educational institution, striding forward and more and more is in the educational system. Regular student will not be able to break this dissonance of educational institutions, and therefore to give a bribe. This is the mentality of the Ukrainian people [1].

One of the problems of bribing student teacher is also insufficient awareness of their illegal actions. Regular student is not completely understood the gravity of his acts, he had heard somewhere that corruption is like a negative factor, but since it is not punished almost no one student, it will improve performance in teaching or even provide him security and integrity in the event of a fall and the threat of exclusion from the University due to lack of basic knowledge. In our country such a phenomenon as corruption in universities, pay enough or you could even say, does not pay attention through the insignificance compared to the overall public level of corruption in the country. We all perfectly understand and see how official statistics and practical activities on industries, public enterprises, organizations and anywhere, any issue can be solved by bribing. We just don't know of other options, and are on the wrong path with the University, and some even from school.

Understanding that any original problem can be solved wisely, logical thinking, and through the development of strategic plans for overcoming the problems long ago nobody takes into consideration because all issues can be solved much easier.

In fact, corruption in University leads to significant distress and conceived many State-level issues. For example, due to the fact that the student was takers all the questions by the end the country will get an inexperienced, an unprofessional observer, poor quality and in accordance with the profession competent leader with what goes bad organization of the Department in the future leads to emergency problems in some areas of social and State development. This is supported by the problem of human resource crisis which last several years gaining significant momentum in the various areas of the State and social development, which in turn leads to a significant deterioration of the social level of the country [4, p. 37].

On the basis of the project, which was conducted during September – December 2014 «Community Center» time «with the financial assistance of the International Renaissance Foundation, on the theme:» relevant to the corruption of student/faculty/admin. Apparatus, determination of its species and the development of mechanisms to overcome only 37.7% of the students never faced with the phenomenon of corruption in the University. Have experience of direct contact with the manifestations of corruption 33.2% of the students, and even 29.1% have heard about such examples from people that experience with them personally. The most common, according to the students, are manifestations of corruption during the Assembly of tests and exams, so consider 74.6% of students. The relatively widespread corruption also during defending theses (23.3%) and in case of danger of expulsion from the UNIVERSITY (22.9%) can make a conclusion that the extremely ambiguous is the evaluation of the students of the phenomenon of corruption in UNIVERSITIES for 35.1% students of corruption is one of the possible ways to solve problems, 31.1% regard it as a crime, and yet 20.8% – as the norm of social life. Accordingly, only every third student evaluates corruption in higher education institutions of purely negative [2]

Therefore, on the basis of sociological research, practical knowledge and proof of the irresistible fact corruption in UNIVERSITIES would be wise to offer a tough anti-corruption policy of the State with the support of faculty members. At the moment, the average salary of a teacher in the University is four thousand UAH, that in our time with keeping the family and solving genre-communal problems is too small. Based on this arguments can say that most teachers take bribes because of insufficient salary and a rather passive attitude of the State authorities to all educational bodies in General.

We believe that to solve this problem you need to make to the law of Ukraine «on State service» needed in article 35, add to the mandatory annual leave of 30 days tickets to public resorts and recreation for the public servant and the whole family [6].

We should make as favorable, promising and profitable conditions for scientific workers and teachers, in order to guarantee stable and anti-corruption work in universities, as well as boost productivity, improve the quality of work, the efficiency of social production and improving on this basis material and cultural standard of living of workers, strengthen labor discipline and the gradual transformation of the labor for the benefit of society in the first vital need of every human properly as it is stated in the code of laws on labor [5].

It will be a significant step in the field of issues related to corruption in universities. You also need to make changes to the Criminal Code of Ukraine, namely: Article 368 part 1 change on the punishment of two to five to seven years of imprisonment and the deprivation of right to hold teachers' posts or engaged in teaching [3].

There are also solutions; you can connect the issue of awareness and social prevalence. Bring corruption in higher education institutions in common coverage and show seriousness of problems that will haunt the pretty gravity of penalties. Nowadays, people are the most lucid and aware through the media (media). Therefore, if taking advantage of this influential lever of State for responsibility and a practical example that will express a tough and not insidious anti-corruption policies, which will apply to anyone who wants to jump on the shadow side of earnings or so-called «easy» money you will get informed and until society, the status of the UNIVERSITY is able to compete with international universities will be able to consolidate the work of a public servant at the prestigious level and eventually improve the social level of the country.

References:

1. The law on prevention of corruption «(Supreme Council of Ukraine, 2014, no. 49, 2056; 2015, # 17, art. 118.
2. Sociological poll, conducted by the Foundation «Democratic initiatives» named Kitten. electronic access mode: http://2008.dif.org.ua/uploads/Corruption_in_higher_education.pdf.
3. The Criminal Code of Ukraine dated April 6, 2001. – № 16. – Article 368
4. Bolotina n. human right to social security in Ukraine: the problem of terms and concepts / n. Bolotina // law of Ukraine. – 2011. – No 4. – P. 35-39.
5. Labor Code of Ukraine/Approved the law of Ukraine law of 24.12.2015 N 911-VIII / 911-19.
6. Bill No. 2490 «on the civil service» from May 1, 2016 p.

Павліченко Є.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Донецький юридичний інститут МВС України*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сьогодні головною метою реформування публічної адміністрації є формування ефективної системи публічної адміністрації, що спроможна буде надавати якісні публічні послуги громадянам нашої держави на рівні, що відповідає європейським стандартам, а також забезпечувати оптимальне використання публічних коштів та буде здатна вчасно і адекватно реагувати на соціально-економічні, зовнішньо – політичні та інші виклики.

Чинна публічна адміністрація в Україні не відповідає стратегічному курсу держави до демократії та європейських стандартів належного врядування, оскільки залишається неефективною, схильною до корупції, внутрішньо суперечливою, надмірно централізованою, заритою від суспільства, громіздкою і відірваною від потреб людини.

Зараз простежується відсутність паритетних засад у відносинах приватних осіб з органами публічної адміністрації, що має вираження у неналежному правовому регулюванні відносин між приватними особами та органами публічної адміністрації, існування фактичної переваги прав та інтересів чиновників, формалізм, бюрократія, корупція, існують проблеми доступу до публічної адміністрації, відсутній або неефективний порядок адміністративного оскарження рішень, дій та бездіяльності публічної адміністрації, спостерігається затягування процесу становлення системи адміністративних судів, їх перевантаженість та довгі строки розгляду справ. Все це свідчить про необхідність реформування публічної адміністрації в Україні на місцевому на регіональному рівнях.

Реформування публічної адміністрації на місцевому рівні повинно забезпечувати становлення та розвиток місцевого самоврядування, органи якого спроможні будуть надавати відповідно до законодавства якісні публічні послуги громадянам під свою відповідальність і забезпечувати поліпшення якості життя людини у територіальних громадах.

Органи місцевого самоврядування повинні мати необхідні повноваження і ресурси для надання більшості публічних послуг, які потребує населення, в органах місцевого самоврядування мають працювати під контролем відповідних органів виконавчої влади посадові особи, які б могли забезпечувати надання адміністративних послуг, за якими часто звертаються громадяни нашої держави.

Реформування публічної адміністрації стосується кожного громадянина нашої країни, оскільки воно повинно бути направлено на раціональне та справедливе правове регулювання процедурних відносин органів публічної адміністрації та громадян. Адміністративна процедура повинна бути простою та ефективною, а держава повинна гарантувати кожній особі право на неупереджене та чесне вирішення її справи протягом розумного строку. Особливої уваги заслуговують процедурні гарантії захисту прав приватних осіб: забезпечення права особи бути вислуханою перед прийняттям адміністративного акта, який може на неї негативно вплинути, надання особі доступу до матеріалів справи, на основі яких приймається рішення, обмеження дискреційних повноважень органів, обов'язкового мотивування адміністративного акта, який може негативно вплинути на особу, визнання права особи на допомогу на представництво в адміністративній процедурі, повідомлення особі порядку оскарження адміністративного акта та забезпечення засобів правового захисту від нього, а також кожній особі повинно гарантуватись право на відшкодування збитків, завданих їх публічною адміністрацією [1, с. 253-254].

На законодавчому рівні повинні бути закріплені всі права особи, а також повинно бути врегульоване питання «втручальних впроваджень»- випадків, коли прийняте рішення, яке зачіпає права та законні інтереси конкретної особи, здійснюється органом публічної адміністрації за власною ініціативою, регулювання в таких випадках має бути спрямоване на захист прав приватних осіб, враховувати їх інтереси при прийнятті рішень.

Окремим важливим заходом, спрямованим на вдосконалення механізму правового регулювання надання адміністративних послуг, сучасні вчені вважають уніфікацію неюрисдикційних адміністративних процедур. На думку

О.П. Рябченко, така уніфікація може бути проведена за двома напрямками: процедурний порядок здійснення та процедурна форма закріплення відповідних дій. При цьому останній напрям може бути реалізований шляхом проведення комплексної уніфікації на державному та галузевих рівнях, а щодо процедурного порядку здійснення визначено, що його слід закріпити на рівні законодавчого акта- процедурного кодексу [2, с. 64].

Одним із важливих кроків реформи публічної адміністрації має бути широке впровадження доктрини адміністративних послуг, оскільки визнання людини, її життя і здоров'я, честі та гідності є найвищою соціальною цінністю і вимагає переосмислення ролі держави та впровадження радикальних змін у відносини між владою та громадянами.

Адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень уповноваженим суб'єктом, що відповідно до закону забезпечує юридичне оформлення умов реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів за їх заявою. Згідно ст. 2 Закону України «Про адміністративні послуги», адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної чи юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та обов'язків такої особи відповідно до закону [3, с. 152].

Сучасний стан надання адміністративних послуг характеризується такими недоліками як: наявність необґрунтованих видів адміністративних послуг; подрібнення адміністративних послуг на окремі платні послуги; перекладання обов'язків адміністративних органів щодо збирання довідок, візування, погоджень на приватних осіб; необґрунтовано високі розміри плати за окремі види послуг; обмеженість днів та годин прийому громадян; проблеми доступу до інформації необхідної для отримання адміністративних послуг; необґрунтовано великі строки для надання окремих послуг; суперечливе правове регулювання та неналежне регулювання процедурних питань; фактичне зобов'язання приватних осіб отримувати супутні платні послуги та сплачувати добровільні внески.

Для покращення якості надання адміністративних послуг необхідно:

- 1) інституційно розмежувати органи, які займаються виробленням політики та органи, які займаються поточним адмініструванням;
- 2) мінізувати обсяг та номенклатуру адміністративних послуг та залишити лише ті послуги, які зумовлені публічними інтересами;
- 3) максимально децентралізувати надання адміністративних послуг;
- 4) регламентувати процедуру надання адміністративних послуг;
- 5) створити такі умови, щоб суб'єкти, які надають адміністративні послуги, в питанні внутрішньої організації діяльності могли діяти за принципами приватного сектору;
- 6) виробити стандарти надання адміністративних послуг; створювати «універсами послуг», що дозволить особі в одному місці отримати всі або найбільш поширені адміністративні послуги;
- 7) законодавчо закріпити «адміністративний збір», який повинен стягуватися за надання адміністративних послуг;
- 8) організації електронного документообігу в органах публічної адміністрації,
- 9) застосування електронного цифрового підпису;

10) інформування громадськості про діяльність органів публічної влади із застосуванням інформаційних мережевих технологій;

11) запровадження електронних консультацій з громадкістю з питань формування та реалізації державної політики;

12) розгляду електронних звернень фізичних та юридичних осіб;

13) надання органами публічної адміністрації адміністративних послуг дистанційно завдяки використанню інформаційних технологій;

14) вдосконалення організації надання адміністративних послуг, делегування та впровадження конкуренції, підвищення стандартів послуг.

Список використаних джерел:

1. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно правове забезпечення реалізації та захисту: Наукове видання / За заг. ред. В.Б. Аверянова. – К.: Наукова думка, 2007. – С. 253-254.

2. Рябченко О.П. Уніфікація адміністративних процедур у правоохоронній діяльності міліції як гарантія законності їх здійснення // Теорія та практика забезпечення якісного управління в сфері діяльності Міністерства внутрішніх справ: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27 листопада 2009 р. / Упорядники: Т.О. Проценко, І.П. Голосніченко, О.Г. Циганов, П.П. Кульчицький/ За заг. ред. Т.О. Проценка. – К.: ДНДІ МВС України, 2009. – С. 64.

3. Науково-практичний коментар до Закону України « Про адміністративні послуги»/ За аг. ред. В.П. Тимошука. – К.: ФОП Москаленко О.М. – 15 с.

Панькова З.Л.

аспірант,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В Україні на сьогоднішній день відбувається реалізація адміністративної реформи. Здійснено вагомий внесок в розвиток законодавчого регулювання інституту адміністративних послуг, правові норми віднайшли своє вдале практичне застосування.

Однак, якщо стрімко розвиватися інститут адміністративних послуг в Україні почав з 2012 року, то у країнах Європи інститут адміністративних послуг розпочав своє функціонування на початку 90 –х років минулого століття.

Оскільки процес становлення цієї системи в нашій державі й досі триває, беззаперечно корисним для нас є зарубіжний досвід надання адміністративних послуг, який дозволить нам виробити шляхи та напрями удосконалення інституту адміністративних послуг.

Яскравим прикладом належного функціонування інституту адміністративних послуг є федеративна республіка Німеччина.

Аналогом центрів надання адміністративних послуг є так звані – «універсами послуг». Децентралізація державної влади дозволяє кожному

місту створювати свій «універсам послуг», який може кардинально відрізнятись від такого ж універсаму у іншому місті. Особливістю «універсамів послуг» є те, що вони є загальнодоступними, а якість та швидкість їх надання є пріоритетом для органів державної влади.

Будь-який громадянин Німеччини незалежно від місця проживання, реєстрації може отримати ту чи іншу адміністративну послугу день в день починаючи від отримання паспорта до більш складних питань – реєстрації бізнесу.

Якщо в дуже маленьких містечках універсами послуг мають вузький спектр послуг, що можуть надаватися, консультування реєстраторами надається з будь – якого питання, перелік документів, що необхідний для отримання адміністративної послуги надається та роз'яснюється державним реєстратором.

Ще однією перевагою універсамів послуг у Німеччині є почерговий графік роботи реєстраторів, адміністративну послугу можливо отримати починаючи з 7-00 ранку і до 21-00 вечора, субота є робочим днем, неділя – неповним робочим днем. Тобто, громадяни, можуть отримувати послуги без черг та в зручний для себе час. На сьогодні Україна почала впроваджувати подібний графік роботи, однак дані зміни стосуються лише великих міст, обласних центрів, однак далеко не у кожному містечку взагалі існує центр надання адміністративних послуг, а якщо й існує, то графік роботи його ідентичний будь-якій державній установі, що функціонує у цьому містечку.

У Нідерландах система «універсамів послуг» вважається однією із кращих у Європі. Пропонуємо звернути увагу на діяльність «універсаму послуг» муніципалітету міста Гаага (Den Haag), який є одним із найкращих універсамів у Нідерландах.

Так, система «універсамів послуг» у м. Гаага є дворівневою: перший рівень утворює центральний «універсам послуг» (офіс для громадян) на загальноміському рівні; другий рівень складається з 7 офісів у різних районах міста. Деякі послуги можна отримати лише в центральному офісі, зокрема вирішення питань мігрантів, отримання ліцензій, дозволів на продаж алкоголю тощо. «Універсам послуг» здійснює прийом споживачів протягом п'яти робочих днів на тиждень. Упродовж чотирьох днів установа функціонує протягом першої половини робочого дня (з 8:00 до 14:00). Водночас раз на тиждень кожен із універсамів працює за спеціальним «вечірнім» графіком прийому звернень: з 12:00 до 20:00. До того ж день «вечірньої» роботи у кожному із 8 наявних у місті універсамів обрано так, щоб ці дні у різних універсамах не збігались. При цьому у вівторок, середу та четвер «вечірнього» графіка роботи дотримуються одразу декілька універсамів [1, с. 262–263].

Найближчий із країн Європи сусід України – Республіка Польща, почала адміністративну реформу ще на початку 2000-х років. У Польщі функціонують Відділи обслуговування мешканців.

Окрім реалізації своїх основних завдань, Відділи також виконують інформаційну функцію, а саме: запуск електронної системи обслуговування мешканців, що має скоротити або ж цілком виключити потребу використання паперових документів після поширення електронних підписів [2].

На нашу думку взірцем реформування інститут адміністративних послуг є Канада.

Ще у липні 1997 року Канадським Центром розвитку менеджменту з метою прискорення модернізації надання та покращання доступу до послуг публічного сектора в Канаді була заснована Мережа обслуговування (The Citizen-Centred Service Network (CCSN)) [3].

Окрім уже відомих «універсамів послуг» в Канаді функціонують «кіоски з самообслуговування», де особа могла самостійно віднайти повну інформацію, що стосується надання тієї чи іншої послуги тощо.

Головною метою реформування інституту адміністративних послуг в Канаді було чітке орієнтування на потреби споживача. Нагляд та контроль за якістю надання адміністративних послуг у Канаді веде спеціально створена Служба за надання послуг. Дана служба складається із 200 експертів – переважне число яких є науковцями в галузі державного управління, наявність такої Служби забезпечує постійне вдосконалення якості надання адміністративних послуг.

З огляду на вище наведене, можна зробити висновок, що зарубіжний досвід Німеччини, Нідерландів, Польщі, Канади може стати одним із пріоритетних для підвищення якості надання адміністративних послуг в Україні.

Рекомендаціями для розвитку системи надання адміністративних послуг можуть бути:

- удосконалення роботи Єдиного державного порталу адміністративних послуг (ЄДПАП);
- створення більшої кількості центрів надання адміністративних послуг, максимально орієнтованих на споживача, із удосконаленим та зручним для громадян графіком роботи;
- необхідно впроваджувати мобільні центри надання адміністративних послуг, з метою доступності адміністративних послуг для споживачів;
- детальний відбір працівників до центрів надання адміністративних послуг, стимулювання та заохочення працівників преміями, підвищенням заробітної плати, регулярне підвищення кваліфікації;
- з метою покращення якості та здійснення громадського контролю за наданням адміністративних послуг необхідно налагодити зворотній зв'язок між органами публічної влади, центрами надання адміністративних послуг та населенням.

Список використаних джерел:

1. Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності : практ. посіб. / за заг. ред. В. П. Тимошука. – Вид. 2-ге, допов. і доопрац. – Київ : СПД Москаленко О. М., 2011. – С. 432.
2. Драган І. О. Організація надання публічних послуг населенню органами влади: зарубіжні практики [Електронний ресурс] / І. О. Драган. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=703>
3. Писаренко Г. М. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг [Електронний ресурс] / Г. М. Писаренко // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – Вип. 34. – С. 173–177. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v34/34.pdf>

Папій Т.О.

студентка

Науковий керівник: Куш О.Є.

кандидат юридичних наук, доцент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Сучасний розвиток суспільних відносин вказує на необхідність підвищення ефективності державного управління. Це можливо здійснити шляхом стимулювання суб'єктів адміністративного права обирати найбільш оптимальний з допустимих варіантів поведінки. У зв'язку з цим поряд з принципом «влада-підпорядкування», який домінує в адміністративно-правових відносинах, запроваджуються правові засоби, що засновані на договірних засадах. Мова йде про адміністративний договір.

Згідно з п. 14 ч. 1 ст. 3 КАС України адміністративний договір – це дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією із сторін угоди [1]. Однак дане визначення повноцінно не розкриває сутність та можливості застосування такого роду договорів. У зв'язку з цим адміністративний договір став предметом дослідження українських правників-науковців, серед яких на сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння цього правового явища.

Адміністративний договір – це, перш за все, різновид публічно-правового договору. Він посідає проміжне місце в системі публічно-правових зв'язків, знаходячись, з одного боку, між договором приватноправового характеру, якому притаманна рівноправність сторін, а з другого – адміністративним актом, що виражає одностороннє владне волевиявлення органу державного управління [2, с. 150]. Тобто адміністративний договір має дуалістичний характер, поєднуючи в собі ознаки цих двох правових документів. Спираючись на дане твердження, адміністративний договір можна характеризувати за наступними критеріями:

1) мета договору: якщо у приватному праві визначальним є приватний інтерес фізичних та юридичних осіб, їх зацікавленість у результатах договірних відносин, то в публічно-правовій сфері пріоритетними є суспільно значущі дії. Через адміністративний договір суб'єкти публічного права виконують покладені на них завдання та функції держави;

2) суб'єкти договору: спираючись на дефініцію адміністративного договору в КАС України, можна зробити висновок, що одна із сторін договору обов'язково повинна бути суб'єктом владних повноважень, причому можливість укладення такого договору має належати до його компетенції;

3) свобода волевиявлення сторін. К. Афанасьєв приділяє засадам добровільності пріоритетне значення, спираючись на думки правників, які обґрунтовують свою позицію природою договірних відносин [3, с. 89; с. 96-97]. У той же час, Р. О. Куйбіда стверджує, що для адміністративного договору не властиві повною мірою засади вільного волевиявлення, свободи договору, юридичної рівності, що характерні для регулювання цивільних

договорів, оскільки адміністративні договори служать забезпеченню, в першу чергу, публічних інтересів [4, с. 286];

4) юридична рівність/нерівність сторін договору: даний аспект залежить насамперед від суб'єктного складу договору. Так, К. Сперанська виділяла адміністративні угоди, по-перше, між формально рівноправними суб'єктами, тобто між двома юридичними особами публічного права, між двома громадськими організаціями, а також між приватними громадянами у сфері виконання ними публічних обов'язків; по-друге, публічні угоди між нерівноправними суб'єктами, тобто між адміністративним органом або публічною установою, з однієї сторони, і приватною організацією або приватною особою – з іншої [5, с. 193];

5) правова підстава виникнення: адміністративні договори можуть укладатися на основі як нормативного (наприклад, ЗУ «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.1997), так і правозастосовного акту (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р № 1288 «Про затвердження Положення про механізм розрахунків під час закупівлі сільськогосподарської продукції і продовольства для державних потреб та їх реалізації з державних ресурсів через біржовий товарний ринок»);

6) нормативність договору: більшість дослідників схиляються до того, що адміністративний договір є індивідуально-правовим актом, тобто його дія поширюється лише на визначене коло суб'єктів і він застосовується одноразово.

Однак практика Кабінету Міністрів України щодо укладання договорів з об'єднаннями профспілок, підприємців і промисловців свідчить про інше. Так, 6 вересня 1999 р. між Кабінетом Міністрів України і Конфедерацією роботодавців України та профспілковими об'єднаннями було укладено Генеральну угоду на 1999-2000 роки. У розділі «Загальні положення» встановлено, що угода поширюється на всіх суб'єктів, незалежно від форми власності і господарювання, що свідчить про її нормативний характер [6, с. 104]. Отже, адміністративні договори можуть мати як індивідуально-правовий, так і нормативний характер.

Таким чином, адміністративний договір є складним та багатоаспектним правовим явищем. Як відносно новий та перспективний засіб публічно-управлінської діяльності, адміністративний договір потребує подальшої розробки на законодавчому рівні з метою закріплення вже здобутих теоретичних напрацювань у сфері. Такий підхід допоможе удосконалити та розширити практику застосування адміністративного договору.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: від 06.07.2005 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446 (з наст. змін. та допов.).
2. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с.
3. Афанасьєв К. К. Адміністративні договори: реалії та перспективи: Монографія / МВС України, Луган. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України; [Наук. ред. канд. юрид. наук, проф. Ю.П. Битяк]. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. – 320 с.
4. Куйбіда Р. О. Межі адміністративної юрисдикції – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v35/62.pdf>

5. Жароїд І. В. Адміністративні договори як форма реалізації компетенції апарату державного управління України // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1-2 (13-14). – С. 192-197.

6. Битяк Ю. Правова природа адміністративних договорів / Ю. Битяк, О. Константиї // Вісник Академії правових наук України. – Х. : Право, 2001. – № 3(26). – С. 101-109.

Пасько Т.Г.

аспірант,

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕВИЇЗНИХ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Прагнення до побудови в нашій країні ефективної податкової системи вимагає вивчення іноземного досвіду організації та проведення невіїзних податкових перевірок для пошуку найраціональніших ідей, підходів, методів їх здійснення та виявлення перспектив щодо застосування у вітчизняному податковому законодавстві. Це дасть змогу не тільки прийняти до використання вже перевірений часом досвід побудови механізму проведення невіїзних податкових перевірок, але й дозволить уникнути помилок у цій сфері та запобігти таким негативним наслідкам, як порушення прав і свобод платників податків та корупція.

Виходячи з положень статей 75-79 Податкового кодексу України до перевірок, що проводяться в приміщенні контролюючого органу можна віднести: камеральну перевірку, невіїзну документальну та позапланову невіїзну електронну перевірку [1, с. 233].

Проте законодавство окремих зарубіжних країн містить інший перелік перевірок, що проводяться за місцезнаходженням податкового органу. Так, наприклад, статтею 87 Податкового кодексу Російської Федерації передбачено здійснення лише камеральної та виїзної перевірки. В той же час, камеральна перевірка, яку мають право проводити податкові інспектори Російської Федерації значно відрізняється від аналогічно названій перевірки у вітчизняному Податковому кодексі.

Визначення, зміст та порядок проведення вищевказаної перевірки в Росії закріплено статтею 88 Податкового кодексу РФ [2, с. 139].

Згідно змісту даної статті, цей вид перевірки поєднує у собі деякі ознаки та процесуальні моменти проведення вітчизняної камеральної та невіїзної документальної перевірки. Для прикладу можна вказати те, що остання проводиться без видання спеціального документу-дозволу керівника податкового органу на її проведення. Проте є декілька суттєвих рис, які значено відрізняють дану перевірку від українського аналогу.

Положеннями ч. 3 ст. 88 Податкового кодексу РФ передбачено обов'язок податкового органу поінформувати перевіряєме підприємство (платника) про наявність розбіжностей даних, виявлених за результатами перевірки та зобов'язати останнє надати відповідні пояснення та документи або ж провести коригування показників у встановлений строк. Лише після цього ревізор, у

разі наявності підстав, складає акт перевірки в якому фіксує факт порушення податкового законодавства. При цьому такий акт складається у разі якщо надані документи або ж пояснення не спростують встановлені розбіжності.

Таким чином дана обставина свідчить про те, що платник ще на стадії проведення перевірки може підтвердити задекларовані суми та позбутись безпідставних нарахувань з боку контролюючого органу. В Україні, як правило, перевіряємий суб'єкт господарювання неправомірність визначених грошових зобов'язань має доводити в суді.

Німеччина є однією з передових країн, яка ефективно протидіє податковим правопорушенням, причому така діяльність в більшій мірі проводиться ще на стадії електронної обробки даних ризиків ухилення від сплати податків.

Проведення системи електронного контролю є досить ефективним з огляду на те, що документальні перевірки у Німеччині охоплюють відносно невелику кількість підприємств. Так, під перевірку щорічно потрапляють 19% великих, 7% середніх та 2% малих підприємств [3, с. 2].

Одним з найефективніших методів податкового контролю є вільний обмін інформацією про фінансові операції юридичних та фізичних осіб між різними фінансовими органами та податковими інспекціями. Це пов'язано з тим, що всі вказані вище органи знаходяться у підпорядкуванні Міністерства фінансів ФРН.

Враховуючи збільшення кількості підприємств, що у своїй діяльності використовують ведення бухгалтерського обліку у електронному (цифровому) вигляді, Міністерство фінансів ФРН прийняло Основні принципи доступу до даних і перевірки електронних документів Grundsätze zum Datenzugriff und zur Prüfbarkeit digitaler Unterlagen, GDPdU [4].

Перевагами німецької електронної перевірки є те, що по-перше, її проведення не потребує великої кількості працівників, по-друге, дозволяє в автоматичному режимі перевіряти декларації із низьким ступенем ризику, по-третє, змушує перевіряєме підприємство вести податковий облік належним чином, декларуючи дійсні показники у звітності, оскільки останньому невідомо коли саме здійсниться перевірка його фінансової діяльності.

Органи податкового контролю США серед переліку невиїзних перевірок мають право проводити заочні перевірки, які проводяться шляхом направлення документів у відповідний контролюючий (податковий) орган, та камеральні перевірки, що проводиться за місцезнаходженням податкових аудиторів [5, с. 225].

Переважна частина податкових перевірок у США – камеральні. У ході їх проведення органи податкового контролю, як правило, надсилають платнику повідомлення з вимогою надати додаткові відомості. Також, на відміну від вітчизняного податкового законодавства, суб'єкти контролю в США мають право викликати для дачі показань будь-кого із працівників перевіряємого платника податків.

При цьому варто вказати, що у США широко використовується метод попереднього податкового контролю, в ході якого на основі математичного підходу виявляються декларації з малоймовірними (ймовірно недостовірними) даними. Такі декларації ретельно аналізуються й за результатами такого

аналізу може бути ухвалене рішення про проведення додаткової камеральної перевірки, а у складних випадках – виїзної перевірки [6, с. 43].

Позитивним у роботі інспекторів-контролерів в США є те, що для кожного виду перевірки розроблено спеціальну докладну інструкцію для регламентації перевірок. В Україні на даний час відсутній такий системний підхід до проведення невиїзних податкових перевірок.

Канадське законодавство, як і нормативно-правові акти США серед переліку невиїзних перевірок регламентує здійснення заочної та камеральної перевірок. При цьому щороку податкові органи Канади перевіряють з виїздом на місце лише 2% платників податків розподілених за групами ризику. Цікавим аспектом діяльності податкових органів є наявність у великих корпорацій права на укладення спеціальних угод з податковою, в яких обумовлені питання проведення планових перевірок, зокрема строки, методи перевірок та інше [6, с. 43].

Канадські платники податків мають право вести весь облік господарських операцій і здійснювати формування податкової звітності в електронній формі [5, с. 226].

Таким чином проведений вище аналіз правових засад невиїзних податкових перевірок у Російській Федерації, Німеччині, США та Канаді дозволяє зробити певні висновки.

Так, можна з впевненістю погодитись з тим, що все більше країн як основний та швидкий засіб податкового контролю застосовують електронну перевірку. В той же час, податковими інспекціями України даний вид перевірки майже не проводиться, а відповідно до положень Податкового кодексу, висновки даної перевірки взагалі не є обов'язковими.

Запровадження обов'язковості проведення та результатів електронної перевірки дозволить зокрема: здійснювати контроль за платником податків дистанційно, мінімізуючи втрати його часу, у зв'язку із звільненням останнього від обов'язку відвідування органу фіскальної служби; здійснювати арифметичний контроль показників податкової звітності; формувати акт перевірки в автоматичному режимі;

Таким чином, з метою ефективного проведення електронної та камеральних перевірок доцільно для органів фіскальної служби України необхідно законодавчо регламентувати методику проведення вказаних перевірок, умови та порядок надання платником податків інформації, необхідної для здійснення перевірки та умови й порядок використання посадовими особами податкових органів інформації, необхідної для здійснення таких перевірок, відобразивши усе вищевказане у спеціальній інструкції.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. Київ: Право, 2016. – 748 с.
2. Податковий кодекс Російської Федерації. Частина перша – Москва, Видавництво «Омега – Л», 2008. – 714 с.
3. Голубева В.О. Основи організаційно-правового забезпечення податкових перевірок в Україні та державах Європи: порівняльний аспект // Часопис Академії адвокатури України – Київ – № 18 (1,2013). – С. 1–6.
4. Grundsätze zum Datenzugriff und zur Prüfbarkeit digitaler Unterlagen (GDPdU) (BMF-Schreiben vom 16. Juli 2001 – IV D 2 – S 0316 – 136/01). Режим доступу <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ALupnR58oCgJ: www.springer.com/>

cda/content/document/cda_downloaddocument/v_18_3122.pdf%3FSGWID%3D0-0-45-1363225-p174303093+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua;

5. Мельник М.І., Лещук І.В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності. Монографія. – Львів: Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України, 2015. – 330 с.

6. Андрющенко, І. Є. Міжнародний досвід організації податкового адміністрування // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – С. 41–49.

Пірак М.

студентка,

Науковий керівник: Бабич В.А.

Університет державної фіскальної служби України

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Одним із найважливіших конституційних прав людини та громадянина є право на звернення до публічної адміністрації. Це право закріплене у статті 40 Конституції України, яка передбачає, що всі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів [1].

Ст. 40 Конституції України встановлює, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, яке зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1].

Звернення громадян до публічних органів управління є невід'ємним елементом правового статусу громадянина України. Сьогодні актуальність науковобтеоретичного дослідження інституту звернення громадян достатньо очевидна та незаперечна, оскільки конституційному праву громадян на звернення до державних органів і органів місцевого самоврядування відведено особливе місце в системі адміністративного права.

Відзначимо, що деякі теоретичні аспекти щодо вивчення інституту звернення громадян України до органів державної влади та місцевого самоврядування відображені в дослідженнях таких вчених, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.К. Колпаков, В.В. Мальков, В.І. Новосьолов, В.І. Ремньов та ін [2, с. 1034].

Слід зазначити, що інститут звернень громадян існує давно у багатьох державах світу. Про це свідчить велика кількість джерел, що надавали законослухняним громадянам право на звернення з метою захисту своїх прав як до відповідних посадових осіб, так і до різних державних органів, в тому числі й до спеціально для цього створених органів держави – судів [3, с. 3-6, 14-18]. При цьому аналіз інституту звернень громадян до органів публічної влади свідчить про те, що сьогодні переважна більшість держав світу у своєму законодавстві закріплюють право на звернення кожного за захистом своїх прав і свобод до органів влади [4, с. 415-416].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» зверненнями громадян є викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги [5].

Безумовно таке право на звернення надано всім громадянам України. Крім того, відповідно до статті 1 Закону, особи, які не є громадянами України і законно знаходяться на її території, мають таке ж право на подання звернення, як і громадяни України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами [5].

Звернення адресуються органам або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених питань і повинно містити прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги і підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати. Воно може бути усним (викладеним громадянином і записаним посадовою особою на особистому прийомі) чи письмовим, надісланим поштою або переданим громадянином. Оформлене без дотримання цих вимог звернення повертається заявникові з відповідними роз'ясненнями не пізніше як через десять днів від дня його надходження [6, с. 535].

Слід звернути увагу і на ст. 9 Закону України «Про звернення громадян». Відповідно до неї заборонено переслідування громадян і членів їх сімей за подання звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб за критику у зверненні їх діяльності та рішень. В той же час положення ст. 26 встановлює відповідальність громадянина за подання звернення, яке містить наклеп, образи, дискредитацію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та їхніх посадових осіб, керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності. При цьому в законодавстві не визначено різницю критики від дискредитації. Зауважимо, що критика носить, як правило, негативний характер. Дискредитація є дією, спрямованою на підриг авторитету, довіри тощо. Таким чином є сумніви з приводу того, що в той чи іншій мірі дискредитація може стати результатом реакції на критику. Це питання потребує закріплення на законодавчому рівні з метою розмежування даних понять [2, с. 1041].

Звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів [8, с. 265].

Термін зберігання документів за пропозиціями, заявами і складає п'ять років. Після закінчення п'ятирічного терміну зберігання документи за пропозиціями, заявами і скаргами знищуються у порядку, встановленому чинним законодавством [7].

Отже, необхідно зазначити, що право на звернення є одним із дієвих способів захисту прав громадян і засобом запобігання їх порушень. Крім того,

право на звернення є також елементом системи громадського контролю за публічною владою. Інституту зверб нень громадян властива правозахисна функція, а праву громадян на звернення притаманний правоохоронний аспект.

Список використаних джерел:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Шапіро В.С. «Особливості правового регулювання права громадянина України на звернення». – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2012-4/12svczunz.pdf
3. Конституції нових держав Європи та Азії / [упоряд. С. Головатий]. – К.: Укр. Прав. фундація. Вид-во «Право», 1996. – 544 с.
4. Грошевой Ю.М. Актуальні проблеми кримінально-процесуальної теорії в світлі Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод / Ю.М. Грошевой // Актуальні проблеми формування правової держави в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Ч. 1. – Харків, 2000 р. – С. 59–61.
5. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
6. Адміністративне право України: Навчальний посібник / К.: Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.
7. Чечель Н.О. «Порядок розгляду звернень громадян. Відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutskrada.gov.ua/lucke-miske-upravlinnya-yusticiyi-u-volinskiy-oblasti-informuie/rogyadok-rozglyadu-zvernen-gromadyan>
8. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком-Інтер, 2000. – 280 с.

Різун Р.Л.

студентка,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Контроль належить до універсальних функцій соціального управління. У свою чергу однією із найважливіших функцій державного управління є контрольна.

Специфіка фінансового контролю полягає в його обов'язковості для всіх суб'єктів господарювання, суворій нормативно-правовій обґрунтованості, сфері дії і виключно грошовій оцінці, а також використовуваних методичних прийомах [1].

Систему фінансового контролю можна уявити у вигляді сукупності таких елементів:

- суб'єкти фінансового контролю серед яких слід виділити суб'єктів контролю, до яких належать контролюючі суб'єкти, тобто уповноважені законодавством на здійснення контролю за дотриманням приписів фінансового законодавства органи підконтрольні суб'єкти, тобто особи, фінансова діяльність яких підлягає контролю;

- об'єкт контролю – це реальна фінансова діяльність учасників щодо здійснення дій, передбачених фінансовим законодавством, тобто це є власне фінансова діяльність;

- предмет контролю – це встановлені фінансовим законодавством фінансові показники діяльності підконтрольних суб'єктів [2].

Змістовно під державним фінансовим контролем розуміють:

- 1) контроль, здійснюваний державними органами чи від імені держави в цілях забезпечення єдиної державної фінансової політики і фінансових інтересів держави та її громадян;

- 2) об'єктивно зумовлену діяльність людини, мета якої оцінити відхилення параметрів, що фактично реєструються, які характеризують дії держави в фінансово-економічному просторі, від установлених для них норм;

- 3) контроль над формуванням, відтворенням і використанням національного надбання;

- 4) один із етапів бюджетного процесу;

- 5) систему наукових знань [1].

Щодо принципів, то варто зазначити, що концептуальним документом в якому з урахуванням різних систем фінансового контролю було закріплено принципи здійснення, є Лімська декларація керівних принципів фінансового контролю, яку було прийнято на IX конгресі Міжнародної організації вищих контрольних органів в 1977 р. На основі цього документу керівниками вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД 8 червня 2001 року в м. Києві була прийнята Декларація про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД. До принципів на яких базується діяльність вищих органів фінансового контролю, документ зараховує законність, незалежність, об'єктивність, компетентність, оперативність, доведеність, гласність, дотримання професійної етики. На зазначених принципах базується діяльність не лише вищих органів фінансового контролю, а й всіх інших органів, що здійснюють фінансовий контроль [3].

Узагальнюючи сказане вище, можна констатувати, що чітко сформульовані принципи побудови єдиної системи державного фінансового контролю є його організаційною та правовою основою і повинні знайти відповідне законодавче оформлення в законі «Про єдину систему державного фінансового контролю в Україні». Враховуючи багатоаспектність категорії «система державного фінансового контролю», а також складність взаємозв'язків і взаємозалежності різних її елементів, необхідно визначити основні вимоги до її побудови. На сьогодні в економічній літературі відсутні теоретичні комплексні розробки цього питання.

Необхідною умовою забезпечення ефективного фінансового контролю в Україні є налагодження спільної роботи контролюючих органів як на державному, так і на місцевому рівнях. Ефективність роботи контролюючих органів суттєво підвищується завдяки засобам інформації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних за наслідками контрольної-ревізійної роботи та використовувати їх для формування вихідних документів [4].

Оскільки метою державного фінансового контролю є забезпечення законності та ефективності використання державних фінансових ресурсів та

державної власності, то дієвий державний фінансовий контроль має поширюватися як на сферу формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів, так і на сферу видатків бюджетів. Ключові питання державного фінансового контролю з метою вдосконалення його системи, досягнення більшої ефективності, мають бути врегульовані: у Конституції України, Бюджетному, Податковому кодексах та в законах України. Щодо державного фінансового контролю, здійснюваного урядом, то в Конституції ці питання визначені достатньо повно. Щодо якості законів та інших нормативно-правових актів, які регулюють питання внутрішнього контролю, то тут є невідповідність між функціями, повноваженнями і завданнями окремих державних органів контролю [5].

Отже, фінансовий контроль – це регламентована правовими нормами діяльність державних і муніципальних та інших публічних органів з перевірки своєчасності й точності планування, обґрунтованості й повноти надходження коштів у відповідні фонди, правильності та ефективності їх використання. Державний фінансовий контроль має свою систему, мету, принципи, які притаманні лише цьому інституту фінансового права.

Список використаних джерел:

1. Шевчук О. Державний фінансовий контроль: наукова парадигма [Електронний ресурс] / Вісник КНТЕУ 1/2011 – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/vknteu/2011_1/4.pdf
2. Жураковський де Сас Т. Б. Проблема детермінації державного фінансового контролю в сучасних умовах [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Zhurakovskyy.pdf
3. Бондаренко А. І. Принципи здійснення державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (33) – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-2/doc/2/12.pdf>
4. Бортняк В. А. Державний фінансовий контроль: система, принципи та особливості структурної ієрархії / В. А. Бортняк // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 29–34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_3_7.pdf
5. Товстопят Л. М., Хуткий О. В. Правове регулювання фінансового контролю в Україні: проблеми та перспективи вдосконалення [Електронний ресурс] / Порівняльно-аналітичне право. – № 3–2. – 2013 – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/7/Tovstopiat%20L.M.,%20Khutkyi%20O.V..pdf

Юхименко О.О.

студент,

Запорізький національний університет

«ЗЕЛЕНИЙ» ТАРИФ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Недостатня забезпеченість України власними паливно-енергетичними ресурсами (Україна задовольняє свої потреби приблизно на 47%) [6, с. 11] і як наслідок її залежність від імпорту таких ресурсів негативно впливає на рівень енергетичної безпеки держави. Водночас Україна має потужну сировинну базу для виробництва альтернативного палива. Це стимулює як пошук

альтернативних джерел забезпеченості паливно-енергетичними ресурсами, так і розвиток ринку альтернативних видів палива.

В Україні існують такі механізми стимулювання виробництва відновлюваної електроенергії: 1) «зелений» тариф; 2) пільги в оподаткуванні; 3) пільговий режим приєднання до електричної мережі.

Зелений тариф (в англійській мові зазвичай використовується термін Feed-in tariff) – економічний механізм, спрямований на заохочення генерації електроенергії відновлюваною енергетикою [5]. Застосування зеленого тарифу зазвичай включає використання наступних інструментів:

Гарантований доступ до енергомережі;

Довгострокові контракти на придбання електроенергії;

Встановлення відносно високих закупівельних цін, які враховують вартість відновлюваних джерел енергії.

Регіональні або національні енергопостачальники зазвичай зобов'язані купувати електроенергію, вироблену з відновлюваних джерел. У багатьох країнах гарантується придбання електроенергії, що отримується з поновлюваних джерел енергії в рамках довгострокових (15-25 років) контрактів.

Вперше ідея пільгових тарифів була реалізована у США в 1978 році. У відповідь на енергетичну кризу, що посилювалась, а також з метою боротьби із щодалі більшим забрудненням атмосферного повітря, президент Джиммі Картер підписав Національний енергетичний закон (National Energy Act) та Закон щодо комунального господарства (Public Utilities Regulatory Policy Act). Мета цих законів – заохочення енергозбереження та розвиток національних енергетичних ресурсів, в тому числі відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова та сонячна енергія.

У 1990 році Німеччина прийняла «Закон про постачання електроенергії в мережу» («Stromeinspeisungsgesetz»), який зобов'язував постачальників купувати електроенергію з поновлюваних джерел за фіксованою ціною. Для сонячної та вітрової енергії така ціна була встановлена на рівні 90% роздрібних цін на електроенергію, у той час як інші технології, такі як малі ГЕС та виробництво енергії з біомаси отримали гарантовану ціну у 65-80% від роздрібної. Результатом дії закону стало розгортання 4400 МВт нових потужностей вітроенергетики в період між 1991 і 1999 роками, або ж однієї третини встановленої потужності вітрової енергетики у світі, яка існувала на той час [6, с. 24].

Зелені тарифи використовувались в тій чи іншій формі у 63 країнах світу, включно з Україною.

В Україні «зелений тариф» впроваджено Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» від 25 вересня 2008 року. Закон передбачає обов'язкове придбання постачальниками електроенергії (енергоринком) від наступних джерел:

Малі гідроелектростанції (встановленою потужністю до 10 МВт);

Вітрові електростанції;

Сонячні електростанції;

Електростанції, що використовують біомасу як паливо.

По тепершній час держава приймає активну участь в розвитку ринку альтернативної енергетики, шляхом подальшого вдосконалення правового регулювання відносин в сфері біоенергетики.

Згідно Закону України «Про електроенергетику» зелений тариф – тариф, за яким оптовий ринок електричної енергії України зобов'язаний закуповувати електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише мікро-, міні-та малими гідроелектростанціями), у тому числі на введених в експлуатацію пускових комплексах.

Розміри «зелених» тарифів встановлюються для кожного суб'єкта господарювання, для кожного типу альтернативного джерела енергії, що використовуються на кожній функціонуючій електростанції.

Оптовий ринок зобов'язаний купувати за «зеленим» тарифом у суб'єктів господарювання (яким встановлений «зелений» тариф) усю електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії (окрім доменного і коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблену тільки мікро-, міні- і малими гідроелектростанціями), незалежно від величини встановленої потужності або об'ємів її відпустки.

Така електрична енергія може бути також реалізована безпосередньо за договорами із споживачами і/або енергопостачальниками. На сьогодні коефіцієнт «зеленого» тарифу для електроенергії, зробленої з використанням альтернативних джерел енергії, встановлюється залежно від дати введення відповідного об'єкту енергетики в експлуатацію.

Значення цього тарифу дійсно важко переоцінити, оскільки, по-перше, він є економічно вигідним, а, по-друге, виступає реальною гарантією того, що вироблена з альтернативних джерел енергія буде реалізована або безпосередньо споживачам за договорами, або ж на оптовому енергетичному ринку.

Порядок встановлення, перегляду та припинення дії цього тарифу визначається окремою Постановою Національної комісії регулювання енергетики «Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності» від 22 листопада 2012 року № 1957/22256, і поширюється на суб'єктів господарювання, що здійснюють виробництво електричної енергії з використанням лише з альтернативних джерел.

Найбільші труднощі під час отримання такого тарифу, пов'язані з тим, що відповідно до пункту 1.3.5 Постанови НКРЕ від 2 листопада 2012 року № 1421, порядок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії для об'єктів електроенергетики, будівництво яких розпочаті після 1 січня 2012 року та введених в експлуатацію до 1 січня 2013 року, застосовується за умови, що питома вага сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва відповідного об'єкта електроенергетики, що виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, становить не менше 15 відсотків, для об'єктів, будівництво яких розпочаті після 1 січня 2012 року та введених в експлуатацію після 1 січня 2013 року, – не менше 30 відсотків, для об'єктів, будівництво яких розпочаті після 1 січня 2012 року та введених в експлуатацію після 1 січня 2014 року, – не менше 50 відсотків. Додатковою

умовою застосування зазначеного порядку стимулювання виробництва електроенергії з використанням енергії сонячного випромінювання є використання на об'єктах електроенергетики, введених в експлуатацію після 1 січня 2013 року, сонячних модулів, у вартості виробництва яких питома вага матеріалів та сировини українського походження становить не менше ніж 30 відсотків, а після 1 січня 2014 року – 50 відсотків.

На наш погляд така політика створює перешкоди для інвестування іноземних коштів і, направлена на штучне зменшення кількості суб'єктів господарювання, які можуть реалізовувати енергію за зеленим тарифом.

Отримати «зелений тариф» можна лише після завершення будівництва та прийняття в експлуатацію об'єкта альтернативної енергетики. Серед документів, які повинні подаватись на розгляд НКРЕ, згідно до вимог чинного законодавства, повинні бути зареєстрована декларація про готовність об'єкта до експлуатації (або сертифікат, виданий на підставі акта готовності об'єкта до експлуатації) та технічні умови на підключення нових електроустановок. Вважаємо необхідним, щоб гарантія отримання «зеленого тарифу» існувала вже на етапі будівництва, що значно сприятиме залученню інвестицій, як іноземних, так і вітчизняних [1, с. 2].

Підсумовуючи наведене, можемо дійти висновку, що досягнення високого рівня рентабельності об'єктами альтернативної енергетики, які діють виключно в правовому полі, майже неможливо через прогалини, а також низку штучних перепон у механізмі правового регулювання цієї галузі. удосконалення потребує порядок отримання «зеленого тарифу». Наразі він є занадто тривалим та бюрократизованим. Крім того, останні зміни у спеціальному законодавстві стосовно української складової перешкоджатимуть залученню іноземних інвестицій, що негативно позначиться на розвитку галузі. Надання такого тарифу передбачено лише щодо збудованих та прийнятих в експлуатацію об'єктів. Вважаємо, що гарантія надання такого тарифу повинна бути вже на початковому етапі будівництва і виступати додатковим стимулом для інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2000 року № 555-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/555-15/print1346697415810525>.

2. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтня 1997 року № 74/94-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80/print1338039027378670>

3. Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності: Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України від 22 листопада 2012 року № 32 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0032227-09>.

4. О.Кравченко. Нормативно-правове регулювання сонячної енергетики в Україні – «Юрист і Закон», № 16 від 24.04.2014 року.

5. Пільги та стимулювання. Державна підтримка – [Електронний ресурс] // Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України [сайт]. – Режим доступу: <http://saee.gov.ua/uk/business/preferentsii/derzh-pidtrymka/podatkov-i-ta-mytni-pilgy>

6. Углубленный обзор политики и программ Украины в области энергоэффективности / Бельгия, Секретариат энергетической хартии, 2014. – 142 с.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Дон О.Я.

студент,

Університет митної справи та фінансів

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Боротьба з корупцією, що охопила останнім часом всю країну здійснюється великою кількістю державних органів, у тому числі і масштабними новоствореними структурами, такими як Національне антикорупційне бюро України.

Впродовж останніх декілька років про боротьбу з корупцією як пріоритетне завдання влади і суспільства говорять звідусіль, проте, чи змінилася ситуація насправді? Навряд чи!

У даній роботі ми проаналізуємо явище політичної корупції як корупції на найвищому рівні та виділимо шляхи протидії.

Актуальність дослідження саме політичної корупції обумовлена її суб'єктною специфікою, оскільки вона притаманна суб'єктам, які формують фундаментальний для всієї державної діяльності чинник – політичну волю, то ступінь ураженості таких суб'єктів корупцією визначає сутність і зміст державної політики в усіх суспільних сферах.

Політичну корупцію можна охарактеризувати як нелегітимне використання учасниками політичного процесу та представниками органів публічної адміністрації їх можливостей та повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод (як матеріальних, так і не матеріальних).

Для з'ясування сутності політичної корупції необхідно охарактеризувати основні риси цього соціально-політичного явища.

Одразу необхідно відзначити, що корупція в Україні носить тотальний, всеохоплюючий характер, а тому характерна для всіх рівнів: найвищого (політичного), регіонального та локального.

Дії політичних корупціонерів є універсальними і стосуються різних сфер суспільного життя, адже вони є особами, які мають значні владні повноваження, широке коло знайомств і перебувають у полі дії різного роду мереж політичного впливу.

Поняття політичної корупції тісно пов'язане з поняттям «клієнтизм», що являє собою мережу таких суспільних відносин, за яких особиста вірність патрону важить більше, ніж сучасні демократичні шляхи прийняття рішень та професіоналізм державних бюрократій. У свою чергу, клієнтистські структури в Україні пов'язані з попередньою комуністичною номенклатурою, але розвиток реальних соціально-економічних процесів створює такі рівні та

форми клієнтизму, які зосереджені в державних органах влади і відмінні від тих, що існували за попереднього режиму.

Політична корупція має обмежене коло осіб, які з нею безпосередньо стикаються (і як об'єкт, і як суб'єкт корупційного діяння), що посилює її латентність. Можна зробити висновок, що політична корупція бере свій початок переважно у вищих політичних колах, відповідно вона не є елементом повсякденного практичного досвіду переважної більшості українських громадян.

Також, слід відзначити, що на відміну від «звичайної», політична корупція майже легітимна як в оцінках громадської думки, так і в політичних колах. У контексті досить поширеного розуміння політики як «брудної справи» громадськість сприймає політичну корупцію як невід'ємну складову цього «бруду» і далеко не завжди ставиться до неї як до суспільно шкідливого явища. Серед політиків легітимність політичної корупції базується на її сприйнятті як органічної частини політичного менеджменту і політичних технологій. З огляду на суб'єктний склад цього явища, політична корупція має прихований та багатоваріантний характер і далеко не завжди є очевидною [1, с. 32].

Окремо, слід зазначити наступну особливість української політичної корупції як нерозмежованість бізнесу і влади; неадекватність відносин між політикою та економікою країни. Якщо традиційно бізнес поділяють на малий, середній та великий, то політика у цьому випадку – дуже великий бізнес.

Україна належить до країн з високим рівнем тінізації економіки. За оцінкою Світового банку понад 50 % від офіційного ВВП країни – кошти тіньової економіки, які недоотримує державний бюджет. Такі кошти «тіньової економіки» є живильним ресурсом для «тіньової політики» та політичної корупції. Тож прикметно, якщо прослідкувати за офіційними даними статистики про рух інвестицій в Україні, то ми виявимо певну цікаву закономірність: найбільший інвестор України – Кіпр. Кіпріоти настільки турбуються про розвиток нашої країни? Навряд чи! Українські бізнес-групи використовуються офшорну юрисдикцію Кіпру для виведення тіньових грошей з уникненням від оподаткування в Україні, а також як надійний сейф для зберігання грошових активів. Такі транзакції щодо виведення грошей з України відбуваються протягом всього часу господарської діяльності, проте інвестування з Кіпру в Україну відбувається лише у передвиборний період. Звичайно, що таке «інвестування» порушує всі приписи виборчого законодавства щодо порядку фінансування політичних кампаній, та головним чином, є тим ресурсом, який забезпечує існування політичної корупції як такої.

Тобто, відбувається «політичне інвестування» із залученням коштів з рахунків компаній офшорних юрисдикцій для купівлі «політичного ресурсу» (підтримка, просування до влади власної партії, певних кандидатів) з подальшим використанням такого ресурсу у власних бізнес цілях. Наприклад, написання, лобіювання, прийняття «потрібного» закону, внесення змін до законів шляхом скасування чи доповнення певних положень та інше.

У державно-владних відносинах, за яких бізнес і влада є неподільними, як на мене, шлях протидії як найбільш ефективний вбачається лише один: активізації потужного громадського антикорупційного руху, до якого мають входити всі правозахисні громадські спілки, громадські організації, діяльність

яких направлена на боротьбу з корупцією, незалежні ЗМІ. В Україні і нині існує велика мережа подібних інститутів громадянського суспільства, проте така система громадського контролю не показала своєї дієвості через відсутність серйозних важелів впливу на владу. Для реалізації кінцевої мети – протидії корупції, необхідне надання таким організаціям офіційного доступу до відомостей, які є предметом громадського контролю на предмет корупційних зловживань. Таке право доступу до інформації, яка не має статусу конфіденційної інформації чи державної таємниці повинно бути закріплено на законодавчому рівні, зокрема шляхом прийняття нової редакції Закону України «Про громадські об'єднання», в якій закріпити обов'язок правоохоронних органів невідкладно реагувати на повідомлення, заяви про корупційні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. «Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії». – Центр Разумкова. Національна безпека і охорона. – № 7. – 2009 р. – С. 32.

Кардашевська Г.М.

студентка,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОДИН ІЗ ДЕТЕРМІНАНТІВ ЗЛОЧИННОСТІ. ТЕОРІЯ РОЗБИТИХ ВІКОН

Забезпечення законності не відбувається стихійно та вимагає цілеспрямованого впливу на поведінку суб'єктів суспільних відносин. Для успішного впливу на цей процес необхідне не лише знання шляхів реалізації правових норм у суспільстві, а ще й факторів, що впливають на людську поведінку та засобів, за допомогою яких можна забезпечити її відповідність правовим вимогам.

Сьогодні на рівень злочинності в країні впливає велика кількість соціальних факторів, зокрема й навколишнє середовище, яке сприяє не тільки формуванню особи злочинця та виникненню у неї злочинної мотивації, а й зумовлює конкретну життєву ситуацію, за якої існує реальний шанс вчинити злочин.

Для подолання цієї проблеми ще у 80-х рр. ХХ ст. Д. Уілсоном та Д. Келлінгом була розроблена запобіжна теорія «розбитих вікон». Вони стверджували, що злочинність – це неминучий результат відсутності порядку. Якщо хтось розбив вікно в будинку і ніхто не поставив нове, то скоро жодного цілого вікна в будинку не залишиться, а почуття безкарності поширяться на всю вулицю, надсилаючи сигнал всій окрузі. Сигнал, що закликає до вчинення більш тяжких злочинів. Іншими словами, явні ознаки безладу й недотримання прийнятих норм поведінки провокують оточення теж забути про них.

Ця теорія була неодноразово експериментально підтверджена, зокрема соціологами Гронінгенського університету в Нідерландах. Експериментатори

з велосипедної стоянки біля магазину прибрали усі урни, на рулі велосипедів повісили рекламні листівки і стали спостерігати, скільки людей викинуть ці папірці на асфальт. Стіна магазину, біля якого стояли велосипеди, була ідеально чистою – листівки кинули на землю 33% велосипедистів. Потім експеримент повторили, попередньо обмалював стіну – насмітили вже 69%.

Наступний експеримент полягав в тому, що представники університету поставили на вулиці поштову скриню, з якої виглядав конверт із 5 євро. У першій ситуації скриня була чистою, поряд сміття не було, а в другій – скриня була розмальована беззмистовними графіті і поряд було багато сміття. Виявилось, що в першому випадку тільки 13% присвоювали собі конверт, а в другому – 25-27%.

Таким чином, розмальовані стіни, розбиті вікна, сміття, покинуті будівлі так чи інакше зумовлюють аналогічну форму поведінки, тобто, послуговуючись терміном біхевіоризм, – «стимул – реакція». Варто зазначити, що в результаті практичного застосування теорії розбитих вікон Нью-Йорк став одним із найспокійніших міст США, хоча у 80-ті роки ХХ століття там вчинялося близько 1 500 тяжких злочинів щодня.

Дана теорія була запозичена багатьма країнами світу, навіть не оминула такі малорозвинуті країни, як Чилі, Мексика, Колумбія.

Отже, беззаперечно можна вказувати на те, що до важливих детермінантів злочинності слід віднести негативний вплив неохайного, занедбаного вигляду міста, безсистемність його забудови, одноманітність примітивної архітектури тощо. Не слід недооцінювати взаємозв'язок людської психіки з навколишнім світом, що, з одного боку, може стимулювати до правомірної поведінки, а з іншого – породжувати певні депресивні настрої, які в подальшому можуть призвести до вчинення злочинів.

Що стосується нашої держави, то Україна – це територія розбитих вікон, а злочинність у нашій державі – це неминучий результат відсутності порядку. За 25 років «незалежності» виросло ціле покоління, яке сприймає дану розруху як норму життя і навіть не уявляє, що може бути по-іншому. Людство звикло до сміття на вулицях та скверах, до розбитих доріг, до нехтування правилами дорожнього руху як з боку водіїв, так і пішоходів. Іншими словами, ми особисто причетні до цього хаосу та безладу в країні.

Але останнім часом суспільство дедалі більше звертає увагу на дану проблему. І можна з упевненістю сказати, що ця теорія таки має право на життя у нашій країні. І якщо знайдуться ті, хто із серйозністю поставиться до цієї теорії розбитих вікон, якщо вдасться застосувати її на практиці – можна буде побачити кардинальні зміни. Ніхто не каже, що за цим принципом треба починати з корупції чи організованої злочинності, можна почати з насіння, жвачок і недопалків. Чисто не там, де не прибирають, а там, де не сміять, не беруть хабарів там, де їх не дають. Якщо ми хочемо жити в європейській країні, то й поводити себе потрібно так, наче ми вже там знаходимось. Жити по-європейськи слід починати вже зараз, не чекаючи десанту непідкупних чиновників, талановитих слідчих, появи чистих вулиць та бездоганного порядку зі сторони. У будь-якому випадку кожен з нас самостійно працює над створенням передумов покращення власного життя.

Список використаних джерел:

1. Теория разбитых окон или снова о Грузии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nikinform.com/stati/128-stati/1134-teoriya-razbityx-okon-ili-snova-o-gruzii.html>
2. Колодяжний М. Г. Світова практика участі громадськості у протидії злочинності / М. Г. Колодяжний // Вісн. акад. прав. наук України. – 2012. – № 3. – С. 265–273
3. Колодяжний М. Г. Участь громадськості у програмах запобігання злочинності в США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D0%BD/Downloads/tipp_2013_1_30.pdf
4. Глухова А. А., Иудин А. А., Шпилев Д. А. Социология права: феномен разрухи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apel.ieml.ru/storage/files/Nomer%2037/%D0%B3%D0%BB%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

Константинова В.В.*студентка,**Одеський національний університет імені І.І. Мечникова***СТУПІНЬ ТА КРИТЕРІЇ ВИПРАВЛЕННЯ
ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

Згідно зі ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України, виправлення засудженого – процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки [1, ст. 6].

На даний момент в Кримінальному та Кримінально-виконавчому кодексах використовується наступна класифікація ступеня виправлення засуджених:

- «Що став на шлях виправлення».
- «Твердо став на шлях виправлення».
- «Довів своє виправлення».

Так, А. С. Севрюгин, вивчаючи категорію «ступінь виправлення» з точки зору кримінально-виконавчої науки, зазначає, що це «фактична (правомірна або неправомірна) поведінка» засудженого в колонії [2, с. 50-51]. А. Ф. Сизий розуміє фіксацію рівня виправлення засудженого як узагальнену оцінку його поведінки, яка за своїми об'єктивними елементами (ознаками) свідчить про позитивні зміни у психіці засудженого, служить доказом успішного досягнення цілей покарання і як результатом є соціально корисною [3, с. 17].

М. П. Стурова вважає, що під ступенем виправлення необхідно розуміти рівень та зміну морального розвитку особистості, яка відбуває покарання у вигляді позбавлення волі [4, с. 384], а В. Ф. Пирожков – якість зміни мотиваційної сфери засудженого в результаті проведених виховних заходів [5, с. 46].

Ряд вчених відстоюють позицію, що ступінь виправлення – це комплекс методів узагальнення незалежних характеристик, тобто комплексна оцінка результатів виправлення засуджених.

Практика показує, що при визначенні об'єктивного ступеня виправлення необхідно використовувати в комплексі юридичні, соціальні та психолого-педагогічні критерії, тобто підхід має бути фундаментальним та характерним

для всебічного вивчення питання. Психолого-педагогічна складова у вирішенні даного питання має значення, але не варто її перебільшувати. Головне завдання в даний час полягає саме в чіткому і єдинообразному законодавчому врегулюванні питань, що стосуються критеріїв і ступенів виправлення на основі типологічної приналежності засуджених, з метою поліпшення якості їх ресоціалізації. Враховуючи вищесказане, під ступенем виправлення засуджених до позбавлення волі слід розуміти індивідуалізовану комплексну (експертну) фіксацію рівня зміни зовнішніх (соціально-правових) і внутрішніх (психолого-педагогічних) характеристик особистості засудженого через певні проміжки часу (у період відбування покарання), які виступають передумовами правомірних (неправомірних) дій і поведінки, як показник готовності (неготовності) вести правослухняної спосіб життя в умовах свободи.

На мою думку, беручи до уваги об'єм матеріалу, яких був досліджений мною протягом огляду цього питання, ступінь виправлення – це показник, який слід розуміти як напрям, в межах якого засудженні мають потенціал виправитись. Тобто, я вважаю, що цей показник в значній мірі має закономірний характер і напрям, його об'єктивне значення не буде кардинально змінюватись протягом відбування покарання. Але це моє суб'єктивне ставлення до проблеми, і безумовно, я розумію, що в цій частині будуть відхилення, бо людський фактор має місце. Така думка була сформована на межі кримінологічного та психологічного пізнання в частині характеристики особистості злочинця.

Тепер безпосередньо перейдемо до критеріїв виправлення засуджених до позбавлення волі.

Соціальні критерії:

а) наявність/відсутність соціально корисних зв'язків: облік тривалих/короткострокових побачень (з ким, як часто); листування з рідними/близькими (з ким, як часто); отримувач/відправляв засуджений грошові перекази (коли, від кого або кому); отримувач/відправляв засуджений посилки, передачі і бандеролі (коли, від кого чи кому); чи використовував право на телефонні розмови (коли, з ким);

б) рівень і стан систем міжособистісних відносин: наявність/відсутність родини: позитивні і безконфліктні взаємини з батьками, чоловіком (дружиною), дітьми, близькими; не підтримує взаємини з засудженими негативної спрямованості; не сприймає норми і традиції кримінального світу; позитивні і безконфліктні взаємини з друзями/знайомими (за наявності серед них раніше судимих), відмова від колишніх негативних відносин);

в) наявність/відсутність деструктивних факторів, детермінованих вчиненням злочину: вирішення питання щодо трудового і побутового влаштування після звільнення з колонії (позитивне/негативне/не вирішене);

г) показники повноцінності входження в соціум в умовах свободи: освіта на момент атестування: вища, середня спеціальна, середня, неповна середня, безграмотність; усвідомлене розуміння соціальної сутності покарання; добровільне і постійне дотримання санітарно-гігієнічних правил самообслуговування і прагнення до охайному зовнішньому вигляду; ставлення до праці та інших видів робіт: працює/не працює (чому), норму виробітку виконує/не виконує (чому), правила техніки безпеки дотримується/не

дотримується; соціально-правові очікування, що виражають віру в успішну реалізацію правомірних життєвих планів, й усвідомлена переконаність у неминучості покарання у разі вчинення протиправних діянь; наміри матеріально забезпечувати своє проживання; які має професійні і соціальні вміння, необхідні для правомірної поведінки, задоволення потреб та виконання соціальних ролей;

д) релігійно-духовний рівень соціального розвитку становлення особистості: ставлення до релігії – віруючий (яка конфесія)/невіруючий (чому); рівень впливу релігії на психічну саморегуляцію і поведінку в колонії; підтримує (виконує)/ не підтримує (не виконує) культуру, традиції і звичаї своєї нації.

Психолого-педагогічні критерії:

- а) відношення до скоєного злочину;
- б) ставлення до покарання;
- в) визнання своєї провини;
- г) усвідомив необхідність відбутися покарання;
- д) позитивне ставлення до проведеної виховної роботи;
- е) ставлення засудженого до самого себе (самооцінка);
- ж) позитивне і безконфліктне ставлення до співробітників огранів відбування покарань;
- з) позитивне і безконфліктне ставлення до засуджених;
- і) загальний рівень (ступінь) психолого-педагогічної готовності вести правослухняної спосіб життя в умовах свободи;
- к) наявність правомірних особистісних принципів і норм (правил) поведінки і задоволення потреб та інтересів.

Таким чином, висновок про наявність у засудженого високого ступеня виправлення може бути зроблений адміністрацією огранів відбування покарань тільки на основі різнобічного вивчення соціально-правових та психолого-педагогічних індивідуальних особливостей його особистості протягом тривалого періоду відбування покарання [6, с. 112].

Слід зауважити, що результати та процес виправлення протягом відбування покарання фіксуються з метою стимулювання засуджених, такий підхід є доволі результативним.

Отже, ретельне вивчення і своєчасна фіксація як позитивних, так і негативних проявів особистості засуджених на основі соціально-правових та психолого-педагогічних типологічних критеріїв виправлення є основними умовами ефективною та якісною оцінки ступеня виправлення і подальшої повноцінної ресоціалізації засуджених. Однак, я все ж таки вважаю, що сам процес позитивних змін, бо саме такими є бажані зміни, є результатом фундаментального переосмислення своєї поведінки, тут має місце стійких до зовнішньої середі психологічний аспект.

Безумовно, практика показує, що необхідними є внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, оскільки його положення вже не враховують сучасні вимоги до ресоціалізації осіб, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.

Звісно, процес ресоціалізації не можливо всебічно узяти під контроль, бо об'єктивні фактори протидіють цьому. Але можна і треба створити такі умови, в межах яких потенціал до виправлення засуджених буде мати

можливість зростати. Саме це допоможе забезпечити гідний ступінь виправлення засуджених до позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11. 07. 2003 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 08. 10. 2016 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>. – Назва з екрана.
2. Севрюгин А. С. Критерії та показники виправлення і перевиховання засуджених // Рязань, 1989. – 81 с.
3. Сизий, А. Ф. Оцінка ступеня виправлення і перевиховання засуджених // Рязань, 1986. – 80 с.
4. Стурова М. П. Виправна (пенітенціарна) педагогіка // Рязань, 1993. – 399 с.
5. Пирожков В. Ф. Виправно-трудова педагогіка // Москва, 1967. – 304 с.
6. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) // Київ, 1997. – 208 с.

Крижановська А.А.

студентка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЩОДО ПИТАННЯ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

Довічне позбавлення волі є відносно новим видом покарання для правової системи України. Цей вид покарання фактично з'явився з прийняттям Верховною Радою в 2001 році нового Кримінального кодексу України. Поява цього виду покарання зумовлена тим, що держава Україна, вступаючи до лав членів Ради Європи прийняла на себе обов'язок привести національне законодавство у відповідність з існуючими європейськими нормами та стандартами. Однією з вимог при вступі до Ради Європи стала й відмова від покарання у виді смертної кари. Спочатку, до 2000 року, був введений мораторій на застосування цього виду покарання, а потім, починаючи з 22.02.2000 року смертна кара в Україні була скасована.

Скасування смертної кари має юридичне підґрунтя у вітчизняному законодавстві. Так, відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою цінністю. Отже, наявність покарання у виді довічного позбавлення волі, виправдане як з боку міжнародного досвіду, так і з боку сучасної вітчизняної правової доктрини [1, ст. 3].

Покарання у виді довічного позбавлення волі є основним покаранням і в ієрархії кримінальних покарань України займає найвище місце, тобто вважається найбільш тяжким. Воно полягає у примусовій безстроковій ізоляції засудженого від суспільства шляхом тримання його у спеціально призначених для цього кримінально-виконавчих установах. Відповідно до ст.64 Кримінального кодексу України покарання у виді довічного позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у передбачених випадках, якщо суд не вважає за можливе призначити

позбавлення волі на певний строк. Довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, які вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, які були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку [2, ст. 64].

Особи, засуджені до довічного позбавлення волі, не підлягають умовно-достроковому чи достроковому звільненню від цього покарання. На підставі ч. 2 ст. 87 КК України актом про помилування може бути здійснена лише заміна цього покарання позбавленням волі на строк не менше двадцяти п'яти років. Відповідно до ст. 4 «Положення про порядок здійснення помилування», затвердженого Указом Президента України від 21.04.2015 р. № 223/2015, при засудженні особи до довічного позбавлення волі клопотання про помилування може бути подане лише після відбуття нею не менше двадцяти років призначеного покарання [3, ст. 4].

Існують певні особливості відбування покарання між жінками та чоловіками. Згідно зі ст. 18 КВК у виправних колоніях (секторах) середнього рівня безпеки тримаються жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі, а також жінки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування. Відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу України чоловіки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі, відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки та відповідних ізольованих секторах максимального рівня безпеки. Чоловіків, засуджених до довічного позбавлення волі, розміщують у камерах з дотриманням вимог роздільного тримання, передбачених ст. 92 Кримінально-виконавчого кодексу України [4, ст. 18].

Засуджені до довічного позбавлення волі тримаються окремо від інших засуджених, крім тих, які після відбуття десяти років покарання у приміщеннях камерного типу переведені до звичайних жилих приміщень колонії максимального рівня безпеки. За заявою засудженого та в інших необхідних випадках з метою захисту засудженого від можливих посягань на його життя з боку інших засуджених чи запобігання вчиненню ним злочину або при наявності медичного висновку за постановою начальника колонії його можуть тримати в одиночній камері.

Як і всі засуджені, засуджені до довічного позбавлення волі повинні працювати. Але організація їх праці має специфіку. Засуджені до довічного позбавлення волі залучаються до праці тільки на території колонії з урахуванням вимог тримання їх у приміщеннях камерного типу [5, с. 283].

Засуджені до довічного позбавлення волі тримаються в установах з найбільш суворим режимом. Цей режим має певну специфіку, що виражається в правах, обов'язках та заборонах засуджених.

Так, засуджені до довічного позбавлення волі мають право: на щоденну прогулянку тривалістю одна година; на безперервний восьмигодинний сон у нічний час; без обмежень одержувати грошові перекази; одержувати один раз на місяць короткострокове побачення та один раз на два місяці тривале побачення з близькими родичами. Тривалі побачення можуть надаватися і подружжю, яке проживало однією сім'єю, але не перебувало у шлюбі, за умови, що в них є спільні неповнолітні діти; витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші, зароблені

в колонії, одержані за переказами, за рахунок пенсії та іншого доходу, без обмеження їх обсягу; при сумлінній поведінці і ставленні до праці після відбуття п'яти років строку покарання засудженому може бути дозволено брати участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру.

Засуджені до довічного позбавлення волі також мають зобов'язання: дотримуватися норм, які визначають порядок і умови відбування покарання, розпорядок дня установи, правомірних взаємовідносин з іншими засудженими, персоналом установи та іншими особами; дотримуватися санітарно-гігієнічних правил, постійно підтримувати чистоту в камерах; зберігати продукти харчування і предмети особистого користування у камерах у відведених для цього місцях; виходячи на прогулянку, дотримуватися встановлених на час прогулянки правил поведінки.

Щодо заборон, то засудженим до довічного позбавлення волі забороняється: грати в настільні та інші ігри з метою здобуття матеріальної чи іншої вигоди; купувати, виготовляти, уживати і зберігати предмети, вироби і речовини, зберігання яких засудженим заборонено; продавати, дарувати чи відчужувати іншим шляхом на користь інших осіб предмети, вироби і речовини, які перебувають в особистому користуванні; наносити собі або іншим особам татуювання; створювати конфліктні ситуації з іншими засудженими та персоналом колонії [6, с. 238].

Отже, найсуворіший характер покарання у виді довічного позбавлення волі позначається на порядку і умовах його встановлення, застосування та відбування. Організація виконання покарання у виді довічного позбавлення волі є одним з найважливіших завдань у діяльності ДКВС України. Пріоритети у цій роботі надаються не лише забезпеченню встановленого законом режиму відбування покарання, але і гарантуванню прав засуджених, визначених Конституцією України та Європейською Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 30. 09. 2016. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 02.11. 2016. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.
3. Порядок здійснення помилування: Положення від 21.04.2015 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 19.05.2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/223/2015>. – Назва з екрана.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 із змінами, внесеними згідно із законами України: станом на 08.10.2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>. – Назва з екрана.
5. Богатирьов І. Г. Кримінально-виконавче право України // Київ, 2008. – 352 с.
6. Романов М. В. Конспект лекцій з кримінально-виконавчого права / М. В. Романов // Харків, 2015. – 256 с.

Мурин В.І.

студентка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ЖИТТЯ НА ВОЛІ

З точки зору державної політики виконання покарань, держава, зокрема кримінально-виконавча служба України, повинна не лише виконувати функції покарання за вчинений злочин, але й забезпечувати комплексну систему повернення засуджених до правослужняного життя у суспільстві. Враховуючи, що до засудження більшість підлітків знаходилася в соціально неблагополучному середовищі, у багатьох випадках їх повернення до попереднього життя несе в собі можливість скоєння нових злочинів. Крім цього, середовище місць позбавлення волі значною мірою впливає на поведінку, світогляд, звички засуджених неповнолітніх. Тому важливою є робота, яка проводиться з засудженими щодо формування навичок встановлення корисних соціальних зв'язків і підвищує ступінь їх готовності до життя на волі. Відповідно до програм підготовки неповнолітніх засуджених до звільнення, які на даний час існують у виховних колоніях, робота здійснюється щодо надання правових та психологічних знань.

Одним із шляхів розв'язання проблем соціальної адаптації неповнолітніх до життя у суспільстві є соціально-психологічна підготовка безпосередньо перед звільненням. Ресоціалізація стосовно засуджених до позбавлення волі означає процес відновлення особистості, формування певних соціальних установок, нейтралізації відчуження, соціальної деформації, деградації та інших негативних соціальних наслідків, які об'єктивно і суб'єктивно супроводжують неповнолітнього в місцях позбавлення волі [1, с. 9]. О. Зубкова і М. Стурова вважають, що «ресоціалізація – це єдиний процес відновлення й розвитку соціально корисних зв'язків і відношень, як у період відбуття покарання, так і після звільнення» [2, с. 14]. Варто зазначити, що в процесі ресоціалізації значною мірою посилюється роль психологічних служб у виховних колоніях.

Підготовка неповнолітнього засудженого до звільнення – процес формування, закріплення і активізації готовності особистості до входження в суспільство [3, с. 158]. Модель психологічної готовності можна розглядати як складне явище з багатьма важливими компонентами.

Когнітивний компонент психологічної готовності включає знання неповнолітніх засуджених стосовно шляхів вирішення життєвих проблем (куди потрібно звертатися за отриманням відповідного документа, житла, т.д.), вирішення проблем працевлаштування, що складає соціальна обізнаність; знання засуджених, стосовно впливу психотропних речовин на психіку людини; чому алкоголь негативно впливає на організм; інформація стосовно попередження ВІЛ – інфекції, СНІДу; знання, щодо ведення здорового способу життя, раціонального харчування і це складає підкомпонент – знання про здоровий спосіб життя.

Важливою складовою когнітивного компоненту є правосвідомість – знання про права самих засуджених в умовах виховних колоній; права та

обов'язки громадян, визначених Конституцією; Конвенцією ООН про права дитини та ряду інших міжнародно-правових актів, що стосуються питань захисту прав дітей, ратифікованих Україною; відомості про діяльність державних установ та громадських організацій щодо вирішення соціальних проблем неповнолітніх, які повертаються з місць позбавлення волі; знання про оформлення документів і т.д. Всі ці заходи складають правову підготовку неповнолітніх засуджених до звільнення. Коли у неповнолітніх засуджених не достатньо розвинутий когнітивний компонент, вони можуть зазнавати серйозних труднощів в умовах життя на волі, а в результаті це приводить до рецидивної поведінки [4, с. 203].

Одним із основних компонентів психологічної готовності неповнолітнього засудженого до звільнення – є ціннісні орієнтації. Особливої уваги заслуговують моральні цінності, серед яких виділяють правду, справедливість, щастя, сенс життя, любов, дружбу, бо усвідомлення цих понять докорінно впливає на поведінку та свідомість людини. Засуджений повинен вміти брати відповідальність за власні вчинки, відчувати, що він може впливати на подальші події свого життя.

На мою думку, серед інтегративних навчальних програм із загальноосвітніх дисциплін обов'язково включити такі, що сприяють розвиткові соціальних навичок. Відповідно до контингенту засуджених соціальні навички полягають у вмінні привітатися різними способами, висловити вдячність, прохання, вибачення, вміння слухати іншу людину, висловити власну позицію, все це повинно входити до розвитку комунікативних навичок. Вміння неповнолітнім засудженим конструктивно вирішувати конфлікт (розуміння позиції іншої сторони, знання про шляхи вирішення конфлікту, його динаміку) – це включає в себе розвиток навичок поведінки у конфлікті.

Важливим фактором ефективності процесу підготовки неповнолітніх засуджених до життя на волі є соціальна обізнаність, вона є однією з умов життя в суспільстві. Соціальна обізнаність вихованців виховних колоній України знаходиться на досить низькому рівні. На жаль на практиці спілкування з вихованцями та психологами установ, останні займаються в основному груповою роботою: оцінюють морально-психологічний клімат, проводять профорієнтаційні тести, бесіди щодо шкідливості наркотиків, паління тощо. Систематичних комплексних програм, спрямованих на конкретну дитину, її підтримку, виявлення першопричин ув'язнення на сьогоднішній день в жодній колонії не існує. Хоча психологічна робота з дитиною, яка відбуває покарання за крадіжку, та з дитиною, яка засуджена за посягання на життя іншої людини, має бути різною [5, с. 39]. Загалом, індивідуальні профілактичні бесіди з вихованцями проводяться раз на три місяці, а з тими, хто знаходиться у групі ризику (схильні до суїциду, ушкоджень, тощо), – раз на місяць. Усе це дає підстави стверджувати, що психологи більшості колоній виконують досить формальні функції, адже необхідного психологічного супроводу дитини-правопорушника не здійснюється. І відповідно така дитина не отримує належної підтримки і підготовки до життя на волю.

Таким чином, підготовка неповнолітніх засуджених до життя на волі – це складний процес, в якому задіяні психологи, працівники виховних колоній і

самі засуджені. Цей процес повинен тривати під час відбування покарання, а не тільки безпосередньо перед звільненням неповнолітнього. Для того, щоб неповнолітній міг самостійно продовжувати своє життя, йому необхідне створення таких умов, в яких він би засвоював знання про світ, державу, сім'ю, загально визнані цінності, правила поведінки в суспільстві і т.д. Такій особі потрібно вміння поводитись в соціумі, виокремити для себе позитивні соціальні зв'язки, уміння встановлювати контакт з людьми, знати як діяти в тій чи іншій ситуації, самостійно приймати рішення, брати відповідати за свої вчинки і т.д. Безумовно соціально-психологічна підготовка в даному процесі відіграє головну роль.

Список використаних джерел:

1. Синьов В., Радов Г., Кривуша В., Беца О. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців. – Київ, 1997. – 272 с.
2. Зубкова О.Н., Стурова М. А. Педагогико-воспитательный процесс в пенитенциарных учреждениях. – Москва, 1999 – 49 с.
3. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь-справочник // Москва, 2004. – 576 с.; Богатирьев І.Г. Кримінально-виконавче право України: Підручник // Київ, 2008. – 352 с.
4. Степанюк А. Х., Кримінально-виконавче право України: Підручник. – Харків, 2006. – 256 с.
5. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми гуманізації судочинства та кримінально-виконавчої системи. – Київ, 2005. – 100 с.

Попова К.О.

курсант,

Науковий керівник: МIRONЮК Т.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут № 1

Національної академії внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні є вкрай важливою та складною для суспільства й держави проблемою. Нинішній стан злочинності неповнолітніх (осіб віком 14-18 років) – це застереження для подальшого соціального розвитку і, водночас, необхідність активізації роботи з попередження протиправної поведінки, активного пошуку й реалізації профілактичних заходів, що можуть локалізувати рівень злочинності неповнолітніх [2, с. 95]. Злочинність неповнолітніх, є складовою частиною злочинності взагалі, але і має свої специфічні особливості, що дозволяє розглядати її як самостійний об'єкт кримінологічного вивчення [3, с. 73]. Необхідність такого виділення обумовлюється особливостями соматичного, психічного і морального розвитку неповнолітніх, а також їхньою соціальною незрілістю. У підлітковому, юнацькому віці в момент морального формування особистості відбувається нагромадження досвіду, у тому числі негативного, який може зовні не виявлятися або проявитися зі значним запізненням.

Офіційні статистичні дані свідчать про те, що 30-36% неповнолітніх скоюють злочини разом із дорослими, 60-75% – у складі групи недалеко від місця проживання чи навчання 10-15% вчиняють суспільно небезпечні дії у стані алкогольного сп'яніння. За 2013 рік вчинено 8782 злочинів, 2014 – 7467, 2015 – 7141, 2016 – 3876 [1].

Традиційно в систему запобігання злочинності складають: загально-соціальні заходи, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи профілактики.

До заходів загально-соціального запобігання злочинності неповнолітніх належать дії, спрямовані на підвищення соціального захисту сімей з дітьми, збільшення матеріальної допомоги дітям-сиротам і дітям-інвалідам, реформування освітніх закладів, належне фінансове забезпечення праці вчителів і вихователів. Вони націлені на зменшення протиріч і стабілізацію соціально-економічних, політичних, морально-психологічних, правових відносин у державі і суспільстві [4, с. 116].

Значну запобіжну роль можуть виконувати школи, центри юнацької творчості, спортивні гуртки і секції, що організують дозвілля підлітків. Слід звернути увагу на можливість громадських організацій у протидії злочинності неповнолітніх. Великої ваги набуває виховання шанобливого ставлення до пам'яток культури, національних надбань.

До спеціально-кримінологічного запобігання потрібно віднести дії (розраховані як на всіх неповнолітніх, так і на їх окремі групи), спрямовані на зменшення негативного впливу криміногенних чинників, а також заходи, скеровані на конкретних осіб з девіантною або злочинною поведінкою з метою недопущення виникнення антисуспільної мотивації [5, с. 135].

Заплановано проведення рейдів з метою соціального та правового захисту дітей, запобігання їх безпритульності та бездоглядності. Ці профілактичні заходи дадуть змогу влаштувати безпритульних дітей до закладів соціального захисту та вплинути на дітей, що вживають спиртні напої, наркотичні засоби або психотропні речовини. На жаль, поки що державою фактично не контролюється продаж та масове вживання неповнолітніми алкогольних напоїв, а також їх тютюнопаління. Далеко не повністю використані запобіжні можливості Закону України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 р. [7].

Пріоритетним напрямком протидії злочинності неповнолітніх є індивідуальна профілактика. Під індивідуальною профілактикою розуміється система цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог, виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і, одночасно, формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки [6, с. 192].

Для здійснення індивідуальної профілактики злочинності неповнолітніх органами державної влади та громадськості потрібно вживати заходи щодо цілеспрямованого коригування відхилень у розвитку особистості на початкових етапах соціалізації, щоб не допустити вчинення неповнолітніми протиправних дій, а також злочинного рецидиву [8, с. 84]. З цією метою необхідно:

- створити об'єктивну інформаційну базу стосовно підлітків так званої «групи ризику» (наркоманів, токсикоманів, проститутток, жебраків, безпритульних, осіб, які вчиняють різного роду правопорушення);

- налагодити ефективну взаємодію між різними суб'єктами профілактики і посилити контроль за вищевказаним контингентом, у тому числі відновити відвідання цих осіб відповідними органами і службами за місцем проживання з обов'язковим обстеженням умов проживання і виховання, та у разі виявлення негативного впливу дорослих членів сім'ї вирішувати питання про усунення такого впливу;

- на ранніх етапах розвитку особистості слід корегувати негативні риси характеру, життєві установки, ціннісні орієнтації, з тим щоб не допустити формування антисоціальних установок особи;

- обов'язкове залучення до виховного процесу, окрім педагогів фахівців-психологів, правоохоронців, працівників кризових центрів для молоді, медиків, авторитетних громадських діячів, спортсменів та інших осіб, які нададуть своєчасну допомогу і зможуть переконати підлітків, що належать до групи ризику, змінити криміногенну поведінку [2, с. 204].

- ізолювати неповнолітніх із нестійкими формами поведінки від впливу антигромадського вуличного оточення шляхом залучення до корисних занять за інтересами і покликанням.

Отже, основними напрямками профілактики, пов'язані з усуненням причин, що породжують злочинність неповнолітніх. є:

1) комплексність, направленість профілактики на забезпечення належних умов життя і виховання підлітків на загальнодержавному рівні; поліпшення умов молодіжного дозвілля;

2) своєчасне виявлення і улаштування дітей і підлітків, які залишилися без піклування батьків чи взятих з неблагополучного середовища;

3) забезпечення ранньої профілактики правопорушень підлітками, що в силу різних причин потрапили в несприятливі життєві ситуації та корегування на ранніх етапах розвитку особистості негативних рис характеру, життєвих установок, ціннісних орієнтацій, з тим щоб не допустити формування антисоціальних установок особи;

4) налагодити ефективну взаємодію між різними суб'єктами профілактики і посилити контроль за вищевказаним контингентом [9, с. 153];

5) взаємозв'язок попереджувальної роботи за місцем навчання, проживання підлітків;

6) пропаганда засобами масової інформації загальнолюдських цінностей, впровадження потужних національних програм антипропаганди тютюнопаління, вживання алкогольних напоїв, наркотиків;

7) розширення мережі центрів медико-соціальної реабілітації дітей, хворих на наркоманію та алкоголізм та створення молодіжні центри праці, діяльність яких буде спрямована на професійну орієнтацію і працевлаштування молоді;

8) забезпечення соціальної адаптації підлітків, які повертаються зі спеціальних навчально-виховних установ і виховних колоній.

Список використаних джерел:

1. Дані статистичної звітності Генеральної прокуратури України «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» за 2014-2015 роки.

2. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення [Текст] : тези доп. наук.-практ.конф. (Київ, 26 берез. 2015 року) / [ред. кол. В.В. Черней, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 192 с.
3. Кримінологія. Навчально-методичний посібник / В.М. Дрьомін, Ж.В. Мандриченко, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, А.І. Марчук, А.М. Ізовіта, С.А. Ілько, Н.О. Федчун, В.Я. Цитряк. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – 144 с.
4. Старков О.В. Кримінологія теорія и практика: Підручник. – Юрайт, 2015. – 654 с.
5. Кудрявцев В.Н. Кримінологія: Підручник. – Інфра-М, 2014. – 253 с.
6. Антонян Ю.М. Кримінологія: Підручник. – Юрайт, 2015. – 388 с.
7. Закон України «Про захист суспільної моралі» за ред. від 09.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
8. Васильківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх: деякі аспекти // Право України. – 2004. – № 1. – 295 с.

Тімохіна А.О.

курсант,

Науковий керівник: Левченко Ю.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри,

Національна академія внутрішніх справ

БЕЗРОБІТТЯ ТА БІДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЗЛОЧИННОСТІ

В сучасних умовах життя суспільства на сьогоднішній день актуальною проблемою, як для України так і для інших країн світу є злочинність. Відмінною рисою є саме рівень злочинності та її масштаби, проте об'єднуючою рисою, взагалі виступають фактори, які викликають злочинність. Станом на 2015 р. всього виявлено 565 182 злочини [8]. До причин злочинності ми можемо відносити різні фактори. Серед них вагоме місце займає такий чинник як безробіття, що призводить до бідності.

Безробіття або стан трудової незайнятості населення створює в Україні об'єктивну основу масового отримання засобів для існування незаконним, зокрема злочинним шляхом, оскільки рівень соціальної захищеності безробітних фактично відповідає межі абсолютної убогості [4].

Вважається, що стабільність у суспільстві піддається серйозному випробуванню, коли різниця між рівнем життя багатих і бідних прошарків населення перевищує 10-кратну величину. В Україні ця різниця сягає 20 і більше разів. Розшарування в українському суспільстві призвело до появи незначного відсотка дуже багатих людей, тоді як значна кількість перебувають за межею бідності. До речі, на одній із прес-конференцій очільниця Національної поліції Хатія Деконайдзе зазначила, що 85% злочинів припадає на людей, у яких немає роботи.

На сьогоднішній день мінімальний прожитковий мінімум доходів громадян становить 1399 гривень, а розмір мінімальної заробітної плати – 1450 грн. [1]. Тому через низьку платоспроможність населення зростає рівень крадіжок, розбоїв та грабежів. За даними Генеральної прокуратури, лише за 6

місяців 2016 року відбулося 29 тис. крадіжок, порівняно з аналогічним періодом 2015 року – 13,6 тис.

Слід навести результати кримінологічних досліджень, відповідно до яких збільшення безробіття на один відсоток призводить до зростання рівня злочинності на 6%. Про об'єктивність відповідних досліджень свідчать і статистичні дані, за якими лише в січні–серпні поточного року працівниками поліції встановлено 45 тис. дієздатних осіб, які на момент скоєння злочину ніде не навчалися та не працювали, що становить 63% від усіх затриманих злочинців (2015 року цей показник становив 58%, 2014-го – 54%, а 2013-го – 46%) [8].

Злочини, які обумовлені бідністю мають переважно майновий та корисливий характер, оскільки людина, яка опинилася за межею бідності, прагне задовольнити, в першу чергу, свої фізичні та матеріальні інтереси.

Такий факт як бідність не є виправдовувальною обставиною для вчинення злочину, але в будь-якому разі їх потрібно зрозуміти, щоб правильно вирішити цю проблему. Наприклад, уявімо ситуацію, коли працездатна людина, працездатного віку у якої немає можливості задовольнити свої фізіологічні потреби, такі як нормальне харчування, теплий одяг у холодну пору року, вона не може влаштуватися на роботу, оскільки робочі місця відсутні із-за тяжкої економічної ситуації в країні, а інших засобів до існування немає, в силу певних умов. Яким би моральним рівнем та правовою свідомістю вона б не володіла, чи піде вона на порушення закону, якщо на «вагах» буде життя такої особи або її сім'ї і закон?

Але доречно зазначити, що рівень безробіття помітно зменшується, проаналізувавши статистику кількості зареєстрованих безробітних якщо на січень 2016 р. це було 509 тис. осіб, то станом на жовтень цього року чисельність становить 342 тис. осіб, та все одно це досить високий показник [8].

В своєму розпорядженні держава має три важливі напрями: розробка та практичне застосування заходів з надання допомоги безробітним з метою підтримки їх життєвого рівня; політика у сфері зайнятості спрямована на створення нових робочих місць, покращення системи підвищення кваліфікації кадрів та їх перепідготовки, збільшення життєвого рівня пенсіонерів, малозабезпечених сімей; макроекономічна політика припускає використання грошово-кредитних заходів для скорочення безробіття [3].

Отже, на сьогодні подолання бідності та безробіття, перш за все їх найгостріших проявів є головним пріоритетом у здійсненні реформ в Україні. Вони є гострою проблемою, шляхи розв'язання яких є досить складні, оскільки усунути злочинність із-за бідності можна, як уже зазначалося, лише усунувши останню, а бідність як явище є досить складним, так як обумовлена різними причинами.

Список використаних джерел:

1. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р., № 966-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 24.09.1999. – 1999. – № 38. – Ст. 348.
2. Про невідкладні заходи з подолання бідності: Указ Президента України від 26 лютого 2010 року № 274/2010 // Офіційний вісник Президента України. – 27.02.2010. – 2010. – № 9. – стор. 9. – Ст. 245.

3. Державна цільова соціальна програма подолання та запобігання бідності на період до 2015 року: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 1057 // Урядовий кур'єр. – 02.11.2011. – № 203.

4. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 2. – С. 3-10.

5. Кожен четвертий українець перебуває за межею бідності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avtonomia.net/?p=588>.

6. Трофімова І.Н. Молодежная безработица и бедность: региональные особенности или глобальная проблема? / І.Н. Трофімова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vakizdat.ru/index.php/2011-11-14-10-08-27/2012-03-25-19-19-39>.

7. Інститут вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України. Інформація щодо статистичних показників органів внутрішніх справ стосовно стану скоєння злочинів в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ivpz.org/statistika2011>.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Тімохіна А.О.

курсант,

Науковий керівник: Левченко Ю.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри,

Національна академія внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИН ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В Україні розвиток криміногенних явищ пов'язаний з негативними процесами, що відбуваються в економіці та ідеології держави. На загострення криміногенної ситуації в Україні та поширення корисливо-насильницької злочинності, безпосередньо або частково впливають такі фактори як: зміни у структурі кримінального світу, наявність у його лідерів політичних прагнень щодо перерозподілу сфер впливу, наростання економічних можливостей лідерів злочинного світу, вчинення ними зухвалих дій, спрямованих на захоплення влади.

На даний період згідно з офіційною статистикою крадіжки і грабежі є найбільш поширеними злочинами в країні. Крадіжка грошей, велосипеда, продуктів в супермаркеті, одягу в магазині, речей з автомобіля, напади на вулицях – все це відбувається щоденно. Які ж основні причини, що підштовхують людей до посягання на чужу власність?

Перш за все слід розпочати з понять крадіжки та грабежу.

Згідно Постанови пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» № 10 крадіжка (таємне викрадення чужого майна) – це викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб.

Грабіж – це відкрите викрадення чужого майна у присутності потерпілого або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винної особи, яка у свою чергу усвідомлює, що її дії помічені і оцінюються як викрадення [7].

За статистичними даними за 2015 рік було скоєно 565 182 злочини, з них злочини проти власності складають 362 213 а підозру вручено лише 100 007, що свідчить про низький рівень розкриття злочинів. Розглядаючи крадіжки то їх налічується близько 274 тис (найбільш поширеними за тяжкістю є злочини середньої тяжкості – 183 375), грабежів же ж скоєно 22 108, а розбоїв – 3556 [1].

Найчастіше у 2015-му українці зверталися до правоохоронців через крадіжки. Наприклад, квартирних крадіжок у 2013 році зафіксовано 17 тис., а вже у 2015-му – майже 22 тис. Другу позицію посідає незаконне заволодіння транспортним засобом. За два минулі роки (2013-2014 р.) їхня кількість зросла з 3,8 до 11,5 тис. (у 2015 р.).

Зараз кожного дня тільки в Києві викрадають близько десяти машин. Навіть рік тому «забирали» максимум одну. Або навіть менше, – стверджує директор страхового агентства Сергій Старинчук. – Причому, якщо раніше під загрозою були машини середнього класу, то зараз і дуже дорогі, які не користувалися популярністю через складну систему безпеки». Ще одне нововведення – викрадати машини почали навіть зі стоянок [4].

Розглянемо тепер статистику за 10 місяців (січень-жовтень) 2016 р. Очільниця Національної поліції в одній із прес-конференцій зазначила, що рівень крадіжок збільшився на 30 %. Вже зареєстровано 638 198, що вже перевищує кількість злочинів у 2015 р, і лише 128 912 вручено підозр. Злочини проти власності становлять 374 750 (середньої тяжкості – 181 549) з них: крадіжки 288 273 (з квартир 22 883, кишенькових 8 719, з автомобілів 12 879), грабежів – 23 933, розбої 3 349. Стосовно незаконно заволодіння транспортним засобом, то таких злочинів налічується вже 10 750.

Що ж спричиняє такий ріст злочинності в умовах розвитку демократичної правової держави [2].

Перший фактор – війна. Війна криміналізувала українців. Зростає кількість вільного обігу незареєстрованої зброї та боєприпасів. «За рахунок того, що занадто широкий фронт військових дій і вільного обігу зброї. Крім того, війна завдає шкоди психоемоційному стану, це також провокує деякі ситуації. Ну і прямий зв'язок між економічним становищем, достатком людей і рівнем злочинності – його ніхто не відміняв» – зазначає Міністр внутрішніх справ А.Б. Аваков.

За словами прокурора, в першу чергу на ситуацію вплинула соціальна ситуація в державі. Здебільшого люди, які скоюють злочин, роблять це вперше і через матеріальну скруту. Вагомий фактор, що характеризує погіршення соціально-економічного становища в державі, – зростання безробіття серед економічно активного населення у віці 15-70 років – до 9,9% (в 2013-му – 7,7%) [2].

При цьому слід навести результати кримінологічних досліджень, відповідно до яких збільшення безробіття на один відсоток призводить до зростання рівня злочинності на 6%. Про об'єктивність відповідних досліджень свідчать і статистичні дані, за якими лише в січні–серпні поточного року працівниками поліції встановлено 45 тис. дієздатних осіб, які на момент скоєння злочину ніде не навчалися та не працювали, що становить 63% від

усіх затриманих злочинців (2015 року цей показник становив 58%, 2014-го – 54%, а 2013-го – 46%)» [4].

Не можна не згадати про нещодавно прийнятий Верховною Радою «Закон Савченко». Після набуття чинності закону підлягають звільненню біля 34,9 тис. осіб. На сьогодні від подальшого відбування покарання за «законом Савченко» вже звільнено 8,2 тис. засуджених з яких 785 осіб або 10% викрито в скоєнні нових злочинів (405 – крадіжки, 131 – грабежі).

Адже особам які щойно звільнились з місць позбавлення волі, просто необхідні засоби існування.

Неможливо не згадати і такий фактор як реформи, влаштовані в системі МВС. У правоохоронних органах почався банальний кадровий голод. Попереджати і розслідувати злочини просто нікому. Більшість колишні досвідчених працівників було «відсіяно», а новим просто бракує досвіду і так званого «інститут наставництва». Ліквідація такого органу як УБОЗ взагалі звело нанівець протидію організованій злочинності.

Отже, підсумовуюче вище викладене, було зазначено невичерпний перелік тих основних факторів які впливають на розвиток злочинів пов'язаних з посяганням на власність. Тому, незважаючи, на складне становище України в умовах сучасного розвитку, потрібно звернути увагу на заключення експертів, і ліквідувати причини та умови кримінальних посягань.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/>.
3. Інститут вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України. Інформація щодо статистичних показників органів внутрішніх справ стосовно стану скоєння злочинів в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ivpz.org/statistika2011>.
4. Назад у 90-ті. В Україні різко зріс рівень злочинності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/>.
5. В регіонах, де сконцентровано більшість переселенців, значно зросла кількість крадіжок. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua>.
6. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 190 с.
7. Постанови пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» № 10 від 06.11.2009 р.
8. Кримінологія: Навч.-методичний посібник / НАВСУ; О. М. Джужа, Є. М. Моїсєєв, В. В. Василевич та ін. – Київ: Атіка, 2003. – 399 с.
9. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А. П. Закалюк – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – К. : Ін Юре, 2007. – 712 с.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Аріч Ю.Р.

курсант,

Науковий керівник: Антощук А.О.

кандидат юридичних наук,

викладач,

Навчально-науковий інститут № 1

Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ

На даний час проблема розкриття і розслідування злочинів терористичного характеру є однією з найбільш важливих і складних у справі боротьби зі злочинністю. У цьому плані розробка й удосконалення тактики слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій становить одне з головних завдань процесу розслідування. Найчастіше на початковому етапі розслідування терористичних актів здійснюються провадження огляду, допитів потерпілих і свідків, а також призначення та провадження експертиз.

Метою роботи є дослідження особливостей досудового розслідування терористичних актів на основі аналізу кримінально-процесуального законодавства України.

Процес розслідування терористичних актів як специфічний вид практичної діяльності характеризується рядом особливостей: наявністю загальної мети і призначення слідчих, розшукових дій, оперативних заходів і тактичних операцій, що потребує чіткої взаємодії суб'єктів розкриття злочину; значними масштабами виконуваних цими спеціалістами функцій в умовах дефіциту корисної інформації; жорстким лімітом часу і протидією зацікавлених у результатах розслідування осіб [6, с. 36].

Під поняттям «розслідування» терористичних актів слід розуміти – здійснювану відповідно до українського законодавства і норм міжнародного права діяльність суб'єктів боротьби з тероризмом, спрямовану на швидке та повне розкриття злочину, викриття винних та забезпечення правильного застосування законодавства, припинення та попередження вчинення терористичних актів, з метою захисту прав і свобод людини і громадянина та держави [2, с. 29].

Терористичні акти різняться великою кількістю способів їх вчинення та різноманітністю негативних наслідків, що суттєво утруднює типізацію слідчих ситуацій і розробку практичних рекомендацій з їх розслідування. Зауважимо, що типовими є такі способи вчинення злочинів терористичного характеру, як вибухи із застосуванням вибухових речовин і вибухових

пристроїв (63,5% від усіх способів злочину), а також захоплення заручників (28,8%) [4, с. 185].

Судово-слідча практика переконливо доводить, що ефективність розслідування складних, багатоепізодних кримінальних проваджень щодо терористичних актів, залежить не тільки від своєчасного й тактично правильного проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних й організаційних дій, використання результатів попередньо проведеної оперативно-розшукової діяльності у досудовому розслідуванні, але й від того, як вони поєднуються, взаємоузгоджуються між собою.

Завдання початкового етапу розслідування терористичних актів, можуть бути повністю і на належному рівні вирішені не шляхом провадження окремої процесуальної дії або випадкового набору дій, а лише на основі комплексу дій, пов'язаних загальною метою, загальним задумом і поєднаних в одне ціле в межах тактичної операції.

Правильне і своєчасне визначення предмета доказування позитивно позначається на організації досудового розслідування. Діяльність слідчого і прокурора стає більш послідовною, цілеспрямованою й ефективною, що сприятиме більш якісному і швидкому їх розслідуванню та посилить обґрунтованість і переконливість позиції державного обвинувача під час судового розгляду кримінальних справ даної категорії [2, с. 30].

Найбільш поширеною слідчою дією на досудовому слідстві при розслідуванні терористичних актів є безумовно огляд місця події, де спеціаліст відіграє поряд з слідчим, прокурором одну з найважливіших функцій по виявленню, фіксації, вилученні та дослідженні доказів.

Тактика огляду місця події при розслідуванні злочину терористичного характеру багато в чому визначатиметься слідчою ситуацією, що склалася. Перш за все, вона залежатиме від того, де стався вибух, чи проводилися перед цим контр терористичні заходи, який вони дали ефект, чи висували терористи свої вимоги, які погрози висловлювали, яка частина погроз була реалізована, чи не надходило додаткових погроз або інформації про можливість повторних вибухів [5, с. 136].

Як показує практика, найчастіше у ході огляду місць вибухів вилучаються деталі і осколки вибухових пристроїв, сліди вибухової речовини, описуються пошкодження і встановлюється заподіяний матеріальний збиток, вилучається одяг постраждалих, зіпсований, понівечений вибухом. Рідше виявляють сліди транспортних засобів терористів. Сліди злочинців при цьому виявляються досить рідко. Проте на місці вибуху можна вилучити недопалки сигарет, викурених (за словами свідків-очевидців) злочинцями, частки пошкодженого одягу і взуття, сліди пальців рук, сліди взуття, використаних злочинцями інструментів, потожирових слідів та ін. [3, с. 41].

Найбільш важливим є участь спеціаліста в залежності від слідчої ситуації, яка склалася на момент огляду місця події. Участь спеціаліста-вибухотехніка дозволяє правильно спланувати тактику огляду місця події, визначити епіцентр вибуху, територію огляду, бажану послідовність. Окрім того, його участь також необхідна, якщо є небезпека повторних вибухів, знаходження закамуйфльованих вибухових пристроїв.

Важливе значення при розслідуванні терористичних актів має використання спеціальних знань, які допомагають як при організації,

плануванні розслідування, так і при проведенні окремих слідчих розшукових гласних та негласних дій. Участь спеціаліста дозволяє використовувати найсучасніші ефективні досягнення та методики, що сприяє всебічному, об'єктивному, швидкому розслідуванню терористичних актів [7, с. 428].

На підставі розглянутих особливостей проведення оглядів при деяких видах злочинів і злочинної діяльності терористичного характеру хочеться відзначити таке. Незважаючи на те, що дані злочини не відрізняються латентністю, досліджувана категорія злочинності відноситься до однієї із самих складних для розслідування. Вона вимагає високої професійної кваліфікації, оптимального технічного оснащення розслідування. Лише одночасне дотримання цих умов дозволить досягти оптимальних результатів у розслідуванні терористичних актів.

Експертні дослідження є важливим елементом розслідування терористичних атів. Оскільки, слідчий не володіє спеціальними знаннями, результати експертних досліджень дають можливість визначити зміст та послідовність дій злочинця, чи була співучасть у вчиненні злочину, а якщо так, то яка участь (роль) кожного учасника злочину, виявити характерні риси злочинної діяльності, дозволяють виявити й використати максимальну кількість доказової інформації про певний елемент предмету доказування.

Експертизу за матеріалами кримінального провадження терористичних актів слід призначати тільки тоді, коли в цьому є дійсна необхідність, тобто коли без відповіді експерта та на певні питання неможливо встановити істину в справі. Неприпустимо призначати експертизу для вирішення питань, що не потребують таких спеціальних знань, які не виходять за межі професійної підготовки слідчого або прокурора, тобто на вирішення експерта не можна ставити питання правового характеру.

Серед експертиз, потреба в яких виникає під час розслідування терористичних актів, найпоширенішими є такі види експертиз: вибухотехнічна, фоноскопична, фізико-хімічна, трасологічна, судово-медична, судово-психологічна, судово-психіатрична. Враховуючи специфіку даного злочину та слідчої ситуації можливе призначення й інших видів експертиз [3, с. 42].

Важливою слідчою (розшуковою) дією для всебічного, повного та швидкого розслідування та розкриття терористичних актів є допит. Безпосередньо участь спеціаліста при проведенні вищезазначеної слідчої (розшукової) дії передбачена ч. 3 ст. 224, ч. 1 ст. 226, ч. 1 ст. 227 і ст. 491 КПК України [1]. Слід зазначити, що складність розслідування терористичних актів зумовлена ще і тим, що при проведенні допиту можлива участь спеціалістів з різних галузей науки та техніки. Найбільш поширеним є участь педагога, психолога, лікаря при проведенні допиту малолітніх та/або неповнолітніх осіб, відповідно до ч. 1 ст. 226 КПК України [1]. Однак слід зазначити, що вищезазначені спеціалісти залучаються до проведення допиту також свідків, потерпілих, а в деяких випадках підозрюваних [4, с. 186].

Таким чином, особливого практичного значення залучення та використання спеціаліста набуває його безпосередня участь при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. При розслідуванні терористичних актів спеціальні знання часто використовуються при таких слідчих діях як огляд місця події, огляд трупа на місці події. При розслідуванні злочинів, вчинених

жінками можуть використовуватися спеціальні знання не тільки в галузі психології, психіатрії, медицини, але й в інших галузях наукового знання.

Отже, практика боротьби зі злочинністю постійно потребує підвищення ефективності слідчої діяльності, запровадження та використання новітніх ефективних засобів кримінально-процесуального і оперативно-розшукового забезпечення розслідування вчинення терористичних актів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – С. 474.
2. Баулін О. Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування терористичного акту / О. Баулін // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 4. – С. 28–38.
3. Білик І.М. Особливості залучення експерта при розслідуванні терористичних актів / І.М. Білик // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Перспективні напрямки розвитку сучасної юридичної науки» (м. Івано-Франківськ, 20–21 березня 2015 р.). – С. 40–44.
4. Бойко О.П. Окремі проблеми початку та організації досудового розслідування у кримінальних провадженнях про вчинення терористичних актів / О.П. Бойко // Проблеми протидії проявам тероризму, сепаратизму та екстремізму в сучасних умовах: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 25 вересня 2015 р.). – Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2015. – С. 185–187.
5. Комісарчук Р.В. Особливості тактики огляду місця події при розслідуванні терористичних актів / Р.В. Комісарчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – Вип. 15(2). – С. 135–138.
6. Розслідування терористичних актів: навч. посіб. / М.А. Погорецький, Д.Б. Сергеева, О.Ю. Татаров, М.С. Цуцкїрїдзе; за ред. проф. М.А. Погорецького. – К.: Дакор, 2014. – 160 с.
7. Чорний Г.О. Особливості залучення спеціаліста при розслідуванні терористичних актів / Г.О. Чорний // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Право. – 2015. – Вип. 2. – С. 427–433.

Дубчак В.А.

судовий експерт,

*Київський обласний науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України*

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ КОМП'ЮТЕРНОГО ОБЛАДНАННЯ, ЗОКРЕМА РОЗУМНИХ ГОДИННИКІВ, ПЛАНШЕТІВ, НАВІГАТОРІВ, З МЕТОЮ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСОБИ

Відповідно до чинного законодавства, злочином проти особи є посягання, кримінальну відповідальність за яке передбачено кримінальним кодексом України.

В сучасних умовах розвитку українського суспільства ставляться нові завдання перед судовою експертизою. Адже поява нових об'єктів, які можуть слугувати доказом, призводять до розширення кола експертних завдань, що

потребує удосконалення технологій, упровадження в експертну діяльність сучасних апаратних приладів та сучасних методів дослідження.

Окрему групу злочинів проти особи становлять посягання на волю, честь та гідність особи, які в наш час практично не можна реалізувати без різноманітного комп'ютерного обладнання, яке в подальшому і буде слугувати доказом при розслідуванні справ по факту злочину проти особи.

Сьогодні розумні годинники набули широкого розповсюдження та користуються високим попитом, оскільки допомагають звільнити людину від необхідності постійно діставати та тримати в руках смартфон.

Розумний годинник (англ. Smartwatch) – комп'ютеризований наручний пристрій, який, окрім вимірювання часу, виконує додаткові функції: відтворення музики, прийом сповіщень та дзвінків з мобільного телефону, відстеження маршрутів, збір інформації з вбудованих та зовнішніх датчиків.

Сучасні розумні годинники є додатковими пристроями для мобільних телефонів або самостійними гаджетами, що іноді навіть замінюють телефон. Вони дають змогу відповісти на дзвінок, відправити повідомлення або, в залежності від моделі, зробити фото чи зняти відео.

Творець Smart-годинників Ерік Мігіковські заявив, що в найближчому майбутньому цей тип пристроїв стане таким же важливим у житті людей, як і смартфони. «Коли я дивлюся в майбутнє на п'ять років вперед, то бачу, що комп'ютери стають все меншими і меншими. Ми будемо носити на собі все більше і більше міні-комп'ютерів. Я вважаю, що це неминуче», – наводить його слова The Guardian. Це свідчить про те, наскільки зараз важливим став цей напрямок, особливо, коли самі телефони перестали зменшуватися в розмірах.

Також варто відмітити, що часто трапляються Smart-годинники із вмонтованим GPS-трекером, що дає змогу користуватися ним як повноцінним GPS-навігатором.

Такі можливості розумних годинників роблять їх безцінним об'єктом для дослідження, оскільки серед інформаційного наповнення такого пристрою може міститись інформація, що буде мати критичне значення у справі.

Не можна залишити без уваги стрімкий розвиток планшетних комп'ютерів, які в найближчий час зможуть замінити портативні комп'ютери.

Планшетний комп'ютер (планшетний персональний комп'ютер, або планшет англ. tablet PC) – клас ноутбуків, обладнаних планшетним пристроєм рукописного введення, об'єднаним з екраном. Планшетний комп'ютер дозволяє працювати за допомогою спеціального пера, стилуса, або пальців, без використання клавіатури і миші.

За своєю будовою планшетні комп'ютери діляться на дві великі категорії:

- перша – власне планшети, тобто корпуси невеликої товщини, в які вмонтовані сенсорні дисплеї;

- друга – клавіатурні планшети або «трансформери», що є повноцінними клавіатурними ноутбуками, в яких дисплей може повертатися і закривати собою клавіатуру. Власне планшети набагато легші за комп'ютери іншої категорії, і таким чином розраховані на постійне носіння в одній руці і рукописне введення даних. «Трансформери» – важчі вироби, проте до їх безперечних переваг належить можливість роботи як в «планшетному» режимі, так і в режимі звичайного ноутбука.

Планшетні комп'ютери як і розумні годинники відрізняються від персональних комп'ютерів специфічною операційною системою та методом зберігання даних, але їх об'єднує наявність блоку пам'яті, що і є основним об'єктом дослідження при судовій експертизі.

При дослідженні інформаційного наповнення блоків пам'яті комп'ютерного обладнання перед експертом відкривається великий об'єм інформації, що може мати значення у справі, - це збережені контакти, архів викликів, текстові файли, графічні файли; файли, які містять в собі відеограми; геодані, за допомогою яких можливо відтворити маршрут особи.

У зв'язку з тим, що об'єм даних досить значний, на виконання дослідження інформаційного наповнення комп'ютерного обладнання може бути затрачено багато часу, що може негативно вплинути на вирішення справи стосовно злочинів проти особи, тому для вирішення питань в найкоротші строки є спеціалізовані апаратно-програмні комплекси, які дозволяють провести аналіз отриманої інформації, відтворити видалені файли та скоротити ручну роботу шляхом автоматизації більшості процесів.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що для подолання наявних проблем і забезпечення подальшого розвитку дослідження інформаційного наповнення комп'ютерного обладнання, зокрема розумних годинників, планшетів, навігаторів, з метою розкриття та розслідування злочинів проти особи, доцільно вжити таких організаційно-практичних заходів: – вирішити питання щодо впровадження в експертну діяльність сучасних апаратних приладів та сучасних методів дослідження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України (Редакція станом на 08.10.2016).
2. Брайан Кэрриэ. Криминалистический анализ файловых систем // Киев 2007.

Майнека Н.М.

курсант,

Національна академія внутрішніх справ

ФОРМИ ВИЯВЛЕННЯ, ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ СЛІДІВ-ВІДОБРАЖЕНЬ ЛЮДИНИ В ДОКАЗУВАННІ

На мою думку, актуальність даного дослідження полягає у тому, що у системі доказів особливе місце належить різноманітним речовим доказам. Велику, а часом і вирішальну роль серед них відіграють сліди, які у реальних просторових і часових вимірах відображають індивідуально визначені об'єкти речової обстановки розслідуваної події.

Удосконалюючи існуючі та розробляючи нові методи, способи і засоби виявлення, вилучення та дослідження слідів, вчені-криміналісти зробили великий внесок не тільки у розвиток науки криміналістики взагалі, а й у вирішення пов'язаних зі слідами практичних питань, що виникають у процесі розслідування злочинів.

Будь-які сліди-відображення – це певна інформація, тобто відомості, які знімають або зменшують невизначеність, своєрідна і досить надійна у пізнавальному сенсі модель одного предмета або процесу в іншому. Тому будь-які відображення людини у навколишньому середовищі, виявлені або змодельовані, можуть використовуватись у судовому пізнанні як надійні джерела доказової інформації.

Сліди-відображення, як складові загального процесу взаємодії, неодмінно несуть не лише пізнавальне навантаження, а й дозволяють за певних умов техніко-дослідницького і процедурного характеру виконувати роль джерел доказів у вигляді первинних і похідних речових доказів [2, с. 9].

До контактних слідів-відображень відносять лише ті відбитки, які відображають особливості зовнішньої будови слідоутворюючого об'єкта (сліди рук, сліди ніг та взуття, зубів, нігтів, губ тощо).

До покладених на них завдань можна віднести найголовніші:

- ідентифікація особи або предмета за залишеним слідом;
- встановлення групової або видової належності об'єктів;
- встановлення деяких анатомо-фізіологічних особливостей (ознак), які притаманні особі, що залишила слід (визначення статі, віку, зросту, особливостей ходи, професійних навичок тощо);
- з'ясування механізму слідоутворення та пов'язаних з ним обставин події, яка розслідується.

Сліди-відображення можуть безпосередньо використовуватись у встановленні фактів через процес криміналістичної ідентифікації.

Фіксувати відображені сліди людини можна за допомогою спеціальних криміналістичних методик – масштабне, кольороподільне та інше фотографування, виготовлення зліпків, відтисків, відбитків тощо.

У процесі розкриття і розслідування злочинів досить часто використовують криміналістично значиму інформацію, що міститься в слідах ніг людини, які в трасології прийнято підрозділяти на сліди босих ніг, взутих ніг, одягнених у шкарпетки, панчохи. При цьому треба відзначити, що сліди босих ніг у практиці розслідування злочинів зустрічаються нечасто, а способи роботи з ними на місці події і методика дослідження аналогічні тим, які використовують при збиранні та дослідженні слідів папілярних узорів рук людини. Найпоширенішими слідами ніг людини є сліди взутих ніг, тобто сліди взуття. Крім того, виділяють одиночні сліди ніг і доріжку слідів (сукупність послідовно залишених слідів).

Наприклад, при визначенні зразкового росту людини по довжині сліду взуття використовують результати антропометричних досліджень, згідно з якими розмір стопи дорівнює 15,5% росту жінок і 15,8% зросту чоловіків. При здійсненні відповідних розрахунків з довжини сліду взуття треба попередньо відняти 1-1,5 см, тобто величину, на яку довжина взуття перевищує довжину босої ноги людини, що залежить від виду, моделі взуття.

Для виявлення об'єктів біологічної природи використовуються оптичні прилади (лупи), освітлювальні прилади, переносні джерела ультрафіолетового випромінювання (висвітлювати якими сліди можна не більше п'яти секунд, оскільки ультрафіолетові промені руйнують ДНК крові, сперми), а також хімічні реактиви (гемофан, реактив Воскобойникова, люмінол, реагент «Фосфотест»).

Сліди біологічного походження фіксуються за допомогою їх опису в протоколі слідчої дії (наприклад, огляду місця події), а також фотографуються, замальовують і т.п.

Всі виявлені сліди підлягають фотографуванню. У відповідності з правилами фотографування слідів па місці події проводиться фотографування місця виявлення об'єкта, на якому виявлені сліди, потім запам'ятовують розташування слідів на об'єкті; далі – сам слід за правилами масштабної зйомки з максимально можливим використанням площі кадру фотоапарата; при фотографуванні слідів на забарвлених поверхнях для збільшення контрасту зображення можна використовувати світлофільтри.

Можлива замальовка слідів з виділенням їх індивідуальних ознак. Розташування слідів відзначають па плані, що додається до протоколу огляду місця події [1, с. 258].

Обов'язковий спосіб фіксації виявлених слідів – їх докладний опис в протоколі огляду місця події або ж в протоколі огляду речового доказу. Підлягають фіксації характеристики і стан следовосприймаючої поверхні, оскільки вони здатні впливати па виявлення і збереження слідів. Потім описується розташування слідів на об'єкті, їх взаємне положення і приватні ознаки. В протоколі зазначаються також прийоми і засоби, які застосовувалися для виявлення, закріплення та вилучення слідів [4, с. 109].

Криміналістичне значення слідів визначається існуванням причинного зв'язку з подією злочину. У трасології за слідами можна встановити:

- індивідуальну тотожність об'єкта, яким утворений слід (ідентифікувати об'єкт);
- групову належність об'єктів (тип, клас, рід, вид, різновид);
- механізм і умови виникнення слідів, слідоутворення (вид сліду, напрямок і кут взаємодії об'єктів тощо);
- окремі обставини злочинної події (спосіб проникнення у житло, кількість учасників події, їх анатомо-фізіологічні особливості, напрямок пересування злочинців, використання транспортних засобів, орієнтовно час вчинення злочину та ін.).

Також, трасологічні дослідження дозволяють вирішувати ідентифікаційні та діагностичні завдання.

Я хочу також зазначити, що наприклад, Сокиринська О. А. пропонує переглянути класифікацію слідів-відображень людини та здійснити розподіл слідів-відображень на контактні (рук, ніг, взуття, зубів, нігтів та інших частин тіла) і субстанціональні (кров, сперма, слиз, волосся, нігті, сеча, кал та інші відокремлення тіла) [3, с. 159].

Відображення частини людського тіла або відокремлені його частки чи матеріалізовані результати функцій організму за певних умов можуть однозначно констатувати безпосередній фізичний зв'язок конкретної людини з даним місцем.

Отже, я можу зробити висновок, що сліди-відображення людини дозволяють одержувати надійну інформацію і забезпечувати ототожнення людини на рівні незаперечної достовірності, а тому криміналістичне слідознавство у цій частині потребує різноманітних досліджень і особливого комплексного підходу.

Таким чином, класифікація слідів-відображень допомагає розглянути механізм утворення слідів і має використовуватися для розроблення відповідних техніко-криміналістичних засобів, прийомів, методів роботи із такими слідами.

Сліди рук стали традиційною складовою матеріальної картини місця події, а за своїм криміналістичним значенням вони посідають перше місце в групі слідів-відображень.

Список використаних джерел:

1. Кротінов В. О. Сліди-відображення в криміналістиці: природа, види та способи отримання / В. О. Кротінов // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 258-264.
2. Сокиринська О. А. Криміналістичні та процесуальні питання ідентифікації людини за слідами-відображеннями. – Рукопис. автореф. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2004. – 16 с.
3. Сокиринська О. А. Формування поняття слідів-відображень людини та їх місце в сучасній класифікації слідів у криміналістиці / О. А. Сокиринська // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 30. Том 2. – С. 157–160.
4. Криміналістика А. П. Шеремет. Посібник / 2-е вид. – К.: Центр учбової літератури, 2009р. – 472 с.

Черепій О.С.

студент,

Інститут № 4

Національної академії внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ВЕРБАЛЬНИХ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТАКТИК СПІВРОБІТНИКАМИ ПОЛІЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах інтенсивності правотворчого процесу в сучасній Україні до співробітників Національної поліції України висуваються підвищені вимоги, що стосуються не тільки досконалого знання змісту права, а також його утворення, оформлення, вираження. Специфіка діяльності працівників поліції змушує їх щоденно зіштовхуватися з різноманітними нестандартними ситуаціями, які можуть загрожувати як життю правоохоронців, так і пересічних громадян. Ключовим елементом діяльності співробітників поліції є спілкування. Вміння правильно звернутися, поставити запитання, відповісти є досить ефективною зброєю правоохоронців.

Мовлення є не тільки засобом передачі інформації в просторі та часі, але й передбачає досягнення немовленнєвих цілей, одержання певного результату [2, с. 278-279]. Саме спілкування відіграє роль регулятора взаємовідносин між працівниками поліції і громадянами. Серед найбільш важливих якостей якими повинен володіти працівник правоохоронних органів пріоритетного значення набувають комунікативні здібності адже від якості контакту працівника поліції із різними групами населення буде залежати ефективність його діяльності.

В спілкуванні співрозмовник завжди приховує вплив, як за найслабших форм побутової комунікації, так і в разі відкритого маніпулювання суспільною свідомістю. На думку Р. М. Блакара, висловитися нейтрально неможливо: навіть неформальна розмова передбачає «здійснення влади», тобто вплив на сприйняття й структурування світу іншою людиною [1, с. 91].

Проблема маніпулювання уже віддавна привертає увагу вчених різних галузей знань. Сьогодні маніпулятивний вплив викликає інтерес не тільки в політологів, психологів, соціологів і філософів, а й лінгвістів. Мовленнєві маніпуляції як вид мовленнєвого впливу розглядалися українськими мовознавцями – О. В. Бакумовою, В. Г. Байковим, Т. М. Бережною, В. М. Бріциним, О. В. Дмитруком, М. Ю. Кочкіним, Т. Ю. Ковалевською, Т. В. Крутько, Н. О. Купіною, П. О. Мироною, О. Л. Михайловою, В. В. Немцовою, І. Ю. Шкіцькою та іншими.

У своїй діяльності співробітник поліції може використовувати мовні маніпуляції як елемент захисту, впливу на громадянина (правопорушника та пересічної особи), спосіб попередження злочинності. Досить часто у процесі спілкування не вдається досягти взаєморозуміння, виникають конфлікти, суперечності. Співробітнику сучасної поліції слід навчитися долати різні психологічні бар'єри у спілкуванні які можуть виникати через взаємонерозуміння, неприязнь, недовіру, боязнь вступати в комунікацію з працівником правоохоронних органів. У критичних ситуаціях мовна маніпуляція, як різновид прихованого впливу, допомагає співробітнику поліції позитивно налаштувати до себе співрозмовника використовуючи його слабкості. Такий мовленнєвий вплив має також статус психологічної дії, адже ключовим елементом у налагодженні ефективної комунікації з населенням є уміння працівника поліції чинити психологічний вплив на людей який проявляється у здатності схилити їх до своєї точки зору, переконувати, стимулювати позитивні прояви в їхній поведінці, примушувати до дачі правдивої інформації тощо.

Широке тлумачення мовленнєвого впливу передбачає інформаційну зміну стану свідомості адресата, модифікацію структури його переконань, а також зворотну реакцію реципієнта у вигляді немовленнєвої дії чи відсутності дії на мовленнєвий стимул. Лінгвопрагматичний аспект маніпулятивних тактик передбачає врахування широкого екстралінгвального контексту, що вимагає залучення даних суспільних наук, а також психології, риторики та неориторики [7, с. 138].

Слід розуміти, що не кожна мовна маніпуляція дає позитивний ефект. В ситуації коли співробітнику поліції потрібно завоювати прихильність співрозмовника, знизити психологічне напруження, то слід використовувати маніпулятивну стратегію позитиву, підвищення значимості співрозмовника, різноманітні компліментарні висловлювання. За такі умов бар'єр між комунікантом та комунікатом долається.

Загальна позитивна оцінка в межах реалізації маніпулятивної стратегії позитиву передається за допомогою лексем найкращий, приємний, самий-самий, славний, хороший і т. д. Основними засобами вербалізації позитивної оцінки, що підкреслює успіхи, вміння, навички, здібності та можливості адресата (непересічний, бувалий, авторитетний, солідний та ін.). Можливе

використання компліментарних висловлювань розумових здібностей (мудрий, розважливий, розумний, розсудливий, толковий та ін.).

Серед маніпулятивно спрямованих компліментарних висловлювань було виокремлено десять семантичних різновидів. Найчисельнішою семантичною групою серед них компліменти щодо виконання адресатом певних дій, компліменти щодо вмінь, навичок, знань, компліменти щодо успіху співрозмовника, його здібностей та можливостей, компліменти – «констатанти» позитивних результатів, учинків, дій. Найчастотнішими серед комплексних компліментів є висловлювання, у яких предметом позитивної оцінки постають моральні та ділові / інтелектуальні якості співрозмовника. Не слід використовувати в маніпулятивних контекстах компліменти, що характеризують фізичну силу співрозмовника, вік. Непрямими способами вираження позитивної оцінки в ситуаціях здійснення маніпулятивного впливу є висловлення припущення про здогадливість партнера, прохання про пораду, повідомлення інформації про запозичення ідеї в співрозмовника, доручення адресату виконання якогось важливого завдання, висловлення жалю через нехтування думкою чи порадою співрозмовника.

Предметом комплексних компліментарних висловлювань здебільшого постають блоки «талант + розумові здібності / + вік», «моральні якості + ділові якості», «розумові якості + риси характеру / вияви темпераменту», «інтелектуальні якості + моральні якості», «моральні якості + успішність / професіоналізм + інтелектуальні якості», «врода + риси характеру / + інтелектуальні якості» [8, с. 92].

Резюмуючи, можна сказати, що використовуючи вербальні маніпулятивні тактики, прийоми, стратегії співробітник поліції може реалізувати мету, що спрямована одержати бажаний результат, позитивну емоційну реакцію адресата, гармонізацію спілкування шляхом повідомлення адресату приємної для нього інформації або інформації, що позитивно презентує його чи містить указівку на спільне між комунікантами. Зважаючи на щоденні ризики з якими зіштовхуються співробітники поліції, навіть найпростіші навички маніпулятивних тактик з використанням відповідних лексем можуть змінити хід спілкування, зберегти людське життя. Перспективами подальших розвідок у даному напрямку може стати питання професійної підготовки співробітників Національної поліції України.

Список використаних джерел:

1. Блакар Р. М. Язык как инструмент социальной власти (теоретикоэмпирическое исследование языка и его использования в социальном контексте) / Блакар Р. М. // Язык и моделирование социального взаимодействия : [переводы] / [сост. В. М. Сергеева и П. Б. Паршина ; общ.ред. В. В. Петрова]. – М. : Прогресс, 1987. – С. 88-125.
2. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – [изд. 2-е]. – М.:Смысл, 1997. – 365 с.
3. Михайлова Ю. О. Організація ефективної комунікації як ключового елементу підвищення авторитету працівників міліції (поліції) та налагодження взаємодії з населенням / Ю.О.Михайлова // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 178-181.
4. Немцева В. В. Возможности манипулирования языком / В. В. Немцева // Вісник Харківського ун-ту. – Х., 1999. – № 448 : Серія «Філологія» : Міф і міфопоетика у традиційних та сучасних формах культурно-мовної свідомості. – С. 319-322.

5. Полюжин М. М. Напрями та одиниці прагматичного аналізу мовленнєвої комунікації / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології : [зб. наук. пр.]. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 6-19.

6. Різун В. В. Лінгвістика впливу : [монографія] / Різун В. В, Непийвода Н. Ф., Корнєєв В. М. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2005. – 148 с.

7. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву : лінгвістичний аспект : [монографія] / Ірина Юріївна Шкіцька ; за наук. ред. проф. В. М. Бріцина. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 440 с.

8. Шкіцька І. Ю. Семантичні різновиди маніпулятивно спрямованих компліментарних висловлювань / І. Ю. Шкіцька // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету : [науч. журнал]. – Бердянськ: Бердянський державний педагогічний ун-т, 2014. – Вип. 3 – С. 85-93.

Шульга Д.В.

студентка,

Науковий керівник: Зубаков П. М.

старший викладач,

Криворізький факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

В умовах сьогодення та враховуючи чинне законодавство, слідчу діяльність не можна уявити без проведення допиту. На практиці слідчі часто стикаються з проблемою допиту неповнолітніх, іншими словами просто дітей. Складається так, що в певних випадках вони є основним джерелом отримання інформації без якої подальші слідчі (розшукові) дії стають неможливими. Враховуючи особливості психіки дітей, отримати цю інформацію задача не з простих, адже постає питання віку, процесуального становища та рис, які характеризують особу допитуваного. Знання цих особливостей є досить важливим для обрання прийомів встановлення психологічного контакту, вибору режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його свідчень.

Допит – слідча (розшукова) дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, які беруть у ньому участь, спрямований на одержання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у провадженні [6, с. 187]. Вік, починаючи з якого неповнолітній може виступати на допиті, у кримінально-процесуальному законодавстві не визначений. У психологічній літературі запропоновано шість вікових груп неповнолітніх:

- дитячий вік (до 1 року);
- раннє дитинство (від 1 до 3 років);
- дошкільний вік (від 3 до 7 років);
- молодший шкільний вік (від 7 до 11-12 років);
- підлітковий вік (від 11 до 14-15 років);
- старший шкільний вік (від 14 до 18 років) [6, с. 207].

Тривалість допиту неповнолітніх, особливо малолітніх повинна визначатись перш за все індивідуально-психологічними віковими особливостями допитуваних. На думку М.М. Коченова продуктивно можуть давати свідчення: діти 3-5 років біля 15-20 хвилин; діти 5-7 років – в межах 20-25 хвилин; діти 7-10 років – від 25 до 35 хвилин [2, с. 19]. Якщо за цей час не все вдалось з'ясувати, потрібно зробити перерву.

Складність проведення допиту неповнолітніх обумовлена специфікою психології формування показань, віковими та індивідуальними особливостями. Особливу увагу слід приділити психологічним особливостям допитуваного, його характеру, темпераменту, навикам, звичкам, мисленню, колу знайомств, способу життя, вихованню в сім'ї. Дані, що характеризують особу неповнолітнього, дозволяють прогнозувати його поведінку під час допиту, вибирати тактично правильний його напрямок, оцінювати достовірність показань допитуваного [5, с. 106]. Тактика допиту неповнолітніх значною мірою обумовлена особливостями їх психіки (підвищеним навіюванням, схильністю до фантазування, високою емоційністю, нестійкістю поведінки), незначним життєвим досвідом, що нерідко приводить до неправильної оцінки ними розслідуваної події в цілому або окремих її елементів [1, с. 593].

При підготовці до допиту слідчий повинен звернути особливу увагу на з'ясування ступеня розвитку дитини чи підлітка, впливу на нього дорослих, особливості характеру. Від цього в першу чергу залежить вибір місця допиту.

Дітей молодшого віку доцільно допитувати у звичній для них обстановці: у школі, дитячому закладі, іноді у них вдома, щоб офіційна обстановка кабінету слідчого не сковувала і не лякала їх, не діяла на них гнітюче. Допит не слід затягувати, необхідно влаштовувати перерви.

Для неповнолітніх у віці 15-17 років офіційна обстановка місця допиту грає протилежну роль: проймаючись почуттям відповідальності, вони швидше дадуть правдиві свідчення [4].

Багато в тактиці допиту визначається процесуальним становищем неповнолітнього.

При допиті підозрюваного неповнолітнього необхідно зібрати хоча б мінімальну інформацію про підлітка, допитавши його батьків, вчителів, сусідів. При виборі моменту і тактики допиту необхідно враховувати психологічний стан підлітка. Зазвичай це – емоційне збудження в поєднанні з пригніченістю від незвичної обстановки. До цього додається страх перед покаранням, перед батьками, перед викриттям. В такий момент важливо спонукати підлітка до усвідомлення серйозності його положення і важливості допиту, доцільності співпраці зі слідством. Для цього необхідно постаратися зняти (хоча б частково) його нервову напругу, заспокоїти, вжити заходів до встановлення психологічного контакту.

Готуючись до допиту підозрюваного неповнолітнього, слідчий має ознайомитися з його морально-психологічною і соціально-демографічною характеристикою.

Якщо підліток визнає свою вину, допит все одно повинен бути проведений детально, без поспіху, докладно.

Якщо підліток, визнаючи свою вину, плутається в деталях, то необхідно особливо розібратися в тому, чи відбувається це в силу його

психофізіологічних властивостей або він повідомляє відомості, відомі йому з інших джерел. Необхідно з'ясувати роль дорослих підбурювачів чи інших співучасників.

Якщо неповнолітній не визнає себе винним, то в першу чергу необхідно дохідливо розкрити підлітку суспільну небезпеку вчиненого кримінального правопорушення, ставлення до цього людей, збиток, який він заподіяв сім'ї, близьким. Показати при цьому, до чого може призвести заперечення вини і як важливо для нього дати правильну оцінку тому, що сталося, покаятися і активно співпрацювати зі слідством; пояснити, що це буде мати значення пом'якшувальної обставини [3].

При допиті неповнолітніх підозрюваних слідчий повинен триматись спокійно і впевнено, доброзичливо, але в той же час наполегливо і твердо. Така манера поведінки сприяє встановленню необхідного контакту з підлітком, спонукає його до довіри і викликає повагу до слідчого.

Нервозність слідчого швидше, ніж при допиті дорослих, призведуть до того, що допитуваний замкнеться або почне плутатися і брехати від переляку і хвилювання. Страх перед слідчим може спонукати допитуваного навіть обмовити себе [4].

При підготовці до допиту неповнолітнього свідка доцільно по можливості з'ясувати деякі індивідуальні якості: ставлення до однолітків, риси характеру, інтереси, захоплення, взаємини з учасниками події.

Очевидці кримінального правопорушення або особи, що стали свідками будь-яких пов'язаних з ним подій, зазвичай дають правдиві показання. Дана категорія свідків довіряє слідчому і, можливо несвідомо, готова допомогти у встановленні істини. Разом з тим це може призвести до готовності підтвердити все, про що його запитують. Тому питання, що задаються неповнолітньому свідку (очевидцю), повинні бути короткими, чіткими і не містити в собі ніякої поради, ніякого навіювання.

Неповнолітні потерпілі зазвичай об'єктивні у своїх свідченнях. Проте, готуючись до допиту і здійснюючи його, необхідно пам'ятати, що вони зацікавлені в результаті розслідування, так як їм заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. До того ж на правдивість показань може впливати та обставина, що в момент злочинного посягання вони перебували в стані стресу, відчували почуття страху, неадекватно сприймали те, що відбувається. До того, ж вони думали не про те, як запам'ятати те, що відбувається, а про самооборону і захист від посягання. Все це визначає формулювання поставлених їм питань і допомагає намітити шляхи подальшої перевірки їх показань [3].

Таким чином, необхідно підкреслити, що при проведенні допиту неповнолітніх, ефективного результату можна досягти тільки у разі врахування

вікових та індивідуальних особливостей допитуваного і в результаті з'ясувати необхідні обставини, отримати правдиву доказову інформацію для встановлення істини у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Аверьянова Т.В. Криміналістика: Учеб. для вуз. / [Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов и др.]. – 3-е изд., пер. и доп. – М.: Норма, 2007. – 944 с.

2. Коченов М.М. Психология допроса малолетних свидетелей: методическое пособие / М.М. Коченов, Н.Р. Осипова. – М.: Юрид. лит., 1984. – 43 с.
3. Особенности допроса несовершеннолетних (обвиняемых, подозреваемых, свидетелей и потерпевших). [Электронный ресурс] // Philosophy. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://criminalistics-ed.ru>.
4. Особенности тактики допроса несовершеннолетних [Электронный ресурс] // Допрос несовершеннолетнего – Режим доступа до ресурсу: <http://www.grandars.ru>
5. Шепитько В.Ю. Использование данных психологии в допросе несовершеннолетних / В.Ю. Шепитько // Проблемы социалистической законности. – Вып. 26. – 1991. – С. 106-110.
6. Шепитько В.Ю. Криміналістика: підручник – 4-е вид. – Х.: Право, 2010. – 464 с.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

ПРАВО: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 29.11.2016. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 11,39. Тираж 100. Замовлення № 1116-322.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.